

A sportdiplomácia értelmezése és gyakorlata Magyarországon a 2010 és 2020 közötti időszakban

Doktori értekezés

Garamvölgyi Bence

MAGYAR TESTNEVELÉSI
ÉS SPORTTUDOMÁNYI
EGYETEM
BUDAPEST

Sporttudományok Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Dóczi Tamás egyetemi docens, PhD

Hivatalos bírálók: Dr. Sterbenz Tamás egyetemi docens, PhD
Dr. Hédi Csaba egyetemi docens, PhD

Szigorlati bizottság elnöke: Dr. Pavlik Gábor professor emeritus, Dsc
Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Tibori Tímea tud. főmunkatárs, CSc
Dr. Magas István egyetemi tanár, DSc

Budapest
2022

Tartalomjegyzék

Ábrák jegyzéke.....	4
Táblázatok jegyzéke.....	4
Rövidítések jegyzéke	5
1. Bevezetés.....	6
1.1. Elméleti és fogalmi keretek.....	9
1.2. Sport, nemzetközi kapcsolatok és diplomácia.....	14
1.2.1. A sport, mint a politikum integráns része.....	16
1.2.2. A sport növekvő szerepe a nemzetközi kapcsolatokban	18
1.2.3. A sportdiplomácia kutatási területének kialakulása	19
1.2.4. Sportdiplomácia a magyar szakirodalomban	23
1.3. A sportdiplomácia definiálása és kategóriái.....	25
1.3.1. A sportdiplomácia kormányzati megközelítése	27
1.3.2. A sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítése	30
1.3.3. Új típusú, hálózati sportdiplomácia.....	33
1.4. Nemzetközi jó gyakorlatok a kormányzati sportdiplomácia területén	35
1.4.1. Sportdiplomácia az Egyesült Államokban	35
1.4.2. Sportdiplomácia Franciaországban	41
1.4.3. Sportdiplomácia Japánban.....	47
1.4.4. Sportdiplomácia Ausztráliában	52
2. Célkitűzések	58
2.1. A tudományos kutatás kérdésfelvetése.....	59
2.2. A tudományos kutatás hipotézisei.....	60
3. Módszerek	61
3.1. Szakpolitikai dokumentumelemzés	61
3.2. Online tartalomelemzés.....	62
3.3. Félig strukturált interjúk.....	64
3.4. Másodlagos statisztikai adatelemzés (Sportpolitikai Erőindex).....	66
4. Eredmények.....	70
4.1. Szakpolitikai dokumentumelemzés: a sportdiplomácia kormányzati gyakorlata Magyarországon (2010–2020)	70
4.1.1. A magyar sportdiplomácia célrendszere (2010–2020).....	71
4.1.2. A magyar sportdiplomácia állami intézményrendszere és irányítása (2010–2020) ..	77

4.1.3. A magyar sportdiplomácia nem-kormányzati irányítása (2010–2020).....	83
4.1.4. A magyar kormányzati sportdiplomácia összehasonlítása nemzetközi gyakorlatokkal	86
4.2. A magyar sportdiplomáták nemzetközi sportszövetségekben elfoglalt pozíciójának elemzése a Sportpolitikai Erőindex segítségével (2013–2019).....	89
4.2.1. Magyar sportdiplomáták az európai sportszövetségekben 2013 és 2019 között.....	90
4.2.2. Magyar sportdiplomáták a nemzetközi sportszövetségekben 2013 és 2019 között..	92
4.3. A hazai sportdiplomácia értelmezése a magyar nyelvű online sajtó tükrében (2010–2020)	97
4.3.1. Sportdiplomáciai siker, erő és érdekérvényesítés.....	97
4.3.2. Sportdiplomáciai vereség és kudarc	102
4.3.3. Sportdiplomáciai előnyök és országimázs	105
4.3.4. A sportdiplomácia félreértelmezése az online sajtóban	107
4.3.5. Kormányzati és civil sportirányítás.....	109
4.3.6. Sportágak és sportdiplomácia.....	111
4.3.7. Magyar sportdiplomáták és politikusok az online sajtóban	113
4.4. A sportdiplomácia fogalmának és hazai gyakorlatának szakértői értelmezései.....	114
4.4.1. A sportdiplomácia fogalmának szakértői értelmezése	114
4.4.2. A sportdiplomácia kategóriáinak meghatározása.....	116
4.4.3. A sportdiplomácia eszközrendszere	118
4.4.4. A sportdiplomata személye és a sportdiplomata tulajdonságai, jellemzői	119
4.4.5. Sportdiplomácia a magyar gyakorlatban, irányítás és szereplők.....	121
4.4.6. Az elmúlt évtized kiemelkedő sportdiplomáciai sikerei, eredményei.....	123
4.4.7. Magyarország sportdiplomáciai ereje és a magyar sportdiplomáták teljesítménye	125
4.4.8. A KKM Sportdiplomáciai Főosztály szerepének megítélése.....	126
4.4.9. A magyar sportdiplomácia fejlesztésének lehetséges irányai	127
5. Eredmények értelmezése.....	130
5.1. A sportdiplomácia értelmezése Magyarországon.....	130
5.2. A sportdiplomácia gyakorlata Magyarországon.....	133
5.3. A magyar sportdiplomácia teljesítményének értékelése	135
6. Következtetések	139
6.1. Kutatási kérdések megválaszolása	139
6.2. Hipotézisek ellenőrzése.....	140
6.3. A sportdiplomácia magyarországi fejlesztésére vonatkozó javaslatok	141
6.3.1. A sport társadalmi fejlesztésben játszott szerepének kihasználása	142

6.3.2. A jövő magyar sportdiplomatáinak képzése.....	143
6.3.3. Nyilvános sportdiplomáciai stratégia	144
6.4. Záró gondolatok	146
7. Összefoglalás.....	148
8. Summary	149
9. Irodalomjegyzék.....	150
10. Szerző publikációs jegyzéke	169
11. Köszönetnyilvánítás	170
12. Függelék.....	171
12.1. A szakpolitikai elemzésbe bevont dokumentumok listája	171
12.2. A félig strukturált interjúk kérdései.....	172
12.3. A kutatás etikai engedélye.....	173

Ábrák jegyzéke

1. ábra. Sportpolitikai Erőindex: európai sportszövetségek	91
2. ábra. Sportpolitikai Erőindex: nemzetközi sportszövetségek.....	92
3. ábra. A magyar Sportpolitikai Erőindex változása az olimpiai és nem olimpiai sportágak nemzetközi szövetségeiben	93
4. ábra. Sportpolitikai Erőindex regionális összehasonlításban	94
5. ábra. Sportpolitikai Erőindex a női sportdiplomatak vonatkozásában, Magyarországon és a Skandináv országokban	95
6. ábra. Érdekvényesítéshez kapcsolódó szavak előfordulása.....	97
7. ábra. Sportdiplomáciai siker és erő.....	99
8. ábra. Nemzetközi sportszövetségek és a NOB előfordulási gyakorisága.....	110
9. ábra. Kormányzathoz kötődő kifejezések gyakorisága	111
10. ábra. Sportágak megjelenési gyakorisága.....	112
11. ábra. Sportvezetők, sportolók és politikusok nevének előfordulási gyakorisága ...	113

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. Kormányzati sportdiplomáciai gyakorlatok összehasonlítása	87
--	----

Rövidítések jegyzéke

ANOC: Association of National Olympic Committees/Nemzeti Olimpiai Bizottságok Szövetsége

ASEAN: Association of Southeast Asian Nations/Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

ARISF: Association of IOC Recognised International Sport Federations/NOB Által Elismert Nemzetközi Sportszövetségek Szervezete

BFK: Budapest Fejlesztési Központ Nonprofit Zrt.

EMMI: Emberi Erőforrások Minisztériuma

ENSZ: Egyesült Nemzetek Szervezete

EOB: Európai Olimpiai Bizottság

FIFA: Fédération Internationale de Football Association/Nemzetközi Labdarúgó-szövetség

FINA: Fédération Internationale De Natation/Nemzetközi Úszószövetség

IAAF: International Association of Athletics Federations/Nemzetközi Atlétikai Szövetség

KKM: Külgazdasági és Külügyminisztérium

LEN: Ligue Européenne de Natation/Európai Úszószövetség

MEFS: Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség

MKSZ: Magyar Kézilabda Szövetség

MOB: Magyar Olimpiai Bizottság

MPB: Magyar Paralimpiai Bizottság

NDHSZ: Nemzeti Diák-, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség

NOB: Nemzetközi Olimpiai Bizottság

NVESZ: Nemzeti Versenysport Szövetség

UEFA: Union of European Football Associations/Európai Labdarúgó Szövetség

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization/Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete

1. Bevezetés

A globalizáció felgyorsulásával, az infokommunikációs technológia rohamos fejlődésével és a nemzetközi kapcsolatok szereplőinek megsokszorozódásával párhuzamosan a tradicionális diplomácia nemzetállami premisszákra épülő keretrendszere alapvető átalakuláson megy keresztül. A huszonegyedik században a több szereplős, hálózati diplomácia modellje jelentős hatást gyakorol a nemzetállamok külpolitikai és diplomáciai intézményrendszerére. Egyre több kormányzat ismeri fel, hogy a külföldi állampolgárok szimpátiájának és támogatásának elnyerése érdekében szükséges innovatív kommunikációs eszközöket alkalmazni és az elavult külképviseleti, diplomáciai intézményrendszereket modernizálni. Az új típusú, hálózati diplomácia térhódításának eredményeként, egyre több nem-kormányzati szereplő csatlakozik be a nemzetállamok külpolitikai stratégiáinak megalkotásába és megvalósításába.

A tradicionális diplomácia keretrendszerének huszonegyedik századi átalakulása olyan „puha” eszközök alkalmazásának az elterjedését is magával vonta, mint a kultúra és ezen belül a sport. A kulturális és sportszervezetek egyre nagyobb szerepet kapnak a kormányok nyilvános diplomáciai célkitűzéseinek elérésében, így a kulturális és sportdiplomácia a külpolitika eszköztár egyre gyakrabban alkalmazott elemei lettek. Olyan magas nemzetközi láthatósággal rendelkező, nagyszabású sportesemények, mint az olimpiai játékok vagy a futball-világbajnokság megrendezése különösen vonzó politikai eszköznek számítanak egyes államok vezetése számára. A nagyszabású sportesemények megrendezése hozzájárulhat egyes országok, régiók vagy városok ismertségének növekedéséhez, illetve javíthatják az adott terület nemzetközi imázsát, arculatát. Sok fejlődő ország számára a nagyszabású nemzetközi sportesemények megrendezése lehetőséget teremt megváltozott világpolitikai és világgazdasági szerepük demonstrálására, illetve egy kedvezőbb, nyitottabb nemzetközi „brand” kialakítására is. A globális sportesemények mellett a kiemelkedő nemzetközi sporteredmények is egyes kormányok belső és külső legitimitációjának eszközeivé váltak.

Az utóbbi évtizedben egyre több kormány ismerte fel a sportdiplomácia gyakorlati hasznát és hozott létre stratégiákat, intézményeket, illetve alkotott releváns szakpolitikai irányelveket. A sportdiplomácia iránti európai közpolitikai érdeklődés fellendülését mi

sem példázza jobban, mint az Európai Bizottság Magas-szintű Sportdiplomáciai szakértői csoportjának felállítása 2015-ben (Garamvölgyi 2016) és az Európai Unió sportdiplomáciáról szóló tanácsi következtetéseinek 2017-es elfogadása. A kulturális diplomácia nyomdokain, a kormányzati sportdiplomáciai intézményrendszerek is fejlődésnek indultak, noha ezek kezdetlegessége még csak egy új korszak hajnalát jelzi. Az Egyesült Államok, Ausztrália, Japán, Franciaország, Katar, Kína és Kolumbia csak néhány példa azokra az államokra, amelyek kormányai felfedezték a sportban rejlő nyilvános diplomáciai lehetőségeket és elindították sportdiplomáciai stratégiájuk és intézményrendszereik kiépítését.

Az elmúlt években Magyarország is felzárkózott ehhez a nemzetközi tendenciához. Ennek a folyamatnak az egyik szimbolikus lépése, hogy 2018-ban a Külgazdasági és Külügyminisztérium létrehozta a Sportdiplomáciai Főosztályt, amelynek elsődleges feladata a minisztériumnál felmerülő sportdiplomáciai feladatok ellátása és a külképviseletektől, illetve hazai szervezetektől beérkező, sporttal kapcsolatos megkeresések koordinálása. Ahogy 2010-től a sport területe nemzetstratégiai ágazattá avanszálódott, jelentősen emelkedett a sportra fordított források mennyisége, és ez nem csak az élsportra, hanem általánosságban az egész szektorra is igaz (Kendelényi-Gulyás 2018, 99. o.). Amíg 2010-ben a sportra jutó teljes nemzeti ráfordítás 68 081 000 ezer forint, 2016-ban ez az összeg már 268 367 252 ezer forint volt (Kendelényi-Gulyás 2018, 100. o.). Emellett, 2010-től exponenciálisan emelkedett a hazánkban megrendezett nemzetközi sportesemények száma is. Magyarország egyedül 2017-ben 113 nemzetközi sporteseményt látott vendégül (Stocker 2018). A jelenlegi magyar külpolitika keretein belül a nemzetközi sportesemények hazai megrendezése, olyan nyilvános diplomáciai eszközként jelenik meg, amely az ország ismertségének és elismertségének javítását segítheti elő. A kormányzati kommunikáció szerint, a sportesemények vendégül látása egyúttal hozzáadott értéket jelent a magyar gazdaság számára és erősítheti az ország sportdiplomáciai érdekérvényesítő képességét és befolyását.

A sportdiplomácia szerepe azonban nem csak a kormányzati szférában értékelődött fel, hanem a civil sportirányítás területén is. Egyes nemzetközi sportszervezetek, mint a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) vagy a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség

(FIFA) sajátos diplomáciai tevékenységet alakított ki. A nemzetközi kapcsolatok egyre befolyásosabb szereplőiként diplomáciai szintű egyeztetéseket, tárgyalásokat folytatnak kormányok, szupranacionális és nemzetközi szervezetek képviselőivel. Többek között a NOB és az Egyesület Nemzetek Szervezete (ENSZ) között 2014-ben létrejött stratégiai megállapodás is megfelelően jelképezi a nemzetközi olimpiai mozgalom egyedülálló diplomáciai súlyát a nemzetállamok és szupranacionális szervezetek uralta világpolitikában. A FIFA nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepét jól reprezentálja, hogy több tagállammal rendelkezik (211), mint az ENSZ (193), így olyan univerzálisan el nem ismert, de facto államok diplomáciai csatornájává vált, mint Koszovó vagy Palesztina. Nem csak nemzetközi, hanem a magyar társadalmi sportirányítás szintjén is egyre fontosabbá válnak a diplomáciai jellegű kapcsolatok: 2014. május 5-én 11 aktív és 2 tiszteletbeli taggal megalakult a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) *Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága*. A Nemzeti Versenysport Szövetség (NVESZ) 2019. január 23-án hagyományteremtő szándékkal rendezte meg első alkalommal a *Sport és diplomácia* elnevezésű díjátadóját.

A sportdiplomácia kormányzati és civil gyakorlatának fellendülésével párhuzamosan számottevő igény mutatkozik a jövő sportdiplomata nemzedékének kinevelésére, olyan sportszakemberek képzésére, akik eredményesen tudják képviselni Magyarországot, a magyar sport és sportszervezetek érdekeit egy rendkívül kompetitív, sok szereplős nemzetközi környezetben. Az elmúlt években több hazai felsőoktatási intézmény indított sportdiplomáciára és sport protokollra irányuló szakirányú továbbképzéseket (Széchenyi István Egyetem, Károli Gáspár Egyetem, Testnevelési Egyetem). 2019-ben a külgazdasági és külügyminiszter sportdiplomáciai főtanácsadót nevezett ki, emellett egyre több ex-sportoló vállalt szakdiplomáciai feladatokat a minisztériumban. Mondhatni a sportdiplomácia divatos fogalommá vált, annak ellenére, hogy a magyar szakirodalomból – néhány publikációtól és egyetemi jegyzettől eltekintve – gyakorlatilag hiányzik a nemzetközi szakirodalom elméleteinek és eredményeinek hazai kontextusban történő bemutatása és átültetése.

Disszertációm alapgondolata, hogy a sportdiplomácia megfelelő fejlődése érdekében szükség van a terület fogalmi rendszerének tisztázására, eszköz- és célrendszerének pontosabb meghatározására, nemzetközi és hazai gyakorlati alkalmazásának alaposabb

feltérképezésére és ennek mentén szakpolitikai javaslatok kidolgozására. Értekezésem kitűzött célja, hogy hozzájáruljon a sport és nemzetközi kapcsolatok elméleti keretrendszerének megfelelő értelmezéséhez, és ezáltal segítse a sportdiplomácia hazai oktatásának és gyakorlatának fejlődését, a jó nemzetközi gyakorlatok átvételét és alkalmazását. A sport diplomáciában betöltött szerepét elsősorban a nemzetközi kapcsolatok és politológia tudományterületeinek oldaláról megközelítve mutatom be, felhasználva a realizmus és liberalizmus elméleti keretrendszerét. Ugyanakkor, a fogalom hazai értelmezésének minél teljesebb megértéséhez elengedhetetlen a sport-társadalomtudományok területén a sportszociológiában, illetve a kommunikáció és médiatudományban elterjedt kutatási módszerek alkalmazása.

1.1. Elméleti és fogalmi keretek

Nemzetközi kapcsolatok

A nemzetközi kapcsolatok (international relations – IR) szinonimája a nemzetközi ügyek (international affairs – IA). A tudományterületet sokszor illetik a nemzetközi tanulmányok (international studies – IS) vagy globális tanulmányok (global studies – GS) néven is. A nemzetközi kapcsolatok alapvetően egy interdiszciplináris tudományterület, amely magába foglalja a politika, a gazdaság és a jog nemzetközi aspektusait. Egy pozitív és normatív politológiai tudományág, mivel elemzi és meghatározza egy adott állam külpolitikáját. Alanyai lehetnek a szuverén államok, a kormányközi szervezetek, nemzetközi és helyi szintű nem-kormányzati szervezetek, multinacionális vállalatok és az individuumok is.

Nemzetközi kapcsolatok elmélete

A nemzetközi kapcsolatok elmélete olyan fogalmi keretek kidolgozását célozza meg, amelyek megkönnyítik a világpolitikában bekövetkező események és jelenségek megértését. A nemzetközi kapcsolatok polgári tudományának megszületését a diszciplína történetével foglalkozók többsége a két világháború közötti időszakra teszi (Szalay 1984). A nemzetközi kapcsolatok elméletében számos, egymásnak ellentmondó gondolkodásmód létezik, ideértve a konstruktivizmust, az institucionalizmust, a marxizmust, a neo-gramscianizmust és más elméleteket. Ezek közül a pozitivistá

gondolkodás két fő iskolája, a liberalizmus (más néven idealizmus) és a realizmus jelentős hatással volt a tudományág fejlődésére.

Realizmus (realista iskola)

A realista iskola a nemzetközi kapcsolatok elméletében és gyakorlatában is megkerülhetetlen szerepet tölt be (Szörényi 2010). A realizmus alaptételeit Hans J. Morgenthau a Chicagói Egyetemen 1948-ban kiadott *Politics among Nations* (Morgenthau 1948) című tankönyvében foglalja össze. Morgenthau szerint a nemzetközi rendszer a hatalom megszerzésére, megtartására vagy növelésére irányuló anarchikus természetű struktúra, legfőbb szereplője és politikaformáló ágense az állam. A Diplomáciai Lexikon (Bába és Sáringer 2018, 90. o.) szerint a realista iskola olvasatában „*a nemzetközi viszonyokat nem erkölcsi elvek, hanem a hatalomért és a szűkös erőforrásokért folyó állandó harc határozza meg, amelyben minden állam saját érdekeit követi, az állami politika a túlélést biztosító önsegélyre, az erő és erőszak alkalmazására irányul.*” Tehát a realista felfogásban a versengő államok között gyakori konfliktus áll fenn, ezért az államközi kapcsolatok katonai-biztonsági aspektusai meghatározóak.

Liberalizmus (liberális iskola)

A történelmileg Immanuel Kant nevével fémjelzett liberális iskola elutasítja a nemzetközi kapcsolatoknak kizárólagosan a hatalom és a hatalmi egyensúly fogalmain keresztül történő vizsgálatát. Legfőbb jellemzője az egyéni szabadság elvének érvényesülése, az egyének kapcsolati hálójának fejlődése révén az együttműködés kialakítása és a békés nemzetközi viszonyok megteremtése (Szörényi 2010). A Diplomáciai Lexikon (Bába és Sáringer 2018) meghatározása szerint, a liberális gondolkodók egyetértenek azzal, hogy a nemzetközi rendszerben az állam a legfontosabb szereplő, ám a realistákkal ellentétben úgy gondolják, hogy a világpolitika nem feltétlenül konfliktusos. Az államok képesek tanulni hibáikból, és képesek együttműködni. Nem véletlen tehát, hogy a liberális elméletek közé sorolható az integrációkat modellező teóriák jelentős része. A liberális nemzetközi kapcsolatok elméletének az egyik meghatározó kutatási tárgya a nemzetközi gazdasági együttműködési formákra koncentrál, és a kölcsönös függés (interdependencia) kérdését

teszi vizsgálatá tárgyává. Az iskola legismertebb szerzői közé tartozik Joseph Nye és Robert O. Keohane.

Diplomácia

A Diplomáciai Lexikon (Bába és Sáringer 2018) megfogalmazásában a diplomácia egyszerre szervezet és tevékenység. Ami a szervezeti értelemezést illeti, a diplomácia egy ország nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó közigazgatási szervezeti egységének egyik része. Tágabb értelemben a külügyi igazgatásban a diplomáciai és a konzuli szolgálaton belül a diplomáciai ranggal rendelkező, külföldön és belföldön tevékenykedő személyek összessége. Szűkebb értelemben egy állam vagy kormány képviselőjében a fogadó államokban működő, diplomáciai státusszal rendelkező személyek összessége. Ami a tevékenység szerinti értelmezést illeti, a diplomácia egy állam külpolitikai céljainak és stratégiájának békés eszközökkel történő megvalósítása. A diplomácia a külpolitika egyik fő eszköze, a külpolitikában alkalmazható kényszerítő eszközök (pl. katonai és gazdasági erő) fő helyettesítője, kiegészítője. A diplomáciai keretrendszerét az 1815., majd az 1961. és az 1963. évi bécsi egyezmények határozták meg. A diplomácia alapvető funkciói a képviselet (*representatio*), a tárgyalások folytatása (*negotiatio*), az állam és állampolgárainak jog- és érdekvédelme (*protectio*), az információszerzés és az információszolgáltatás (*informatio*), illetve a békés kapcsolatok előmozdítása és fejlesztése (*relatio*). Az állam képviseletét külföldön a külképviseleti hatóságok, avagy külképviseletek (nagykövetségek, főkonzulátusok, nemzetközi szervezetekhez delegált állandó képviseletek vagy tiszteletbeli konzulátusok) látják el.

Nyilvános vagy társadalmi diplomácia

A nyilvános vagy társadalmi diplomácia (public diplomacy – PD) fogalma az 1960-as években jelent meg a nemzetközi kapcsolatok területén. Hansen (1984) olvasatában a nyilvános diplomácia a külpolitikai célok elérése érdekében a közvélemény befolyásolására irányul. A fő különbség a tradicionális és nyilvános diplomácia között tehát abból adódik, hogy amíg az előbbi a kormányok közötti kommunikációra és tárgyalásokra vonatkozik, addig az utóbbi kifejezetten a nemzetközi közvéleményt igyekszik a külpolitikai céloknak megfelelően befolyásolni, alakítani. A nyilvános diplomácia elsősorban a tájékoztatást, kulturális kapcsolatokat és oktatást használja fel

az állampolgárok véleményének befolyásolására, ugyanakkor a sport is hozzájárulhat a világ lakosságának szimpátiájáért vívott küzdelemhez. Melissen (2005) a nyilvános diplomácia területén új és régi típusú modelleket különböztet meg. A régi típusú nyilvános diplomácia a szereplők közötti párbeszéd és értékek közvetítése helyett, a kormány által irányított egycsatornás kommunikációt helyezi előtérbe, így elsősorban az információ átadására irányul. A nyilvános diplomácia nem megfelelő alkalmazása maga után vonhatja a kormányzati propagandával való összemosást. Az alapvető különbség a két fogalom között, hogy míg a propaganda a kormány és közönség között egyirányú kommunikációt feltételez, addig a nyilvános diplomácia feladata a kétoldalú kommunikáció megvalósítása és a kölcsönös megértés elősegítése (Cull 2010). Ezen felül a köznyelv a propagandát sok esetben nem helytálló, hamis információk terjesztésével azonosítja, addig a nyilvános diplomácia a beazonosítható forrásból származó, helytálló forrásokra épít (Simon-Nagy 2012).

Kulturális diplomácia

Az identitás legkönnyebben a nemzet kulturális tevékenységén és alkotásain keresztül fejezhető ki. A nyilvános diplomácia keretrendszerébe illeszkedve, a kulturális diplomácia képes más országok állampolgárainak szemében egy vonzó, pozitív ország- vagy nemzetkép kialakítására, ezáltal elősegítve a kölcsönös megértést és a külpolitikai célok elérését. Szörényi (2010, 147. o.) megfogalmazásában „*a kulturális diplomácia egy nemzetközi szereplő törekvése arra, hogy kulturális értékeinek bemutatásával, illetve kulturális erőforrásaink felhasználásával megismertesse, elfogadtassa, illetve megszerettesse más országok társadalmi szereplőivel saját kultúráját, ezen keresztül magát az országot, és így alakítsa a nemzetközi rendszerben elfoglalt helyét.*” Cull (2008) szerint a kulturális diplomácia hitelességét nem a célzott kormányzati-külpolitikai alkalmazása eredményezi, hanem sokkal inkább a kulturális intézményekkel való együttműködés.

Többszereplős vagy hálózati diplomácia

A nemzetközi kapcsolatokban egyre nagyobb szerepet játszanak a szupranacionális vagy kormányközi szervezetek (pl. az ENSZ, a Nemzetközi Valutaalap vagy az Európai Unió), a nem-kormányzati szervezetek (NGO-k), illetve a világgazdaságot nagymértékben alakító transznacionális vállalatok. A nemzetközi szereplők számának

megsokszorozódása és érdekérvényesítő képességük megerősödése a külügyi intézményrendszerek reformját vonta magával. A nemzetközi kapcsolatok átalakuló keretrendszerében több akadémikus kérdőjelezte meg a tradicionális értelemben vett diplomácia versenyképességét és alkalmasságát a 21. század kihívásainak kezelésére. Hocking, Melissen, Riordan és Sharp (2012) a diplomácia egzisztenciális válságáról értekeztek, megkérdőjelezték az intézmény felelősségére vonatosságát és korszerűségét is. A nyilvános és digitális diplomáciák rohamos térhódításával párhuzamosan, a diplomaták tradicionális szerepe is átalakult. Az államközi kapcsolatok elit képviselői egyre inkább az országokat, intézményeket és egyéneket elválasztó határok lebontóivá váltak (Hocking és mtsai 2012), új feladataik között megjelent a diplomáciai hálózatok kialakítása. Napjainkban a modern diplomáciai környezet jellemzésére a többszereplős diplomácia (multi-stakeholder diplomacy) vagy hálózati diplomácia (network diplomacy) kifejezések váltak egyre inkább használatossá.

Puha erő vagy puha hatalom (soft power)

A puha erő vagy puha hatalom koncepciója Joseph Nye harvardi akadémikus nevéhez fűződik. Nye a nyolcvanas évek végén alkotta meg a fogalmat, amelyet aztán a később megjelent írásaiban és könyvében (1990, 2004 és 2008) pontosított és kiegészített. A puha hatalom egyes államok és nemzetközi szereplők azon képessége, hogy kifejezetten vonzó értékeik által, katonai és gazdasági kényszerítés nélkül éri el külpolitikai céljaikat. Más megfogalmazásban a puha hatalom egy ország kultúrájából, politikai eszméiből és intézményeiből eredő vonzó képessége, ami a külpolitikai célkitűzések elérésének egyik eszköze. A katonai és gazdasági kényszerítő kemény hatalom (hard power) alkalmazása mellett a világ vezető államai nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy vonzó eszközökkel tudják más országok közvéleményét befolyásolni. Nye értelmezésében a puha hatalom megtestesülési formái lehetnek egyes országok kultúrája, társadalmi berendezkedése, hiteles politikai intézményrendszere és értékei, illetve a mindenkor kormány által kitűzött (kül)politikai célok legitimitása (Nye 2004, 11. o.). Az ország kultúrája, szellemisége és politikai értékei azonban nem csak az adott állam kormányának termékei, hiszen ezek előállításában nagy szerepet játszanak a nem-kormányzati, civil szervezetek és intézmények, illetve az ország lakossága is. Nye egyértelműen állást foglalt amellett, hogy a puha hatalom önmagában történő alkalmazása nem elegendő a külpolitikai célkitűzések eléréséhez. Nye szerint

optimális eredmény leginkább abban az esetben érhető el, ha az ország kormányszervelete megfelelő arányban használja a kemény és puha hatalmi eszközöket, ebben az esetben okos hatalomról (smart power) beszélünk.

Országmárkázás vagy nemzetmárkázás (country branding vagy nation branding)

Az országmárkázás elsősorban a gazdaságtudományban használatos kifejezés, amely számottevő marketing, szponzorációs és menedzsment aspektusokkal rendelkezik. A márkázás vagy branding megteremt, kiemeli bizonyos jellemzőket, tulajdonságokat, illetve kommunikálja azokat (Papp-Váry 2007). Simon Anholt 1996-ban használta először a nemzetmárkázás (nation branding) kifejezést, ezt később megjelent írásaiban tovább fejlesztette és alakította. Meglátása szerint az nemzetmárkázás célja egy versenyképes identitás kialakítása, amely egyben a Nye által definiált puha erő egyik fontos dimenziója. Anholt az országmárka hat legfontosabb összetevőjének a kormányzatot, a turizmust, a lakosságot, a kultúrát, a befektetéseket és a bevándorlási politikát jelöli meg (Anholt 2007). Fan (2010) országmárka modellje is hasonló elemekre épül: egy ország népessége, földrajzi helyzete, kultúrája, nyelve, történelme, hagyományos ételei, ismert személyiségei és globális termékei mind szerepet játszhatnak az országmárka alakításában. Simon-Nagy (2012) szerint az országmárkázás és a nyilvános diplomácia közötti alapvető különbség az előbbi kampányszerű jellege, ami nem feltétlen áll összhangban az utóbbi hosszabb távú szemléletével. A szerző szerint a márkaépítés elsősorban a gyenge nemzetközi ismertséggel rendelkező, kicsi vagy „láthatatlan” országok körében népszerű, amelyek így kívánják magukra felhívni a figyelmet. Az országmárka kialakítására tett erőfeszítések az országok nemzetközi versenyképességét hivatottak erősíteni.

1.2. Sport, nemzetközi kapcsolatok és diplomácia

A sport és diplomácia olyan társadalmi intézményrendszerek, amelyek egyaránt évezredek óta és hagyományokra tekintenek vissza. Amíg az ismert diplomáciai jellegű tevékenységek megjelenése a mezopotámiai városállamokig vezethető vissza, addig az ókori olimpiák már jóval a keresztény idősámítás előtt lehetőséget teremtettek a görög poliszok és sportolók békés versengésére (Murray 2018). Az ókori olimpiák idején alkalmazott fegyverszünet egy korai példája a sport és a diplomácia területeinek

interakciójára. Az újkori diplomácia a veszfáliai, nemzetállamokra épülő világrendszer terméke, hasonlóan a nemzetek békés versengésén alapuló coubertini olimpiai mozgalomhoz. A sport, nemzetközi kapcsolatok, külpolitika és diplomáciai összefonódására a huszadik század már számos példát szolgáltatott, ugyanakkor a modern kori sportdiplomácia fogalmi kereteinek kialakulása és tudományos igényű vizsgálata leginkább a kapitalista-kommunista versengésre alapuló bipoláris világrendszer felbomlása után indult útnak.

A sportdiplomácia elméleti és gyakorlati kutatásának gátja sokáig az volt, hogy nemzetközi kapcsolatok és diplomácia területének szakértői mérsékelt szerepet tulajdonítottak a sportnak, illetve a sporttudomány képviselői részéről sem mutatkozott számottevő igény az előbbi tudományterület elméleteinek és eredményeinek alkalmazására. Néhány korai próbálkozástól eltekintve (Lowe és mtsai 1978, Taylor 1986), a sport és nemzetközi kapcsolatok, illetve a sport és diplomácia interakciójának vizsgálata sokáig megkerült téma volt. A nyolcvanas évek közepén Taylor arra figyelmeztetett, hogy a nemzetközi kapcsolatok és sport tudományterületei kölcsönösen figyelmen kívül hagyták egymást (Taylor 1986).

A bipoláris világrendszer hanyatlásával, a globalizáció egyre erőteljesebb fellendülésével és egy alapvetően új, komplex világrend kialakulásával párhuzamosan olyan társadalmi erőforrások szerepe is felértékelődött a nemzetközi kapcsolatokban, mint a sport. A nyilvános diplomácia és puha erő kormányzati alkalmazásának elterjedése, a sport gazdasági szerepének növekedése és rohamos ütemű nemzetköziesedése magával vonta a külkapcsolatokban és diplomáciában betöltött szerepéről szóló publikációk gyarapodását. A sport és a külpolitika, diplomácia viszonyát taglaló tanulmányok számának lassú növekedése különösen az ezredfordulótól volt érzékelhető, de Levermore és Budd még 2004-ben is úgy ítélték meg, hogy a nemzetközi kapcsolatok területén nincs kellő figyelem a sporton, a két tudományterület interakciója szegényes. Pár év elteltével, a 2010-es évek hozták el ezen fiatal szakterület fejlődését, a sport nemzetközi kapcsolatokban játszott szerepe és a sportdiplomácia fogalma ekkor került igazából a tudományos érdeklődés középpontjába. A 2010-es években elismert nemzetközi tudományos folyóiratok különszámokat dedikáltak a sport és nemzetközi kapcsolatok, diplomácia

kapcsolatának. Többek között ilyen folyóirat volt a *The Hague Journal of Diplomacy* (2013), *Sport and Society* (2014) és a *Diplomacy & Statecraft* (2016). A sportdiplomácia fogalma megjelent olyan diplomáciai kézikönyvekben, mint az *Oxford Handbook of Modern Diplomacy* (Cooper és mtsai 2013), illetve a *The SAGE Handbook of Diplomacy* (Constantinous és mtsai 2016).

1.2.1. A sport, mint a politikum integráns része

A sportdiplomácia interdiszciplináris szakterületének kialakulásához vezető úton fontos lépés volt a politika és sport sokszor ellentmondásokkal terhelt viszonyának vizsgálata. A két terület összefonódását kategorikusan tagadó gondolkodók szerint a sport magasztos eszmék által vezényelt, a hétköznapi politikától távol álló, vagy azt meghaladó, „politikán felüli” jelenség. Ezen idealisztikus vélekedés szerint, a sportnak minden körülmény között szükséges megőrizni függetlenségét, politikától való mentességét. A sport és a politika területeinek elkülönülését hirdető NOB elnök (1952–1972) Avery Brundage szerint a sport a zenéhez és művészetekhez hasonló társadalmi jelenség, amely magasztos eszménye meghaladja a politikát (Grix és Houlihan 2014):

„Mi a sporttal törődünk, nem a politikával és az üzlettel.” (NOB 1968, 67. o.)

Brundage idealizmusa ellenére a sport és politika kapcsolata a huszadik század során egyre szorosabbra fonódott, amit mi sem mutat jobban, mint az újkori olimpiai játékok története. Az 1936-os berlini olimpia, az 1956-os szovjet-magyar vízilabda mérkőzés, az 1972-es müncheni olimpián történt terrortámadás vagy a nyolcvanas évek olimpiai bojkottjai mind megfelelően példázzák a sport és politika, azon belül is a külpolitika interakcióját. A két terület kapcsolatának realista olvasatában a politika a kezdetektől fogva befolyásolta a sportot, annak népszerűsége és társadalmi hatásai okán szinte minden politikai rendszer megpróbálta a saját eszközeként használni azt.

A realista megközelítést alkalmazó Taylor (1986) szerint hamis az a gondolat, hogy a sportot és a politikát el lehet egymástól választani. Véleménye szerint a nemzetközi kapcsolatok kutatásában nagyobb szerepet kell tulajdonítani a sportnak, hiszen a nagyszabású sportesemények befolyásolhatják az államok közötti kapcsolatok alakulását, illetve a sport a legtöbb kormányzati bel- és külpolitikában szerepet kap. Allison (1993) szerint a sportvilágban sokáig tartotta magát a sport politikai rendszerek

felettségéről szóló mítosza, az abba vetett hit, hogy a sport a társadalmi eszmék és politikai ideológiák felett áll, azoktól teljesen független, eredendően tiszta, politikamentes tevékenység. Ezzel a mítosszal szöges ellentétben számos politikai rendszer előszeretettel használta az élsportot ideológiájuk népszerűsítésére és társadalmi-gazdasági berendezkedésük felsőbbrendűségének hirdetésére:

„Mindenféle politikai ideológiát képviselő kormányok a nemzetek vagy politikai rendszerek próbájaként ismerték el a nemzetközi sportversenyeket. A német náciok, az olasz fasiszták, a szovjet és kubai kommunisták, a kínai maoisták, a nyugati kapitalista demokraták és a latin-amerikai junták - mindannyian játszották a játékot és hittek benne.” (Allison 1993, 17. o.)

Allison így egyértelműen állást foglalt abban a tekintetben, hogy a sport mindig is a politikum része volt és lesz, és politikai berendezkedéstől, rendszertől függetlenül a mindenkori kormányzatok eszközként fogják használni. Allisonhoz hasonlóan, Goldberg (2000) is megerősíti, hogy a politikai jellegű konfliktus és olyan politikai ideológiák, mint a kapitalizmus vagy a kommunizmus, a nacionalizmus vagy az internacionalizmus, az integráció vagy a szegregáció már régóta megjelent a sportban. A huszadik században sokszor ideológiai célokra használták fel a sportot, de kifejezetten a hidegháború évei alatt váltak a sportversenyek egyes politikai rendszerek és rezsimek nemzetközi elismerésének, legitimitációjának fontos eszközévé. A politikai befolyás ellenére a sport autonómiájának hangoztatása és annak függetlenségébe vetett hit nagyban hozzájárult a sportmozgalom önszerveződéséhez, így a sport sajátos irányítási rendszerének kialakulásához.

Houlihan 1994-ben kiadott könyve (Sport and International Politics) mérföldkőnek tekinthető a sport- és politikatudomány történetében. A szerző öt olyan területet azonosított, ahol a sport és a politika tradicionálisan összekapcsolódik. Ezek az ideológia, a nemzetépítés, a társadalmi befogadás, a gazdaság és a diplomácia. Houlihan számára a sport nem más, mint a társadalmi változások tükré, ami megfelelően reflektál a befogadó környezetben végbemenő politikai változásokra is. A média rohamos fejlődésének és a felgyorsuló globalizációnak köszönhetően a sport rendkívül nagy közönséget elérő, egyben kifejezetten vonzó, de relatív alacsony költségekkel járó diplomáciai erőforrása lett a nemzetállamoknak. Houlihan a nemzetközi kapcsolatokban

uralkodó realista teória mellett, pluralista (liberális) és globalista (marxista) megközelítésből is elemezte a sport és nemzetközi politika kapcsolatát.

Lin és mtsai (2008) öt olyan területet azonosítottak, ahol a politika saját céljai elérésére használhatja a sportot, vagy adott esetben beavatkozik annak működésébe. Ezek a területek a nemzeti (ön)védelem, a társadalmi kontroll, a külpolitika, a nemzeti identitás (vagy nemzetépítés) és a gazdaság. Ami a sport és külpolitika kapcsolatát illeti, a szerzők kiemelik, hogy egyes kormányok és politikai rezsimek előszeretettel nyúlnak a sporthoz, mint a külső legitimáció eszközehez, mivel a hatalmat gyakorló politikai rendszerek nemzetközi elismerésének egyik legkézenfekvőbb módja a nemzetközi sportsikerek elérése. A szerzők a hidegháború idején elért kubai és kelet-német sportsikereket is külpolitikai és diplomáciai eszközöknek tekintik, mivel ezen eredmények segítették a kommunista rezsimek külső (és belső) legitimációját is. A huszonegyedik században a sport egyre vonzóbb diplomáciai eszközzé válik, mivel olyan, magas színvonalú és könnyen látható tevékenység, amely kiválóan alkalmas bizonyos politikai üzenetek nemzetközi közönséghez való eljuttatására.

1.2.2. A sport növekvő szerepe a nemzetközi kapcsolatokban

A nemzetközi kapcsolatok tudományterületének művelői a sport globális jellegének erősödésével párhuzamosan felismerték a sport növekvő befolyását az államközi együttműködésben. Az egyik korai példa Riordan és Krüger 1999-ben megjelent könyve (*The International Politics of Sport in the Twentieth Century*), amely informatív és részletes beszámolót nyújt a sport huszonegyedik századi nemzetközi politikában betöltött szerepéről. Levermore és Budd 2004-ben kiadott *Sport és Nemzetközi Kapcsolatok (Sport and International Relations)* tanulmánykötete Houlihan művéhez mérten hasonlóan fontos mérföldkő. A kötetben a szerzők többek között arra próbálnak választ keresni, hogy a tömegkommunikáció rohamos terjedése és a globális élsport térhódítása milyen hatással volt a nemzetközi politikára és gazdaságra, vagy hogyan járulhat hozzá a sport a nemzetépítéshez és az identitás fejlesztéséhez. A kiadvány célja, hogy a nemzetközi kapcsolatok tudományterületén indítson el akadémiai diskurzust a sport nemzetközi politikában betöltött szerepéről. A szerzőpáros meglátása szerint a sport a nemzetközi diplomácia egyik fontos terepe, amely nagyobb figyelmet érdemel.

A sport globalizálódása és gazdasági jelentőségének növekedése számos kérdést vet fel a nemzetállamok hagyományos szerepével kapcsolatban. A filozófus Redeker (2008) alapjaiban kérdőjelezi meg a sport, külpolitika és diplomácia modern kori kapcsolatát. A rohamos ütemben globalizálódó világunkban vajon még a nemzetállamok alkalmazzák külpolitikai célok elérésére a sportot vagy a nemzetközi sportszervezetek diktálják a szabályokat a nemzetállamoknak? – teszi fel a kérdést Redeker. A szerző olvasatában a sport a nemzetközi kapcsolatok „ópiumává” vált, mivel kis államok elit sporteredményeken keresztül próbálják meg elhíttetni lakosságukkal, hogy nemzetük erős és sikeres, illetve, hogy a sporton keresztül felvehetik a versenyt a világ politikai-gazdasági hatalmaival is. Redeker értelmezésében a kormányoknak nehéz felismerni a sport igazi természetét, sőt az külpolitikai eszköz helyett egyes nemzetállamok politikai céljává vált. A sport egyfajta spirituális hatalomként modernkori társadalmi mítosszá vált; a világon emberek milliói hisznek vakon a sportolóknak, amíg a politikába és a politikusokba vetett hitük nagyon könnyen megingatható.

1.2.3. A sportdiplomácia kutatási területének kialakulása

A modern kori sportdiplomácia tudományos igényű vizsgálatának megalapozása elsősorban angolszász akadémikusokhoz köthető. 2011-ben Stuart Murray (Bond Egyetem, Ausztrália), Geoffrey Allen Pigman (Pretoria Egyetem, Dél-Afrikai Köztársaság) és J. Simon Rofe (SOAS Egyetem London, Egyesült Királyság) egy nemzetközi kutatócsoportot állítottak fel a sport és a diplomácia kapcsolatának szisztematikus vizsgálatára. Mindhárom tudós kutatási területe alapvetően a nemzetközi kapcsolatok és diplomácia, ugyanakkor egyaránt elkötelezettek a sporttudományok iránt is. A kutatócsoport elsődleges célja volt, hogy megvizsgálják a nagyszabású nemzetközi sportesemények nemzetközi kapcsolatokban és diplomáciában betöltött szerepét, és hogy kísérletet tegyenek a sportdiplomácia elméleti kereteinek kialakítására (Pigman és Rofe 2014).

Murray 2012-es tanulmánya (*The Two Halves of Sports-Diplomacy*) a sport és diplomácia sokszor ellentmondásokkal terhelt kapcsolatát elemzi. A szerző szerint a sport története szorosan kötődik a háborúhoz és a szenvedéshez, ami a diplomácia antitézise. George Orwell 1945-es esszéjében úgy fogalmaz, hogy a sport nem más, mint „háború lövések nélkül”, a nacionalista versengés egyik legfőbb megtestesülése

(Murray és Pigman 2014). A realista gondolkodók szerint a sport egyfajta harci logikán alapul, hiszen a sportolók elsődleges célja a mindenáron való győzelem. A diplomáciával ellentétben a sport egyenlő a nagyközönség előtti őszinte versengéssel, amely megjósolhatatlan fordulatokat és drámát idézhet elő, és néha együtt jár a nézők – rosszabb esetben a sportolók – kulturálatlan viselkedésével, megnyilvánulásaival. Emellett, a sport népszerűsége révén egy kiváló platform lehet kifejezetten negatív, antidiplomatikus üzenetek közzétételére is: 1972 és 2005 között a nemzetközi sportvilág mintegy 171 terrorista jellegű támadással szembesült (Murray 2012, 587. o.). Ezek a számok alátámasztják a sport nemzetközi kapcsolatokban játszott szerepének negatív aspektusát, hiszen az nemcsak a pozitív társadalmi értékek közvetítésére, a nemzetek közötti békés párbeszéd és együttműködés előmozdítására szolgálhat, hanem teret adhat a gyűlöletnek és a kirekesztésnek is. Ezen felül a főszereplők nemcsak hősök és társadalmi példaképek, hanem doppingoló csalók, szerencselovagok vagy adott esetben korrupt sportvezetők is lehetnek.

Ha ezen kérdések felmerülnek az elméletben, akkor hogyan lehet a sportdiplomácia gyakorlatban egyáltalán sikeres? – teszi fel a kérdést Murray. A szerző szerint a sport idealizmusa és realitása közötti ellentmondás egyértelműen hátráltatja a sportdiplomácia fejlődését, mivel hatással van az üzenetet közvetítő fél hitelességére. A sportdiplomácia fejlődésének alapvető feltétele, hogy el kell vetni a sport idealista megközelítését és fel kell ismerni, hogy az nem csak a fair play szellemisége által vezényelt jelenség. A legnagyobb veszély abban rejlik, hogy a sportdiplomácia hirdetői ignorálják a sport komplex természetét és vakon hisznek a sport eredendő nemes értékeiben és tisztaságában.

Black és Peacock (2013) kritikája szerint a sport külpolitikai célokra való felhasználása nem mindig hozza magával az elvárt eredményeket, olykor pedig egyenesen előre nem látható diplomáciai és politikai folyamatokat indíthat meg. Példaként említik az 1988-as szöuli olimpiát, ahol a katonai rezsim által támogatott globális sportesemény hozzájárult a liberális demokráciához vezető folyamatok előrehaladásához. A sport nyilvános diplomáciában betöltött szerepének fellendülésére a kapitalista-kommunista ellenségeskedést követő, posztbipoláris világrendszer adott teret. A kilencvenes évektől egyre több kormány fordult nyilvános diplomáciai

eszközökhöz annak érdekében, hogy saját nemzetközi megítélését javítsa. Ezek az évek egyben a tradicionális diplomácia (avagy klub diplomácia) és az új típusú (többszereplős vagy hálózati) diplomácia közötti átmenettel esnek egybe, amely során a diplomáciai szereplők köre dinamikusan bővült, és egyre több nem-kormányzati szereplő jelent meg a nemzetközi kapcsolatokban. Black és Peacock (2013), Murray és Pigman (2014) egyetértenek abban, hogy napjaink többszereplős diplomáciai környezete ideális kereteket teremt a sport és nemzetközi kapcsolatok interakciójához és a sportdiplomácia gyakorlatának fejlődéséhez. Murray és Pigman meglátása szerint, a sportdiplomácia két nagyobb területre bontható: kormányzati és nem-kormányzati kategóriákra.

Steve J. Jackson (2013) hiánypótló tanulmánya (*The Contested Terrain of Sport and Diplomacy in a Globalizing World*) szintén kritikusan közelíti meg a sport külpolitikában és diplomáciában játszott szerepét. Jackson szerint a sport társadalmi, kulturális és gazdasági jelentőségét a nemzeti kormányok is rég felismerték, ezért előszeretettel fordulnak hozzá politikai céljaik érvényesítésére és elérésére. Egyes nemzetközi sportesemények hatalmas érdeklődés előtt zajlanak és ez megfelelő lehetőséget kínál bizonyos politikai üzenetek közzétételére. A sport univerzalitása révén a tradicionális és nyilvános diplomáciák stratégiai eleme lett, természetét tekintve pedig, leginkább a kulturális diplomácia ernyője alá sorolható. A szerző szerint nem kell sem túlértékelni, sem alulértékelni a sport szerepét a külpolitikában, ugyanakkor meg kell érteni, milyen dimenziók mentén viszonyul a sport a külpolitikához. Ez alapján megkülönböztet sportbeli diplomáciát (*diplomacy within sport*), sporton keresztüli diplomáciát (*diplomacy through sport*) és diplomáciát a sportért (*diplomacy for sport*). Ezek nem egymástól különálló, párhuzamosan létező kategóriák, hanem sokszor egymást is átfedő, szoros kölcsönhatásban álló területek.

Jackson sportdiplomáciai modelljében a nemzetállamok mellett három fontosabb szereplő jelenik meg: a nemzetközi sportszervezetek, a transznacionális sportvállalatok és a nemzetközileg ismert, híres sportolók, akik szintén nagy hatást gyakorolnak a nyilvános diplomáciára. A növekvő hatalommal rendelkező nemzetközi sportszervezetek, mint a FIFA vagy a NOB egyre meghatározóbb alakítói a modernkori sportdiplomáciának. Olyan nagyszabású sportesemények, mint a futball-világbajnokság

vagy az olimpiai játékok lebonyolítása jelentős diplomáciai teljesítménnyel bíró feladat, amely során egyes államok külpolitikai célkitűzései mellett egyre hangsúlyosabban jelennek meg a nagyvállalati érdekek. Jackson szerint a globális sportversenyek megrendezése érdekében a nagy befolyással rendelkező nemzetközi sportszervezetek, gyakorlatilag kibérelnek egy-egy nemzetállamot és a bérleti díjat a befogadó államok adófizetőivel fizettetik meg. A nemzetállamoknak ebben a globális kapitalista környezetben a moderátorok szerepét kellene felvenni, ugyanakkor a sport határtalan népszerűsége, a sportversenyek által elérhető ismertség és nemzetközi megjelenés, a kormányzatok számára sokszor ellensúlyozza a pénzügyi és gazdasági kockázatokat.

J. Simon Rofe (*Sport and Diplomacy: a Global Diplomacy Framework*) a sportdiplomácia értelmezéséhez elengedhetetlennek tartja, hogy a két terület egyenlő félként és ne egymás alárendeltjeként jelenjen meg, ezért a „sport és diplomácia” elnevezést használja tanulmányában (Rofe 2016). Érvélete szerint a sportot és a diplomáciát egyenrangú, egymásra kölcsönösen ható félként lehet kezelni, a két területet a fogalom megfelelő értelmezése érdekében nem érdemes összemosni. Meglátása szerint a sportdiplomácia kifejezés szükségszerűen államközpontú, ez pedig nem teremt megfelelő környezetet a fogalom rugalmas értelmezéséhez. Amennyiben a sportot a diplomácia három meghatározó tényezője (kommunikáció, reprezentáció és tárgyalás) fényében értelmezzük, lehetőség nyílik az államközpontú megközelítés megkerülésére és egyúttal pontosabb fogalmi keretek kialakítására.

Rofe szerint az egyre globalizálódó világban a diplomácia államközpontú értelmezését meg kell haladni, a többszereplős diplomácia keretei között szükséges gondolkodni. A sportdiplomácia többszereplős és többszintes jellegének elismerése segíthet a fogalom elméleti kereteinek pontosabb meghatározásában. Pamment (2016) a többszereplős diplomácia értelmezésére megkülönböztet önérdekű instrumentalista (instrumentalist) és részvételi (participatory) modelleket: a nyilvános diplomácia az előbbi, míg a nemzetközi fejlesztés inkább ez utóbbi kategóriába tartozik. A szerző szerint a sportdiplomáciát sokszor kapcsolják a részvételi folyamatokon alapuló nemzetközi fejlesztéshez (international development) is, mivel a sport nevelési potenciálja, társadalmi kohéziós ereje segíthet egyes közösségek fejlesztési céljaik elérésében. Ezt bizonyítja, hogy az ENSZ elismerte a sport hozzájárulását a

Millenniumi és a Fenntartható Fejlesztési célok eléréséhez is. Meglátása szerint a sportdiplomáciai kezdeményezések sokszor társadalmi fejlesztési dimenzióval is rendelkeznek, így a sporton keresztüli fejlesztés (sport for development) körébe sorolhatóak. A huszonegyedik századi diplomácia nem lehet önérdékű, annak elő kell segíteni a pozitív társadalmi változást – vallja Pamment.

Murray 2018-ban kiadott könyve (*Sports Diplomacy: Origins, Theory and Practice*) kiemelkedő mérföldkőnek számít, mivel átfogó kísérletet tesz arra, hogy meghatározza a sport és diplomácia lehetséges kapcsolódási pontjait, felvázolja a sportdiplomácia eredetét, történetét és huszonegyedik századi alkalmazását. A szerző egyetért a diplomácia és nemzetközi kapcsolatok jeles szakértőivel (Melissen, Hocking, Cull és Snow), akik szerint a huszonegyedik században a klasszikus diplomácia alapvető változásokon megy keresztül. Az infokommunikációs technológiák és a közösségi média rohamos terjedése, a diplomáciai szereplők számának megsokszorozódása, a klímaváltozás és globális egészségügyi veszélyhelyzetek által befolyásolt új biztonságpolitikai trendek felemelkedése, és egyes tradicionális geopolitikai érdekek újraéledése alapvető hatást gyakorolnak a nemzetközi kapcsolatokra és a nemzetállamok külpolitikájára. A posztbipoláris világrendszerben a nyilvános diplomácia egyre nagyobb szerepet kap kormányok külpolitikai eszközrendszerében, a kultúra és a sport pedig, mint puha hatalmi eszközök jelennek meg a diplomáciai eszköztárban. Amíg a klasszikus sportdiplomácia elsősorban az államok egymás közötti kapcsolatfelvételére vagy a másik részvételének bojkottálására teremtett lehetőséget, az új típusú sportdiplomácia sokkal inkább a nemzetközi közönség szimpátiájának és támogatásának elnyerésére irányul. Egyre több kormány alkot stratégiákat és intézményesíti a sport diplomáciai szerepét, a nem-kormányzati sportszervezetek pedig fontos szereplői ennek az új típusú, integrált, hálózati jellegű sportdiplomáciának. Murray meglátása szerint az új típusú sportdiplomáciában a kormányok és a külügyminisztériumok már nem feltétlen a központi, irányító szerepet töltik be, sokkal inkább a közös célok érdekében dolgozó hálózatok facilitátorai lettek.

1.2.4. Sportdiplomácia a magyar szakirodalomban

Nem túlzás azt állítani, hogy a sportdiplomácia hazai tudományos igényű megközelítése komoly lemaradásban van az utóbbi évtizedben gyorsan növekvő

nemzetközi kutatási területhez képest. A tudományos igényességgel megírt publikációk alacsony száma és a nemzetközi kapcsolatok területéről mutatott mérsékelt érdeklődés alapvetően befolyásolja a diszciplína fejlődését, így elsősorban a hazai sporttudományok társadalomtudományi szegmense karolta fel a téma vizsgálatát. Személyes tapasztalatom szerint, az elmúlt években újtára indított sportdiplomáciai képzések és továbbképzések mérsékelt figyelmet fordítanak a sportdiplomácia elméleti megközelítésének alapvető kérdéseire és csak részben építenek a nemzetközi szakirodalom eredményeire. A magyarországi felsőoktatási képzések tananyagából jellemzően hiányzik a sport és nemzetközi kapcsolatok közötti elméleti összefüggések bemutatása és a sportdiplomácia fogalmának új típusú, hálózati értelmezése.

A magyar sportdiplomácia és nemzetközi sportkapcsolatok szakirodalmának megalapozása Dr. Aján Tamás és Némethné Móra Anikó nevéhez köthető. Aján Tamás már 1993-ban sportdiplomáciai tantervet állított össze a Magyar Testnevelési Egyetemen, majd 2006-ban Némethné Móra Anikóval közösen, egy egyetemi felhasználására készített jegyzetet publikált a sport és nemzetközi kapcsolatok interakciójának gyakorlati kérdéseiről. A szerzőpáros úgy gondolja, hogy a sport az országok, népek közötti kapcsolatok kiépítése és ápolása szempontjából *„igen jelentős szerepet tölt be mind a napi, közép- és hosszú távú szinten”* (2006, 5. o.). Megítélésük szerint a sportdiplomácia szerepe felértékelődik abban az esetben, amikor *„egyedülálló országok között semmilyen hivatalos kapcsolat nem létezik”* (2006, 5. o.). A szerzők értelmezése a sportdiplomácia tradicionális, államközpontú felfogását tükrözi, de kitérnek a sportdiplomácia nem-kormányzati szintjére is, különös tekintettel a NOB-ra.

A Marton Gergely, Hideg Gabriella és Prisztóka Gyöngyvér által szerkesztett, Hédi Csaba által lektorált és a Pécsi Tudományegyetem kiadásában 2015-ben megjelent *Sportdiplomácia* tankönyv átfogó képet kíván adni a sportdiplomácia történetéről, szereplőiről, eszköz- és hatásrendszeréről, illetve megkísérli a nemzetközi sportszervezetek diplomáciai tevékenységének és a magyar intézményrendszerének bemutatását. A szerzők szerint a sportdiplomácia a gyakorlatban direkt és indirekt tevékenységekre osztható fel: egyrészt a sportdiplomáciai jellegű, hivatalos formális megállapodásokra (pl. nemzetközi szervezetek és nemzetek által kötött megállapodások), másrészt a sporthoz kapcsolódó személyek és szervezetek

tevékenységére, „*amelyek alapvetően nem rendelkeznek sportdiplomáciai jogosítványokkal*” (Marton és mtsai 2015, 5. o.). A szerzők államközpontú definíciójából kiindulva a sportdiplomáciai jogosítvány feltehetően kormányzati legitimációhoz kötődik. Az államközpontú definíció alkalmazása ellenére, a tankönyv nagy részben a nem-kormányzati sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenységét elemzi.

A fenti tankönyveken kívül fontos megemlíteni a sport és külpolitika, sport és diplomácia témájú publikációkat is. A sport és politika 1980-as évekbeli kapcsolatát a nyári olimpiai játékok tükrében dolgozta fel doktori disszertációjában Onyestyák Nikoletta (2010). *Sport, politika és olimpia: A magyar sport lehetőségei és kihívásai az 1980-as években* című könyvében a szerző még részletesebben mutatta be a korszak nyári olimpiai játékaival összefüggő magyar dilemmákat és döntéshozatali mechanizmusokat, illetve a sport és politikai szervezetek tevékenységét (Sipos-Onyestyák 2016). Az elmúlt évek magyar sportdiplomáciai szakpolitikájának komparatív elemzésére Garamvölgyi és mtsai (2018, 2021), illetve Garamvölgyi és Dóczi (2021) tettek kísérletet, amíg a „Sporttal a Fejlődésért és Békéért” (Sport for Development and Peace) területét hazai szempontból is vizsgálta Bardocz-Bencsik és mtsai (2018). A sportdiplomáciai témájú egyetemi továbbképzések megindulásával egyre több releváns szakdolgozat látott napvilágot (Mladenovics 2020), bár ezek a művek csak ritka esetben kerülnek publikálásra tudományos folyóiratokban.

1.3. A sportdiplomácia definiálása és kategóriái

Disszertációm egyik kitűzött célja, hogy pontosabb fogalmi kereteket vezessen be, ezáltal segítve a sportdiplomácia egyetemi szintű elméleti oktatását és gyakorlati alkalmazását. Meglátásom szerint szükségeszerű a fogalom többsíkú és többoldalú értelmezésének tudatosítása, illetve a kifejezés mindennapi használatát övező anomáliákra, félreértésekre való figyelemfelhívás. A pontosabb fogalmi keretek kialakítása érdekében, célszerűnek tartom bemutatni a hazai és nemzetközi szakirodalom eredményeit. A hazai szakirodalom tekintetében Aján és Némethné feladat- és célmeghatározása a mai napig sokszor hivatkozott tétel:

„A sport nemzetközi kapcsolatainak alakítása, a sportdiplomácia a szakdiplomácia egyik igen jelentős ága (...) A sportdiplomácia feladata, hogy segítse, szolgálja az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül, a sport eszközrendszerének felhasználásával. (...) A sportdiplomácia célja, hogy az adott ország sportkapcsolatait úgy alakítsa, hogy lehetőleg ne sértse más országok sportérdekeit, saját országát érdemtelen előnyökhöz ne juttassa, mégis a sportdiplomataék felkészültsége segítségével megtalálja azon lehetőségeket, melyekkel az ország – a fenti elvek tiszteletben tartásával – támadhatatlanul elérheti célkitűzéseit.” (Aján és Némethné 2006, 5. o.)

A szerzőpáros megközelítése tükrözi a tradicionális, instrumentalista és államközpontú sportdiplomácia felfogást, amely értelmében a kormányzatok külpolitikai eszközként tekintenek a sportra, hogy diplomáciai kapcsolatokat létesítsenek és ápoljanak más országokkal. Ezek az államközpontú definíciók a sportdiplomáciát a szakdiplomácia egyik ágaként azonosítják és kevesebb figyelmet fordítanak a nem-kormányzati sportszervezetek sajátos diplomáciai tevékenységére, illetve a kormányzati és nem-kormányzati szféra szereplőinek együttműködésére. Megítélésem szerint a sportdiplomácia ilyen jellegű feladat- és célmeghatározása csupán egy szűkebb keresztmetszete a huszonegyedik századi sportdiplomácia komplex és sokoldalú jelenségének, ezért a nemzetközi szakirodalom eredményeit felhasználva szükséges a fent említett definíció kiegészítése és pontosítása.

A disszertáció elkészítése idején az egyik legújabb hazai sportdiplomáciai definíciót a 2018-as keltezésű, Bába Iván és Sáringer János által szerkesztett Diplomáciai Lexikon szolgáltatja. A lexikon szerzői meghaladják a korábbi próbálkozásokat és a társadalmi sportirányító testületeket, sportszervezeteket is a sportdiplomácia szereplőinek, alakítóinak nevezik meg:

„A sportdiplomácia feladata az ország állami és társadalmi sportirányító testületei és intézményei, egyesületei külkapcsolatainak gondozása, a nemzetközi sportéletben való részvétel kedvező feltételeinek biztosítása, s ezen keresztül az országkép kedvező alakítása a nemzetközi sport- és szélesebb közvéleményben. A kulturális diplomáciához hasonlóan a

nemzetközi sportkapcsolatok, programok és rendezvények is hozzájárulhatnak a nemzeti értékek felmutatásához és kölcsönös megismeréséhez, és ezen keresztül a nemzetközi megértés és együttműködés előmozdításához.” (Bába és Sáringer 2018, 95. o.)

A hazai példához hasonlóan a sportdiplomácia fogalma a nemzetközi szakirodalomban is fokozatosan fejlődött, pontosult. Az előző fejezetben bemutatott nemzetközi kutatócsoport megalakulásával élénk tudományos diskurzus bontakozott ki, amely eredményeként számos publikáció és könyv született az elmúlt évtizedben. Murray, Pigman és Rofe úgy érvelnek, hogy a sportdiplomácia komplex jellegének megismeréséhez elengedhetetlen a fogalom többoldalú megközelítése, mivel a tradicionális értelemben vett sportdiplomácia nagymértékben különbözik a huszonegyedik századi, többszereplős diplomáciára épülő nemzetközi gyakorlattól. Annak érdekében tehát, hogy pontosabb fogalmi definíciót alkossunk, meg kell ismernünk a sportdiplomácia megközelítéseit, kategóriáit.

Murray és Pigman (2014) szerint a fogalom megfelelő értelmezéséhez szükség van a *sport mint diplomácia* és a *diplomácia a sportban* kategóriák azonosítására. A két megközelítés közötti különbség, hogy a *sport mint diplomácia* kifejezetten kormányzati jellegű, szakdiplomáciai tevékenységre utal, a *diplomácia a sportban* pedig a sport civil, autonóm szerveződéséhez kapcsolódó jelenség, a nemzetközi, nem-kormányzati sportkapcsolatok fejlesztése és fenntartása. A továbbiakban a *sport mint diplomácia* megfelelőjeként a sportdiplomácia kormányzati megközelítését használom, a *diplomácia a sportban* kifejezést pedig a sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítésére cserélem. Fontos hangsúlyozni, hogy az állami és civil sportirányítás kölcsönös függéséhez hasonlóan ezek a kategóriák is egymással folytonos kölcsönhatásban álló, és sokszor egymást részlegesen lefedő területek.

1.3.1. A sportdiplomácia kormányzati megközelítése

A kormányzati vagy állami megközelítés elméleti keretrendszere a nemzetközi kapcsolatok realista értelmezése, amely a nemzetállamot a nemzetközi kapcsolatok fő alakítójának és elsődleges aktorának tekinti (Postlethwaite és Grix 2016). A realista iskola olvasatában, a sport rendkívüli népszerűsége és univerzális jellege miatt a

szuverén kormányzat külpolitikai kelléke, avagy a klasszikus, államközi diplomácia eszköze lehet. Murray megfogalmazásában a tradicionális sportdiplomácia nem más, mint az elit sport, sportolók és sportesemények külpolitikai célok elérésének opportunisztikus, stratégiai használata, adott esetben az ezekkel történő visszaélés (Murray 2018, 61. o.). Ennek értelmében, a kormányzat külpolitikai, diplomáciai célkitűzései elérésére használhatja a sportolókat, sporteseményeket vagy akár a sportszervezeteket is. A kormányzati sportdiplomácia irányítói a kormány, így elsősorban a külügyminisztérium és a külföldi diplomáciai képviseletek (külképviseletek), illetve a szakdiplomáták. A világ egyik első nyilvános sportdiplomáciai stratégiáját megalkotó ausztrál kormány a következőképp határozta meg a kormányzati sportdiplomácia lényegét:

„A sport, a sportolók, a sportesemények és a nem-kormányzati sportszervezetek tudatos, stratégiai és rendszeres használata a Külügyminisztérium és diplomatái részéről, annak érdekében, hogy olyan együttműködésen alapuló, hosszú távú és kölcsönösen előnyös partnerségeket hozzanak létre, amelyek ideális esetben maximalizálják az emberek közötti kapcsolatokat, illetve fejlesztési, kulturális, kereskedelmi, beruházási, oktatási és turisztikai lehetőségeket teremtenek a kormányok számára.” (Murray 2018, 94. o.)

A kormányzati sportdiplomácia közrejátszhat az államközi bilaterális és multilaterális kapcsolatok felvételében és fejlesztésében. A nagyszabású nemzetközi sportesemények sokszor megfelelő alkalomnak bizonyultak magas szintű állami vezetők találkozájára és megbeszéléseire. A tradicionális, kormányzati sportdiplomácia legismertebb példája az úgynevezett ping-pong diplomácia, ami hozzájárult a kommunista kínai és kapitalista amerikai vezetés formális kapcsolatfelvételéhez és Richard Nixon amerikai elnök 1972-es pekingi látogatásához. A kormányzati sportdiplomácia más klasszikus példái szintén elősegítették egyes államok bilaterális kapcsolatainak kialakítását, illetve megfelelő lehetőséget kínáltak a fennálló diplomáciai feszültség enyhítésére is. A teljesség igénye nélkül ilyen példák a pakisztáni-indiai krikett diplomácia, a török-örmény futball diplomácia, az amerikai-kubai baseball

diplomácia, az amerikai-iráni birkózó diplomácia vagy a kanadai-szovjet jégkorong diplomácia.

A diplomáciai kapcsolatok felvétele vagy normalizálása mellett a sport nemzetközi népszerűsége és láthatósága okán szerepet játszhat az országimázs javításában vagy az ország ismertségének növelésében, avagy az országmárkázásban is. Grix és Brannagan (2016, 252. o.) szerint a kormányok előszeretettel alkalmazzák a nagyszabású sporteseményeket és élsportolók sikereit, hogy növeljék nemzetközi elismertségüket és presztízsüket, javítsák olykor ellentmondásos megítélésüket vagy erősítsék politikai rendszerük, berendezkedésük nemzetközi legitimitációját. Olyan univerzálisan el nem ismert államok, mint Koszovó vagy Palesztina a nemzetközi sporteseményeken való megjelenésükön keresztül igyekeznek nemzeti identitásukat erősíteni, illetve nemzetközi elismerést, megbecsülést és végső soron magas szintű politikai legitimitációt kiváltani. Grix és Lee (2013) érvelése szerint olyan feltörekvő államok, mint Kína, Oroszország, Brazília vagy a Dél-afrikai Köztársaság arra használták a nagyszabású nemzetközi sporteseményeket, hogy pozitívan befolyásolják a róluk kialakult képet és egyúttal erősítsék a globális politikában elfoglalt pozíciójukat. Olyan rendkívüli figyelmet vonzó sportesemények, mint a futball-világbajnokság vagy az olimpiai játékok ideális terepet jelentenek a rendező államoknak, hogy gazdasági erejüket, kultúrájukat és nemzeti értékeiket megmutassák a világ nagyközönségének. A nagyszabású sportesemények egyúttal régóta rivalizáló vagy ellenséges államokat is közelebb hozhatnak egymáshoz. Dél-Korea és Japán esetében a 2002-es labdarúgó-világbajnokság (Cha 2002, Heere és mtsai 2012), illetve Észak-Korea és Dél-Korea esetében a 2018-as téli olimpia (Rofe 2018) járulhatott hozzá az államközi kapcsolatok javításához. Mindezek mellett a globális sporteseményeket már többször alkalmazták renitens kormányzatok vagy politikai blokkok kollektív büntetésére, szankciójára (pl. az apartheid Dél-Afrika kizárása az olimpiai játékokról 1964-ben).

A Murray és Pigman (2014) a sport külpolitikai, diplomácia eszközként való, huszonegyedik századi alkalmazásának négy fontosabb indokára világított rá:

1. A modern diplomáciai környezet radikálisan átalakult, ami magával vonta a tradicionális külpolitikai intézmények reformját és új, népszerű eszközök, így a sport használatát;

2. A sport univerzalitása miatt könnyen befogadható és mindenki számára értelmezhető üzenetek közvetítésére alkalmas, így felerősítheti a kormányzatok nyilvános diplomáciai üzeneteit;
3. A nagyszabású sportesemények nyilvános diplomáciai lehetőséget teremtenek, mivel mind élőben, mind a közvetítéseken keresztül rendkívül nagyszámú nézőközönséget vonzanak;
4. A nemzetközi sport a nemzetek közötti békés versengésként értelmezhető, így az azonosítható a diplomáciával is, aminek egyik alapvető célja az államok közötti fegyveres összetűzés elkerülése, a nézeteltérések békés úton való rendezése. Elméletben a sport és diplomácia könnyen összeegyeztethető, hiszen mindkettőt nemes eszmék vezérlik, de egyikük sem nélkülözi a felek egészséges rivalizációját.

1.3.2. A sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítése

A diplomácia fogalma szorosan kapcsolódik a kormányzati tevékenységhez és a szuverén nemzetállamokhoz. A fogalom államközpontú értelmezése azonban figyelmen kívül hagyja a diplomáciai tevékenység többszintű és többszereplős jellegét. A nemzetközi szakirodalomban konszenzus uralkodik abban a tekintetben, hogy a sportdiplomácia nem csak a kormányok tradicionális és nyilvános diplomáciában alkalmazott eszköze, avagy nem kizárólag az állami szakdiplomácia része lehet. A sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítése értelmében a civil, autonóm sportszervezetek sajátos diplomáciai tevékenységet folytatnak, elsősorban annak érdekében, hogy a nemzetközi sporteseményeket sikeresen le tudják bonyolítani. Az ilyen jellegű nemzetközi tevékenység sarokpontjaiban a kommunikáció, az érdekérvényesítés és a képviselet (reprezentáció) állnak. A külképviseleteken zajló tárgyalásokhoz hasonlóan a nemzetközi sport szerveződése és irányítása is alapvetően az érdekek képviseletéről és a szereplők közötti kommunikációról szól (Murray és Pigman 2014, 1107. o.).

A nemzetközi sportszervezetek felépítése és működése sokszor hasonlít a szupranacionális kormányközi fórumokra. Alapító okirattal, szervezeti szabályokkal és normákkal rendelkeznek, ami mellett sokszor használnak zászlókat és különféle szimbólumokat (Murray és Pigman 2014). Black és Peacock (2013) szerint olyan

sportszervezetek, mint a Nemzetközi Olimpiai Bizottság kiváltságait tekintve megfelel egy kormányközi szervezetnek (intergovernmental organization – IGO), mivel a nemzeti kormányok elismerik az autoritását, döntéseit és sajátos jogrendszerét. A tagszervezetek számából és az általa képviselt kulturális örökségből kiindulva talán nagyobb legitimitációval is rendelkezik, mint egyes globális kormányközi intézmények. Ezen kívül az olimpiai „márka” kereskedelmi forgalomba hozatala az elmúlt évtizedekben a NOB-ot egy vagyonos és befolyásos nem-kormányzati szervezetté (non-governmental organisation – NGO) alakította, olyannyira, hogy működésének és gazdálkodásának nagy része hasonlít egy kiterjedt multinacionális vállalatéra (Black és Peacock 2013, 709. o.). Allison és Tomlinson (2017) szerint, olyan nemzetközi nem-kormányzati sportszervezetek (sporting international non-governmental organisation – SINGO), mint a NOB vagy a FIFA jellemzői a magas globális tagszervezeti létszám, a magas szintű autonómia és a választott vezetők sokszor megkérdőjelezhetetlen hatalma.

A nemzetközi sportesemények sikeres megrendezése állandó döntéshozói és adminisztratív intézményi háttérrel igényel, illetve a sport szereplői által univerzálisan elfogadott norma- és szabályrendszert. Egyes nem-kormányzati sportszervezetek széles autonómiával, komoly nemzetközi ellenőrzési és szabályozási jogkörökkel és számottevő gazdasági háttérrel rendelkeznek. A legismertebbek, mint a NOB vagy a FIFA nem csak sajátos jellegű, specializált diplomáciai tevékenységet folytatnak, hanem sokszor a nemzeti kormányok egyenrangú tárgyalófeleiként pozicionálják magukat (Black és Peacock 2013). A nyolcvanas évektől a NOB egyre komolyabb lépéseket tett annak érdekében, hogy független nemzetközi társadalmi szereplőként pozicionálja magát, amelyet Juan Antonio Samaranch, a szervezet 1980 és 2001 közötti elnöke képviselt leginkább (Postlethwaite és Grix 2016). Samaranch munkája megalapozta, hogy a NOB az utóbbi évtizedekben számottevő nem-kormányzati szereplővé vált a nemzetközi kapcsolatok és diplomácia területén. A szervezet 2009-től megfigyelői státusszal rendelkezik az ENSZ-ben, és úttörő szerepet játszik az olimpiai fegyverszünettel és a Sport a Fejlődésért és Békéért kapcsolatos határozatok megalkotásában (Bardocz-Bencsik és mtsai 2018). A NOB nemzetközi társadalmi célkitűzései érdekében felhasználja gazdasági hatalmát és nemzetközi presztízsét is: a szervezet 2015 szeptemberében kétmillió dolláros alapot hozott létre, hogy a globális menekültválság humanitárius következményeit enyhítse.

Herguner (2012) a jelentős nemzetközi sportszervezetek diplomáciai szerepének megértése érdekében kísérletet tett a NOB nemzetközi kapcsolatok keretrendszerében történő elhelyezésére. A szerző Samuel P. Huntington (1973) által meghatározott kritériumokat vette alapul, amely értelmében a NOB transznacionális szervezetként és nemzetközi nem-kormányzati szervezetként is egyaránt besorolható. Postlethwaite és Grix (2016) szerint a NOB gyakorlati működése összetettebb, és többek között a multinacionális vállalatokra jellemző vonásokat is mutat, hiszen egy globális terméket állít elő és értékesít, bevételeit pedig leginkább növekedésére és fenntartására fordítja. A szerzők olvasatában a NOB olyan magánvállalatnak minősíthető, amely egy kétévente megrendezésre kerülő sporteseménnyel globális szinten közjavakat állít elő. A globális sportszervezet által deklarált másik szerep az erkölcsi-társadalmi felelősségvállalásban és az olimpiai mozgalom univerzális értékeinek népszerűsítésében testesül meg. Ezek alapján a NOB mind a multinacionális vállalatok, mind a nemzetközi NGO-k sajátosságait egyesíti, de Postlethwaite és Grix meglátása szerint a nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepének leírására leginkább a *globális szabályozó intézmény* kategória felel meg.

A sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítése azonban nemcsak a legnagyobb sportszervezetek nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepére fókuszál, hanem kiterjed a nemzeti ligák, sportklubok és a nemzetközileg elismert sportolók diplomáciai jellegű tevékenységére is. Rofe (2014) meglátása szerint, olyan nemzetközileg elismert klubok, mint a Manchester United nem csak globális márkaként jelentek meg a nemzetközi piacon, hanem népszerűségüknél fogva hozzájárulhatnak a nemzetmárkázáshoz, így diplomáciai célok eléréséhez is. Olyan nagy népszerűségnek örvendő nemzetközi sportolók, mint Roger Federer, Usain Bolt vagy Lionel Messi képesek követőik figyelmét fontos társadalmi ügyekre irányítani. Például, Messi az UNICEF jószolgálati nagyköveteként próbálja felhívni a globális közönség figyelmét a gyermekjogok fontosságára, tevékenysége pedig ilyen értelemben hasonlítható az úgynevezett „celeb diplomatakéhoz” (Cooper 2008). Murray (2018) olvasatában nem-kormányzati diplomáciai szereplők lehetnek a sport területén aktív civil szervezetek (pl. Beyond Sport Foundation), a multinacionális sportvállalatok és a globális sporteseményeket közvetítő televíziós társaságok is.

1.3.3. Új típusú, hálózati sportdiplomácia

A huszonegyedik században felemelkedő többszereplős diplomácia az autoritás mellett a szakértelmet helyezi előtérbe, így kibővíti az érintett szereplők körét és a diplomáciai tevékenység helyszíneit is. Hocking és szerzőtársai (2012) szerint a modern kor diplomáciai tevékenységét közös célokért dolgozó, egymással összejátszó, de független szereplők nem-hierarchikus szakpolitikai hálózata jellemzi. Ez az új típusú hálózati diplomáciai rendszer reflektál a diplomáciai szereplők és a diplomáciai kapcsolatok számának megsokszorozódására, így nem helyettesíti, hanem kiegészíti a klasszikus államközi kapcsolatokat. A diplomáciai hálózatok célja, hogy a közös célok elérése érdekében egyesítsék a kormányzati és nem-kormányzati erőforrásokat és szakértelmet, így az együttműködésben résztvevő szereplők kölcsönös előnyökben részesülnek. A nem-kormányzati sportszervezetek tevékenysége is elsősorban szakértelemre és kompetenciára épül, ezért releváns diplomáciai szereplőként jelennek meg ebben a komplex térben (Pamment 2016). Murray (2018) a *hálózati sportdiplomácia* (networked sports diplomacy) koncepciójának megalkotásával válaszolt a modern kori diplomáciai környezet változásaira, különös tekintettel a többszereplős, hálózati diplomácia gyakorlatának elterjedésére. A szerző hasonlatával élve a diplomácia „*csapatjáték lett*” (Murray 2018, 119. o.).

Ebben a kontextusban az új típusú, huszonegyedik századi sportdiplomácia alapját is ilyen komplex, kölcsönös előnyökre épülő hálózatok adhatják. A sportdiplomáciai hálózatok egyenrangú, közös cél érdekében dolgozó szereplői többek között a nem-kormányzati sportszervezetek, a sportolók, a multinacionális vállalatok és a kormányzati intézmények. A kormányzat külpolitikai, diplomáciai testületei ideális esetben a hálózat fejlesztését látják el és egyfajta facilitátorként működnek. A hálózatok kialakításában a tradicionális értelemben vett diplomaták is szerepet vállalnak. Murray meglátása szerint ezek az új típusú hálózati rendszerek csak mérsékelten alkalmazzák a kormányzati diplomácia bevett mechanizmusait, kevésbé elitsport-centrikusak, ellenben sokkal inkább befogadóak és fenntarthatóak. Az új típusú sportdiplomáciában a kormányzat egyenrangú partnerként tekint a civil sportszervezetekre, adott esetben akár az amatőr, alulról szerveződő (grassroots) sportszervezetekre is, az együttműködés a felek számára kölcsönösen előnyös. Az új típusú sportdiplomáciai kezdeményezések

sokszor fejlődési, nemzetközi mobilitási lehetőséget nyújtanak sportolóknak, edzőknek, sportban dolgozó szakembereknek vagy akár hátrányos helyzetű sportszerető fiataloknak, így elősegítik más népek, nemzetek és kultúrák sporton keresztüli megismerését, felfedezését.

A fent bemutatott sportdiplomáciai definíciók és megközelítések sokfélesége jól demonstrálja a sport és diplomácia bonyolult interakcióját. Meglátásom szerint a sportdiplomácia komplex jellegének megértéséhez elengedhetetlen annak tágabb külpolitikai környezetben való értelmezése, a huszonegyedik század többszereplős, hálózati diplomáciai keretrendszerében való elhelyezése. A nemzetközi szakirodalom eredményei felhasználásával célszerű a klasszikus, államközpontú fogalom-meghatározások újragondolása, és a nem-kormányzati sportszervezetek egyenrangú szereplőként való említése. Amennyiben irányadónak tekintjük Pamment (2016) és Murray (2018) meglátásait, időszerű újragondolni a kormányzati intézmények, így a külügyminisztérium és külképviseletek szerepét is. Az új típusú sportdiplomáciában a kormányzat feladata az állami, civil és üzleti szereplők közös cél érdekében történő egyesítése, és kölcsönös előnyökön alapuló együttműködések létrehozása, fenntartása és koordinálása. Az ilyen jellegű sportdiplomáciai hálózatok céljai széles skálán mozoghatnak, az országimázs javításától kezdve egészen az népek, nemzetek és kultúrák közötti kölcsönös megértés előmozdításáig. Ebben az értelemben, fentiek szintézisaként, jelen disszertáció a következő sportdiplomácia fogalom-meghatározást javasolja és alkalmazza:

„A sportdiplomácia feladata a kormányzati és társadalmi sportirányító testületek, sport- és civil szervezetek, sportolók és vállalkozások közös nemzetközi célok érdekében történő, kölcsönös előnyökön alapuló együttműködésének megteremtése. A sportdiplomáciai tevékenység céljai többek között az állami és civil nemzetközi sportkapcsolatok fejlesztése, az országkép sportrendezvényeken és sportsikereken keresztüli kedvező alakítása, illetve a népek, nemzetek és kultúrák közötti kapcsolatok sporton keresztüli javítása.”

1.4. Nemzetközi jó gyakorlatok a kormányzati sportdiplomácia területén

A disszertációhoz kötődő kutatás fókuszja elsősorban a magyar kormányzati sportdiplomácia bemutatása (2010–2020), amelynek elengedhetetlen része a kormányzati szakpolitika nemzetközi kontextusban való értelmezése és komparatív elemzése. A sport külpolitikai eszközként való felértékelődésének eredményeként egyre több kormányzat alkotott sportdiplomáciai stratégiákat és hozott létre reprezentatív szerepköröket külügyi intézményrendszerében. Az alább bemutatott, jó gyakorlatnak vélt kormányzati kezdeményezések kiválasztásának főbb kritériumai az alábbiak voltak:

- 1) nyilvánosan elérhető sportdiplomáciai stratégiák és szakpolitikai javaslatok, iránymutatások megléte;
- 2) a kormányzati irányítási rendszerben intézményesített, sportdiplomáciai feladatokat ellátó szervezeti egységek megléte;
- 3) kormányzati finanszírozású sportdiplomáciai programok megléte;
- 4) a Sportpolitikai Erőindex adatbázisa alapján, 2013 és 2019 között mért pozíciószerezés a nemzetközi sportszövetségekben.

A fenti kritériumok mellett, a jó kormányzati gyakorlatok azonosításában olyan szempontok is szerepet játszottak, mint a földrajzi lefedettség (Ausztrália, Ázsia, Európa és Amerika) vagy a nyári olimpiai játékok megrendezése (Tokió 2020, Párizs 2024, Los Angeles 2028 és Brisbane 2032).

1.4.1. Sportdiplomácia az Egyesült Államokban

A huszadik század folyamán az Egyesült Államok kormányai többször használták a nagyszabású sporteseményeket, sportsikereket és a nemzet sportolóit külpolitikai és diplomáciai céljaik elérésére. A Hidegháború alatt a sport egyaránt szerepet játszott a kommunista és kapitalista blokkokba tartozó országokkal való kapcsolatfelvételben és békés államközi kommunikáció kialakításában. A második világháború után, a Japán és az Egyesült Államok közötti baseball mérkőzések hozzájárultak a két ország kapcsolatának javulásához, de a sportág az USA kubai külpolitikájára is hatással volt (W.R. Turner 2010). A sportdiplomácia történetének klasszikus példája, a ping-pong diplomácia, az 1970-es években járult hozzá a kínai-amerikai kapcsolatokat

normalizálásához (Griffin 2014). A Szovjetunió 1979-es afganisztáni invázióját követően, az Egyesült Államok 62 állammal együtt bojkottálta az 1980-as moszkvai olimpiát, amiért cserébe a keleti blokk nagy része is távol maradt az 1984-es los angeles-i olimpiától. Az 1980-as évek olimpiai bojkottjai egyben az úgynevezett *sport-antidiplomácia* megtestesülési formái (Murray 2018). A Hidegháború lezárulása után is fennmaradt az amerikai sportdiplomáciai gyakorlat; az USA többek között a birkózáson keresztül próbálta enyhíteni az Iránnal fennálló politikai feszültségeket (Marks 1999, Chehabi 2001). Olyan világhírű amerikai sportolók, mint Michael Jordan vagy Kobe Bryant jelentős szerepet vállaltak az „amerikai álom” közvetítésében és a világ egyik legvonzóbb sporthatalmává emelték az országot.

A bipoláris világrendszer felbomlása után az Egyesült Államok lett a világ vezető politikai-gazdasági hatalma, ugyanakkor globális hegemoniájának egyik következménye, hogy a fejlődő országokban meglehetősen megosztó kép alakult ki róla. Az USA megítélése különösen a muszlim többségű országokban vált ellentmondásossá, amihez nagyban hozzájárultak a közel-keleti fegyveres beavatkozások és katonai konfliktusok, mint az Öböl-háború (1990–1991), az Iraki háború (2003–2011) vagy az Iránnal fennálló politikai feszültség is. Az Egyesült Államok gazdag sport-kultúrájának, világhírű sportolóinak és elitsport sikereinek köszönhetően egy kiváló eszközt tudott nyilvános diplomáciai stratégiájának szolgálatába állítani. Nem sokkal a 9/11-es terrortámadások után, 2002-ben, George W. Bush elnöksége alatt a Külügyminisztérium Oktatásért és Kultúráért felelős Ügynöksége (Department of State’s Bureau of Educational and Cultural Affairs - ECA) útjára indította a SportsUnited programot (Lecrom és Ferry 2017, 24. o.). A SportsUnited koncepciója reflektál az 1961-es Fulbright-Hays törvényre, amely a más országokkal való baráti kapcsolatokat, az emberek közötti kölcsönös megértés oktatási és kulturális tevékenységek révén történő előmozdítását célozta meg. A SportsUnited létrehozásával a sport formálisan is az USA nyilvános diplomáciájának egyik eszközévé vált.

Az USA első intézményesült sportdiplomáciai programjának költségvetése az útjára indítása utáni öt évben a többszörösére nőtt; a kezdeti 600 000 dolláros éves költségvetés 2007-re 5 millió dollárra növekedett (Lecrom és Ferry 2017, 22. o.), majd a Barack Obama vezette adminisztráció alatt is tovább bővült. 2012-ben a kezdeményezés

női sportvezetők képzése céljából, egy új globális mentorálási alprogrammal is kiegészült. Donald Trump elnökké választása (2017) azonban alapvetően mást irányt szabott az USA nyilvános diplomáciai erőfeszítéseinek, a puha diplomáciai eszközök a háttérbe szorultak. Az egyesült államokbeli diplomáciai testületek költségvetésében forráskivonás történt, az amerikai Külügyminisztérium jelentősen vesztett mozgásteréből és a védelmi, katonai jellegű kiadások kerültek előtérbe (Alvarez 2017). A SportsUnited program jogutódjaként létrejött az Oktatási és Kulturális Ügynökség felügyelete alatt álló Sportdiplomáciai Divízió (Sport Diplomacy Division). Más minisztériumokkal együttműködve a Sportdiplomáciai Divízió hozzájárul a sporton keresztüli fejlesztéssel, a sport és emberi jogokkal, valamint egyéb releváns szakpolitikával kapcsolatos kezdeményezések megvalósításához, annak érdekében, hogy előmozdítsa a demokratikus értékeket és sokféleséget, illetve olyan hátrányos helyzetű személyek esélyeit javítsa, mint a fogyatékkal élők (Marro 2018).

A SportsUnited program útra indításának egyik fő célja, hogy az Egyesült Államok népszerű sportkultúráján keresztül vonzóbb nemzetközi képet alakítson ki, és hogy előmozdítsa a kultúrák és népek közötti kölcsönös megértést. Az Oktatási és Kulturális ügynökség korábbi programjaihoz hasonlóan a SportsUnited is olyan amerikai értékeket hivatott népszerűsíteni, mint a szabadság, törvény előtti egyenlőség, individualizmus és a sokszínűség (Murray 2018). A program fő célcsoportjai a fejlődő országokban élő, sportszerető fiatalok, akik sokszor előítéletesen gondolkodnak az Egyesült Államokról, illetve az amerikai állampolgárokról. Az Oktatási és Kulturális Ügynökség megfogalmazásában:

„A sportdiplomácia a sport iránti szenvedélyt használja a nyelvi és társadalmi-kulturális különbségek meghaladásának és az emberek összekötésének egyik módjaként. A sportban való részvétel olyan vezetői, csapatmunka és kommunikációs készségeket tanít, amelyek elősegítik a fiatalok életben való boldogulását.” (Bureau of Educational and Cultural Affairs 2021a)

A SportsUnited jelenleg négy alprogramot foglal magába. A projektek megvalósításában az Oktatási és Kulturális Ügynökség többek között az FHI 360 nonprofit szervezettel és a Tennessee Egyetemmel működik együtt. Az úgynevezett

Sportkövetek (Sports Envoys) alprogram az amerikai élsportolók népszerűségét használja, hogy az országról barátságosabb kép alakuljon ki külföldön. A kiválasztott sportkövetek fiatal külföldi sportolóknak szerveznek edzéseket és sporttal kapcsolatos előadásokat, workshopokat. 2007-ben a világhírű műkorcsolyázó Michelle Kwan és a baseball sztár Cal Ripken Jr. Kínába utazott, majd 2016-ban a kosárlabdázó Shaquille O'Neal tett sportdiplomáciai látogatást Kubába, hogy népszerűsítsék saját sportágukat és egyúttal kedvezőbb képet alakítsanak ki az amerikaiakról. A Sports Envoys program megvalósításában kiemelt szerepet játszanak az USA külképviseletei, mivel a hírességek részvételével zajló sport-alapú foglalkozások befogadó országban való megszervezése elsősorban az ő feladatuk. A program 2007-es elindítása után eltelt tíz évben, több mint 150 amerikai sportoló vagy csapat látogatott el 75 különböző országba (Lecrom és Ferry 2017, 24. o.).

A *Sportvendégek* (Sport Visitors) alprogram keretein belül főleg fiatal, amatőr sportolók és edzők látogatnak el az Egyesült Államokba egy gyors ütemű, általában két hétig tartó csereprogramra (Sevin 2017). Ezek a tematikus sportprogramok lehetőséget kínálnak a kiválasztottak számára, hogy személyesen találkozhassanak amerikai sportolókkal, edzőkkel és szakemberekkel, így első kézből tapasztalhassák meg az Egyesült Államok sportéletét, társadalmát, kultúráját és értékeit. A résztvevők a csereprogramok során nem csak erő- és technikai fejlesztéssel, sporttáplálkozással kapcsolatos foglalkozásokon vesznek részt, hanem olyan workshopokon is, amelyek a sporton keresztül fejleszhető puha készségek (pl. csapatmunka, tolerancia, kommunikáció) elsajátítását célozzák meg (Lecrom és Ferry 2017, 22. o.).

A sporttámogatási fejezet (Sports Grants vagy International Sports Programming Initiative) keretében az Oktatási és Kulturális Ügynökség finanszírozást nyújt civil- és sportszervezetek kölcsönös megértést, párbeszédet és együttműködést előmozdító nemzetközi kezdeményezéseinek megvalósítása érdekében. A projektalapú támogatásokat leginkább edzők képzésére, ifjúsági sportban való részvétel fokozására, a fogyatékossgal élő fiatalok sportjának ösztönzésére vagy az egészségtudatosság fejlesztésére lehet odaítélni. Többek között, a program lehetőséget kínál a pályázók számára, hogy kétoldalú csereprogramokat dolgozzanak ki hátrányos helyzetű ifjúsági sportolók számára. Ezek a csereprogramok mindkét irányban működhetnek: külföldre

utazó amerikai résztvevők vagy az Egyesült Államokba látogató külföldi résztvevők is részt vehetnek rajtuk (Murray 2018). A sporttámogatási fejezetből megvalósult kétoldalú sportdiplomáciai projektek egyik példája a Virginia Commonwealth Egyetem és a Shanghai Sport Iroda 2010–2011-es együttműködése, amely keretein belül a két partner labdarúgóedző-képzést és intenzív készségfejlesztő workshopokat valósított meg (Lecrom és Ferry 2017, 30. o.).

Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma és az espnW sportcsatorna 2012-ben fogott össze egy globális női sportmentorációs program létrehozásának érdekében. A Hillary Clinton külügyministersége alatt elindított *Globális Sportmentorációs Program* (Global Sports Mentoring Program) a nők és lányok sporton keresztüli kompetenciafejlesztését és sportvezetővé válásának támogatását tűzte ki célul (Bureau of Educational and Cultural Affairs 2021b). A kezdeményezés összeköti a világ minden tájáról származó résztvevőket az egyesült államokbeli mentoraikkal, akik többnyire sikeres sportolók vagy a sportirányításban vezető szerepet betöltő nők. A program ugyanakkor rendkívül szelektív, hiszen évente körülbelül csak 15 nőnek nyílik lehetőség arra, hogy egy hónapot töltsön el az Egyesült Államokban. Az ösztöndíjas időszak során a kiválasztott nők nem csak üzleti, média és vezetői képzésben részesülnek, hanem a saját országukban megvalósítandó pozitív társadalmi változást célzó akciótervek kidolgozását is vállalják. A program kezdete óta egy globális női sportvezetői hálózat fejlődött ki és sikerült növelni a nők és lányok részvételét a SportsUnited más alprogramjaiban. A *Nők és Lányok Sporton Keresztüli Ösztönzése* (Empowering Women and Girls through Sports) kezdeményezés kifejezetten hátrányos helyzetű lányok lehetőségeinek javítására fókuszál, a sport, mint a célcsoport önbecsülésének, önbizalmának növelésének és ösztönzésének eszközeként jelenik meg. Ez utóbbi kezdeményezés sikerét követően, 2016-ban kifejezetten a fogyatékosággal élő sportemberek igényeit figyelembe véve jött létre hasonló program *Sport a Közösségért* (Sport For Community) néven.

Mindezek alapján elmondható, hogy a SportsUnited program nagyrészt az ifjúsági, amatőr és parasporton keresztül célozza meg az amerikai értékek népszerűsítését és a kölcsönös kulturális megértés előmozdítását. A program első periódusára (2002–2009) kiterjedő értékelés alapján, a külföldi résztvevők Egyesült Államokról alkotott

megítélése alapvetően pozitív irányban változott. A SportsVisitors és SportGrants sportdiplomáciai csereprogramok résztvevői tekintetében hazatértük után 87%-uk gondolkozott az USA kormányáról pozitívabban, és 92%-uk megítélése javult az amerikai állampolgárokkal kapcsolatban. Kiemelkedő, hogy a résztvevők 58%-a úgy nyilatkozott, hogy megítélése *„nagyon pozitív mértékben változott az amerikai emberekről”* (U.S. Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs 2013).

A SportsUnited kiegészítéseként az amerikai sportszövetségek és sportligák is számottevő nemzetközi kapcsolatépítő munkát végeznek. Az USA sportdiplomáciájának másik hajtóereje a magánszektor részét képező sportligák nemzetközi elköteleződése és tényérése. A Nemzeti Kosárlabda Liga (National Basketball Association – NBA) komoly lépéseket tett annak érdekében, hogy az amerikai kosárlabda presztízsét a világ számos országában erősítse. A szervezet többek között Kínában alakított ki együttműködési megállapodást a Kínai Oktatási Minisztériummal, annak érdekében, hogy a kosárlabdát az ország több mint 2000 iskolájában népszerűsítse (Amick 2019). Ilyen tekintetben az amerikai kormányzatnak egyedülálló lehetősége van, hogy olyan nemzetközileg elismert és népszerű ligákkal működjön együtt, mint az NBA, vagy a Nemzeti Futball Liga (National Football League – NFL).

A sportligák mellett olyan amerikai sportmárkák, mint a Nike és az Under Armour is számottevő hatást gyakorolnak a sport globalizálódására és ezáltal az Egyesült Államok sport- és kulturális diplomáciai törekvéseire is. Az NBA-hez hasonlóan a Nike vállalat is számottevő erőforrásokat fektetett a gyorsan növekvő kínai piacba, így különösen a kosárlabdázás népszerűsítésébe a fiatalok körében. A vállalat nevéhez fűződik a Rise elnevezésű televíziós reality show, amelyben többek között LeBron James és Kobe Bryant kosárlabda ikonok is szerepet vállaltak (Eyen 2015). A Nike kínai terjeszkedése azonban nem csak a sportág népszerűsítéséhez járult hozzá, hanem a kínai fogyasztói társadalom fejlődéséhez, illetve az amerikai kultúra megismeréséhez is.

A SportsUnited ikertestvérét a CultureConnect kulturális diplomáciai programot szintén a 9/11-es támadások után indította útjára az Egyesült Államok Külügyminisztériuma. A CultureConnect egyik alprogramja, a *Kulturális Nagykövetek*

(Culture Ambassadors) keretein belül tehetséges művészek, alkotók képviselhetik és taníthatják az amerikai értékeket a világ fiataljai számára. Többek között elismert amerikai zenészek, festők, írók, fotográfusok és egyéb művészek váltak kulturális nagykövetté, de a programba olyan népszerű sportolók is bekerültek, mint Tracy McGrady kosárlabdázó vagy Bernie Williams baseball játékos és jazz énekes (Faulkner 2017, 41. o.). Ezen felül a CultureConnect lehetőséget teremtett olyan tehetséges, ám kevésbé ismert sportolóknak is, mint Omari Faulkner, aki az úgynevezett *Kulturkövet* (CultureEnvoy) program keretein belül vezényelt edzéseket és személyiségfejlesztő foglalkozásokat a világ több országában (Faulkner 2017). A Külügyminisztérium Oktatási és Kulturális Ügynöksége sem az egyedüli kormányzati intézet, amely sportdiplomáciai vagy sport alapú fejlesztési projekteket támogat. Az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztésért Felelős Ügynöksége (US AID) szintén jelentős forrásokat fordít különféle sport-alapú fejlesztési projektek gazdaságilag hátrányos helyzetű országokban történő kivitelezésére, amíg a Pentagon és más védelmi egységek is hasznosították a sport nevelési potenciálját a békemissziók kiegészítésére (Lecrom és Ferry 2017, 31. o.).

1.4.2. Sportdiplomácia Franciaországban

Az USC Center on Public Diplomacy és a Portland kommunikációs ügynökség által 2015 óta közzétett globális puha hatalmi rangsorban (softpower30.com) Franciaország rendszerint kiemelkedő helyezést ért el; 2018-ban és 2019-ben is az élen végzett. A francia állam előkelő pozíciójának megtartásában nagyban támaszkodik rendkívül gazdag turisztikai és kulturális repertoárjára, de a művészet, filmek és gasztronómia mellett a francia sport nemzetközi presztízse is fontos összetevője a sikernek. A Dán Nemzeti Olimpiai Bizottság és Sportszövetség Sportpolitikai Erőindexe szerint Franciaország nemzetközi sportszövetségekben gyakorolt befolyása 50 ponttal gyarapodott 2013 és 2019 között és ezzel Európában az első, míg a világon a második helyet foglalja el az Egyesült Államok mögött. Emellett, a francia sport gazdasági potenciálja világszinten is kimagasló. A dinamikusan fejlődő sportgazdaság hozzájárulása az ország bruttó nemzeti össztermékéhez 2016-ban 34 milliárd euró volt (1,9%), így a sportszektor versenyképességéhez és a munkahelyteremtéshez való

hozzájárulása jelentősnek mondható (Ministère des Affaires étrangères et du Développement international 2016).

Az utóbbi évek francia kormányzati és civil sportirányításának ambícióját jól mutatja, hogy a 2024-es párizsi olimpiai és paralimpiai játékok mellett számos nemzetközi sportesemény megrendezésére pályáztak sikerrel a francia sportszervezetek. Az elmúlt öt évben olyan nemzetközi sporteseményeket látott vendégül az ország, mint a labdarúgó-Európa-bajnokság (2016), a jégkorong- és kézilabda-világbajnokságok (2017), a Ryder kupa golf verseny (2018) és a női futball-világbajnokság (2019). 2023-ban 9 francia város fog otthont adni a világ egyik legkövetettebb sporteseményeként számított rögbi-világbajnokságnak. Olyan nagy presztízsű sportesemények, mint a Tour de France kerékpárverseny vagy a Roland Garros teniszverseny évről évre kiemelkedő nézettségi adatokat generálnak és Franciaországhoz köthető világmárkának számítanak.

Az utóbbi években Franciaország számottevő lépéseket tett nemzetközi presztízsének sporton keresztüli erősítésére, a kultúra mellett a sport az országmárkázás egyik kulcsterülete lett. A francia kormány a külügyminisztérium koordinálásával 2016-ban fogadta el az ország sportdiplomáciai koncepcióját. A nyilvánosan elérhető stratégia szerint, a külügyminisztérium sportdiplomáciai tevékenységét szoros szektorközi együttműködésben, a sportügyekért felelős minisztérium és a nemzetgazdasági minisztérium támogatásával valósítja meg. Ugyanebben az évben a külügyminisztérium nagyköveti pozíciót létesített a reprezentatív sportdiplomáciai feladatok ellátására. A sportért felelős nagykövet elsődleges feladata a külpolitikai-diplomáciai intézményrendszer sportügyek iránti érzékenyítése volt. Szintén a külügyminisztérium koordinálásával született meg a *Nemzetközi Sportért Felelős Bizottság* (Comité Français du Sport International), a *Sport Exportra* (Sport à l'Export) elnevezésű, a francia sportvállalatok külföldi érdekérvényesítését támogató stratégiai dokumentum, vagy a sportturizmus fejlesztésének igénye (Assemblée Nationale 2016).

A 2016-os francia sportdiplomáciai stratégia főbb célkitűzései a következők:

1. Franciaország vonzerejének növelése a nagyszabású sportesemények megrendezésén keresztül;

2. A francia sportszakemberek számának növelése a nemzetközi sportszervezetekben;
3. A francia, mint az olimpiai mozgalom hivatalos nyelvének népszerűsítése;
4. A francia álláspont hangsúlyosabb érvényesítése a nemzetközi sport etikai-integritási kérdéseit illetően;
5. A francia sportvállalkozások külföldi piacokon történő pozíciószerezésének elősegítése.

A szakpolitikai dokumentum alapján a francia sportdiplomáciai célrendszere három főbb tengelyre osztható fel (Ministère des Affaires étrangères et du Développement international 2016):

(1) A francia érdekek érvényesítése a nemzetközi sport területén

A sportdiplomáciai tevékenység legfőbb feladatai a nemzetközi sportesemények Franciaországba csábítása és a francia tisztségviselők számának és befolyásának növelése a nemzetközi sportszövetségekben. A kétoldalú megközelítést tükrözi, hogy nem csak a sport járulhat hozzá a nyilvános diplomáciai célkitűzésekhez, hanem a diplomáciai intézményrendszer is támogathatja a francia sportvezetők nemzetközi térnyerését. Ennek az egyik kifinomult módszere a sport iránt érdeklődő diplomaták, nemzetközi tisztségviselők meghívása a francia külképviseleteken rendezett eseményekre és fogadásokra. A francia sportérdekek diplomáciai úton történő előmozdításának egyik konkrét példája a francia külügyminisztériumban 2016 februárjában megrendezett nagyszabású diplomáciai esemény, amely során a párizsi olimpiai és paralimpiai pályázat képviselői tartottak bemutató előadást a Franciaországba delegált diplomatáknak, köztük nagyköveteknek (Ministère chargé des Sports 2016). Mivel a nemzetközi olimpiai mozgalom egyik hivatalos nyelve a francia, a kormányzati sportdiplomácia alapvető érdeke, hogy mind a nyári, mind a téli olimpiai játékokat szervező országokban népszerűsítse a francia nyelvet. A tokiói nyári olimpiai játékok tekintetében, a Japánban működő francia kulturális intézetek kiemelt hangsúlyt helyeznek a nyelvoktatásra és a francia nyelv népszerűsítésére.

(2) A sport érdekeinek előmozdítása az államigazgatásban

A stratégiai dokumentum ösztönzi, hogy a francia nagykövetségeken és egyéb külképviseleti intézményekben olyan sportért felelős attasékat vagy referenseket

nevezzenek ki, akik közreműködhetnek a sport területén megvalósuló diplomáciai kapcsolatok kialakításában és fejlesztésében. Ezen célkitűzések gyakorlatba ültetése érdekében a külföldre delegált francia nagyköveteket a külügyminisztérium rendszeresen tájékoztatja a sportdiplomációhoz kapcsolódó eseményekről és aktualitásokról. A 2024-es párizsi olimpiai és paralimpiai pályázat során a külügyminisztérium a sportügyekért felelős minisztériummal közösen publikált egy sport témájú tájékoztató háttéranyagot, amelyet a francia külképviseletre jutattak el. A külügyminisztérium koordinálásával megvalósult intézkedések eredményeként a francia diplomáciai intézményrendszer felkészültebb tud reagálni a sporttal kapcsolatos nemzetközi megkeresésekre és hatékonyabban támogatja egyes nagyszabású sportesemények pályázati folyamatát.

A francia diplomáciai intézményrendszer többek között olyan országokban lendült akcióba, mint India, ahol a futball nem tartozik kifejezetten a hagyományos sportágak közé. A sport fejletlenségére és az ország rohamosan növekvő népességére való tekintettel a franciák a futball indiai fejlesztésében kínálkozó lehetőségekre reflektálva diplomáciai úton ajánlották fel segítségüket. 2015 áprilisában sor került a francia és az indiai sportminisztériumok közötti együttműködési megállapodás megkötésére, amelyet egy hónappal később, májusban a két ország futballszövetségeinek együttműködési megállapodása követte. A sport alapú együttműködés jelentőségét demonstrálja, hogy Francois Hollande, volt francia köztársasági elnök, 2016-os indiai látogatása során a delegációval tartott a Paris Saint-Germain (PSG) futballklub elnöke is. A PSG napjainkban már számos utánpótlás akadémiát működtet az országban (Assemblée Nationale 2016).

(3) A sport szerepe a gazdasági diplomáciában

A francia sportdiplomácia harmadik tengelye szorosan kötődik a francia gazdaságpolitikai, külgazdasági érdekérvényesítéshez. A kormányzati stratégia értelmében a francia külképviseletek kiemelt feladata, hogy a francia vállalkozásokat előnybe hozzák a nemzetközi sporteseményekhez kapcsolódó üzleti lehetőségek és a sport innovációs nemzetközi projektek területén. A francia sportdiplomácia központi érdeke, hogy gyarapítsa a sportvállalkozások beruházási lehetőségeit külföldön és felhívja a figyelmüket a releváns pályázati kiírásokra. A francia gazdasági diplomácia

gyakorlati működését demonstrálja a 2015-ös francia-katari szándéknyilatkozat megalkotása és a *Francia Csapat a Sportért* (French Team 4 Sport) létrehozása, amelynek elsődleges célja a 2022-es futball világbajnoksággal kapcsolatos gazdasági és technikai együttműködés fellendítése.

Európa és a világ egyik vezető sporthatalmaként, Franciaország az államigazgatás szintjén is intézményesítette sportdiplomáciai stratégiáját. A centralizált közigazgatási struktúra mentén központi kormányzati intézményeket hozott létre és a civil sportirányítással és piaci szereplőkkel együttműködve kívánja elérni a fent bemutatott célkitűzéseket. A külügyminisztérium és sportminisztérium mellett a francia sportdiplomácia irányítása az alábbi intézményekhez és pozíciókhoz kapcsolódik:

Sportért felelős nagykövet (Ambassadeur pour le sport)

A sport francia külkapcsolatokban és diplomáciában betöltött kiemelt szerepét demonstrálja, hogy Valérie Fourneyron ex-sportminiszter és Laurent Faubis ex- külügyminiszter kezdeményezésére egy reprezentatív sportnagyköveti pozíciót hoztak létre 2014-ben (Assemblée Nationale 2016). A sportért felelős nagykövet általános feladata a francia sportérdekek nemzetközi előmozdítása és a francia befolyás növelése sport világában. Az első sportnagykövet, Jean Lévy tapasztalt francia diplomata volt, aki közreműködött a francia sportdiplomáciai stratégia 2014-es kialakításában (Bernardi 2014). Jean Lévy-t követően, Antoine Anfré (2015) majd Philippe Vinogradoff (2016) vette át a sportdiplomáciai stafétabotot (Bernardi 2016). 2019 júliusától a háromszoros karate világbajnok, Laurence Fischer látja el a nagyköveti feladatokat. Fischer, aki korábban a 2024-es párizsi olimpiai pályázat egyik arca volt, az első egykori élsportoló nő ebben a szerepben. A francia sportpolitika prioritásait jelképezi, hogy Fischer a női egyenjogúság egyik szószólója, a *Harc a Méltóságért* (Fight For Dignity) nevű nem-kormányzati szervezet alapítója (Khâ Rédigé 2019).

Francia Nemzetközi Sport Bizottság (Comité Français du Sport International)

A Francia Nemzetközi Sport Bizottságot szintén Valérie Fourneyron gyámködsége alatt, Bernard Lapasset vezetésével 2013-ban hozták létre (Bernardi 2013). A szervezet a *Nemzeti Olimpiai és Sport Bizottsággal* (Comité National Olympique et Sportif Français – CNOSF) együttműködve biztosítja a francia sportdiplomáciai stratégia végrehajtását és koordinálja a nemzetközi sportkapcsolatokat. Tevékenységének fő

célja, hogy Franciaország a nagyszabású nemzetközi sportesemények népszerű házigazdája legyen, illetve a francia sport nemzetközi befolyása, presztízse erősödjön. Ennek érdekében szakmai támogatást nyújt a francia sportvezetők nemzetközi sportszervezetek döntéshozói pozícióira való kandidálásához, illetve partnerségeket hoz létre más szektorok képviselőivel (Ministère chargé des Sports 2013). A bizottság munkájával többek között David Lappartient (a Nemzetközi Kerékpáros Szövetség elnöke) és Jean-Christophe Rolland (Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagja) megválasztását mozdította elő. Noha a szervezet 2018 óta nem ülésezik, a CNOSF 2020-ban felvetette újraindításának szükségességét.

Professzionális sportügyekért és sportgazdaságért felelős hivatal (Bureau du sport professionnel et de l'économie du sport)

A hivatal elsődleges feladata az élsport gazdasági feltételeinek kormányzati fejlesztése. Az intézmény gazdasági elemző tevékenységével hozzájárul a francia sportágazat nemzetközi versenyképességének növeléséhez, a nagyszabású sportesemények fenntarthatóságának előmozdításához, a sportszektoron belüli foglalkoztatás serkentéséhez, így a francia élsport nemzetközi eredményeinek és elismertségének javításához.

A nagyszabású sportesemények minisztériumközi küldöttsége (Délégation interministérielle aux grands événements sportifs – DIGES)

A minisztériumközi küldöttség feladatai magába foglalják a nagyszabású sporteseményekkel kapcsolatos kormányzati biztonsági-belügyi-közlekedésügyi koordináció megvalósítását, illetve a közigazgatás és a sportesemények szervezői közötti kommunikáció és együttműködés elősegítését. Tagjait a különféle területeket képviselő minisztériumok delegálják (pl. belügy, környezetvédelem, szociális ügyek és sport). A küldöttség nem csak a nagyobb sportesemények lebonyolítása során játszhat fontos közvetítő szerepet, hanem egyúttal közreműködik ezek társadalmi és gazdasági örökségének biztosításában. Célkitűzése, hogy a nagyszabású sportesemények, mint a 2024-es párizsi olimpia és paralimpia gazdasági haszna a társadalom minden rétege számára érzékelhető legyen.

Francia Fejlesztési Ügynökség (Agence Française de Développement)

A francia sportdiplomáciai projektek finanszírozási oldalát tekintve, kiemelt szerepet tölt be a Francia Fejlesztési Ügynökség. A szervezet elismeri a sport társadalmi fejlesztésben és kohézióban játszott szerepét, így a sport-alapú projekteket az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljainak szolgálatába állítja. A célok elérése érdekében az ügynökség olyan nemzetközi partnerekkel dolgozik együtt, mint a NOB, a FIFA vagy az NBA. A szervezet 2020-ban 700 000 euró értékű fejlesztési programot indított a Párizs 2024 Olimpiai és Paralimpiai szervező bizottságokkal, amely keretében 24 sportoló valósíthat meg társadalmi fejlesztési projekteket Franciaországban és fejlődő országokban (Campelli 2020).

1.4.3. Sportdiplomácia Japánban

Az 1950-es és az 1960-as években a japán kulturális diplomácia célja az ország militarista képének levetkőzése és egy békeszerető demokrácia imázsának kialakítása volt. Tokió 1959-ben elnyert olimpiai pályázata szimbolizálta a távol-keleti ország nemzetközi közösséghez való újracsatlakozásának szándékát, illetve hozzájárult a háború utáni japán diplomácia pozíciójának javításához (Abel 2012). Az 1964-es nyári olimpia sikeres megrendezése Japán nemzetközi megítélésének javítására tett kísérletek egyik kiemelkedő példája volt, egyben nyitás Ázsia és a világ felé. A globális sportesemény vendégül látása megfelelő alkalom volt a szigetország számára, hogy a külvilág felé egy megreformált, rohamos ütemű gazdasági fejlődést felmutató, békeszerető nemzet képét vetítse.

Az olimpiai játékok megrendezése mellett olyan sportágak, mint a Japánban népszerű baseball fontos szerepet tölthettek be az Egyesült Államokkal való kapcsolatok normalizálásában. Japán katonai megszállása alatt, 1949-ben a San Francisco Seals baseball csapat több hetes szigetországi körútja során több mint száz mérkőzést játszott japán professzionális csapatokkal és látogatást tett az országban állomásozó amerikai katonáknál is (Guthrie-Shimizu 2013). A baseball diplomáciai, kapcsolatteremtő szerepére az új évezredben is találunk példát. 2009-ben Japán külügyminisztere, Hirofumi Nakasone, baseball nagykövetté léptette elő a taiwani születésű, de Japánban legendás sportolói karriert befutó Sadaharu Oh-t (Ministry of Foreign Affairs Of Japan 2009).

A baseball mellett a labdarúgás nyilvános diplomáciában betöltött szerepe sem elhanyagolható. A Japán Labdarúgó Szövetség nemzetközi csereprogramjai már a nyolcvanas évektől kezdve kormányzati támogatásban részesülnek. A szövetség, a Japán Professzionális Labdarúgó Liga (J. League) és a Japán Alapítvány (Japan Foundation) 2014 novemberében partnerségi szándéknyilatkozatot írt alá a három fél közötti további együttműködésről. Az *Ázsiai Tizenegy* (Asian Eleven) program e memorandum alapján jött létre, célja az ASEAN-nemzetek futball tehetségeinek támogatása, valamint a fiatalok közötti kölcsönös megértés futball révén történő előmozdítása. A program keretein belül japán szakemberek rövid és hosszú távú kiküldetéseken keresztül segítik a délkelet-ázsiai országok futball-kultúrájának fejlesztését, illetve az ASEAN országok játékosai, edzői és szakemberei látogathatnak a szigetországba, hogy tapasztalatokat és tudást szerezhessenek (Japan Foundation 2021).

Más országokhoz hasonlóan, Japán sportdiplomáciai stratégiájának is integráns részét képezi az olyan nagyszabású nemzetközi sportesemények megrendezésének támogatása, mint a 2002-es futball-világbajnokság, a 2019-es rögbi-világbajnokság vagy a 2021-re halasztott nyári olimpiai és paralimpiai játékok. A Dél-Koreával közös rendezésű 2002-es futball-világbajnokság, a két ország közötti, politikai konfliktusokkal terhelt viszony javítására tett kísérletként is értelmezhető. Cha (2002), Manzenreiter (2008) és Heere és mtsai (2012) szerint a közösen megrendezett nagyszabású sportesemény segítette a koreai-japán diplomáciai kapcsolatok normalizálását, és a biztonsági együttműködés elindítását. A nyári olimpiai és a paralimpiai játékok rendezőjeként Japán számottevő erőfeszítéseket tett, hogy a sport népszerűségét kihasználva javítson az ország nemzetközi megítélésén. A sportdiplomáciai stratégia másik fontos eszköze az emberek közötti kapcsolatokat erősítő nemzetközi mobilitási és csereprogramok. A Japán Sportszövetség (Japan Sport Association) már az 1970-es évektől kezdve valósít meg sport alapú ifjúsági csereprogramokat olyan országok fiataljainak részvételével, mint Németország, Dél-Korea vagy Kína. Ezek sokszor épülnek olyan tradicionális japán harcművészetekre, mint a judo, kendo és a karate.

Az eredetileg 2020-ra tervezett tokiói olimpia nemzetközi láthatóságának növelése érdekében, Fumio Kishida külügyminiszter (2012-2017) a japán sportdiplomácia fejlesztését célzó szakértői csoport felállítását kezdeményezte 2014-ben. A testület első

ülését 2014. február 13-án tartotta az akkori külügyminiszter-helyettes, Nobuo Kishi jelenlétében (Ministry of Foreign Affairs Of Japan 2015a). A csoport vezetőjének Kazuo Ogura-t, a Japán Alapítvány elnökét nevezték ki. A szakértői csoport összesen hat alkalommal ülésezett, és 2015. február 4-én tette közzé a sportdiplomácia fejlesztéséről szóló jelentését (Ministry of Foreign Affairs Of Japan 2015b). A dokumentum három fő területen fogalmaz meg javaslatokat és ajánlásokat:

(1) Diplomácia a sport által (Diplomacy by Sport)

A jelentés első fejezete a sport nemzetközi kapcsolatokban, nemzetek közötti együttműködésében és békés párbeszédben betöltött szerepét hangsúlyozza. A fejezet három olyan célterületet határoz meg, ahol a sport szerepet játszhat Japán külkapcsolatainak és diplomáciájának erősítésében. Ezek a sporton keresztüli nemzetközi fejlesztés, a béke és kölcsönös megértés előmozdítása, illetve a társadalmi részvétel és befogadás erősítése. A szakpolitikai dokumentum elismeri a sport nemzetközi fejlesztésben betöltött szerepét, különös tekintettel annak egyéni és kollektív, társadalmi fejlődésre gyakorolt pozitív hatásaira. A szakértők szerint a sporton keresztüli nevelésre épülő ifjúsági cserék hozzájárulhatnak a hátrányos helyzetű fiatalok ösztönzéséhez és a társadalmi előítéletek leküzdéséhez. A jelentés ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozólag, hogy a japán sportszakemberek hogyan tudnak hozzájárulni a parasport fejlődő országokban történő népszerűsítéséhez, illetve hogyan tudják minél jobban ösztönözni a fogyatékossgal élő emberek társadalmi részvételét. Emellett, a dokumentum felhívja a figyelmet a nők sportban való részvételének fontosságára, a fejlődő országok női sportvezetőinek és szakembereinek képzésére.

(2) Diplomácia a sportért (Diplomacy for Sport)

A jelentés második fejezete azokra a külpolitikai-diplomáciai erőfeszítésekre és kormányzati háttérmunkára fókuszál, amelyek hozzájárulhatnak az ország sportéletének fejlesztéséhez és a nemzetközi szinten erősíthetik a japán sport presztízsét. A szakértők meglátása szerint a külképviseletek előmozdíthatják a japán sport nemzetközi renoméját, illetve a dopping és a mérkőzések tiltott befolyásolása elleni nemzetközi szakpolitikai munkában is részt vehetnek. A külképviseleteknek fontos közvetítő szerepe lehet a tokiói olimpiai és paralimpia népszerűsítésében japán, illetve a japán sportvezetők nemzetközi és ázsiai sportirányítási testületekben való kinevezésében. A

külügyi intézményrendszer egyúttal szerepet tölthet be a japán sportszervezetek nemzetköziesítési stratégiájának támogatásában, nemzetközi osztályok létrehozásában, illetve releváns, sporthoz kapcsolódó nemzetközi információk megosztásában.

(3) A sportdiplomácia fejlesztésének alapjai

A jelentés harmadik fejezete a japán sportdiplomácia fejlesztésének lehetőségeit taglalja. Ilyen lehetőség a nemzeti intézményközi együttműködés megteremtése, a sportdiplomácia számára releváns szereplők bevonása, avagy olyan hálózatok építése, amelyek a sportszervezeteken kívül kiterjednek a sportban érdekelt civil szervezetekre, a vállalatokra és a közintézményekre is. A hálózati sportdiplomácia modelljében a külügyi intézményrendszer közvetítő szerepet tölthet be, illetve bilaterális és multilaterális kapcsolatok fejlesztésén keresztül erősítheti a meglévő tapasztalatok megosztását és a jó gyakorlatok átvételét, különös tekintettel a tokiói olimpiai és paralimpiai játékok megszervezésére. A szakértői csoport szerint a japán kormányzati sportdiplomácia fejlesztésének fontos mérföldköve lehet a sportdiplomáciáért felelős nagykövet pozíció létrehozása.

A szakértői csoport jelentését és javaslatait is figyelembe véve, a japán külügyminisztérium a sportdiplomáciáért felelős nagykövet pozíciójának létrehozásáról döntött. A külügyminiszter Jun Shimmi-t, a Kulturális Ügyek főigazgatóját nevezte ki a tisztségre 2015. június 1-én (Ministry of Foreign Affairs Of Japan 2015c). A sportdiplomáciai nagykövet elsődleges feladata, hogy a külügyi intézményrendszeren belül és kívül is népszerűsítse a tokiói olimpiai és paralimpiai játékokat és általánosságban a sportot, segítséget nyújtson a japán sportszervezetek nemzetköziesítési célkitűzéseinek elérésében, illetve, hogy diplomáciai szintről segítse a nemzetközi ifjúsági sportcserék megvalósulását.

Ami a japán sportdiplomácia gyakorlati oldalát illeti, az ország az Egyesült Államok SportsUnited programjához hasonló kezdeményezésbe fogott. Abe Shinzo, Japán ex-miniszterelnöke (2006–2007 és 2012–2020), 2013 szeptemberében a Nemzetközi Olimpiai Bizottság 125. ülésén jelentette be a *Sport a Holnapért* (Sport for Tomorrow – SFT) program létrehozását (Prime Minister of Japan and his Cabinet 2013). A 2014 januárjában útjára indított program ambiciózus célja volt, hogy a tokiói olimpia és paralimpia előtti években az olimpiai mozgalom értékeit világszerte népszerűsítse. A

kezdeményezés több mint száz, többnyire fejlődő ország tízmillió fiatalját kívánta elérni – a japán kormány szerint sikeresen. A 2014-től 2020-ig tartó program részeként a külügyminisztérium számos sporthoz kapcsolódó fejlesztési projektet indított el, és a fejlődő országokban anyagi támogatást is nyújtott sportinfrastruktúra fejlesztésére és sporteszközök beszerzésére. A projektek között megtalálhatók az olimpiai értékek népszerűsítését célzó ifjúsági cserék, a sportolást ösztönző nemzetközi kampányok, illetve a szakemberek és az önkéntesek nemzetközi mobilitásának támogatása. A hálózati sportdiplomácia egyik jó példjaként, a program olyan kormányzati és nem-kormányzati intézmények és szervezetek együttműködésével valósult meg, mint a Japán Külügyminisztérium, az Oktatási, Kulturális, Sportügyi, Tudományos és Technológiai Minisztérium, a Japán Sport Tanács, illetve a Japán Olimpiai és Paralimpiai Bizottságok. 2018-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete és a tokiói olimpiai és paralimpiai szervezői bizottságok megállapodtak abban, hogy a Sport a Holnapért program keretein belül megvalósuló kezdeményezéseket az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljaihoz kapcsolják (Ubaidulloev 2018).

Reflektálva a sportdiplomáciai szakértő csoport ajánlásaira, a Sport a Holnapért program három fő pillérre a sport alapú nemzetközi együttműködés és ifjúsági cserék, a holnap sportvezetőinek akadémiaja, illetve a globális sport integritásának védelme voltak. Az első pillér magába foglalta a sportinfrastruktúra fejlesztésre és sportfelszerelés beszerzésére irányuló pályázatokat, a sportolók és sportbeli önkéntesek nemzetközi mobilitásának ösztönzését, illetve 2015-től kezdődően japán elit sportolók sportdiplomáciai célú utazásait. A második fejezet keretein belül a program ösztöndíjakat kínált japán felsőoktatási intézményekben való tanulmányok folytatására (pl. Tsukuba Egyetem), és sport témájú nemzetközi szemináriumok és workshopok szervezésére. A program harmadik pillérének középpontjában a doppingellenes erőfeszítések támogatása állt (Play True 2020 program). A Doppingellenes Világszervezettel (WADA) együttműködésben oktatási és képzési anyagok kidolgozására került sor.

1.4.4. Sportdiplomácia Ausztráliában

Ausztrália a világ egyik legismertebb és legelismertebb sportnemzete. A 2019-es nemzeti sport statisztikák szerint az ausztrál lakosság 82,5%-a (17 110 600 fő) hetente legalább egyszer sportolt (Australian Institute of Sport, 2020), de a hetente minimum háromszor sportolók aránya is rendkívül magas volt (63,6%, 13 188 300 fő). A sportegyesületekben és sportversenyeken önkéntes tevékenységet végzők száma megközelítőleg 3 373 500 fő, ami megfelel a teljes lakosság 16,3%-nak (Australian Institute of Sport 2020). A sport szorosan kapcsolódik az ausztrál identitáshoz és mélyen beágyazódik a kultúrába (Parker 1996). Az ausztrálok többsége úgy gondolja, hogy a sport a kultúra meghatározó része, sőt az ausztrál történelem tíz leginspirálóbbnak vélt pillanata közül hétnek valamilyen kapcsolódása van a sporthoz (Stewart és mtsai 2004, 9. o.). Az ausztrál társadalomban betöltött kiemelkedő szerepe miatt, sokan a nemzet vallásaként tekintenek a sportra (Murray 2013).

Ami az ausztrál elit sporteredményeket illeti, az ország kiemelten jól teljesít a nyári olimpiai és paralimpiai játékokon. Relatív alacsony népessége ellenére rendszerint az éremtáblázat első tíz helyén található. Görögország mellett Ausztrália az egyetlen olyan állam, amely az összes újkori nyári olimpiára versenyzői delegációt küldött (Murray 2017). A nyári olimpiákat tekintve, 147 aranyéremmel a 9. helyen áll az összesített listán (a tokiói olimpiai játékok előtt). Ami a nyári paralimpiai eredményeket illeti, a mérleg még fényesebb, hiszen 1996 óta mindig az első öt helyezett között voltak az ausztrál sportolók. Az ausztrálok különösen jól teljesítenek olyan sportokban, mint a krikett, kerékpározás, rögbi, golf, tenisz vagy a szörf.

Az ország számos nagyszabású nemzetközi sportrendezvény kedvelt házigazdája. Ausztrália többek között két nyári olimpiának (Melbourne 1956 és Sydney 2000), négy Nemzetközösségi Játékoknak (Commonwealth Games), két rögbi-világbajnokságnak és két krikett-világbajnokságnak adott otthont 2020-ig bezárólag. Ezek mellett, éves rendszerességgel szervezik meg az Australian Open tenisz kupát és a melbourne-i F1 nagydíjat is. Nagy közönséget vonzott a 2015-ös labdarúgó Ázsia-kupa, a rangos kontinenstorna, amelyet Ausztrália először látott vendégül történelmében. A Dán Nemzeti Olimpiai Bizottság és Sportszövetség Sportpolitikai Erőindexe szerint 2019-

ben Ausztrália a világ 5. legbefolyásosabb sporthatalma volt, ráadásul sportdiplomatainak nemzetközi jelenléte az elmúlt években csak erősödött.

Az ország relatív alacsony népességszáma, kereskedelmi függősége, földrajzi elszigeteltsége és egyedi geopolitikai helyzete miatt innovatív diplomáciai módszerekkel kívánja erősíteni külpolitikai befolyását az csendes-óceáni és ázsiai térségben. A 2010-es évek első felében az ausztrál kormány felismerte a sportban rejlő gazdasági és nyilvános diplomáciai lehetőségeket, így a sport a külpolitikai stratégia integráns részévé vált. A sport külkapcsolatokban játszott szerepének felértékelődése, egybeesik Anthony Abbott kormányzásával (2013–2015), aki maga is aktív sportoló volt (Murray 2017). A sportgazdasági érdekek mentén az Ausztrál Kereskedelmi Bizottság indított el egy nemzetközi befektetés ösztönző programot az *Ausztrál Játszmát* (Match Australia). Az ország által vendégül látott sporteseményekhez kapcsolódóan, mint az Australian Open vagy 2015-ös labdarúgó Ázsia-kupa, a Kereskedelmi Bizottság üzleti kerekasztal beszélgetéseket és találkozókat szervezett. A 2015-ös nemzetközi sporteseményekkel párhuzamosan megvalósuló események több mint száz befektetőt vonzottak az országba (Australian Trade Commission 2015).

A sport külpolitikai stratégiai dokumentumokban először 2012-ben jelent meg explicit módon. Az *Ausztrália az Ázsiai Évszázadban Fehér Könyv* (Australia in the Asian Century White Book) az első olyan kormányzati szakpolitikai dokumentum, amely a sportra lehetséges diplomáciai eszközként hivatkozik (Murray 2018, 99. o.). A Fehér Könyv szerint a sport szerepet játszhat a régióbeli országokkal meglévő kapcsolatok fejlesztésében és elmélyítésében, kölcsönös megértést ösztönözhet különböző nemzetek és népcsoportok között és egyben jó lehetőséget teremt kereskedelmi kapcsolatok bővítésére is (Australian Government 2012, 257. o.). A rangos nemzetközi sportesemények megrendezése javíthat az ország nemzetközi megítélésén és turisztikai bevételek terén is növekedést ösztönözhet (Australian Government 2012, 269. o.). A szakpolitikai javaslatok később a legmagasabb politikai szintről kaptak megerősítést. 2017-ben az ausztrál-indiai kapcsolatok szorosabbra fűzése érdekében a két ország miniszterelnöke (Malcolm Turnbull és Narendra Modi) sport témájú partnerségi megállapodást írt alá, ezzel is legitimálva a sport bilaterális kapcsolatokban játszott szerepét (Murray 2017).

Az ausztrál kormányzat a világon elsőként alkotta meg és publikálta a sportdiplomáciai stratégiáját (2015–2018). Az első, hároméves stratégia fontos lépés volt annak érdekében, hogy a sport a külpolitikai érdekek képviselőjének és érvényesítésének eszközeként jelenjen meg. A stratégia-alkotók felismerték, hogy a sport a globális hírnév erősítése és a diplomáciai érdekek érvényre juttatása mellett, kiemelt szerepet játszhat az emberek és kultúrák közötti kapcsolatok kialakításában és erősítésében, sőt az ázsiai és csendes-óceáni régiók fejlesztési céljainak elérésében. A stratégia kialakításában kulcsszerepet játszott az ausztrál Külügyi és Kereskedelmi Minisztérium (Department of Foreign Affairs and Trade – DFAT), ami koordinálta az ország sportügynöksége (Australia’s Office for Sport), az ausztrál Kereskedelmi Bizottság (Austrade), az Egészségügyért és Turizmusért Felelős Minisztérium és sportszövetségek részvételével megvalósuló kerekasztal egyeztetéseket (Murray 2017). A stratégia az alábbi négy fő célkitűzésre épült:

1. az emberek és az intézmények összekapcsolása a sporton keresztül;
2. a sporton keresztüli fejlesztés előmozdítása;
3. az országimázs növelése;
4. az innováció és integritás támogatása.

Kormányzati értékelése alapján, az első stratégia jelentős eredményeket ért el (Australian Government, 2018). A stratégia keretein belül a már 2006 óta létező *Australian Sport Outreach Programot* (ASOP) további két pályázati lehetőséggel egészítették ki, ezek egyrészt a csendes-óceáni térségre, másrészt ázsiai térségre fókuszáltak. Az úgynevezett *Csendes-óceáni Sport Partnerség* (Pacific Sport Partnership – PSP) programjai mintegy másfél millió emberhez jutottak el, köztük a fejlődő országokban élő fiatal nőkhöz és fogyatékkal élőkhez. Az ausztrál kormány 29 millió ausztrál dollárral támogatta a népszerű programot. Az anyagi támogatáson kívül, pilot projektek indításával képezték a leendő sportszakembereket a fejlődő, csendes-óceáni térségben (pl. Fidzsi-szigetek, Tonga és Vanuatu). A sporton keresztüli fejlesztés filozófiájára építve, ezek a kezdeményezések nagy hangsúlyt fektettek a sporton keresztüli társadalmi befogadás ösztönzésére, javították a célcsoportok egészségügyi helyzetét és elősegítették a minőségi oktatást. Emellett, az ázsiai fókuszú kezdeményezés hozzájárult olyan országokkal kötött sport témájú bilaterális egyezmények és formális sportkapcsolatok kialakításához, mint Japán, Malajzia,

Szingapúr vagy Sri Lanka. Az ausztrál kormány pályázatokkal támogatta azokat a civil kezdeményezéseket, amelyek célja az egészségmegőrző testmozgásban való részvétel ösztönzése volt ezekben a régiókban.

Az első sportdiplomáciai stratégia lezárásával a kormány egy szakértői testületet bízott meg annak értékelésével és megújításával. A testület munkáját országos szintű konzultációs folyamat segítette, ennek a köre elsősorban az ausztrál sportszervezetekre terjedt ki. A széleskörű konzultáció eredményeképp megalkotott szakpolitikai dokumentum a *Sportdiplomácia 2030* (Sports Diplomacy 2030) elnevezést kapta és új távlatokat nyitott a sport külpolitikai és diplomáciai célokra történő alkalmazásában (Australian Government, 2018). A szakpolitikai dokumentum a korábbinál is nagyobb hangsúlyt fektet a csendes-óceáni térségre és a sporton keresztüli nemzetközi fejlesztésre. Az ausztrál és csendes-óceáni régió államai közötti szoros sportkapcsolatokat jól reprezentálja az Ausztráliában játszó, nagyszámú csendes-óceáni szigetvilágból származó sportoló.

A 2019. február 1-én útjára indított *Sportdiplomácia 2030* egyik fő célkitűzése a szorosabb együttműködés kialakítása az ausztrál sportszervezetek, sportvállalatok és kormányzati sportirányítás között, annak érdekében, hogy a nemzet sportkultúráján keresztül erősítse Ausztrália regionális befolyását és presztízsét. A stratégia négy prioritási területet határoz meg, és ezekhez kapcsolódó gyakorlati intézkedések megvalósítását irányozza elő. Ezen prioritások a következők:

1. Az ausztrál sport presztízsének növelése Ausztrália globális láthatósága érdekében;
2. Sporton keresztüli kapcsolatok létesítése és erősítése a szomszédos országokkal;
3. Kereskedelmi, turisztikai és befektetési lehetőségek maximalizálása a sportágazon keresztül;
4. Közösségek sporton keresztüli fejlesztése az indo-csendes-óceáni térségben és azon túl.

A sport puha erőként való alkalmazása leginkább az első és harmadik prioritási területen jelenik meg. Az első terület tekintetében, fontos célkitűzés az ausztrál sportvezetők tudásának, képességeinek és kapcsolatainak fejlesztése, hogy eredményesebben tudják képviselni az országot a nemzetközi szinten. Ehhez

kapcsolódóan, az ausztrál tisztségviselők számát is gyarapítani kívánják a nemzetközi sportszövetségekben és egyéb sportszervezetekben. A harmadik terület tekintetében az ausztrál sportban rejlő gazdasági- kereskedelmi lehetőségek kiaknázása került előtérbe. Elsősorban diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokon keresztül, az ausztrál vállalatok és vállalkozások közreműködésével próbálnak utat nyitni az ausztrál sport-technológia és innováció megjelenésének a globális piacon. Megfogalmazódik az országimázs és láthatóság nagyszabású sporteseményeken keresztüli fejlesztése és az ezekhez kapcsolódó gazdasági lehetőségek kiaknázása is.

A stratégia második, illetve negyedik területén a sport elsősorban a nemzetközi kapcsolatépítés, kölcsönös megértés és társadalmi fejlesztés eszközeként jelenik meg. A kormány támogatást nyújthat az indo-csendes-óceáni térség sportszervezeteinek vagy sportolóinak, annak érdekében, hogy részt tudjanak venni az ausztrál sportbajnokságokban vagy az országban készüljenek fel világversenyekre. A negyedik prioritási terület pedig szorosan kapcsolódik az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljaihoz, különös tekintettel a nemek közötti egyenlőség sporton keresztüli előmozdításához. A csendes-óceáni és ázsiai térség fejlődő országaiban élő lányok és nők sportban való részvételének ösztönzése mellett, a nők sportvezetői szerepvállalásának erősítése is kitűzött cél. Emellett, a sport-alapú fejlesztési, nevelési programok ezen fejlődő országok hátrányos helyzetű csoportjainak egészséges és aktív életmódját, illetve társadalmi beilleszkedését is szolgálják. Ezen kezdeményezések átfogó jellemzője, hogy végső soron a sportban való részvételi arányokat célozták javítani, ami kifejezetten az alulról szerveződő sport, gyermek- és ifjúsági sporton, parasporton, illetve szabadidősporton keresztül lendíthető fel. Ezek értelmében, a *Sportdiplomácia 2030* stratégia negyedik prioritási területe szorosan kapcsolódik a *Sporttal a Fejlődésért és Békéért* (Sport for Development and Peace) koncepciójához.

A 12 éves sportdiplomáciai stratégiában foglaltak szerint az ausztrál kormány négy évente felülvizsgálja és szükség esetén felülbírálja egyes prioritási területek célkitűzéseit. A stratégia megvalósításának nyomon követésére és folyamatos értékelésére Marise Payne külügyminiszter 2019-ben felállított egy Sportdiplomáciai Tanácsadó Testületet (Sports Diplomacy Advisory Council), amelynek 13 tagja között találni elismert sportvezetőket, bajnokokat és sportmédia személyiségeket is. A testület

feladata a stratégiával kapcsolatos gyakorlati tanácsok megfogalmazása, illetve programokra, tevékenységekre vonatkozó javaslattétel a stratégiát felügyelő külügyminiszternek és sportminiszternek. A testület tagjai egyben az ausztrál sportszektort is képviselik, a kormány célja pedig, hogy a sportszervezeteket minél jobban bevonja a stratégia megvalósításába. A női sportvezetők támogatása nem csak ezen célok között jelent meg, hiszen a tanácsban több nő (8) vesz részt, mint férfi (5).

A *Sportdiplomácia 2030* stratégia operatív megvalósítása a szintén 2019-ben létrehozott, Külügyminisztériumba tagozódó *Ausztrál Sportcsere* (Sport Exchange Australia) feladata. Az intézmény céljai elérésének érdekében együttműködik a Sportdiplomáciai Tanácsadó Testülettel, az ausztrál sportszervezetekkel és tudományos-akadémiai partnerekkel is. A csendes-óceáni térség államaival kiépítendő szoros sportszakmai együttműködés érdekében indították útjára a *PacificAus Sports* programot. Ez a kezdeményezés elsősorban a térségből származó sportolóknak, edzőknek és más sportszakemberek teremt lehetőséget arra, hogy közös munkával előkelőbb nemzetközi eredményeket érjenek el. Az élsport mellett fontos szerepet kap a sporthoz való hozzáférés javítása is, amit a 2021-ben létrehozott *Team Up* program hivatott finanszírozni. A *Team Up* az ausztrál kormány egyedi nemzetközi fejlesztési programja, amelynek fő céljai a nemek közötti egyenlőség sporton keresztüli előmozdítása, a fogyatékossgal élők sporthoz való hozzáférése javítása, a sportszervezetek integritásának és jó kormányzásának erősítése a vezetők képzésén és tudásmegosztáson keresztül.

2. Célkitűzések

A disszertációhoz kapcsolódó primer kutatás célrendszere többoldalú, elméleti-gyakorlati megközelítésre épül. A szakirodalmi áttekintés és a nemzetközi kormányzati jó gyakorlatok elemzése hozzájárult a primer kutatáshoz megfogalmazott kérdések és hipotézisek relevanciájának alátámasztására. Ezek egy része a sportdiplomácia fogalmának értelmezésével kapcsolatban tett feltételezések, amelyet tudományos, empirikus úton korábban mások még nem vizsgáltak hazánkban. Igazolásuk vagy elvetésük segíthet a sportdiplomácia hazai elméleti értelmezésének javításában, hozzájárulhat a tisztább fogalmi keretek kialakításához. A nemzetközi jó gyakorlatok bemutatása és elemzése megfelelő háttérrel biztosított a magyar kormányzati sportdiplomácia gyakorlatának feltérképezéséhez, illetve komparatív vizsgálatához. A gyakorlati kérdések megválaszolása és a hipotézis igazolása vagy elvetése hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia lehetséges fejlődési irányainak meghatározásához, a kormányzati szakpolitikához és egyetemi szintű oktatáshoz kapcsolódó javaslatok megfogalmazásához.

A disszertációhoz kapcsolódó kutatás célkitűzései a következők:

(1) A sportdiplomácia hazai értelmezésének feltérképezése és bemutatása, egyúttal kísérlet a pontosabb fogalmi keretek kialakítására és a sportdiplomácia típusainak, cél- és eszközrendszerének, szereplőinek meghatározására.

- Módszerek: online tartalomelemzés (n=500), félig strukturált interjúk (n=20).

(2) Az elmúlt évtized (2010-2020) magyar kormányzati sportdiplomáciai szakpolitikájának komparatív vizsgálata, összehasonlítása más nemzetközi jó gyakorlatnak vélt kormányzati stratégiákkal: hasonlóságok és párhuzamok feltérképezése, sajátosságok és fejlődési lehetőségek azonosítása. A vizsgált időszak hazai civil sportirányításához kötődő eredményeinek bemutatása, kísérlet a magyar sportdiplomácia nemzetközi reprezentációjának objektív szempontok alapján történő értékelésére (2013–2019).

- Módszerek: szakpolitikai dokumentumelemzés, félig strukturált interjúk (n=20), másodlagos adatelemzés.

2.1. A tudományos kutatás kérdésfelvetése

A kutatás célkitűzéseinek megfelelően két fő kérdéskört határoztam meg. Az első kérdéskör fókuszra a sportdiplomácia fogalmának értelmezése a magyar online nyilvánosság és a számottevő nemzetközi tapasztalattal rendelkező magyar sportvezetők és közigazgatási szakemberek körében. A második kérdéskör a magyar kormányzati sportdiplomácia cél- és intézményrendszerének, illetve gyakorlatának feltérképezésére vonatkozik, különös tekintettel más nemzetközi gyakorlatokkal való összehasonlítására.

A sportdiplomácia fogalmának hazai értelmezése:

- (1) Milyen jelentéstartalommal bír a sportdiplomácia fogalma a magyar online nyilvánosság és a nemzetközi tapasztalattal rendelkező magyar sportvezetők és közigazgatási szakemberek körében? Milyen kontextusban jelenik meg leginkább a sportdiplomácia fogalma az online sajtóban?
- (2) Az online sajtó és magyar sportvezetők és közigazgatási szakemberek olvasatában milyen szervezetekhez, intézményekhez és személyekhez kötődik a sportdiplomáciai tevékenység és mik lehetnek a sportdiplomácia eszközei? Ki lehet sportdiplomata, kit hívhatunk sportdiplomatának?
- (3) Melyek a fő különbségek és hasonlóságok a nemzetközi tapasztalattal rendelkező magyar sportvezetők, a közigazgatási szakemberek és a magyar online sajtó sportdiplomácia fogalom értelmezései között?

A magyar kormányzati sportdiplomácia gyakorlata nemzetközi összehasonlításban:

- (1) Hogyan épül fel a magyar kormányzati sportdiplomácia cél-, intézmény- és eszközrendszere?
- (2) Melyek a magyar kormányzati sportdiplomácia főbb pillérei, és ezek miben hasonlítanak más államok jó gyakorlatnak vélt szakpolitikáihoz, illetve miben különböznek ezektől?
- (3) Melyek a magyar kormányzati sportdiplomácia fejlesztésének lehetséges irányvonalai?

(4) Milyen hatással volt a sport nemzetstratégiai ágazattá való emelése (2010) a nemzetközi sportszövetségeknél tisztséget betöltő magyarok számának és befolyásának alakulására?

2.2. A tudományos kutatás hipotézisei

Empirikus kutatással kapcsolatban az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

H1, A magyar kormányzati sportdiplomácia (*sporton keresztül diplomácia*) erősen sikerorientált, elit- és versenysport centrikus tevékenység, fő eszköze a nemzetközi sportesemények hazai megrendezése.

H2, A magyar online sajtó és a sportvezetés olvasatában a sportdiplomácia a nem-kormányzati sportszervezetek nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, ápolása (*diplomácia a sportban*).

H3, A magyar online nyilvánosság és a sportvezetők értelmezésben nem jelenik meg a sporton keresztül társadalmi fejlesztés, mint a sportdiplomáciai tevékenység lehetséges területe, illetve eszköze.

A tudományos kutatás hipotéziseit összefoglalva, a sportdiplomácia kormányzati gyakorlata elitsport-centrikus és sikerorientált, a Joseph Nye (1990) által meghatározott puha erő koncepciójának megfelelően eszközként használja a nemzetközi sporteseményeket és sportsikereket Magyarország hírnevének és presztízisének építésére, az országimázs erősítésére és ezen keresztül külső megítélésének javítására. A sportdiplomácia fogalmának hazai értelmezése elsősorban a civil sportirányításhoz kötődik, fókuszában a magyar sportérdekek nemzetközi érvényesítése és a lobbitevékenység áll. A sporton keresztül társadalmi fejlesztés, békés párbeszéd és befogadás, illetve a hátrányos helyzetű egyének támogatása nem jelenik meg a fogalom hazai értelmezésében és gyakorlatában sem. Ennek megfelelően a sportdiplomácia hazai elmélete és gyakorlata a nemzetközi kapcsolatok realista iskolájának alapvetéseihez kapcsolható. Célja a nemzeti érdekek hatékony érvényesítése egy kompetitív, nemzetállamok dominálta nemzetközi környezetben.

3. Módszerek

A sportdiplomácia kutatási területének újszerűségéből, és az elméleti értelmezéséhez és gyakorlatához kötődő kihívásokból adódóan a nemzetközi kapcsolatokban és sport társadalomtudományban is egyaránt gyakran használt kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmaztam. Ezek a szakpolitikai dokumentumelemzés, a félig strukturált interjú, az online tartalomelemzés és a másodlagos statisztikai adatelemzés. Kvantitatív stratégiát az online tartalomelemzésnél és a másodlagos statisztikai adatelemzésnél érvényesítettem, míg kvalitatív megközelítést a szakpolitikai dokumentumelemzés, a félig strukturált interjúk és az online tartalomelemzés során alkalmaztam. Meglátásom szerint a sportdiplomácia hazai értelmezésének és gyakorlatának mélyebb elemzéséhez célszerű az ilyen kvalitatív és kvantitatív elemeket is tartalmazó komplex vizsgálat.

3.1. Szakpolitikai dokumentumelemzés

A sportdiplomácia nemzetközi jellege miatt elengedhetetlen más nemzetközi szereplők gyakorlatának megismerése és elemzése. Az elmúlt évtizedben több állam kormányzata ismerte fel a sportban rejlő nyilvános diplomáciai lehetőségeket, és ennek megfelelően alkotott szakpolitikai és stratégiai dokumentumokat, adott esetben a külpolitikai intézményrendszerben nevezett ki sporttal foglalkozó diplomatákat, illetve létesített sportdiplomáciával foglalkozó szervezeti egységeket. Ebben a tekintetben az előző fejezetekben bemutatott államok versenyelőnyre tettek szert: az Egyesült Államok, Franciaország, Japán és Ausztrália külpolitikai eszköztárában egyaránt megjelenik a sport, mint a nyilvános diplomácia és nemzetközi fejlesztés eszköze. A jó gyakorlatnak vélt külföldi stratégiák komparatív elemzése megfelelő kontextusba helyezheti az elmúlt évek magyar kormányzati sportdiplomáciai erőfeszítéseit és gyakorlatát. A dokumentumelemzés elsősorban hazánk sportdiplomáciai témájú szakpolitikai dokumentumaira fókuszál. Az elemzése tárgyai a nyilvános adatbázisokban és online kormányzati felületeken elérhető szakpolitikai dokumentumok, jogszabályok, jelentések, háttéranyagok és beszámolók voltak.

3.2. Online tartalomelemzés

A szociológiában és politikatudományban is előszeretettel alkalmazott tartalomelemzés célja a magyar nyelvű online sajtó sportdiplomácia fogalomhasználatának és értelmezésének feltárása. A tartalomelemzésben egyaránt fellelhetőek a kvalitatív és kvantitatív elemek. Az előbbiek rendszerint nagyobb hangsúlyt kapnak, hiszen az elemzett szövegek *„már önmagukban kvalitatív jelleggel bírnak, és még ha adatokká fordítja is őket a kódoló és statisztikai módszerekkel elemzi az adatokat, a kódolás folyamata akkor is kvalitatív alapanyagok értelmezésén és értékelésén alapul”* (Géring 2014, 11. o.). Az online tartalomelemzésen keresztül megfelelő támpontot kaphatunk a sportdiplomácia hazai értelmezésének megértéséhez és egyúttal közelebb kerülhetünk a kifejezés köznapi használatának megismeréséhez. A tartalomelemzés másik előnye, hogy megfigyelhetők a különböző forrásból származó, azonos témájú írások szóhasználati és interpretációs különbségei, így a cikkek rejtett tartalma ezeken keresztül jobban megismerhető (Géring 2014).

A tartalomelemzés vizsgálati tartományát azok az online elérhető, magyar nyelvű cikkek jelentették, amelyeket 2010 júniusa és 2020 júniusa között publikáltak. Ebben a tíz éves időszakban lendült fel igazán a sportdiplomácia iránti nemzetközi tudományos érdeklődés, illetve 2010-től a magyar kormányzat is stratégiai ágazatként kezeli a sportot, így az évről évre nagyobb szerepet kap az állam külpolitikai eszköztárában. Az elemzett tartomány ötszáz (n=500) olyan magyar nyelvű online cikket tartalmaz, amelyben a sportdiplomácia vagy sportdiplomata kulcsszavak fellelhetőek. Az adatbázis egyaránt tartalmaz cikkeket országos hírlapok online kiadásaiából, bulvár (tabloid) lapokból, illetve sportszakmai online blogokból. A tartományban megjelennek az országos szintű, regionális és helyi online médiumok sportdiplomáciai vonatkozású cikkei, de egyes határon túli magyar nyelvű online lapok publikációi is fellelhetőek.

Az adatbázis kialakítása érdekében az alábbi lépéseket követtem. Elsőként a legelterjedtebb online keresőfelület (google.com) beépített hírkereső funkciójának segítségével azonosítottam azokat a 2010 júniusa és 2020 júniusa között megjelenő cikkeket, amelyekben szerepelnek a sportdiplomácia vagy sportdiplomata kulcsszavak. Mivel a google.com keresőmotorja sokkal több online hírt és cikket jelenít meg, mint

amennyi valóban tartalmazza a sportdiplomácia és sportdiplomata kifejezéseket, ezért a MAXQDA2020 tartalomelemző program kiegészítő „plug-in” segítségével választottam ki és PDF formátumban töltöttem le azokat a cikkeket, amelyek valóban tartalmazzák az említett kulcsszavakat. A google.com nagy találati arányának egyik oka, hogy sokszor olyan cikkeket is azonosít, amelyben a sportdiplomácia szó csak az online írás kategóriájaként szerepel. Mivel a letöltött cikkek között számos esetben akadtak duplikációk (pl. egyes nemzeti és regionális hírlapok ugyanazt a tartalmat közlik, mint a kiadóhoz tartozó társaik), ezért szükséges volt ezek kiszűrése a már említett tartalomelemző program segítségével. Olyan sportdiplomácia vagy sportdiplomata kifejezést tartalmazó cikkek is eltávolításra kerültek, amelyek témája alapvetően eltért a sporttól (pl. adópolitikai változtatások, amelyek a sportdiplomáciai jellegű tevékenységet előnyben részesítik). Az így elvégzett tartományszűkítés után kialakuló ötszáz cikket tartalmazó adatbázis alkalmas kvalitatív és kvantitatív vizsgálatok megvalósítására is, mivel a mélyebb elemzéshez szükséges cikk mennyiség eléri az úgynevezett adat szaturációs küszöböt.

Az adatbázis részét képező online cikkek vizsgálatához a MAXQDA2020 tartalomelemző szoftver alkalmazását választottam, amely könnyen alkalmazható strukturálatlan szöveges adathalmaz feltáró elemzésére. Sántha (2017) szerint olyan szoftverek, mint a MAXQDA hozzájárulnak a kvalitatív vizsgálatok szisztematizálásához, rendszerezik és átláthatóvá teszik az adathalmazt, gyorsítják az elemzést, segítik az elméletgenerálás vizualizációját, de minden folyamat kutatói felügyelet és döntés függvényében lehet eredményes. A tartalomelemzés célja a szövegben lévő mintázatok azonosítása, ezek együttjárásnak jelölése, azaz kódolása. A MAXQDA2020 funkciói lehetőséget teremtenek a kutató számára, hogy a kódolás előtt átfogó képet kapjon az elemezni kívánt szövegekben megjelenő szószintű tartalmakról. A kódolás után lehetővé válik a szövegek szerkezetének vizsgálata, így a kódok előfordulásának és kontextusának elemzése. Az eredmények a program egyes funkciójának segítségével megfelelően ábrázolhatóak vagy Excel-táblázatba exportálhatóak.

A tartalomelemzés lépései a következők voltak:

- (1) *Kódolás* (értelmezés, kvalitatív): a szakirodalmi áttekintés, a szakpolitikai dokumentumelemzés, és a félig strukturált interjúk tapasztalatai alapján először létrehoztam a kódolás lehetséges főkategóriáit.
- (2) *Elemzés* (statisztikai kvalitatív/kvantitatív): elsőként rangsoroltam és elemeztem a vizsgálati tartományban leggyakrabban előforduló szavakat. Második lépésben megvizsgáltam, hogy melyek azok a kifejezések, amelyek a leggyakrabban kerülnek említésre a sportdiplomácia és a sportdiplomata kulcsszavakkal kapcsolatban. Az elemzés harmadik lépéseként tovább fejlesztettem az elemzett tartomány kódrendszerét és alkódokat rendeltem a már korábban azonosított főkategóriákhoz (avagy a szövegrészletekből kerestem a főkategóriához jelentésben megfelelő alkódokat), majd az így létrejött kódok megjelenésének gyakoriságát, illetve egymáshoz való kapcsolatát is elemeztem.
- (3) *Értelmezés* (kvantitatív/kvalitatív): A kvantitatív adatokat kvalitatív értelmezésnek vettem alá. A tartalomelemzésen keresztül megfelelő képet kapunk arról, hogy melyik online sajtóorgánumban, milyen szóhasználattal és milyen téma kapcsán írt a sportdiplomáciáról vagy a sportdiplomatakról. A tartalomelemzés kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy alapvetően kvalitatív elemzésről lévén szó, a mintaszám függvényében kontextusfüggő megállapítások tehetők és nem vonhatók le általános érvényű következtetések.
- (4) *Vizualizáció*: Az online tartalomelemzés utolsó lépéseként a statisztikai adatok egy olyan mátrixba kerülnek, amelyeket ezután Excel-táblázatba exportálhatóak, vagy a MAXQDA2020 program segítségével közvetlen vizualizálhatóak. Az eredmények szemléltetésére a MAXQDA2020 beépített grafikai algoritmusát alkalmaztam.

3.3. Félig strukturált interjúk

A sportdiplomácia hazai értelmezésének vizsgálatához elengedhetetlen volt azoknak a nemzetközileg tapasztalt sportvezetőknek és közigazgatási szakembereknek a megkérdezése, akik megfelelő rálátással rendelkeznek a magyar és nemzetközi sportirányításra, illetve a hazai kormányzati sportdiplomáciára. A félig strukturált interjúk elsősorban a sportdiplomácia hazai értelmezésének mélyebb összefüggéseinek felderítését szolgálták, illetve olyan sportvezetői véleményeket hoztak felszínre,

amelyek segíthetnek a fogalom gyakorlati alkalmazásának megértésében. Nem utolsósorban, a félig strukturált interjúk hozzájárultak az online tartalomelemzés első lépését jelentő kódrendszer kialakításához.

A félig strukturált interjúk során a megkérdezett sportvezetők és közigazgatási szakemberek a feltett kérdésekre kötetlenül válaszolhattak. Az interjúalanyok szabadon beszélhettek, illetve olyan témákat vethettek fel, amelyek nem feltétlenül szerepeltek az interjúvázlatban. Pálinkó (2010, 67. o.) megfogalmazásában félig strukturált interjúk egyik előnye, hogy *„a rugalmas, az interjúalany számára szabadságot biztosító kérdésfeltevéssel és a vizsgálandó témakörök fókuszban tartásával olyan komplex adatok voltak nyerhetők, amelyek mind az interjúalanyok adott témáról való véleményének, mind perszonális reprezentációinak széleskörű és mély megértését lehetővé tették.”* A félig strukturált interjúk kérdései alapvetően két fő témakörre fókuszáltak:

1. a sportdiplomácia fogalmának, cél- és eszközrendszerének értelmezése
2. a sportdiplomácia kormányzati és civil gyakorlata Magyarországon

Annak érdekében, hogy a szakirodalmi áttekintésben bemutatott hálózati sportdiplomácia definíció sokszereplős jellege tükröződjön, a civil sportirányításban és a kormányzati intézményekben dolgozó szakemberek is egyaránt bekerültek a 20 fős interjúalany-bázisba. Az interjúalanyok kiválasztása során a szociológiában sokszor alkalmazott hólabda-módszert alkalmaztam. A nem valószínűségi mintavételi technikára épülő módszer lényege, hogy a kutató a célcsoportba tartozó ismert személyek kis populációjából indul ki, amit a résztvevő interjúalanyok ajánlásai alapján fokozatosan bővít. A mintavétel kiindulásaként a már korábban említett dán Sportpolitikai Erőindex adatbázisából, és a korábbi köztisztviselői-minisztériumi személyes kapcsolataimból indultam ki. Ezek alapján egy előzetes listát állítottam össze, amelyen fele-fele arányban szerepeltek a civil (n=5) és kormányzati sportirányításban dolgozó szakemberek (n=5). Az előzetes listán szereplő szakértők több mint fele pozitívan reagált megkeresésemre. Az interjú végén megkérdeztem az adott interjúalanyt, hogy meglátása szerint kik azok a magyar sportvezetők vagy kormányzati szakemberek, akik megfelelő szaktudással és rálátással rendelkeznek és a sportdiplomácia területére. Így alakult ki a húszfős minta, amely 1:3 arányban

reprezentálja a kormányzati (n=5) és civil sportirányításban (n=15) szerepet vállaló szakértőket, sportvezetőket. Annak ellenére, hogy a minta nem teljeskörűen fedi le a nemzetközi és európai sportszervezetekben választott tisztséget betöltő vagy szerződéses munkaviszonyban lévő magyar sportdiplomákat és a kormányzatban sporttal kapcsolatos szakdiplomáciai feladatokat ellátó köztisztviselőket, a húszfős bázis (n=20) véleményem szerint megfelelő, hogy következtetéseket tudjak levonni a sportdiplomácia hazai szakértői értelmezéséről.

Az interjúk felvételére 2019 szeptembere és 2020 áprilisa között került sor. A félig strukturált interjúk hossza általában 40 és 50 perc között volt, de néhány esetben egy órát is meghaladta a felvétel időtartama. Az etikai szempontokat illetően, az interjúk során garantáltam a részt vevő szakértők anonimitását. Minden esetben az interjúalany hozzájárulását kértem, hogy a beszélgetést diktafonnal rögzíthessem, amelybe az interjúalanyok többsége beleegyezett. Az interjúk elektronikus rögzítése mellett a klasszikus jegyzetelés lehetőségével is éltem, így utólag könnyebb volt azonosítani a fontos megjegyzéseket és válaszokat. Három interjúalany kérésére, személyes interjú helyett telefonon keresztül tettem fel a kérdéseket. A személyes interjúk esetében, igyekeztem az interjúalany igényeinek megfelelő, komfortos környezetben folytatni a felvételt. Bevezető kérdésként megkértem a kiválasztott szakértőket, hogy mutassák be szakmai életútjukat és kötődésüket a sportdiplomácia területéhez. Az anonimitás megőrzése érdekében a következőképp kódoltam az interjúalanyokat:

- (1) Nemzetközi sportszervezetben tisztséget betöltő választott képviselő: A
- (2) Nemzetközi sportszervezettel szerződéses munkaviszonyban álló beosztott: B
- (3) Közigazgatásban dolgozó (vagy korábban tisztséget viselő) szakember: C
- (4) Hazai sportszervezetben dolgozó, nemzetközi kapcsolatokkal is foglalkozó tisztségviselő vagy beosztott: D
- (5) Van élsportolói múltja: 1
- (6) Nincs élsportolói múltja: 2

3.4. Másodlagos statisztikai adatelemzés (Sportpolitikai Erőindex)

Annak érdekében, hogy objektíven tudjuk értelmezni a magyar sportdiplomáták nemzetközi sportirányításban betöltött szerepét és így közvetetten hazánk elmúlt

években mutatott sportdiplomáciai érdekérvényesítő erejét, a Dán Nemzeti Olimpiai Bizottság és Sportszövetség (National Olympic Committee and Sports Confederation of Denmark) munkatársai által kifejlesztett Sportpolitikai Erőindex (Sports Political Power Index) komplex adatbázisát alkalmaztam (<https://www.dif.dk/en/politik/nyheder/powerindex>). A Sportpolitikai Erőindex célja, hogy felmérje egyes nemzetállamok sportvezetői milyen választott döntéshozói szerepeket töltenek be, és milyen számban képviseltetik magukat a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által elismert nemzetközi és európai sportszövetségekben. Noha az erőindex a nemzetközi sportmozgalom autonóm irányító szervezeteit vizsgálja, alap gondolata a szakirodalmi áttekintésben és jó gyakorlatokban bemutatott kormányzati sportdiplomáciai stratégiák egyik központi célkitűzésére épül. Ezek a szakpolitikák rendszerint megcélozzák a nemzetközi sportszövetségekben választott döntéshozói tisztséget betöltő, egyben saját nemzetüket is képviselő sportdiplomata számának növelését és pozíciójának erősítését, amelyen keresztül a nemzetközi sportmozgalomban betöltött érdekérvényesítési erejüket is kívánják növelni. Az index koncepciója jól tükrözi kormányzati és nem-kormányzati megközelítésű sportdiplomácia gyakorlatának összekapcsolódását, hálózatosodását; a civil és kormányzati sportirányítás szimbiózisának szükségszerűségét és kölcsönös egymásra utaltságát.

A Dán Nemzeti Olimpiai Bizottság és Sportszövetség szakértői először 2013-ban publikálták az indexet, majd az ezt követő minden második évben (2015, 2017 és 2019) frissítik annak adatbázisát és ez alapján következtetéseket vonnak le. A felmérés adatbázisa 119 európai és nemzetközi sportszövetség végrehajtó bizottságára terjed ki, tehát csak a legfőbb döntéshozói testületeket veszi számba, a technikai, sportolói és egyéb bizottságokat nem. A kétévente sorra kerülő adatfrissítés lehetővé teszi egyes országok nemzetközi sportszövetségekben betöltött reprezentációjának összehasonlítását, illetve a nemzetközi rangsorban elfoglalt helyük változását. A disszertáció elkészítése idején elérhető legújabb, 2019-es kiadás adatbázisa a NOB által elismert 119 nemzetközi és európai sportszövetség végrehajtó bizottságában tisztséget betöltő 1673 sportdiplomata állampolgárságának rögzítésén és a sportszövetségeknél betöltött döntéshozói pozíciójának elemzésén alapult (n=1673).

A 2019-es felmérés módszertanát illetően, a nemzetközi sportszövetségek kiválasztásának kritériuma, hogy 2017-ig regisztrált olimpiai sportágat képviseljenek és tagjai legyenek a NOB-nak, az Európai Olimpiai Bizottságnak (EOB) vagy a Nemzeti Olimpiai Bizottságok Szövetségének (Association of National Olympic Committees – ANOC). Az olimpiai sportágakon kívül még a NOB Által Elismert Nemzetközi Sportszövetségek Szervezetének (Association of IOC Recognised International Sport Federations – ARISF) tagjai kerültek be az összehasonlításba, így az ide tartozó nem-olimpiai sportágakkal kapcsolatban is lehetséges elemzéseket végezni. Az index szerkesztői súlyozásos pontozást alkalmaztak annak érdekében, hogy az adott döntéshozó testületben belüli erőviszonyok jobban tükröződjenek. A módszer 1-től 10-ig terjedő skálán pontozza egy-egy sportdiplomata döntéshozói szerepét és az általa képviselt nemzetközi sportszervezet jelentőségét. Tehát olyan befolyásos nemzetközi sportszövetségek tisztségviselői, mint például a NOB, az EOB, az ANOC, a FIFA vagy az UEFA magasabb pontszámokat kaptak.

A nagy mennyiségű adat értelmezésének megkönnyítése érdekében az index két részre oszlik: egy európai és egy nemzetközi sportszervezetekre vonatkozó adatbázisra. A platform lehetőséget kínál az államok rangsorolására akár olimpiai vagy nem-olimpiai sportágak szerint, illetve összehasonlítási lehetőséget nyújt, hogy az országok pontjait lakosságszám-arányosan is értelmezze. Az adatbázis részletességét jól mutatja, hogy az összes elemzett sportszövetség tekintetében meg tudjuk állapítani a döntéshozó testületekbe választott sportdiplomata állampolgárságát. Meglátásom szerint az index egyik hiányossága, hogy nem veszi figyelembe a nemzetközi sportszövetségek mindennapi működésében sokszor fontos szerepet betöltő főtitkári és egyéb vezető ügyvivői tisztségeket, amelyek viselői legtöbbször szerződéses jogviszonyban állnak a sportszervezettel, de befolyásuk, érdekérvényesítő képességük vetekedhet a végrehajtó testület tagjaival. Másrészt az adatbázis figyelmen kívül hagyja a sportszövetségek székhelyét, noha a befogadó állam sokszor komoly lobbierővel bírhat, és előnyösebb pozícióból indulhat érdekeinek érvényesítése terén.

Összességében megállapítható, hogy kisebb módszertani hiányosságai ellenére a Sportpolitikai Erőindexnél részletesebb adatbázis nem áll rendelkezésre a nemzetállamok sportvezetőinek nemzetközi sportmozgalomban betöltött szerepének

vizsgálatára, ezért jelen kutatás kvantitatív oldalának fontos részét képezi. A másodlagos adatelemzést statisztikai összehasonlító módszerekkel végeztem, amelyre az index adatbázisát kezelő, nyilvánosan elérhető Tableau online szoftver (public.tableau.com) biztosított lehetőséget. A kutatáshoz kapcsolódó következtetéseket elsősorban a 2013 és 2019 közötti adatok longitudinális és komparatív vizsgálata alapján tettem meg. Az eredmények vizualizációját az adatbázis exportálása után a Microsoft Excel-táblázatkezelő program segítségével készítettem el.

4. Eredmények

4.1. Szakpolitikai dokumentumelemzés: a sportdiplomácia kormányzati gyakorlata Magyarországon (2010–2020)

A magyar sportdiplomácia évszázados hagyományokra tekint vissza. Marton és szerzőtársai (2015) a magyar sportdiplomácia történetében négy korszakot különböztetnek meg, amelyek követik hazánk általános külpolitikai orientációját (osztrák, német, szovjet és nyugati befolyás). A hazai sportdiplomácia kibontakozása az Osztrák-Magyar Monarchia idejére tehető, a magyarok már a NOB megalapításában (Kemény Ferenc) vagy az első európai egyetemi sportszövetség létrehozásában is fontos szerepet játszottak. A nemzetközi olimpiai mozgalom irányításában és fejlesztésében olyan neves magyar sportdiplomata vállalt szerepet, mint dr. Mező Ferenc, dr. Csanády Árpád vagy Gyulai István. Sportdiplomáciai korszakoktól függetlenül, a huszadik század több hazai példát szolgáltatott a sport és politika, külpolitika, illetve diplomácia interakciójára. Többek között az eredetileg Budapestnek ítélt 1920-as nyári olimpiai játékok antwerpeni megrendezése, a Rákosi-korszak legitimációs célú kommunista sportpolitikája, vagy az 1984-es los angeles-i olimpiai játékok bojkottja fémjelzi a (kül)politika beavatkozását a magyar sportba. A rendszerváltást követően a kormányzati sportdiplomácia cél- és intézményrendszerének kialakulása elsősorban a 2010-es évektől, a sport nemzetstratégiai ágazatként való azonosításával kapott lendületet.

A sportszektor nemzetstratégiai kiemelése a kormányzati pénzügyi támogatás megsokszorozódását eredményezte; a magyar sport állami finanszírozása látványosan gyarapodott (Sárközy 2013). Egy 2017-es Eurostat felmérés szerint Magyarország áldozta az állami költségvetés legmagasabb százalékát (2,5%) sportra és rekreációra az egész Európai Unióban (Balázs 2019). A sporttal kapcsolatos legfontosabb kormányzati intézkedések között említhető a mindennapos testnevelés fokozatos bevezetése a köznevelés minden szintjén, a sportinfrastruktúra fejlesztését támogató kormányzati program, vagy akár az utánpótlás-nevelést és sportlétesítmény-fejlesztés elősegítését célzó társasági adókedvezmény, a TAO program. A sport nemzetstratégiai ágazatként

való kezelése hatást gyakorol a kormány külkapcsolati stratégiájára, Magyarország diplomáciai kapcsolataira is. A sport – különösen az élsport – a nemzetközi presztízs és jó hírnév kivívásának lehetséges eszközeként, a nemzetközi kapcsolatok katalizátoraként jelenik meg a magyar kormány külpolitikájában. A kormányzat olvasatában, a kiemelt sportesemények Magyarország nemzetközi megítélésének javítása mellett *„nemzetgazdasági szinten szignifikánsan kimutatható gazdaságélénkítő hatással bírnak, az infrastrukturális fejlesztések tartós fellendülést eredményeznek egy-egy régió életében”* (kormany.hu 2019. május 3.).

4.1.1. A magyar sportdiplomácia célrendszere (2010–2020)

Az elmúlt évtized (2010 június–2020 június) sport szakpolitikai dokumentumait és a Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) nyilvánosan elérhető közleményeit, háttéranyagait elemezve, a magyar kormány sportdiplomáciai célrendszere öt jelentősebb célterületre osztható fel:

(1) Magyarország nemzetközi megítélésének javítása nemzetközi sportesemények rendezésén keresztül

Nemzetközi vonatkozásban a magyar sport szakpolitika kiemelt célja, hogy minél több sportverseny kerüljön hazánkban megrendezésre. A bőkezű állami pénzügyi támogatásnak és garanciavállalásnak köszönhetően a magyar sportszövetségek előszeretettel pályáznak európai és világszintű sportesemények rendezési jogára. Máté Tünde és András Krisztina kutatása alapján, a 2012-es londoni olimpia utáni és a 2016-os riói olimpia kezdete közötti időszakban hazánk 109 nemzetközi sporteseményt látott vendégül (Máté és András, 2016). A Sportért Felelős Államtitkárság releváns statisztikái szerint a magyar kormány 2010-ben 34, míg 2017-ben már 113 nemzetközi sportesemény megrendezését támogatta (Stocker, 2018). Menczer Tamás államtitkár tájékoztatása szerint 2018-ban 112, míg 2019 első tíz hónapjában több mint száz nemzetközi felnőtt és utánpótlás-sporteseménynek adott otthont az ország. Az államtitkár meglátása szerint *„ezek a világvversenyek egytől egyig javították Magyarország nemzetközi megítélését, sportdiplomáciai törekvéseit”* (kormany.hu 2019. október 2.). A kormányzati kommunikáció szerint a kiemelt sportesemények nemzetgazdasági szinten komoly gazdaságélénkítő hatással bírnak, és fontos szerepet

játszanak az országimázs építésében, illetve a Magyarország-kép javításában. A nemzetközi felnőtt és utánpótlás-sportesemények sikeres megszervezése kiválthatja a nemzetközi sportszerető közönség elismerését, így erősítve Magyarország sportbarát státuszát a globális sportirányítás képviselőinek körében.

A nemzetközi sportesemények megrendezése szempontjából a magyar főváros kiemelt szerepet játszik. 2017-ben olyan rangos nemzetközi sportversenyt látott vendégül Budapest, mint a FINA vizes világbajnokság (egy balatonfüredi helyszínnel kiegészítve), a cselgáncs-világbajnokság, vagy a női kézilabda Bajnokok Ligájának négyes döntője. 2018-ban többek között a birkózó-világbajnokságot, majd egy évvel később az asztalitenisz-, öttusa- és vívó-világbajnokságot, a World Urban Games-t, illetve a Maccabi Európa Játékokat is a magyar fővárosban rendezték meg. Az Európai Fővárosok és Városok Sportszövetségéhez (European Capitals and Cities of Sport Federation) benyújtott sikeres pályázatát követően, 2019-ben Budapest töltötte be az *Európa Sportfővárosa* címet. Ugyanebben az évben a Sportcal kommunikációs ügynökség *Global Sports Impact* jelentésében a magyar főváros négy helyet javítva, Tokió és Párizs mögött, már a harmadik helyet foglalta el a globális sport városok rangsorban (Cunningham 2020). A FINA vizes világbajnokság megrendezése idején Orbán Viktor miniszterelnök kijelentette, hogy a futball világbajnokság kivételével „*nincs olyan rendezvény, amit ma Budapest városa ne tudna megszervezni*” (miniszterelnok.hu 2017. július 21.). Az ambiciózus kijelentés nem sokkal a Magyar Olimpiai Bizottság és Budapest Főváros 2024-es nyári olimpiai és paralimpiai játékokra benyújtott pályázatának visszavonása után hangzott el. Ennek értelmében feltételezhető, hogy a nyári olimpiai játékok megrendezése továbbra is a kormányzat végső sportpolitikai és sportdiplomáciai célkitűzése maradt.

A SARS-CoV-2 vírus 2020-as magyarországi megjelenése komolyan befolyásolta a nemzetközi sportesemények befogadását. A 2020-as Giro d'Italia kerékpáros-verseny első három szakaszának rendezési jogát is elnyerte Magyarország, ugyanakkor a budapesti rajt a pandémia első európai hulláma miatt elmaradt. A koronavírus miatt a 2020-as LEN úszó-Európa-bajnokságot és az UEFA labdarúgó-Európa-Bajnokság négy budapesti mérkőzését is 2021-re halasztották. A világjárvány ellenére a kormányzat továbbra is támogatja a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai események

rendezési jogának megpályázását. A következő évek kiemelt eseményei a 2022-es, Szlovákiával közös rendezésű férfi kézilabda-Európa-bajnokság és a 2023-as, budapesti IAAF szabadtéri atlétikai világbajnokság. A Forma 1 rendszeresen megrendezett mogyoródi futama mellett, az újonnan épülő hajdúnánási pálya 2023-tól fogadja a MotoGP nemzetközi motorverseny futamait.

(2) A sport, mint a nemzetközi kapcsolatépítés eszköze

A magyar külkapcsolatok területén a sport, különösen az elit versenysport, a nemzetközi kapcsolatépítés egyik eszközeként jelenik meg. A kormányzat értelmezésében a Magyarországon megrendezett nemzetközi sportesemények és döntéshozói találkozók teret nyitnak a diplomáciai kapcsolatok fejlesztésének. Mladenovics (2020, 24. o.) szerint *„a külügyi igazgatás elkötelezett a rangos sportesemények Magyarországra hozatala érdekében, a sporton keresztül erősíteni kívánja a diplomáciai kapcsolatokat, illetve a szomszédos országok esetében a magyar–magyar kapcsolatokat is.”* A tradicionális sportdiplomácia klasszikus funkciójával összhangban, a nemzetközi sportesemények teret nyithatnak a magas rangú döntéshozók találkozájának is. A 2017-es cselgáncs-világbajnokság alkalmával Vlagyimir Putyin, orosz elnök tette tiszteletét Budapesten, ahol stratégiai megbeszéléseket folytatott Orbán Viktorral. A magyar miniszterelnök egy évvel később, a 2018-as oroszországi futball-világbajnokság során viszonzta az orosz vezető látogatását. A 2017-es vizes világbajnokság alkalmával Laura Flessel, francia sportminiszter folytatott szakpolitikai megbeszélést magyar kollégájával, Dr. Szabó Tündével. A sport diplomáciában betöltött szerepét jól mutatja, hogy Magyarország és Franciaország között miniszteri szintű találkozóra 2010-től 2017-ig nem volt példa (kormany.hu 2017. augusztus 1.).

A keleti és déli nyitásnak elnevezett külpolitikai stratégiák mentén felértékelődött a magyar kulturális diplomácia szerepe (Stork 2014). A sport, mint a kulturális diplomácia egyik meghatározó eleme egyre nagyobb szerepet kap az államok közötti kétoldalú kapcsolatfelvételben és kapcsolatfejlesztésben. 2010 és 2020 között a magyar kormány több sportügyi bilaterális megállapodást kötött latin-amerikai, afrikai és ázsiai feltörekvő országokkal. A sportért felelős államtitkár olyan tárcaközi együttműködési megállapodásokat írt alá, mint a magyar-kubai sportügyi megállapodás (kormany.hu 2017. január 25.), a magyar-iráni (kormany.hu 2017. február 7.) vagy a magyar-

vietnámi bilaterális sport- és ifjúságügyi egyezmények és szándéknyilatkozatok (kormany.hu 2013. szeptember 17.). A KKM 2018-ban létrehozott Sportdiplomáciai Főosztálya a sport segítségével, a sport eszközrendszerén keresztül támogatja a magyar kormányzat diplomáciai célkitűzéseinek elérését. A főosztály több fejlődő országban, diplomáciai úton segítette olyan magyar sportinnovációk térnyerését, mint a teqball, ezáltal is hozzájárulva a nemzetközi kapcsolatok sporton keresztüli fejlesztéséhez.

A sport azonban nemcsak fejlődő országokban, hanem Magyarország közvetlen környezetében is hozzájárulhat a diplomáciai kapcsolatok szorosabbra fűzéséhez. A magyar kormány 2013 és 2018 között hozzávetőlegesen 16 milliárd forinttal támogatta a romániai, szlovákiai és szerbiai futball-akadémiák építését (Oroszi és Sipos 2018). A miniszterelnök a vajdasági topolyai labdarúgó-akadémia avatásán kijelentette, hogy a sport Közép-Európa közös nyelve, amely egyaránt összeköti a szerbeket és a magyarokat (Halász-Szabó 2018). A dunaszerdahelyi futball-létesítmény megnyitóján Orbán Viktor megismételte gondolatait, és a sportot a kárpát-medencei népek összekötő kapocsának nevezte (miniszterelnok.hu 2018. november 16.). A nemzetközi kapcsolatépítést előtérbe helyező kijelentések ellenére, a szomszédos országok magyarlakta településeinek sportfejlesztési beruházásai sokkal inkább nemzetpolitikai jellegű kezdeményezések. Molnár és Whigham (2021) érvelése szerint a kormány kárpát-medencei sportberuházásai inkább a magyar nemzeti identitás és összetartozás erősítésének eszközeként, mintsem a szomszédos népekkel való kapcsolat erősítésére tett kísérletként értelmezhetők. A szerzők felfogásában a sport, különös tekintettel a labdarúgás, a 2010 utáni kormányok nemzetpolitikai stratégiájának egyik mozgatórugója, amely az ország határain kívül is összekapcsolja a magyar anyanyelvű lakosságot.

(3) A magyar érdekek érvényesítése a nemzetközi sportszövetségekben

A magyar sport megfelelő nemzetközi képviseletének és a nemzetközi sportversenyek Magyarországra csábításának alapvető feltétele a nemzetközi sportszövetségekben végzett hatékony lobbitevékenység és érdekérvényesítés. Aján és Némethné (2006, 12. o.) egyetemi jegyzete alapján, 2006-ban 74 magyar sportdiplomata tevékenykedett összesen 106 nemzetközi tisztségben. A szerzők szerint, ez Magyarország népességét tekintve kiemelkedő számnak tűnhet, a sportdiplomáciai

hagyományokat alapul véve azonban „nem meglepő”. Marton és mtsai (2015) szerint a magyar sportdiplomácia kiemelt jelentőségű személyiségei Kemény Ferenc, Mező Ferenc, dr. Csanády Árpád, Bonn Ottó, Gyulai István, Schmitt Pál, Dr. Aján Tamás és dr. Kamuti Jenő. A disszertáció elkészítésének idején is több magyar töltött be döntéshozói tisztségeket nemzetközi sportszervezetekben: Schmitt Pál a NOB rendes tagja, Csányi Sándor a FIFA és az UEFA alelnöke, illetve az UEFA végrehajtó bizottságának tagja, Gyárfás Tamás pedig 2021 júliusig a FINA elnökségi tagja. A fiatalabb generáció tekintetében kiemelést érdemel Gyurta Dániel beválasztása a NOB Sportolói Bizottságába 2016-ban (Magyar Olimpiai Bizottság, 2016), és dr. Baji Balázs kinevezése az Európai Olimpiai Bizottság Sportolói Bizottságának alelnöki tisztségére 2017-ben (Magyar Atlétikai Szövetség, 2017). A női sportvezetők tekintetében kiemelést érdemel dr. Kolbenheyer Zsuzsanna Nemzetközi Jégkorong Szövetség tanácsában elfoglalt tisztsége (Magyar Olimpiai Bizottság, 2012), illetve dr. Csisztu Zsuzsa megválasztása a Nemzetközi Sportújságíró Szövetség végrehajtó bizottságába (Magyar Olimpiai Bizottság 2017).

A kormányzat célkitűzése, hogy erősítse a magyar sportvezetők jelenlétét a nemzetközi sportszövetségek irányításában és operatív munkájában is. A kormány saját eszközeivel igyekszik erősíteni a hazai sportdiplomata nemzetközi reprezentációját és a nemzetközi sportszövetségek Magyarországra vonzását. A sportdiplomáciai tevékenységet elősegítő adókedvezmények, mint a magyarországi székhelyű nemzetközi sportszervezetek alkalmazottainak egyszerűsített közteherviselése, hozzájárultak a Nemzetközi Judo Szövetség (Magyar Judo Szövetség 2019) vagy a Nemzetközi Teqball Szövetség (fiteq.org 2020. december 12.) Budapestre költözéséhez. Az adóügyi kedvezmények ellenére a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség Aján Tamás 2020. áprilisi lemondása után elköltözött a magyar fővárosból. Az állami sportirányítás a saját tisztségviselőit is igyekszik helyzetbe hozni a nemzetközi sportszövetségekben, melynek egyik példája Dr. Szabó Tünde, sportért felelős államtitkár megválasztása az Európai Úszószövetség alelnöki pozíciójára 2020-ban (Magyar Úszó Szövetség 2020). Az új magyar sportdiplomata generáció kinevelése érdekében több felsőfokú képzést indítottak hazai felsőoktatási intézmények. Többek között ilyen a Testnevelési Egyetem Nemzetközi Sportkapcsolatok-Sportdiplomácia felsőfokú szakirányú továbbképzése vagy a Széchenyi István Egyetem Sportdiplomáciai Szaktanácsadó képzése.

(4) A magyar sportvállalkozások külföldi érdekeinek képviselése

A sport nemzetstratégiai ágazatként történő kiemelésével, annak gazdasági és innovációs aspektusai is előtérbe kerültek. Marton és szerzőtársai (2015) szerint a 21. században a gazdasági érdekek befolyásolják leginkább a sportdiplomáciai és a sportpolitikai folyamatokat, a sport és a gazdaság kapcsolatrendszere a 21. században elsődlegessé vált. A magyar sportvállalkozások nemzetközi piacszerzése, a hazai sporttermékek és innovációk külföldi megjelenése hozzájárulhat Magyarország nemzetközi hírnevének erősítéséhez, ezért fontos a megfelelő ösztönző rendszer kiépítése. 2015 és 2018 között a Külgazdasági és Külügyminisztérium háttérintézményeként működő Magyar Nemzeti Kereskedőház az erre a célra létrehozott sportdiplomáciai divíziójával járult hozzá a magyar sportvállalkozások külföldi érvényesüléséhez. A Magyar Nemzeti Kereskedőház szerepét 2018-tól a HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt. vette át.

A hazai sportvállalkozások külföldi terjeszkedésének egyik zászlóshajója a Teqball. A KKM Sportdiplomáciai Főosztálya és a Nemzetközi Teqball Szövetség (FITEQ) közötti stratégiai megállapodás alapján a magyar külképviseletek közreműködésével népszerűsítik az innovatív sporteszközt. A megállapodás értelmében a magyar vállalat kétszáz darab teqball asztalt adományozott játékonysági célokra, amelyeket a magyar külképviseletek és a teqball képviselői osztanak szét a világban (fiteq.org 2020. június 7.). A magyar sportinnovációk nemzetközi piacszerzésének támogatása érdekében a Magyar Exportfejlesztési Ügynökség 2020-ban mentorációs programot indított. A kezdeményezés célja, hogy a kiválasztott magyar vállalkozások a külügyi intézményrendszer támogatásával nyissanak a nemzetközi piacra. A magyar vállalatok nemzetközi érdekeinek előmozdítása mellett a hazai sportturizmus fellendítése is megjelenik a sportdiplomáciai-sportgazdasági célkitűzések között.

(5) Sportolók a külügyi intézményrendszerben: „sportos diplomácia”

Az élsportolók népszerűségük segítségével elősegíthetik országuk nemzetközi ismertségének növelését, de karrierjük lezárása után is hozzájárulhatnak a külpolitikai célok eléréséhez. Az egykori futsal játékos, Szijjártó Péter vezette Külgazdasági és Külügyminisztérium évről évre nagyobb szerepet kínál a diplomáciai pályára aspiráló egykori élsportolóknak. A külgazdasági és külügyminiszter előszeretettel mutatkozik

híres magyar sportolók társaságában, és beszédeiben sokszor utal Magyarország növekvő sportdiplomáciai erejére. Irányítása alatt több korábbi sportolót nevezett ki diplomáciai pozíciókra és a külügyi igazgatásba. Gyurta Dániel, olimpiai bajnok úszó és a NOB Sportolói Bizottságának tagja a miniszter sportdiplomáciai főtanácsadója lett 2019-ben (Nemzeti Sport Online 2019. január 29.). Vincze Ottó, egykori magyar válogatott futballista és az FC Barcelona „B” keretének korábbi tagja, a katalán városban kapott megbízást a magyar örökség feldolgozására (Fekő 2020) ugyanott, ahol az egykori wimbledoni páros teniszbajnok, Taróczy Balázs főkonzuli tisztséget tölt be (Nemzeti Sport Online 2019. április 26.). Dr. Górnagy Miklós, világbajnok vízilabda játékos pedig New York-i diplomáciai kiküldetésre kapott megbízást 2020-ban (Lakner 2020). A közismert sportolók diplomáciai kinevezései mellett, Szöllősi Györgyöt, a Nemzeti Sport főszerkesztőjét és a Magyar Sportújságíró Szövetség elnökét a magyar futball és a Puskás-ügyek nagykövetének nevezte ki Áder János köztársasági elnök 2017-ben (Nemzeti Sport Online 2017. március 31.). A külügyminiszter csapatát erősítő Szöllősi nagyköveti feladata mindazon kezdeményezések koordinálása, amelyek Puskás Ferencnek és így a magyar futballkultúrának állítanak emléket a világban.

4.1.2. A magyar sportdiplomácia állami intézményrendszere és irányítása (2010–2020)

Marton és szerzőtársai szerint (2015, 53. o.) *„a magyar sport állami irányításának mindenkori szervezete határozza meg az ország sportdiplomáciájának alapjait, így rendkívül hangsúlyos kérdés, hogy a szervezet milyen szintű és milyen jogkörökkel rendelkezik.”* A magyar sportirányítás jogszabályi kereteit a 2004. évi I. törvény a sportról határozza meg. A sporttörvény és módosításai szabályozzák a sport állami és civil szervezését, a sportszervezetek nemzetközi kapcsolattartási feladatait, illetve a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekkel kapcsolatos állami garanciákat és költségvetési támogatást.

Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI)

Az EMMI Sportért Felelős Államtitkársága látja el a hazai sportélet állami irányításával járó feladatokat. A kormányzati sportdiplomáciát illetően, a Sportért Felelős Államtitkárság elsősorban a nemzetközi sportesemények hazai megrendezésével

kapcsolatban rendelkezik hatáskörökkel. A sporttörvény megfogalmazásában az államtitkárság „*a sportpolitikáért felelős miniszter javaslata alapján a nemzetközi sportszervezetek által megkívánt garanciát vállal a kiemelt nemzetközi sportrendezvények és sportdiplomáciai események magyarországi megrendezéséhez*” (2004. évi I. törvény a sportról). A sportpolitikáért felelős miniszter (az Emberi Erőforrások Minisztere), a sportért felelős államtitkár és a helyettes államtitkárok sportdiplomáciai feladatokat látnak el magas szintű nemzetközi konferenciákon (pl. Európa Tanács, Európai Unió Tanácsa és UNESCO). Az államközi sportkapcsolatok tekintetében a sportért felelős államtitkár hatáskörébe tartozik a kétoldalú vagy multilaterális együttműködési megállapodások megkötése.

A Sportért Felelős Államtitkársággal együttműködve a Nemzetközi és Kárpát-medencei Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság látja el a nemzetközi sportügyi együttműködés operatív feladatait. Az államtitkárság két szervezeti egysége, a Bilaterális Projektekért és Kapcsolatokért Felelős Főosztály és a Multilaterális Kapcsolatokért Felelős Főosztály egyaránt érintett a sport jellegű nemzetközi megkeresésekben és kapcsolatfelvételben. A Sportért Felelős Államtitkársággal együttműködve, az utóbbi főosztály Európai Uniós és Multilaterális Szakpolitikai Feladatokat Ellátó Osztálya kezeli a sport tematikájú magyar tárgyalási álláspontok kialakítását és koordinációját az Európai Unió Tanácsában, az Európa Tanácsban és más nemzetközi, illetve szupranacionális szervezetekben.

Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM)

A 2018. áprilisi országgyűlési választásokat megelőzően a KKM Külkapcsolati Koordinációs Főosztálya kezelte a minisztérium sportdiplomáciai feladatait, különös tekintettel a külképviseletek naprakész, sport szakpolitikai jellegű információval való ellátását. A 2024-es budapesti olimpiai pályázat idején ez a főosztály támogatta a Budapest 2024 Nonprofit Zrt., a MOB és a magyar külképviseletek közötti kommunikáció megvalósítását. E tekintetben a Külkapcsolati Koordinációs Főosztály elsődleges feladata a külképviseletek információ-igényének kielégítése és az olimpiai pályázathoz kapcsolódó naprakész kommunikációs anyag biztosítása volt. A 2018-as országgyűlési választások után a KKM szervezeti átalakuláson ment keresztül. Az átalakítás egyik eredménye a Tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi

Megjelenítéséért Felelős Államtitkárság létrehozása volt. A Sportdiplomáciai Főosztály felállításával párhuzamosan a Külkapcsolati Koordinációs Főosztály osztállyá alakult át és feladatköréből kikerültek a sportdiplomáciai jellegű ügyek.

A Sportdiplomáciai Főosztály feladatait a minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 17/2018. hivatkozási számú KKM utasítás (kormany.hu 2018. június 11.) határozta meg. Ennek értelmében a Sportdiplomáciai Főosztály feladatai magukba foglalják a minisztérium sportdiplomáciai stratégiájának kidolgozását és megvalósítását, Magyarország nemzetközi szakrendezvényeken való képviseletét, az intézményközi sportdiplomáciai feladatok koordinációját, a nemzetközi sportdiplomáciai szakpolitikák nyomon követését, a sportdiplomáciához kapcsolódó kommunikációs feladatok ellátását, a külszolgálatra delegált magyar diplomaták felkészítését és tájékoztatását, a magyar és idegen nyelvű kiadványok, információhordozó eszközök szerkesztését és kivitelezését, illetve hazai sportszervezetekkel való stratégiai együttműködések kialakítását. A főosztály koordinációs jellegű feladatkörében képviseli a minisztériumot a sport témájú megállapodások előkészítését végző bizottságokban és a külföldi partnerekkel folytatott szakmai tárgyalások során, felügyeli és koordinálja a külképviseletek sportdiplomáciai tevékenységét, illetve közvetítő szerepet lát el a hazai és nemzetközi sportszervezetek közötti együttműködések kialakításában.

A sportdiplomácia területét felügyelő Menczer Tamás államtitkár a főosztály megalakulását követően az alábbiakat nyilatkozta:

„A sport segítségével eljuthatunk olyan helyekre a világban, ahol eddig kevésbé voltunk jelen, vagy eljuthatunk oda, ahová a politika nem feltétlenül jut el. A sportdiplomácia segíthet olyan helyeken is, ahol politikai típusú vitáink vannak, hiszen a sporton keresztül kialakított bizalomra építve a vitás kérdések is könnyebben rendezhetők.” (demokrata.hu 2018)

Az államtitkár 2019 októberében úgy fogalmazott, hogy a Sportdiplomáciai Főosztály létrehozása óta eltelt évben már kétszáz sportdiplomáciai jellegű projektet menedzselte (kormany.hu 2019. október 2.). Noha a disszertáció írásának időpontjában nem állt rendelkezésre nyilvánosan elérhető adatbázis ezekről a projektekről, a

Külgazdasági és Külügyminisztérium honlapja alapján ilyen projektek valósultak meg többek között Kínában (Hangzou), Kazahsztánban (Nur-Szultan), Pakisztánban (Iszlámábád) és Olaszországban (Róma és Vercelli). Ezen projektek egyik közös nevezője, hogy a magyar innovációként bemutatott teqball népszerűsítése volt a diplomáciai látogatások egyik célja. A főosztályvezető Iglói-Nagy István egy vele készített interjúban így foglalta össze a szervezeti egység kétéves (2018–2020) tevékenységét:

„Tekintettel arra, hogy a Főosztály két éves működését vehetjük alapul egyelőre, a céljainak megvalósulásáról a jövőre nézve annyiban lehet beszélni, amennyiben sokat lesz majd szó külföldön a sikeres magyar sportról, amennyiben több kiemelt világverseny elismert házigazdája lesz Magyarország, amennyiben sok magyar sportdiplomata kap helyet a nemzetközi szövetségekben, amennyiben fellendül a sporttal összefüggő turizmus, amennyiben információra éhes külföldi sportbarátok érdeklődnek majd a magyar külképviseleteken, és ott kielégítő és hasznos válaszokat kapnak. A célok megvalósulása tehát folyamatos, és ezeket konkrét példák is bizonyítják.” (Mladenovics 2020, 28. o.)

A főosztály mellett a magyar külképviseletek is hozzájárulnak a sportdiplomáciai célkitűzések gyakorlati megvalósításához. A külképviseletek a külpolitikáért és külgazdaságért felelős miniszter által vezetett, a kormány döntése alapján létrehozott, külföldi önálló szervezeti egységei, amelyek formájukat tekintve lehetnek diplomáciai és konzuli képviseletek, nemzetközi szervezet mellett működő állandó képviseletek, illetve kereskedelmi képviseletek. A külképviseletek fontos szerepet töltenek be a magyar érdekek külföldi megjelenítésében és érvényesítésében, a kedvező Magyarország-kép kialakításában és a magyar gazdaság külső forrásból történő fejlesztésének elősegítésében (2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról). Az egykori Külkapcsolati Koordinációs Főosztály által összeállított sportdiplomáciai háttérdokumentum (A Magyar Sport Múltja és Jelene – Eredmények, Számok, Személyiségek, Események) alapján a külképviseletek sportdiplomáciai feladatai a következők lehetnek a fogadó országban:

- (1) a magyar sport hagyományainak népszerűsítése;
- (2) a magyar sport eredményeinek és vívmányainak népszerűsítése;

- (3) a sporttal kapcsolatos külföldi megkeresések felkarolása, becsatornázása;
- (4) a sporttal kapcsolatos együttműködési lehetőségek felkutatása, aktív kezdeményezése a fogadó országban;
- (5) a fogadó ország állami vezetőinek és kiemelt partnerek valamely sportág iránti érdeklődésének feltérképezése;
- (6) külföldi jó gyakorlatok becsatornázása;
- (7) kiemelt versenyre érkező magyar sportolók segítése és megerősített konzuli szolgálat biztosítása;
- (8) sporttal kapcsolatos nemzetközi konferenciák rendezéséhez lehetséges hazai konferencia helyszínek ajánlása;
- (9) az országban élő neves magyar sportolók, szakemberek, edzők feltérképezése.

2018-tól minden külképviseletnek évente legalább kettő vagy három sportdiplomáciai projekttervet kell felterjesztenie a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának. A projektterveket stratégiai és szakmai szempontok alapján értékeli a főosztály, és a rendelkezésre álló költségvetés szerint támogatja. A külképviseletnek folyamatosan figyelni kell a fogadó ország kiemelt sporteseményeit, sportdiplomáciai eseményeit, „*a nagykövetségen, a konzulátuson és a kulturális intézetekben pedig – a diplomaták kreativitásától is függően – elvárás, hogy teljesítsék a sportdiplomáciai feladataikat.*” (Mladenovics 2020, 34. o.).

Magyar Exportfejlesztési Ügynökség

A Sportdiplomáciai Főosztály létrehozásáig a KKM háttérintézményeként működő Magyar Nemzeti Kereskedőház (MNK) tevékenysége felkarolta a magyar sportérdekek külföldi előmozdítását is. Az MNK sportdiplomáciai divízióvezetőjének felelősségi körébe tartozott a magyar sportvállalkozások külföldi piacszerzésének támogatása és a Magyarországra akkreditált nagykövetségek és diplomáciai szervezetek sport vonatkozású rendezvényeinek koordinálása (Garamvölgyi és mtsai 2019). 2018-ban az MNK szerepét a Magyar Exportfejlesztési Ügynökség vette át. Az Ügynökség által 2020 novemberében bemutatott *SportTech Hungary Program* a magyar sporttechnológiai innovációk nemzetközi piaci felkészítésére és a külföldön is versenyképes cégek exportjának ösztönzésére jött létre:

„A program célja a sporthoz és sportegészségügyhöz kapcsolódó technológiai vívmányok felkutatása és átfogó támogatása, az exportpotenciállal bíró vállalkozások külpiacra jutásának segítése, valamint a nemzetközi szinten is sikeres sportolók új karrierlehetőségének kialakítása, melyben Magyarország külképviseletei és a magyar diplomáciai hálózat jelentős szerepet vállal.” (Magyar Exportfejlesztési Ügynökség 2020)

A SportTech Hungary Program a sporthoz és sportegészségügyhöz kapcsolódó hazai technológiai vívmányokat mentorációval, nemzetközi kapcsolati tőkével és láthatósággal próbálja helyzetbe hozni. A nemzetközi piacra lépéshez szükséges tudásanyag átadása mellett, a kezdeményezésben részt vevő vállalatok a HEPA nemzetközi hálózatain keresztül és a külgazdasági attasék segítségével gazdagíthatják nemzetközi kapcsolataikat. A program népszerűsítését olyan világszinten is elismert magyar sportolók vállalták fel, mint Fucsovics Márton, Hanga Ádám, Illés Fanni, Liu Shaoang és Liu Shaolin Sándor, Talmácsi Gábor vagy Dzsudzsák Balázs. Két olimpiai bajnok sportoló, Kovács Ágnes és Gyurta Dániel „diplomáciai nagykövetként” támogatják a programban részt vevő magyar cégeket, ők elsősorban nemzetközi sportirányítás területén képviselik a magyar fejlesztések érdekeit (Magyar Exportfejlesztési Ügynökség 2020).

Budapest Fejlesztési Központ Nonprofit Zrt. és a Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Kft.

A Budapest Fejlesztési Központ Nonprofit Zrt. (BFK) a Kiemelt Kormányzati Beruházások Központjának (KKBK) átalakításával hozta létre a kormány 2019-ben. A BFK feladata a budapesti kormányzati fejlesztések előkészítése és megvalósítása, illetve a kiemelt nemzetközi sportesemények rendezési jogának megszerzésével kapcsolatos egyes feladatok ellátása. A kormány az 1393/2020. (VII. 13.) határozattal 2020. július 1. napjától 2022. június 30. napjáig, dr. Fürjes Balázst a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztossá nevezte ki. A kormánybiztos feladata a nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység irányítása. A 565/2020. (XII. 8.) kormányrendelet szerinti állami feladatokat a kormánybiztos közreműködésével a kiemelt nemzetközi sport- és

sportdiplomáciai események rendezéséért felelős miniszter (a miniszterelnökséget vezető miniszter) és a BFK felügyelete alá tartozó Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Kft. látja el. A rendelet értelmében a kiemelt eseményekre pályázatot benyújtani a Nemzeti Sportügynökségen keresztül, a sportpolitikáért felelős miniszter állásfoglalásával lehetséges, a regisztrációs kérelem befogadásáról pedig a kormánybiztos javaslatára a felelős miniszter dönt. Sikeres pályázat esetén a kormánybiztos, a miniszter és a sportpolitikáért felelős miniszter előterjesztést készít az esemény megszervezésével kapcsolatos további kormányzati intézkedésekről. A rendelet a sport és sportdiplomáciai események tekintetében nem tér ki a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának szerepére, a legerősebb jogköröket a kormánybiztos és a miniszterelnökséget vezető miniszter hatáskörébe rendeli.

4.1.3. A magyar sportdiplomácia nem-kormányzati irányítása (2010–2020)

Magyar Olimpiai Bizottság és a Magyar Paralimpiai Bizottság

A sportirányítás civil oldalán a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) és a Magyar Paralimpiai Bizottság (MPB) a nemzetközi sportkapcsolatok ápolása és fejlesztése tekintetében számottevő sportdiplomáciai szerepet töltenek be. A sportirányítási rendszer 2016-os átalakítása előtt a magyar sport parlamentjének is nevezett, egykor szerteágazó hatáskörű MOB nemzetközi szinten képviseli a magyar sport érdekeit, különös tekintettel az olimpiai sportágakra. A MOB saját hatáskörében együttműködési megállapodásokat köt más országok olimpiai bizottságaival, illetve egyéb sportszervezeteivel. Ilyen partnerségi megállapodások születtek többek közt az algériai, ausztrál, cseh, egyiptomi, lengyel, macedón, orosz, tajvani és vietnámi nemzeti olimpiai bizottságokkal (Magyar Olimpiai Bizottság 2019). 2014. május 5-én 11 aktív és 2 tiszteletbeli taggal megalakult a MOB Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága:

„(A bizottság) fő célja a MOB nemzetközi stratégiai céljainak támogatása, a magyar sportdiplomáciai kapcsolatok fejlesztése, a hazai rendezésű nemzetközi események előkészítésében való tevékeny közreműködés, valamint a magyar sport érdekképviseletének hatékonyabbá tétele, fiatal magyar sportvezetők

nemzetközi karrierjének menedzselése és a tagországok közötti együttműködés elősegítése a magyar sport érdekében.” (Magyar Olimpiai Bizottság 2014)

A bizottság létrehozását a MOB 2011–2016. évi nemzetközi stratégiája javasolta és a szervezet 2012-ben elfogadott alapszabálya fektette le. A testület vezetését 2014-ben Gyulai Miklós, a Magyar Atlétikai Szövetség (MASZ) elnöke vállalta el, akitől 2017-ben a megújított mandátumú bizottság elnökségét Gyulai Márton vette át (Sportegyesületek Országos Szövetsége 2017). A Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottság elnökségét 2019-ben Ádámfi Attila, a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség akkori főigazgatója nyerte el, aki többek között a magyar-guatemalai és a magyar-kuvaiti nemzeti olimpiai bizottságok közötti együttműködési megállapodások megkötését mozdította elő.

A 2010 és 2020 közötti időszak kiemelkedő hazai rendezésű nemzetközi olimpiai eseménye a 2017-es győri XIV. Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál (European Youth Olympic Festival – EYOF) volt. Az esemény rendezésének jogát 2012-ben nyerte el az egyedül pályázó Győr, megvalósításában a MOB mellett tíz magyar sportszövetség is aktív szerepet vállalt. A nemzetközi sportfesztiválra 2017. július 23. és augusztus 1. között került sor, 50 nemzet mintegy 3500 versenyzőjének részvételével. A sportolók tíz sportágban – atlétika, kézilabda, kosárlabda, röplabda, judo, tenisz, torna, kerékpár, úszás és kajak-kenu – mérték össze tudásukat.

A Magyar Paralimpiai Bizottság (MPB) stratégiájának egyik fontos aspektusa a nemzetközi kapcsolatok erősítése. A 2014-es közhasznúsági beszámoló szerint több nemzetközi parasport szervezet irányító testülete (pl. a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság és az Európai Paralimpiai Bizottság) is Magyarországon ülésezett a 2010 és 2014 közötti időszakban. A nemzetközi szervezetek közül az IWAS-nak, IBSA-nak és ETTU-nak is volt magyar delegáltja 2014-ben. Ami az MPB szervezeti felépítését illeti, a nemzetközi igazgató felelős a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésért és a sportdiplomáciai feladatok ellátásáért. 2021 novemberében az MPB főtitkárát, Urr Anitát beválasztották az Európai Paralimpiai Bizottság elnökségébe.

Nemzeti Versenysport Szövetség és a Nemzeti Diák-, Hallgatói- és Szabadidősport Szövetség

A sporttörvény 2017-től hatályban lévő módosítása értelmében létrejött két új sport köztestület, a Nemzeti Versenysport Szövetség (NVESZ) és a Nemzeti Diák-, Hallgatói- és Szabadidősport Szövetség (NDHSZ). Az előbbi köztestület képviseli a nem olimpiai sportágak szövetségeit és a sporttörvényi kötelezettségei szerint tagja az *Európai Nem-Kormányzati Sportszervezetek Szövetségének* (European Non-Governmental Sports Organisation). A Nemzeti Versenysport Szövetség 2019. január 23-án hagyományteremtő szándékkal rendezte meg *Sport és diplomácia* elnevezésű díjátadóját. Az eseményen a magyar sportvezetők mellett Magyarországra akkreditált diplomaták és a KKM képviselői vettek részt. A gálán első ízben adták át a Nemzetközi Sportkapcsolatok Fejlesztéséért Díját (Nemzeti Versenysport Szövetség 2019). 2020-ban a KKM Sportdiplomáciai Főosztály javaslatai alapján négy ország (Japán, Kazahsztán, Fehéroroszország és Kolumbia) nagykövetsége vehetett át ilyen elismerést (demokrata.hu 2020).

Az NDHSZ sportdiplomáciai tevékenységét többek között olyan nemzetközi sportszervezetekben valósítja meg, mint a *Szabadidősport Világszövetség* (TAFISA). A sportköztestület 2018 és 2019 között partnerként vett részt a *Nemzetközi Sport és Kultúra Szövetség* (International Sport and Culture Association – ISCA) által koordinált, az Európai Unió Erasmus Plus programja által társfinanszírozott *Grassroots Sports Diplomacy* elnevezésű nemzetközi együttműködésben. A nemzetközi projekt eredményeként a konzorcium sportdiplomáciai pilot eseményeket valósított meg, és „civil sportdiplomáciai ajánlások” születtek az alulról szerveződő sport nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepének az erősítésére (Nemzeti Diák-, Hallgatói- és Szabadidősport Szövetség 2020).

A fent említett sportköztestületek mellett az országos sportszövetségek mint önálló társadalmi szervezetek végeznek nemzetközi kapcsolattartási munkát. Ilyen értelemben vett sportdiplomáciai tevékenységük elsősorban az adott sportág nemzetközi, illetve európai szakági szövetségével való kapcsolattartásban merül ki, de egyes ambiciózusabb szövetségek saját hatáskörben kezdeményeznek nemzetközi együttműködési megállapodásokat. A komoly hagyományokkal rendelkező Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség (1907-ben Európában elsőként, a világon másodikként kezdte meg a munkát az egyetemi sportélet fejlesztéséért) az utóbbi

években is kiemelkedő nemzetközi eredményeket ért el. Többek között Magyarországon került megrendezésre a Tájékozódási Futó Egyetemi Világbajnokság (2016), az Európai Egyetemek Kosárlabda Bajnoksága (2017), az Öttusa Egyetemi Világbajnokság (2018) és az Egyetemi Kajak-Kenu Gyorsasági Világbajnokság (2018) is. 2018-ban a MEFS által támogatott debreceni-miskolci pályázat nyerte el a 2024-es Európai Egyetemi Játékok rendezési jogát. 2021-ben Budapest adott otthont az Európai Egyetemi Sportszövetség (EUSA) tisztújító közgyűlésének, amely során Rakaczki Zoltánt az EUSA végrehajtó bizottsági tagjának választották.

A 2010 és 2020 közötti időszak kiemelkedő hazai rendezésű nemzetközi sporteseménye a 2017-es FINA vizes világbajnokság volt, amelynek rendezési jogát, a mexikói Guadalajara visszalépését követően, 2015-ben nyerte el Budapest. A világbajnokság hazai befogadásához hozzájárult, hogy a Magyar Úszó Szövetség egykori elnöke, Gyárfás Tamás 2013 és 2017 között a FINA alelnöki tisztségét töltötte be, majd 2015-ben a FINA végrehajtó bizottságának tagjává választották. A világbajnokságot megelőzően többször is Budapesten ülésezett a Nemzetközi Úszó Szövetség büroja, majd 2018-ban a magyar főváros a FINA vízilabda világkonferenciáját látta vendégül. Gyárfás mellett Dr. Aján Tamás nemzetközi sportéletben játszott szerepvállalása is kiemelkedő, mivel 1976-tól 2000-ig a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség főtitkári szerepét, majd 2000 és 2020 között elnöki pozícióját töltötte be. Ami a Magyar Labdarúgó Szövetséget illeti, a 2010 óta elnöki pozíciót viselő Csányi Sándort 2015-ben választották meg az UEFA alelnökének és végrehajtó bizottsági tagjának. Az MLSZ elnökét 2018-ban a FIFA alelnökének választották meg.

4.1.4. A magyar kormányzati sportdiplomácia összehasonlítása nemzetközi gyakorlatokkal

A sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelésével (2010) a magyar külkapcsolatokban játszott szerepe és relevanciája is erősödött. A 2010 és 2020 közötti kormányok egyre növekvő intenzitással használták az elit sporteseményeket és élsportolókat nyilvános diplomáciai célkitűzéseik elérésére. A magyar kormányzati sportdiplomáciai célrendszerének sarokpontja a nemzetközi sportesemények hazai

megrendezése és ezáltal az országimázs javítása, illetve a nemzetközi kapcsolatok erősítése. A kormányzat továbbá támogatja a magyar sportszakemberek és sportvállalkozások nemzetközi szerepvállalását és térnyerését, egyúttal előszeretettel nevez ki egykori sportolókat diplomáciai pozíciókra. Noha Magyarország nem rendelkezik nyilvánosan elérhető sportdiplomáciai stratégiával, a sportdiplomácia intézményesítése tekintetében eredményeket tud felmutatni. A Sportdiplomáciai Főosztály 2018-as létrehozásával a régióban egyedülálló módon kapott szerepet a sport a külpolitikai intézményrendszerben, a magyar példa nemzetközi szinten is előremutató kormányzati kezdeményezésnek számít.

Értekezésem egyik fontos célja, hogy a magyar kormányzat sportdiplomácia gyakorlatát nemzetközi összehasonlításban vizsgáljam. A Bevezetésben bemutatott nemzetközi jó gyakorlatok elemzése megfelelő kontextusba helyezheti a hazai szakpolitikát, segíthet a hasonlóságok felfedezésében, illetve fejlesztési lehetőségeket is azonosíthat. Az 1. számú táblázat alapján megállapítható, hogy a kiválasztott nemzetközi jó gyakorlatok és Magyarország kormányzati sportdiplomáciai célkitűzései között számos párhuzam fedezhető fel, mint például a nemzetközi sportesemények megrendezésének rendszerszintű támogatása, a sportvállalkozások külföldi piacszerzésének ösztönzése vagy a sportvezetők nemzetközi pozíciószerzésének előmozdítása. A legfőbb különbségeket tekintve, a hazai célkitűzések között nem, vagy csak mérsékelten jelent meg a sport társadalmi fejlesztésben játszott szerepe, a Sporttal a Békéért és Fejlesztésért koncepciója és az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljai. Olyan hátrányos helyzetű csoportok, mint a fogyatékkal élők nem jelentek meg a magyar sportdiplomáciai programok legfőbb cél csoportjai között. A hungarikumokat illetően az elemzett országokban nem találtam a Puskás-ügyek nagyköveti pozíciójához hasonlítható nemzetközi példát.

1. Táblázat. Kormányzati sportdiplomáciai gyakorlatok összehasonlítása

	Ausztrália	Franciaország	Egyesült Államok	Japán	Magyarország
Nyilvános sportdiplomáciai stratégia	2015 és 2019	2016		2015	
Sportdiplomáciai jellegű, nyílt finanszírozási program sport- és civil szervezeteknek	ASOP, PSP, Team Up	Paris 2024, AFD	SportsUnited, Global Sports Mentorship	Sport for Tomorrow	
Sportdiplomáciai nagykövet pozíció		2014-től		2015-ben hoztak létre ilyen pozíciót	Sportdiplomáciai főtanácsadó (2019)
Utazó sportolói követ program	PacificAus Sports program		Sports Envoys	Sport for Tomorrow	
Intézményesülés az államigazgatásban	Külügyi és Kereskedelmi Minisztérium (DFAT)	Külügyminisztérium, DIGES, CFSI	Oktatási és Kulturális Ügynökség (ECA)		Külgazdasági és Külügyminisztérium
Külképviseltek sportdiplomácia iránti érzékenyítése, információval való ellátása	Jellemző	Jellemző	Jellemző	Jellemző	Jellemző
Sport témájú bilaterális és multilaterális megállapodások ösztönzése	Jellemző	Jellemző	Jellemző	Jellemző	Jellemző
Nemzetközi sportesemények megrendezésének rendszerszintű támogatása	Közvetlen kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél	Indirekt kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél
Sportvezetők nemzetközi pozíció szerzésének ösztönzése, támogatása	Közvetlen kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél	Indirekt kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél	Közvetlen kormányzati cél
Sportvállalkozások népszerűsítése külföldön	Match Australia	Sport à l'Export	Indirekt kormányzati cél	Tokyo 2020	SportTech Hungary
Sporton keresztüli fejlesztési programok	ASOP, PSP	AFD	SportsUnited, USAID	Sport for Tomorrow	
ENSZ Fenntartható Fejlesztési Célok megjelenése a sportdiplomáciai projekteknél	Jellemző	Jellemző	Jellemző	Jellemző	
Nők sportbeli részvételének ösztönzése, női sportvezetők képzése a sportdiplomáciai programokban	Team Up program	Paris Call for Sport	espnW Global Sports Mentoring Program	Nincs információ	MOB Nők a Sportban Bizottság (nem kormányzati testület)
Fogyatékossgal élő emberek sporton keresztüli társadalmi bevonásának megjelenése a sportdiplomáciai programokban	Team Up program	Paris 2024	Sport For Community	Sport for Tomorrow	
Hátrányos helyzetű sportoló fiatalok tanulási mobilitásának támogatása, sport-alapú ifjúsági cserék			SportsUnited	Sport for Tomorrow	
Az ország nyelvének népszerűsítése a sporton keresztül		Közvetlen kormányzati cél		Közvetlen kormányzati cél	
Sportintegritási kérdések a sportdiplomáciai stratégiában és programokban	Jellemző (Sport Diplomacy 2030)	Jellemző (Paris 2024, Európa Tanács)		Jellemző (Play True 2020)	

4.2. A magyar sportdiplomataák nemzetközi sportszövetségekben elfoglalt pozíciójának elemzése a Sportpolitikai Erőindex segítségével (2013–2019)

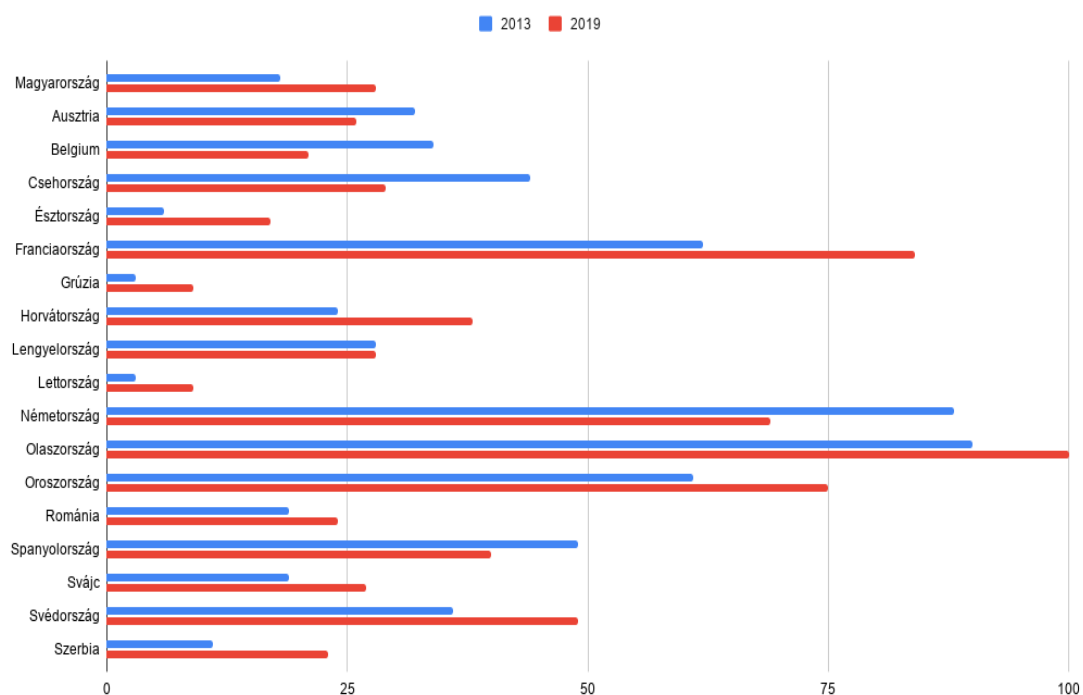
„(..) hazánk lehetőségeihez mérten jól és hatékonyan képes érvényesülni a sport és a sportdiplomácia világában.” (Marton és mtsai 2015).

A szakpolitikai dokumentumelemzés rámutatott, hogy a magyar sportdiplomácia egyik sarkalatos célja a hazai sportvezetők nemzetközi pozíciójának és befolyásának megerősítése, avagy a magyar sport érdekeinek hatásos képviselője a nemzetközi sportszövetségekben. Annak ellenére, hogy a civil sportirányítás nemzetközi szervezése nem kormányzati feladat, a nemzetközi sport választott vezetői sportszervezetük és sportáguk mellett igyekeznek saját országuk sportpolitikai célkitűzéseit is képviselni. A kormányzati és civil sportirányítás érdekei gyakran találkoznak a nemzetközi sportesemény rendezési jogának elnyerésért folytatott küzdelemben, így egy-egy ország politikai befolyása közvetetten megmutatkozik a nemzetközi sportszervezetekben döntéshozói tisztséget betöltő sportdiplomatainak számában és az általuk elfoglalt pozíciókban. Ahogy a magyar példa is mutatja, a kormányzati szerepvállalás (pl. államtitkári pozíció) nem kizárója a nemzetközi sportszövetségek vezetésébe történő kandidálásnak.

Ahogy a fenti idézet is mutatja, a sportdiplomáciai jegyzetek és tankönyvek az ország méretéhez, lakosságszámához és gazdasági erejéhez mérten hatékonyan ítélik meg a magyar sport nemzetközi érdekérvényesítését. A kutatás egyik célja, hogy objektív mérőszámok alapján értékelje a magyar sportvezetők nemzetközi sportirányításban betöltött szerepét, és hogy megvizsgálja, hatással volt-e a sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelése a Magyarország nemzetközi befolyására. Annak ellenére, hogy a Sportpolitikai Erőindex csak 2013-tól két évente biztosít adatokat, fontos következtetéseket lehet levonni az index pozitív vagy negatív irányú változásaiból, és az ezekhez igazodó trendekből, folyamatokból. Ilyen jellegű korábbi vizsgálatra nem találtam példát a magyar szakirodalomban.

4.2.1. Magyar sportdiplomáták az európai sportszövetségekben 2013 és 2019 között

2019-ben Magyarország 28 ponttal, Lengyelországgal holtversenyben, 47 ország közül a 15. helyet foglalta el az európai sportszövetségekben betöltött választott tisztségviselői pozíciók alapján. Ez a 2013-as pontszámokhoz képest majdnem 56%-os növekedést jelent, hazánk indexe 10 ponttal gazdagodott. A magyar sportvezetők regionális sportdiplomáciai súlyának gyarapodása illeszkedik ahhoz a tendenciához, amely szerint az utóbbi évtizedben az európai sportszövetségekben az erőviszonyok a nyugati országok felől egyre inkább keletre tolódnak. Ez a növekedési ütem a 47 európai ország közül a 9. legnagyobb arányú volt (55,6%). A legmagasabb arányú változást Grúzia (200%), Lettország (200%) és Észtország (183,3%) érte el ebben az időszakban. Az index 2019-es adatait illetően, a közép-kelet-európai és balkáni régióban csak Horvátország (p=38) és Csehország (p=29) tudta megelőzni Magyarországot, amíg Lengyelország (p=28), Románia (p=24) és Szerbia (p=23) közel hasonlóan teljesített. A lakosságárányos indexen ez a pontszám azonban csak a 21. helyre volt elegendő (2,89 pont/millió fő). A páneurópai képet vizsgálva megállapítható, hogy az európai sportszövetségek döntéshozó testületeiben a mai napig leginkább olasz, francia és orosz sportvezetői dominancia érvényesül (1. Ábra). Mind a három sportnagyhatalom tovább tudta növelni befolyását a 2013 és 2019 közötti időszakban, Franciaország indexe 22 ponttal növekedett.

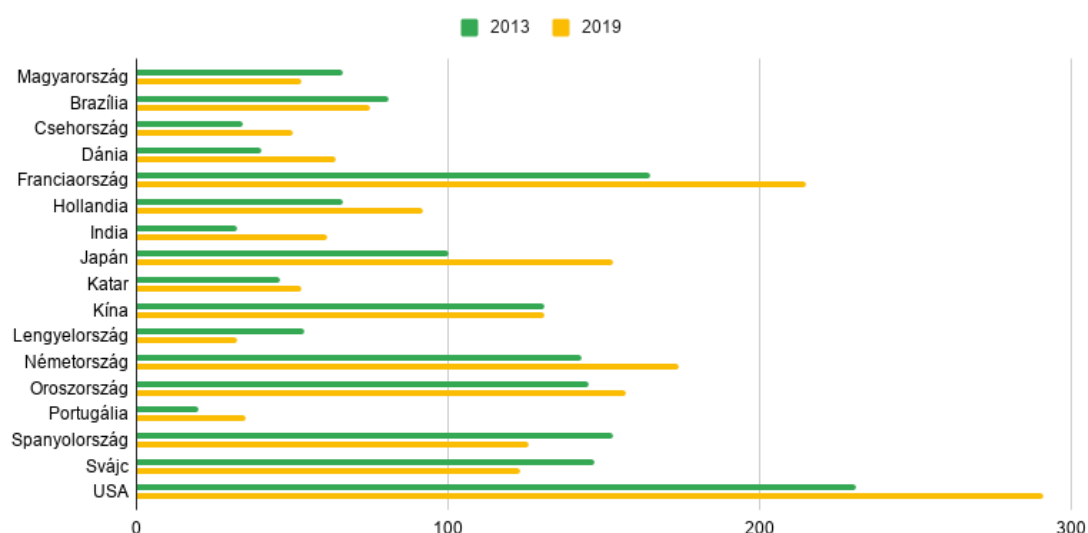

1. ábra. Sportpolitikai Erőindex: európai sportszövetségek. Egyes államok Sportpolitikai Erőindexének változása az európai sportszövetségekben 2013 és 2019 között (regionális összehasonlítás).

A vizsgált időszakban a magyar sportdiplomáciai pozíciószerezés elsősorban az olimpiai sportágakhoz köthető. A nem-olimpiai sportágak tekintetében szembetűnő tény, hogy 2019-ben nem volt magyar sportdiplomata a vizsgált európai sportszövetségekben. Annak ellenére, hogy 2019 májusában Király Istvánt választották meg az Európai Kick-Box Szövetség (WAKO Europe) elnökének, a kick-box hivatalosan csak később 2019-ben lett az ARISF tagja, így a tisztség nem került be a legújabb, 2019-es adatok közé. Ami az olimpiai sportágakat illeti, a magyar sportdiplomata az alábbi európai szövetségének döntéshozó testületeiben voltak jelen ebben az évben: kosárlabda (Bodrogváry Iván), kajak-kenu (Kárai Péter), vívás (Boczkó Gábor), futball (Csányi Sándor), ritmikus gimnasztika (Körmendy-Ékes Judit), kézilabda (Horváth Gabriella), cselgáncs (dr. Tóth László), sportlövészet (Nagy György) és tenisz (Richter Attila).

4.2.2. Magyar sportdiplomatak a nemzetközi sportszövetségekben 2013 és 2019 között

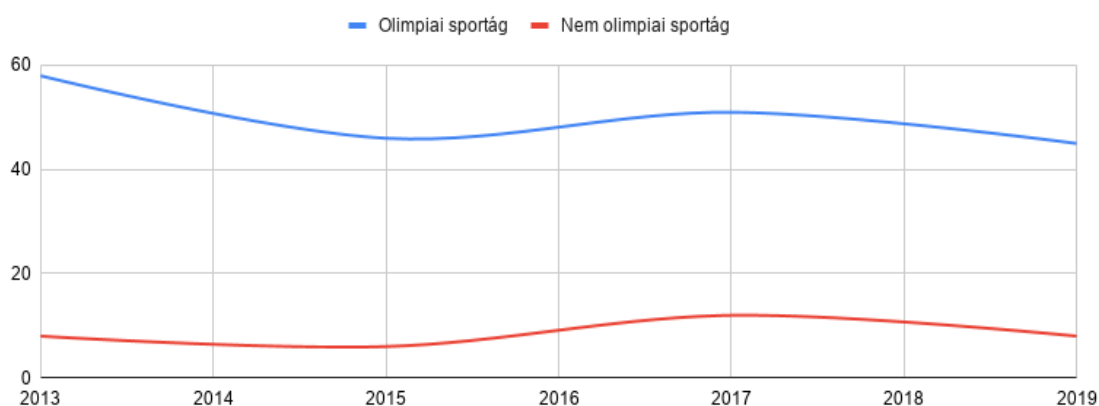
A nemzetközi sportszövetségekben elfoglalt pozíciók tekintetében, Magyarország 2019-ben 53 ponttal, Katarral holtversenyben a 27. helyet foglalja el a nemzetek ranglistáján. A 2013 és 2019 közötti időszakban Magyarország pontjainak mintegy 20%-át (13 pont) veszítette el, ezzel 7 helyezést rontva a nemzetközi rangsorban (2. Ábra). A lakosságszámmal korrigált indexen ez a teljesítmény a 45. helyre volt elég. A pozícióvesztés többek között azzal magyarázható, hogy egyre több fejlődő ázsiai, afrikai és latin-amerikai ország sportvezetője szerez befolyást a nemzetközi sportban, míg a tradicionális sporthatalmaknak számító európai országok súlya visszaszorulóban van. Ebben az időszakban Spanyolország indexe 18%-kal, Lengyelország pontszáma majdnem 41%-kal csökkent. Ezt a trendet leginkább csak Franciaország (50 pontos, 30,3%-os növekedés) és Németország (21 pontos, 21,68%-os növekedés) tudták ellensúlyozni, de pár kisebb európai állam is a kivételek közé tartozik (Dánia +24 pont, Hollandia +20 pont, Csehország +16 pont, Portugália +15 pont).

2. ábra. Sportpolitikai Erőindex: nemzetközi sportszövetségek. Egyes államok Sportpolitikai Erőindexének változása a nemzetközi sportszövetségek tekintetében 2013 és 2019 között.

Az olimpiai és nem olimpiai sportágak összehasonlításakor szintén elmondható, hogy hazánk az olimpiai sportágak nemzetközi szövetségeiben teljesít jobban (3. Ábra).

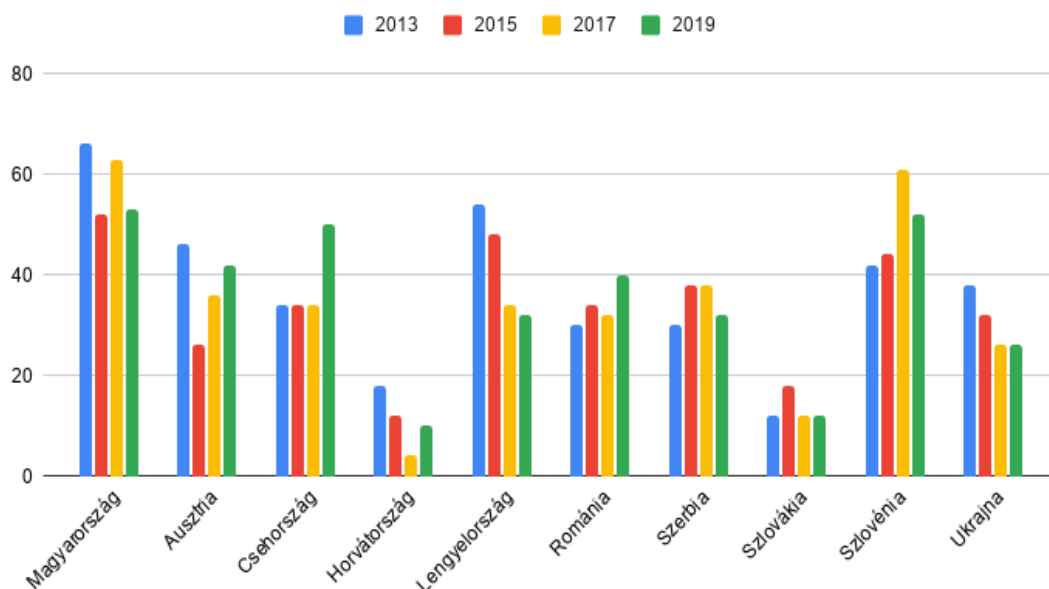
Ezen sportágak tekintetében, a lakosságszámmal korrigált indexen Magyarország a maga 45 pontjával a 38. helyet foglalja el. Ebben a tekintetben sok hasonlóságot lehet vonni a 48 pontos Svédországgal, amely lakosságszámban is hasonló Magyarországhoz. A nem olimpiai sportágak tekintetében nem történt érdemi változás 2013 és 2019 között. Magyarország erőindexe ugyanolyan alacsony ($p=8$), ami globális szinten csak a 46. helyre elég a lakosságszámmal korrigált indexen. Elmondható, hogy a globális tendencia a nem olimpiai sportágak tekintetében is érvényesül: a fejlődő országok egyre nagyobb arányban képviseltetik magukat a nem olimpiai sportágak nemzetközi szövetségeiben, a klasszikus sportnagyhatalmak közül pedig leginkább az Egyesült Államok (+60 pont), Japán (+53 pont) és Franciaország (+50 pont) tudták tovább erősíteni pozícióikat.

3. ábra. A magyar Sportpolitikai Erőindex változása az olimpiai és nem olimpiai sportágak nemzetközi szövetségeiben. A magyar sportdiplomáták erőindexének változása az olimpiai és nem olimpiai sportágak nemzetközi sportszövetségeiben (2013 – 2019).

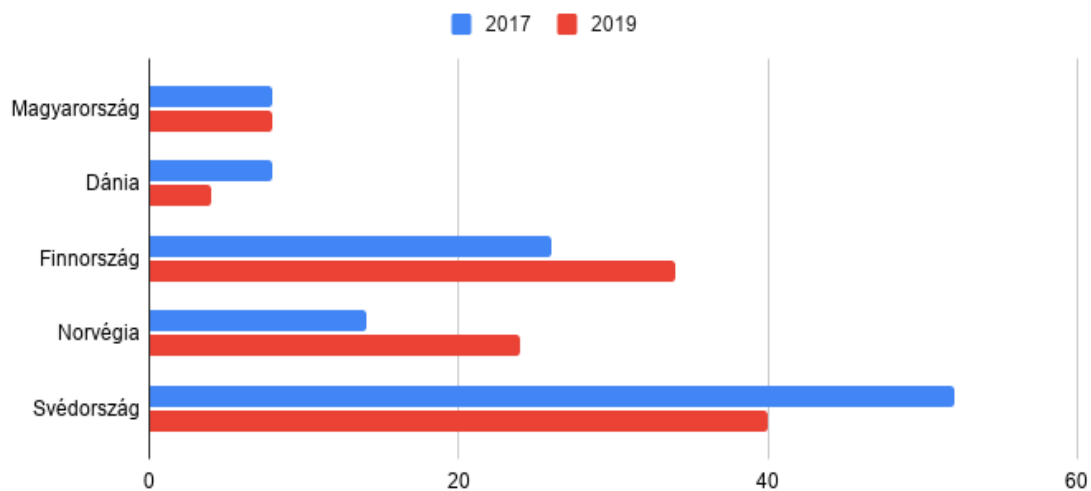
A globális rangsorban elfoglalt 2019-es hazai pozícióvesztés ellenére, a szűkebb, regionális összehasonlításban Magyarország az összes szomszédjához képest jobban teljesít a nemzetközi sportszövetségekben betöltött választott döntéshozói pozíciók tekintetében (4. Ábra). 2019-ben hazánk 53 ponttal, 47 európai ország közül a 14. helyet foglalta el. Annak ellenére, hogy ez 2017-hez képest 10 pontos, és 2013-hoz képest már 13 pontos csökkenést és 5 hellyel történő visszaesést jelent a közép-kelet-európai régióban, Magyarországot csak Csehország közelíti meg ($p=50$). A 38 milliós Lengyelország csak 32 pontot ért el ezen az indexen. A hasonló lakosságszámú (8–12

millió) európai országokhoz képest is relatív nagy arányban vannak jelen a magyar sportdiplomáták: a 2019-es adatok alapján csak a magasabb bruttó hazai termékkel rendelkező Belgium (p=54), Svédország (p=78) és Svájc (p=123) előzi meg hazánkat a Sportpolitikai Erőindexen.

4. ábra. Sportpolitikai Erőindex regionális összehasonlításban. A közép-kelet-európai régió államainak Sportpolitikai Erőindex változása a nemzetközi sportszövetségek tekintetében (2013, 2015, 2017, 2019).

A közép- és kelet-európai régióban betöltött előkelő helyezés ellenére, egyes alacsonyabb lakosságszámmal rendelkező skandináv országok (Norvégia, p=60; Dánia, p=64; és Finnország, p=72) jobb eredményeket értek el hazánknál. A magyarázat sok tekintetben a női sportvezetők számában és az általuk elfoglalt pozíciókban keresendő, hiszen nagymértékű eltéréseket tapasztalunk Magyarország (p=8) és a legtöbb skandináv ország között (5. Ábra). Svédország (p=40), Finnország (p=34) és Norvégia (p=24) európai és világviszonylatban is példát mutat a női sportvezetők nemzetközi (és hazai) sportszövetségekben betöltött reprezentációját illetően. Amennyiben csak a férfi választott sportdiplomáták súlyozott pontszámát vesszük figyelembe, Magyarország (p=45) Dánia (p=60) kivételével felülmúlja az említett skandináv országokat (Svédország, p=38; Finnország, p=38; és Norvégia p=36).

5. ábra. Sportpolitikai Erőindex a női sportdiplomáták vonatkozásában, Magyarországon és a Skandináv országokban. A női sportdiplomátákra vetített Sportpolitikai Erőindex változása 2013 és 2019 között Magyarországon és a Skandináv országokban (Izland kivételével)

A Sportpolitikai Erőindex adatbázisa alapján, a magyar sportdiplomáták a következő sportágak nemzetközi szövetségeiben tevékenykedtek 2019-ben: bandy (Ádámfi Attila, p=2), vívás (Szabó Bence, p=6), futball (Csányi Sándor, p=7), jégkorong (Kolbenheyer Zsuzsanna, p=6), kick-box (Király István, p=2), ninepin teke (Dávid Veronika, p=2)¹, tájfutás (Zentai László, p=2), úszás (Gyárfás Tamás, p=6), súlyemelés (Aján Tamás, p=8) és a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagjai, Schmitt Pál és Gyurta Dániel (p=6). A nemzetközi befolyás és érdekérvényesítő képesség tekintetében, a magyar sportdiplomácia húzónevei Aján Tamás (Nemzetközi Súlyemelő Szövetség azóta távozó elnöke), Csányi Sándor (FIFA alelnök), Schmitt Pál (NOB tag) és Gyurta Dániel (NOB Sportolói Bizottság tag) voltak. Magyarország nemzetközi sportszövetségekben betöltött érdekérvényesítő szerepe Aján Tamás 2020-as lemondásával tovább csökkent. 2021-ben Gyárfás Tamás mandátuma is megszűnt a Nemzetközi Úszó Szövetségben. A disszertáció elkészítésének időpontjában nem látszik, hogy továbbra is biztosított lesz-e a magyar képviselő a FINA végrehajtó bizottságában.

A Sportpolitikai Erőindex rendelkezésre álló adatai alapján elmondható, hogy a magyar sportdiplomáták a közép-kelet-európai, balkáni régió legtöbb nemzetéhez

¹ A szövetség nyilvános adatai szerint Dávid Veronika 2017-ig töltötte be az alelnöki pozíciót

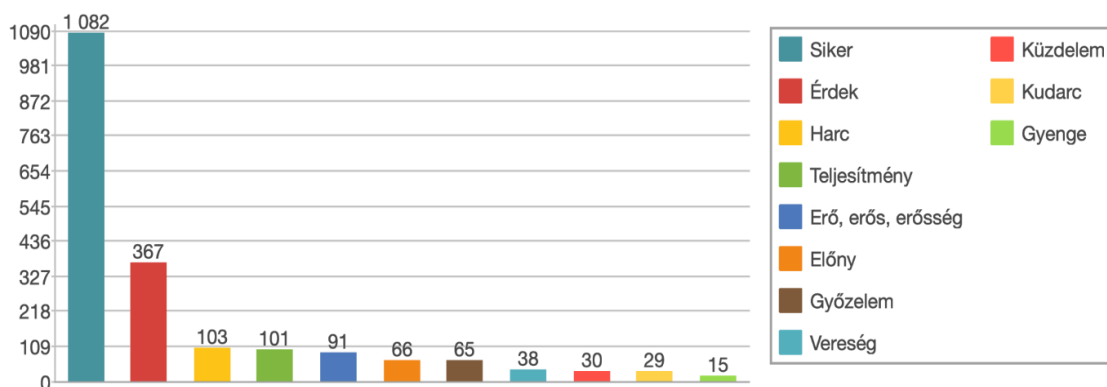
képeket mind az európai, mind a nemzetközi sportszövetségekben nagyobb számban és fontosabb tisztségviselői pozíciókban voltak jelen 2019-ben. A regionális versenytársak közül Csehország pontszámai mutatnak hasonló eredményeket, illetve a térségből még Horvátországot emelik ki az európai sportszövetségekben fontos pozíciókat betöltő sportdiplomatai. A hasonló lakosságszámú európai országokat nézve, csak olyan tehetősebb államok előzik meg Magyarországot a nemzetközi és regionális sportszövetségekben, mint a skandináv országok (Izland kivételével), a Benelux államok (Luxemburg kivételével), illetve a számos nemzetközi sportszövetségnek otthont adó Svájc. A skandináv országok tekintetében Dánia kivételével megállapítható, hogy sportpolitikai, sportdiplomáciai erejük nagymértékben épül a női sportvezetők európai és nemzetközi sportszövetségekben betöltött szerepvállalására.

A kontinentális kontextusból kitekintve, a nemzetközi sportban azonban más jellegű globális trendek érvényesülnek. A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a magyar sportdiplomataik súlya a 2013-tól 2019-ig tartó periódusban csökkent a nemzetközi sportszövetségekben. Noha a csökkenés nem olyan látványos, mint Lengyelország esetében (-40,74%), mégis az európai országok közül a negyedik legnagyobb arányú (-19,70%) volt. A Bevezetésben bemutatott nemzetek közül Japán (53%), Franciaország (30,3%) és az Egyesült Államok (25,97%) látványosan, míg Ausztrália (7,69%) mérsékelten tudta növelni képviselőit és ezáltal lobbiját, érdekérvényesítő képességét a nemzetközi sportszövetségekben. A globális sportvilág és a nemzetközi sportirányítás átrendeződését jól mutatja, hogy egyes fejlődő országok képviselői milyen mértékben nyertek teret a nemzetközi szövetségekben. A vizsgált időszakban az alábbi országok megháromszorozták vagy megduplázták sportdiplomataik számát a nemzetközi sportszövetségekben: Ghána (300%), Irak (300%), Banglades (250%), Mozambik (200%), Kolumbia (155%), India (90,6%). A magyar sportdiplomataknak tehát egy ilyen gyorsan változó, rendkívül sok szereplős és kompetitív nemzetközi környezetben kell helytállniuk a huszonegyedik században.

4.3. A hazai sportdiplomácia értelmezése a magyar nyelvű online sajtó tükrében (2010–2020)

4.3.1. Sportdiplomáciai siker, erő és érdekérvényesítés

A 2010 júniusa és 2020 júniusa között megjelent ötszáz online cikkre épülő adatbázis (n=500) elemzésének egyik fő eredménye, hogy a *sportdiplomáciai siker* kifejezés bizonyult a fogalommal kapcsolatos leggyakrabban alkalmazott szókapcsolatnak. Az elemzett tartomány 125 cikkében összesen 148 alkalommal jelent meg valamilyen formában a kifejezés, amíg a sportdiplomácia és siker vagy sikeres szavak 172 cikkben összesen 210 alkalommal fordultak elő egy mondatban. Az elemzett tartomány egészét nézve az érdekérvényesítéshez kapcsolódó kifejezések közül a *siker* szó magasan a legtöbbet használt kifejezés volt (n=1082), amit az *érdek* szó sem tudott megközelíteni (n=367) (6. Ábra).

6. ábra. Érdekérvényesítéshez kapcsolódó szavak előfordulása. Az érdekérvényesítéshez kapcsolódó szavak előfordulási gyakorisága a vizsgált tartományban 2010 júniusa és 2020 júniusa között.

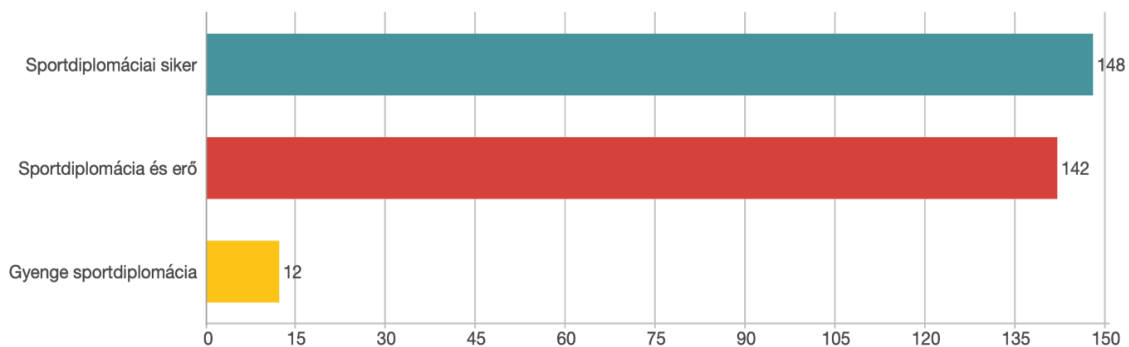
Amennyiben csak a 2010 és 2020 közötti időszak online magyar sajtócikkeinek tükrében értelmeznénk a hazai sportdiplomácia teljesítményét, megkérdőjelezhetetlen lenne annak abszolút sikeressége. Az online sajtó leginkább a Magyarországon megrendezett nemzetközi sportesemények vonatkozásában és a magyar sportvezetők nemzetközi tisztségeibe való megválasztásakor alkalmazta a *sportdiplomáciai siker* szófordulatot. A sajtó egyúttal hajlamos túlzóan beszámolni a vélt vagy valós sportdiplomáciai sikerekről. Az említett szóösszetételhez kapcsolódóan többször

fordultak elő olyan jelzők, mint a *nagy, hatalmas, óriási, komoly, példátlan, elképesztő, kiemelkedő* vagy *újabb*. A jelzőkön kívül olyan hasonló kifejezések is előfordultak, mint a *sportdiplomáciai bravúr, a sportdiplomáciai előrelépés* vagy a *sportdiplomáciai sikersorozat*. Az online sajtó és a kormányzat siker-kommunikációja között sok párhuzam fedezhető fel:

„Szabó Tünde kijelentette: kiemelkedő sportdiplomáciai sikerek tartják, hogy Magyarország rendezheti a július 14-én kezdődő világbajnokságot, amely a világ egyik legjelentősebb sporteseménye.” (Ezt szeretné elérni 2020-ig a kormány, origo.hu 2017.05.11.)

„Sárfalvi Péter utánpótlás-nevelésért és sportkapcsolatokért felelős helyettes államtitkár óriási sportdiplomáciai sikerek nevezte, hogy Magyarországra sikerült hozni ezt a rangos eseményt.” (32 ország 124 sportolója nevezett a Finndingi vb-re, origo.hu 2017.08.23.)

A *sportdiplomáciai siker* mellett az alábbi szókapcsolatok is megjelentek az elemzett tartományban: *sportdiplomáciai erő, sportdiplomáciai erőviszonyok, sportdiplomáciai találkozó, sportdiplomáciai harc, sportdiplomáciai küzdelem, sportdiplomáciai baki, sportdiplomáciai baklövés, sportdiplomáciai botrány, sportdiplomáciai diadal, sportdiplomáciai látogatás, sportdiplomáciai teljesítmény*. Az érdekvényesítéshez szorosan kapcsolódik az *erős sportdiplomácia* vagy a *sportdiplomáciai erő*. A sportdiplomácia és az *erő, erősítés* és *erőfeszítés* szavak és ezek ragozott változatai 62 dokumentumban összesen 69 alkalommal jelentek meg. Ami a *sportdiplomácia és erő* kategóriához kapcsolódó kódok mondatonkénti megjelenését illeti, előfordulási gyakoriságuk (n=142) megközelítette a *sportdiplomáciai siker* kategória kódjainak előfordulási gyakoriságát (n=148). A sportdiplomáciához társított negatív kifejezések, mint a *gyengeség* és *gyenge* (n=6), *kudarcs* (n=3), *vereség* (n=1) vagy *csőd* (n=1) számottevően kevesebbszer fordultak elő a kulcsszóval egy mondatban (7. Ábra).

7. ábra. Sportdiplomáciai siker és erő. A sportdiplomáciai sikerre, erőre és gyengeségre vonatkozó kódok előfordulási gyakorisága a vizsgált tartományban (2010 június – 2020 június).

Az elemzett tartományban gyakran fordultak elő a magyar sportdiplomácia erősségét és érdekérvényesítő képességét alátámasztó kijelentések. A több alkalommal hangoztatott érvek között szerepelt, hogy a nemzetközi szövetségek előszeretettel ítélték oda a sportversenyek rendezési jogát a magyar pályázóknak, ami nem utolsó sorban a kormányzat sportbarát politikájának és pénzügyi garanciavállalásának köszönhető. Többször megemlítésre került, hogy a magyar sportdiplomácia még sohasem volt ennyire erős. Ezen megállapítások nagy része az online sajtó kormánybarát felületein jelent meg (origo.hu, Nemzeti Sport Online, demokrata.hu, 888.hu):

„(...) Így van, s nemcsak a pályán, a medencében vagyunk erősek, hanem sportdiplomáciában is. Ennek köszönhető, hogy amikor 2015-ben visszalépett a rendezés jogát hét évvel korábban megkapó mexikói házigazda, ránk bízta a 2017-es vizes vb lebonyolítását.” (Erős emberek: Fürjes Balázs, demokrata.hu 2016.07.01)

„Egy évvel a 2020-as tokiói olimpia előtt csúcsra jár a magyar sport – és nemcsak az olimpiai sportágakban, hanem sportdiplomáciában is. (...) Egy mondatban összefoglalva ez volt a magyar sportdiplomáciai nagyhét, de ennél azért több van mindebben.” (Diplomáciában és a pályán is csúcson a sportnagyhatalom Magyarország, origo.hu 2019.07.22)

A magyar sportdiplomácia erősségére utaló cikkek mellett más online publikációk a hazai sportérdekek nemzetközi érvényesítésének javítását szorgalmazták. Egyes írások a

kompetitív nemzetközi környezetből vezették le a sportdiplomácia fejlesztésének a fontosságát, amíg mások azzal érveltek, hogy a megfelelő kormányzati finanszírozáshoz nemzetközi eredmények szükségesek. Általánosságban megállapítható, hogy a magyar sport sikerorientált teljesítményéhez, nemzetközi érdekérvényesítéséhez kapcsolódó cikkek nagy valószínűséggel jelentek meg a vizsgált tartományban:

„Fel kell térképeznünk az olimpiai sportágak, az olimpiai család nemzetközi kapcsolatait, a sportági szövetségek nemzetközi munkáját. Erősíteniünk kell a magyar sport érdekérvényesítő képességét, segíteniünk kell sportdiplomáciánkat, figyelembe véve az egyes sportági érdekeinket.” (Alakuló ülést tartott a MOB Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága, olimpia.hu 2018.02.28.)

„Tudvalevő, Magyarországon a sportfinanszírozás úgy működik, hogy ha van eredmény, vagy van világesemény, akkor több forrás van. Eredményekhez és versenyrendezéshez pedig sportdiplomáciai erőre van szükség.” (Balogh Sándor: Javaslom Hosszú Katinkának a szinkronúszást, 24.hu 2019.02.13.)

A nem-kormányzati sportirányítás tekintetében is a jó sportdiplomáciai teljesítményéről és eredményekről szóló hírek felülreprezentáltak voltak a negatív tartalmú online cikkekhez képest. Az optimista megállapítások olyan sportágak esetében, mint az úszás vagy a kick-box gyakrabban fordultak elő, ugyanakkor a futball tekintetében is bőven akadtak a magyar sportdiplomácia erősségét ecsetelő kijelentések:

„Az elmúlt években sikert sikerre halmoztak a versenyzőink, sportdiplomáciában is világszínvonalon teljesítünk, nagy versenyek sorát rendezték és rendezik nálunk, az olimpián kiemelkedő eredményességet remélünk az úszóktól.” (Megvan Kiss László úszókapitány utódja, origo.hu 2016.04.11.)

„A sportdiplomácia terén is jól állunk. Király István a WAKO Board tagja és az európai szervezet alelnöke képviseli hazánkat, nagy energiákat

mozgósítva.” (Sikeresen szerepeltek a Békés megyeiek a kick-box Európa-bajnokságon, behir.hu 2017.10.3.)

„Emellett a labdarúgó-sportdiplomácia is nagyon erős, hiszen a következő években a legkiemelkedőbb, legrangosabb futballrendezvények közül többet is vendégül lát Magyarország.” (Válogatott A keret összeállítása a szokásosnál is nehezebb lesz – Rossi, Nemzeti Sport Online 2020. 06.18)

A hazai sportdiplomáciával kapcsolatos szkeptikusabb, negatív kijelentések elsősorban a kevésbé kormánybarát online médiában voltak fellelhetőek (444.hu, Magyar Hang – hang.hu, index.hu). A teljesítmény és eredmények tekintetében kritikusabb meglátással rendelkező online portálok visszatérő érvei között említhető, hogy egy-egy nemzetközi sportesemény rendezési jogának elnyerése esetében sokszor nem volt konkurens pályázó, illetve, hogy a szervezés költségei anyagi terheket rónak a befogadó félre és gazdasági értelemben véve nem mindig nyereségesek:

„Bár óriási sportdiplomáciai sikerekről beszéltünk, nem egyszer egyedül pályáztunk, és így lettünk a „győztesek”. A labdarúgáson kívüli sportesemények rendezése egyre kevésbé bizonyul jó üzletnek, mert ezek „fizetsége” nem pénz, hanem a nemzetközi szövetség elnökének a rendezőt dicsérő szava. Óvatosabbnak kell lennünk a jövőben a sportesemény-pályázatok tekintetében, nehogy úgy járjunk, mint az ifjúsági ökölvívó-vb kapcsán (mínusz 350 millió forinttal zártunk).” (VIP-páholyok tao és politikai kinevezettek avagy gondolatok a sportfinanszírozásról, hang.hu 2019.03.02.)

„A világbajnokságok esetében közös pont, hogy a szervezők nem győzik hangsúlyozni, milyen páratlan sportdiplomáciai siker a megrendezés megszerzése. De az idei asztalitenisz világbajnokságra például egyedül Budapest pályázott. Vívó világbajnokság hat évvel ezelőtt is volt Budapesten, kajak-kenu vérére is szinte hazajárnak a sportolók Szegedre, 1998 óta negyedszer lesz házigazda a város. Öttusában menetrendszerűen 10 évente rendezünk világbajnokságot.” (Mindegy mi az csak rendezhessük meg, 444.hu 2019.07.01.)

Bár kisebb valószínűséggel, de a kormánypárti online sajtóban is előfordultak olyan állítások, amelyek nem festenek túl kedvező képet a hazai sportdiplomácia állapotáról:

„Aki egy kicsit is jártas a sport világában, tisztában van vele, hogy a magyar sportdiplomácia sosem arról volt híres, hogy a legerősebbek közé tartozna a glóbuszon.” (Hosszú évek tudatos sportdiplomáciai építkezését rombolná le a Karácsony-féle “stadionstop”, 888.hu 2019.10.18.)

A fent bemutatott realista szemléletű érdekképviselő, erődemonstráció és lobbitevékenység miatt, a sportdiplomácia és a politika között több esetben is kapcsolat volt fellelhető. Amellett, hogy a vizsgált tartomány cikkei között a politika és sportdiplomácia szavak 36-szor fordultak elő egy bekezdésben, a sportdiplomáciát többször azonosították a politika lényegéhez kapcsolódó harccal és a küzdelemmel:

„A pályázati szakasznak hét ország vágott neki, és elég komoly sportdiplomáciai harcok voltak a rendezési jogokért, nagyon erős lobbitevékenység zajlott a háttérben.” (Akár 42 milliárdból is kijöhetne az újabb vizes vb de nem fog, g7.hu 2019.07.22.)

4.3.2. Sportdiplomáciai vereség és kudarc

Az elemzett időszakban az online sajtó gyakran kapcsolta össze a sportsikereket az erős sportdiplomáciával, míg a sportolói kudarcok többször ok-okozati viszonyban álltak a megfelelő nemzetközi érdekérvényesítés gyengeségével vagy hiányával. A sportdiplomáciai vereséghez vagy kudarchoz köthető kifejezések, leginkább az egyéni sportágak kapcsán jelentek meg, de bizonyos esetekben olyan csapatsportágak esetében is, mint a labdarúgás és a kézilabda:

„Először a múltra emlékezve, mert számtalan példa van a magyar sportban, amikor a sportdiplomáciánk hiányosságai (durvább időszakban nem léte) miatt jártunk kudarccal akkor is, amikor feketén-fehéren kiderült: nekünk van igazunk.” (Az első fecske – Malonyai Péter jegyzete, Nemzeti Sport Online 2019.08.12.)

A köznyelvhez hasonlóan az online sajtó is hajlamos a magyar sportolók eredménytelenségét, rossz teljesítményét, nem megfelelő sorsolását vagy döntő helyzetekben történő alulmaradását a sportdiplomácia gyengeségével, hiányával vagy kudarcával magyarázni. Az egyéni pontozásos sportágak tekintetében (pl. ökölvívás, birkózás, ritmikus gimnasztika, vagy testépítés) többször került említésre a magyar sportdiplomácia érdekérvényesítő képességének hiánya, amire a sportolók és edzők mellett a sportvezetők is előszeretettel hivatkoztak:

„Vass Dóra elsősorban a sportdiplomáciát kárhoytatja, amiért nem indulhat az olimpián, pedig az elmúlt öt évét arra áldozta fel, hogy kijusson. A legszebb magyar sportolónőnek megválasztott ritmikus gimnasztikázó úgy érzi, húszévesen már veteránnak számít, és annyira csalódott, hogy egy percet sem akar látni az olimpiai rg-versenyekből.” (Leponoztak mintha fejre estem volna – hetekre bezárkóztott a legszebb magyar sportolónő, origo.hu 2012.03.20.)

„Farkas József, a magyar junior válogatott szövetségi kapitánya: – Ezen a szinten Európa öt legjobb csapata között vagyunk, vagyis összességében jobbra számítottam. Három versenyzőnket is a pontozók fosztották meg az éremtől. Ez van, sajnos itt tartunk a nemzetközi sportdiplomáciában...” (A végére maradt a csattanó Báki Alex junior Európa-bajnok, sonline.hu 2016.06.15.)

„Maglehet, a fiatal bunyósból az elkeseredettség beszél. Ám hogy sportdiplomácia dolgában nem állunk túl fényesen, azt a válogatott vezetőedzője, Farkas József több, a helyszínről postázott blogbejegyzése igazolja.” („Le kell venni a bokszot az olimpiáról” – kiakadt junior bunyós, borsonline.hu 2017.09.22.)

Az egyéni sportágak közül az ökölvívás mellett a birkózás tekintetében is sokszor visszatérő érv volt a sportdiplomáciai érdekérvényesítő képesség hiánya, és a bírók rosszindulata:

„Bacsa szerint a magyar sportdiplomácia nem volt olyan erős, hogy kivédje a szőnyegen a mieinkre gyakorolt nyomást, valamint újra kell gondolni a szabadfogású, illetve a női szakág szerepét. (...) A sportvezető szerint nem egyedülként szenvedte el Magyarország a negatív bírói ítéleteket, de a történetek kapcsán felvetődik a kérdés, „miért ilyen a sportdiplomáciánk.”” (Birkózás „Felvetődik a kérdés miért ilyen a sportdiplomáciánk”, Nemzeti Sport Online 2016.08.26.)

„Mind az ötször más miatt kaptam ki, volt, hogy én voltam rossz formában, előfordult, hogy az ellenfél jobban teljesített, de megtörtént, hogy a sportdiplomáciánk volt gyenge – emlékezett vissza a birkózó, akinek a 2001-es Eb-aranya a legkedvesebb emléke.” (Most elárulta így lett képviselő a magyar birkózó bajnok, blikk.hu 2019.03.26.)

Az egyéni pontozásos sportágakhoz hasonlóan, az online sajtó hajlamos a csapatsportok kedvezőtlen játékvezetői vagy nemzetközi szövetségi ítéleteit, bírságait (pl. pénzbírság vagy zártkapus mérkőzés) is összekapcsolni a sportdiplomácia gyengeségével, a nemzetközi sportszervezetekben kifejtett érdekérvényesítő tevékenység hiányával:

„Az UEFA döntése a magyar sportdiplomácia csődje. A drukkerék szerint nincs értelme, hogy Csányi Sándor (66) MLSZ-elnök a FIFA-alelnöke és az UEFA 19 tagú végrehajtó bizottságának is tagja, mivel személyének és tekintélyének semmilyen befolyása nem volt az ítéletre. Szabados Gábor (41) sportközgazdász szerint egyértelműen sportdiplomáciai vereség született.” (Botránnyos kettős mérce egyszerűen semmibe veszi a magyar futballt az UEFA, blikk.hu 2019.08.06.)

Ezzel a logikával összhangban előfordultak olyan megállapítások is, amelyek a sportban elért sikerek előfeltételének tartják a megfelelő sportdiplomáciai háttérmunkát, adott esetben a magyar bírók nemzetközi eseményekre való nevezését:

„A rendező országok versenyzőinek legyőzésére így három eszköz marad: az újat mutató koreográfia, a nemzetközi tánctéren való tapasztalatszerzés

(táncnyelven: a bírák ismerjék meg a párost), valamint az intenzív sportdiplomácia.” (Tíz tánc két pár, utanpotlassport.hu 2012.11.12.)

„Hozzátette, a riói olimpiával ellentétben ezúttal három magyar bíró is ott lesz a vb-n, ami komoly sportdiplomáciai sikernek számít, s elejét veheti az esetleges visszásságoknak.” (Kijelölték a párizsi vb-re utazó magyar birkózókat, origo.hu 2017.08.03.)

A fenti példák demonstrálják, hogy a köznyelvhez hasonlóan az online sajtó is hajlamos a sportdiplomáciai tevékenység fő céljainak azonosítani a nemzetközi sportszervezetekben történő helyezkedést, az előnyös bíróküldést, illetve akár mások kárára történő érdekérvényesítést is. Ilyen értelemben, az online tartalomelemzés eredményei szerint a sportdiplomácia nehezen kapcsolható össze a fair play szellemiségével és értékeivel. Ezt igazolja, hogy a vizsgált tartományban mindössze egyszer jelent meg a *sportdiplomácia* és a *fair play* kifejezés egy mondatban, amíg az *igazságos* és *sportdiplomácia* szavak egy mondatban való említésére példa sem akadt. Megállapítható, hogy az online sajtó tükrében (2010–2020) a sportdiplomáciai tevékenység egyik kiemelt feladata a magyar sportérdekek lobbizáson, tárgyalásokon, illetve előnyös helyezkedésen keresztül történő előmozdítása, amely akár mások kárára is megvalósulhat.

4.3.3. Sportdiplomáciai előnyök és országimázs

A vizsgálati tartományban többször említésre került, hogy a nemzetközi sportesemények hazai megrendezése sportdiplomáciai előnyökkel, haszonnal vagy sportdiplomáciai hozadékkal járhat. A *sportdiplomácia* és *előny* szavak összesen 13-szor fordultak elő egy bekezdésben, amíg a *sportdiplomácia* és *hasznos* kifejezések 8-szor. A nemzetközi sportesemények rendezési jogára történő pályázáskor, a magyar sportdiplomácia fejlesztése, erősítése többször előforduló legitimációs tényező volt, illetve, hogy ezek a sportesemények hosszú távon erősíthetik Magyarország megbízható sportbarát házigazda képét:

„A sportági szövetségek világ- és kontinens bajnokságok lebonyolítására irányuló törekvései természeteseek, hiszen azok létesítmény gyarapodással,

anyagi támogatással és sportdiplomáciai hozadékkal járnak.”
(Stadionfrász, nol.hu 2014.12.13.)

Mondanunk sem kell, a hazai rendezés brutális előnyt jelent, és Győrben várhatóan betyáros hangulatban játszhatnak a mieink, úgyhogy a magyar sportdiplomácia megtette, amit megtehetett a kijutásért. (Miénk az olimpiai selejtező, első vizsgáját ötösre teljesítette a kézilabdás sportdiplomácia, eurosport.hosszabbitas.hu 2019.12.20.)

A nemzetközi szakirodalomhoz hasonlóan az online sajtóban is visszatérő téma volt a nemzetközi sportesemények és a sportdiplomácia országimázsra gyakorolt hatása. Ebben a tekintetben a magyar sport érdekeinek érvényesítése és a nemzetközi sportszövetségekben megszerzendő vélt vagy valós előnyök mellett, a sportdiplomácia szerepet játszhat az országimázs építésében, az ország nemzetközi márkájának, brandjének kialakításában, fejlesztésében. Az országimázs, országmárka vagy országkép fejlesztése, építése és az országról formált nemzetközi vélemény javítása a nemzetközi sportesemények megpályázása folyamán gyakran hangoztatott érv, és a magyar kormányzati kommunikációban is rendszerint megjelenő panel:

„A 2023-as atlétikai világbajnokság megrendezése, hasonlóan az elmúlt évek magyarországi világversenyeihez, szintén egyfajta országmárka-építő szerepet játszhatna, ezúttal a sportdiplomácia eszközeivel.”
(Sportdiplomácia és országépítés, demokrata.hu 2019.11.16.)

„Menczer Tamás elmondta: 2017-ben 113, tavaly 112, 2019-ben pedig mostanáig már mintegy száz igen jelentős nemzetközi felnőtt és utánpótlás-sporteseménynek adott otthont az ország. "Ezek a világversenyek egytől egyig javították Magyarország nemzetközi megítélését, sportdiplomáciai törekvéseit" – tette hozzá.” (Már kétszáz sportdiplomáciai projektet menedzsel a külügyi tárca, origo.hu 2019.10.02.)

Egyes nagyszabású sportesemények megpályázása vagy megrendezése folyamán (pl. a 2017-es FINA vizes világbajnokság, a 2024-es budapesti olimpiai pályázat vagy a 2023-as atlétikai világbajnokság) többször előkerülő érv volt a Budapest brand erősítése

is. Az elemzett tartomány 49 dokumentumában, 89-szer fordultak elő a *Budapest* és az *olimpia* szavak egy mondatban, amíg a *Budapest* és *sportdiplomácia* vagy *diplomácia* kifejezések 50 cikkben 57-szer jelentek meg egy mondatban. A *Budapest*, *olimpia* és *diplomácia* szavak együttesen ugyanakkor csak 8 online cikk, 8 különböző mondatában szerepeltek.

„Az ilyen sportesemények Budapest turisztikai vonzerejét, diplomáciai és sportdiplomáciai pozícióját is erősítik. Nátrán Roland kiemelte: az események mindenképp erősítik Budapest image-ét, hogy Párizs és London után Európa Sportfővárosa a magyar főváros. Mint mondta, Budapest Európa három legfontosabb városa között van a sportrendezvények tekintetében.” (Jelentős gazdasági hasznot termelnek a sportesemények Magyarországon, hirado.hu 2019.05.01.)

4.3.4. A sportdiplomácia félreértelmezése az online sajtóban

Az elemzett cikkek több példát szolgáltatnak a sportdiplomácia fogalmának megítélésem szerint nem megfelelő kontextusban való alkalmazására, adott esetben félreértelmezésére. A félreértelmezés legjellemzőbb példája, a kifejezés nemzeti, regionális vagy helyi szintű sportirányítással és sportszakmai döntéshozatallal való összemossa vagy azonosítása volt. Egyes esetekben a szerzők a hazai sportszervezetek döntéshozó testületeibe való tisztségviselői kinevezést, beválasztást sportdiplomáciai tevékenységként értelmezték, más esetekben egy országos szakági sportszövetség ülését vagy találkozóját minősítették sportdiplomáciai eseménynek. Arra is akadt példa, hogy egy mindenféle nemzetközi aspektust nélkülöző, hazai sportesemény rendezési jogának az elnyerését jellemezték sportdiplomáciai sikerként:

„Úgy gondolom, igazi sportdiplomáciai siker, hogy egy ilyen volumenű esemény Nagykanizsára látogat.” (Nagykanizsa ad otthont a felnőtt ökölvívó országos bajnokságnak, kanizsaujsag.hu 2010.12.06.)

„Ez óriási sportdiplomáciai sikernek számít, hiszen az MKSZ úgymond közvetlen elnökségének Tatabányáról még soha nem volt tagja. Információink szerint a tatabányai sportvezető feladatai elsősorban a

férfiligával függenek majd össze.” (Bódi Dezső az MKSZ elnökségében, kemma.hu 2011.10.23.)

„Zalaegerszeg – Sportdiplomáciai sikerként is elkönnyelhető, hogy a gellénházi Rákos Róbertet a Magyar Motorsport Szövetség (MAMS) a motocross szakág vezetőjének nevezte ki. Vidéki sportvezető még nem állt a szakág élén.” (Rákos Róbert a hazai motocross szakág élén, zaol.hu 2013.02.28.)

Ezen nemzetközi aspektust teljes mértékben nélkülöző példák tekintetében a sportdiplomácia a civil sportirányítás döntéshozatali folyamatainak szinonimájaként jelenik meg. Ilyen értelemben a fogalom lobbis, tárgyalási és érdekérvényesítési aspektusai még a nemzetközi dimenziónál is fontosabb szerepet kapnak, ami meglátásom szerint hibás interpretációhoz és félreértelmezéshez vezethet. Másrészt előfordultak a megszokott kontextustól teljesen eltérő, nehezen értelmezhető sportdiplomácia fogalom alkalmazások is, mint a következő példa:

„A sokoldalú edző eszköz számos előnye mellett fontos az eszköz sportdiplomáciai szerepét is hangsúlyozni, hiszen más sportágak felkészülési időszakában is remekül adaptálható hatékony edző eszköz az ergométer, ami segítheti a különböző sportágak hálózati szerveződését, együttműködését” (Tovább népszerűsíti programját a Magyar Ergométer Szövetség, baon.hu 2019.03.29.)

A sportdiplomácia online sajtóbeli értelmezéséhez kapcsolódik az a jelenség is, hogy a *nemzetközi sportdiplomácia* kifejezés összesen 26 alkalommal jelent meg 25 cikkben az elemzett tartományban. A disszertáció fogalmi keretei között részleteztem, hogy a diplomácia alapvetően nemzetközi tevékenység, így a kifejezés akár tautológia is lehetne. A kontextus vizsgálata során megállapítható, hogy a *nemzetközi sportdiplomácia* leginkább a sport nemzetközi irányítási rendszerével, a nemzetközi sportszövetségekkel hozható összefüggésbe. Az online sajtó előszeretettel használja ezt a kifejezést a sportvezetők nemzetközi sportszövetségekben végzett tevékenységére, általánosságban véve a nemzetközi nem-kormányzati sportirányítás egészére:

„Az MLSZ elnöke, Csányi Sándor a nemzetközi sportdiplomáciában is egyre magasabb polcra kerül.” (Az UEFA nagytitulusú figyeli Magyarországot még azt is ellenőrzi milyenek a fűszálak, rangado.24.hu 2019.05.05.)

„Majd rendkívül gazdag és sikeres sportpályafutása befejezése után a nemzetközi sportdiplomáciában kezdett el dolgozni és immár négy éve a Nemzetközi Atlétikai Szövetség élén áll.” (Coe egyik világcúcsára sem számított, ujszo.com 2019.08.22.)

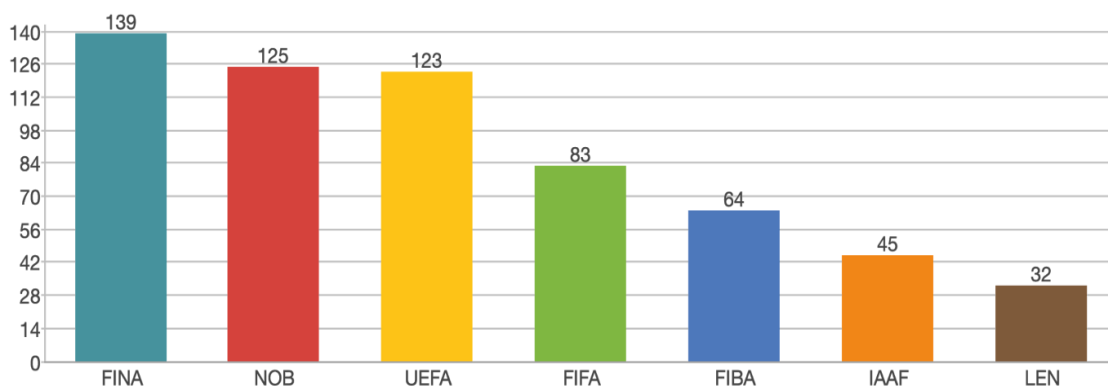
A tradicionális klub diplomáciához hasonlóan, az újságírók a sportdiplomáciát is illették néha olyan kifejezésekkel, amelyek arra engednek következtetni, hogy az egy átlagember által elérhetetlen, sokszor színpalak mögött játszódó elitista tevékenység. A sportdiplomácia misztifikációja azzal is magyarázható, hogy a fogalomnak nincs jól meghatározott és közismert definíciója a magyar médiában és közbeszédben:

„A nagy világvversenyek alkalmával a színpalak mögött zajló sportdiplomáciai tevékenység, sok esetben legalább olyan erős mint a nemzetek, klubok között a vízen kialakuló küzdelem.” (A sportdiplomácia is csúcsra járt az Európa-bajnokság idején, sarkanyhajozas.hu 2019.08.01.)

4.3.5. Kormányzati és civil sportirányítás

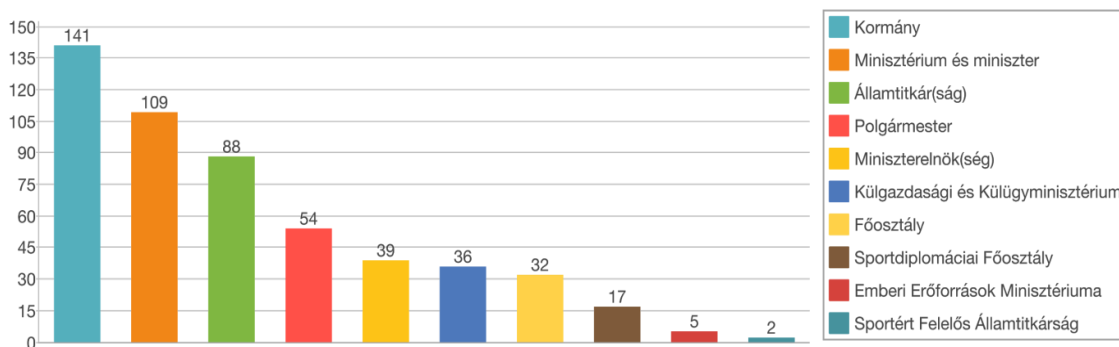
A nemzetközi szakirodalom korai definíciói kifejezetten kormányzati eszközként és feladatként írták le a sportdiplomáciát. A szakirodalmi áttekintés során ismertetett definíció szerint (Murray 2018) a nemzeti kormányzatok és külügyminisztériumok nem kizárólagos, de fontos szereplői, egyfajta facilitátorai a sportdiplomáciai hálózatoknak. A tartalomelemzés eredményei szerint a magyar online sajtó sportdiplomácia értelmezése sokkal inkább kötődik a nem-kormányzati sportirányításhoz, illetve a sport autonóm nemzetközi szervezéséhez (*diplomacy in sport*). Az elemzett online cikkek közül 344 tartalmazott 1463 direkt utalást a magyar vagy nemzetközi sportszövetségekre, amíg a Külgazdasági és Külügyminisztériumra, illetve a külügyminiszterre 37 cikkben mindössze 68 hivatkozás volt azonosítható. Ami a Sportdiplomáciai Főosztályát illeti, a szervezeti egység mindössze 21 alkalommal került említésre az elemzett tartomány egészében. Megjegyzendő, hogy egy 2018

második felében létrehozott főosztályról beszélünk, amíg az elemzett tartomány a 2010 június és 2020 június közötti időszakban megjelent online cikkeket tartalmazta. A kormányzati sportdiplomáciáért felelős minisztériumok (KKM, EMMI, Miniszterelnökség) alacsony számú megjelenéseivel szemben a nemzetközi nem-kormányzati sportirányításért felelős ernyőszervezetek számos dokumentumban kerültek említésre a vizsgált tartományban (8. Ábra).

8. ábra. Nemzetközi sportszövetségek és a NOB előfordulási gyakorisága. Egyes nemzetközi sportszövetségekhez, illetve a Nemzetközi Olimpiai Bizottsághoz kapcsolódó kódok előfordulási gyakorisága a vizsgált tartományban (2010 június – 2020 június).

Az államigazgatáshoz kapcsolódó kifejezések előfordulási gyakoriságát elemezve megállapítható, hogy a magyar állami sportirányítás első számú szereplője, a Sportért Felelős Államtitkárság (SFÁT), és az intézményt befogadó EMMI minimális mértékben került említésre a vizsgálati tartományban (9. Ábra). A sportdiplomácia kulcsszavakat tartalmazó cikkeken a KKM és a Miniszterelnökség kifejezések egyaránt magasabb esetszámban fordultak elő, amelyből az a következtetés vonható le, hogy az online sajtó jobban kapcsolja ezeket az államigazgatási intézményeket a kormányzati sportdiplomáciai feladatok ellátásához:

9. ábra. Kormányzathoz kötődő kifejezések gyakorisága. A kormányzathoz kötődő kódok előfordulási gyakorisága az elemzett tartományban (2010 június – 2020 június).

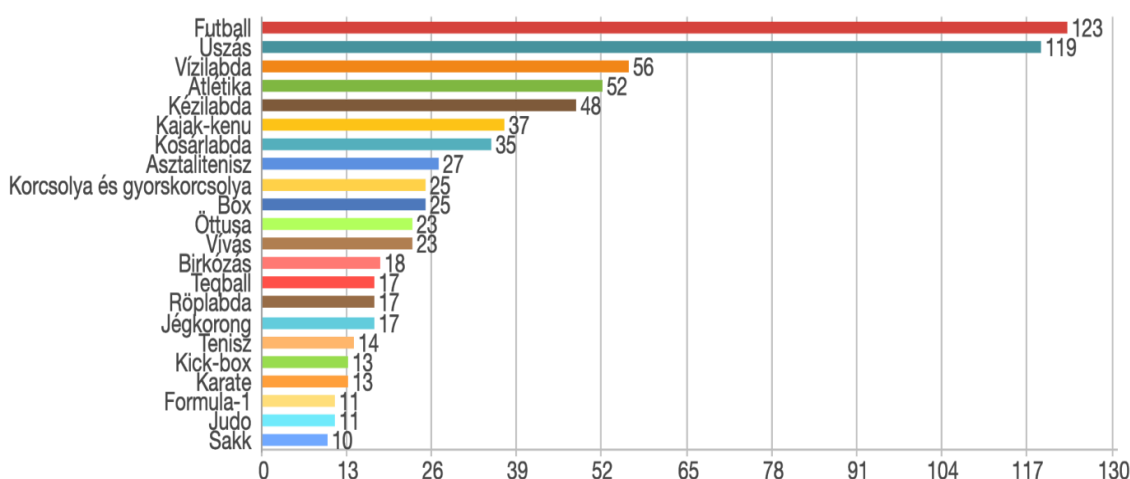
A nemzetközi és magyar sportszervezetekre, illetve kormányzati intézményekre utaló cikkeket elemezve megállapítható, hogy csak elvétve fordultak elő olyan publikációk, amelyek utalást tettek a sportdiplomácia kormányzati és nem-kormányzati dimenziójára, aspektusaira is. Ezek többségében az online sajtóban megjelent interjúk voltak olyan szakemberekkel, akik megfelelő tapasztalattal rendelkeznek a klasszikus értelemben vett diplomáciai területen. A KKM Sportdiplomáciai Főosztályának 2018-as megalakulásától kezdve, egyre gyakrabban fordultak elő olyan online cikkek, amelyek a külpolitika, diplomácia és sport összefonódásának kérdéseire világítottak rá. Ilyen megjelenésekre példák a külgazdasági és külügyminiszterrel, a külügyminiszter sportdiplomáciai tanácsadójával, a tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkárral, a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának vezetőjével és a magyar diplomatákkal készült interjúk:

„Mindig is a sportdiplomácia híve voltam, s ennek csak egyik része az, amit a nemzetközi sportági szakszövetségek végeznek, a másik, amikor a diplomaták a sportot diplomáciai eszközként használják.” (A benzinkúton merített ihlettől a Kubala utcáig – interjú Kovács Barnabással, Nemzeti Sport Online 2018.01.13.)

4.3.6. Sportágak és sportdiplomácia

Az online tartalomelemzés segítségével az is megállapítható, hogy az online sajtó milyen sportágakkal kapcsolatban emlegette leggyakrabban a sportdiplomáciát. A tartalomelemzés során csak a minimum 10 cikkben előforduló sportágakat kódoltam, és

ezek előfordulásának gyakoriságából vontam le következtetéseket. A kódolás folyamán figyelembe vettem az egyes sportágakat jellemző szinonimákat is (pl. jégkorong és hoki, labdarúgás és futball, foci), illetve figyelmet fordítottam arra is, hogy az azonos tőszavakat tartalmazó sportágak (pl. asztaltenisz és tenisz) ne kerüljenek egy kód alatt többször említésre. Az eredmények azt mutatják, hogy az elemzett tartományban legtöbbször a Magyarországon népszerű sportágak kerültek említésre. Ezek jellemzően a labdarúgás (123 cikk) és az úszás (119 cikk), de a vízilabda (56 cikk), atlétika (52 cikk), kézilabda (48 cikk), kajak-kenu (37 cikk) és kosárlabda (35 cikk) is több ízben előfordult (10. Ábra).

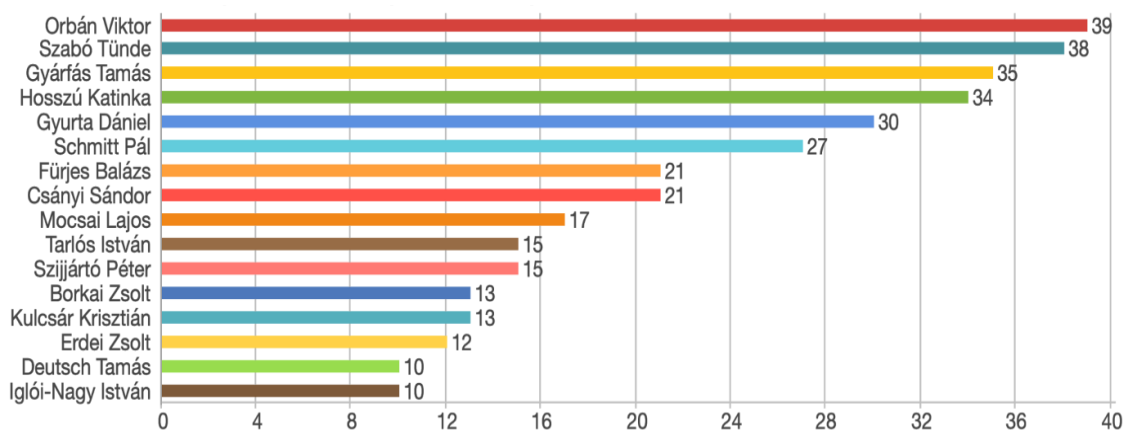

10. ábra. Sportágak megjelenési gyakorisága. Egyes sportágakhoz kapcsolódó kódok megjelenési gyakorisága a vizsgált tartományban (2010 június – 2020 június).

Az úszás tekintetében megemlítendő, hogy a 2017-es FINA vizes világbajnokság számos alkalommal jelent meg a sportdiplomácia kulcsszót tartalmazó cikkekben. Továbbá megállapítható, hogy bizonyos pontozásos sportágak előfordulási gyakorisága (pl. ökölvívás és kick-box) a társadalmi beágyazódottságukhoz képest jelentős volt. A kick-box esetében az elmúlt tíz évben elért nemzetközi sikerek tették lehetővé a jobb szereplést, az ökölvívás esetében ugyanakkor az utóbbi évek kudarcai és a 2018-as ifjúsági világbajnokság körüli rendezési anomáliák szolgáltatták a sportdiplomáciával kapcsolatos tartalmakat. Érdekes módon a magyar találmányként hivatkozott tekball megjelenési gyakorisága olyan népszerű sportágakkal vetekedett, mint a röplabda, a jégkorong vagy a tenisz.

4.3.7. Magyar sportdiplomáták és politikusok az online sajtóban

A tartalomelemzés érdekes aspektusa a magyar sportvezetők és politikusok nevének előfordulási gyakorisága a sportdiplomácia kulcsszót tartalmazó online cikkekben (11. Ábra). Az elemzett tartományban az alábbi gyakorisággal fordultak elő a minimum 10 különböző cikkben megjelenő magyar politikusok és sportvezetők (egyes gyakori vezeték- és keresztnévek előfordulása miatt, csak azokat a szavakat kódoltam, ahol az illető vezeték és keresztnéve egymás után jelent meg):

11. ábra. Sportvezetők, sportolók és politikusok nevének előfordulási gyakorisága. Egyes sportvezetők, sportolók és politikusok teljes nevének előfordulási gyakorisága a vizsgált tartományban (2010 június – 2020 június).

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az online sajtót jellemző nem-kormányzati sportdiplomácia fogalom értelmezés ellenére, bizonyos sportbarát vagy sportügyekkel is foglalkozó magyar politikusok reprezentációja kifejezetten magas az elemzett tartományban. Ez ugyanakkor abból is fakadhat, hogy a magyar sportszervezetek vezetésében sokszor politikusok vállalnak szerepet (pl. Borkai Zsolt vagy Deutsch Tamás). Az adatokból kitűnik, hogy a 2010 és 2020 között aktív sportolók közül csak Hosszú Katinka, Gyurta Dániel és a 2014-ben még aktív Erdei Zsolt került fel a listára. Feltételezhető, hogy Gyurta Dániel és Erdei Zsolt esetében leginkább a nemzetközi sportirányításban vállalt szerepük miatt kerültek kapcsolatba a sportdiplomáciával. A 11. ábrából kitűnik, hogy olyan magyar sportdiplomáták, mint Aján Tamás vagy Kamuti Jenő nem szerepelnek a felsorolásban, mivel mindketten kevesebb mint 10 sportdiplomácia kulcsszót tartalmazó cikkben szerepeltek.

A tartalomelemzés tárgyát képező, 2010 június és 2020 június között megjelent magyar nyelvű online cikkek (n=500) vizsgálata alapján megállapítható, hogy a sportdiplomácia kifejezés jellemzően a magyar sportérdekek nemzetközi érvényesítéséhez, a sportesemények rendezési jogának elnyeréséhez, a nemzetközi szövetségekben betölthető tisztségviselői pozíciók megszerzéséhez kapcsolódik, mintsem a sporton, mint univerzális nyelven keresztüli párbeszédhez, és a népek, nemzetek, kultúrák közötti kölcsönös megértéshez. A magyar nyelvű online sajtóban általánosan használt sportdiplomácia a nemzetközi kapcsolatok realista logikáját tükrözi, erősen sikerorientált és versenycentrikus, legfőbb célja a magyar sportolók nemzetközi sikereinek előmozdítása és a magyar sportérdek nemzetközi szinten való hatékony képviselete. A magyar nyelvű online sajtóban felülreprezentáltak a hazai kormányzati és civil sportdiplomácia sikerességére és erősségére vonatkozó állítások, a sportdiplomácia gyengesége, kudarcra leginkább az egyéni pontozásos sportágak kedvezőtlen bírói ítéletei kapcsán került megemlítésre.

4.4. A sportdiplomácia fogalmának és hazai gyakorlatának szakértői értelmezései

A félig strukturált interjúk (n=20) során kétoldalú megközelítést alkalmaztam. Egyrészt azt vizsgáltam, hogy a számottevő nemzetközi tapasztalattal rendelkező magyar sportvezetők és a kormányzati szakdiplomácia területén jártas szakértők, hogyan értelmezik a sportdiplomácia fogalmát. Másrészt, a kérdések a magyar sportdiplomácia gyakorlatára fókuszáltak, és az interjúalanyoknak lehetőségük volt javaslatokat tenni a sportdiplomácia fejlesztésére vonatkozólag. Az interjúk eredményei kiegészíthetők, illetve alátámaszthatják a szakpolitikai dokumentumelemzés, a másodlagos statisztikai adatelemzés és az online tartalomelemzés eredményeit is.

4.4.1. A sportdiplomácia fogalmának szakértői értelmezése

A félig strukturált interjúk eredményei alapján a sportdiplomácia fogalmának definiálásakor kétféle domináns megközelítés mutatkozott. Azok az interjúalanyok, akik a civil, nem-kormányzati sportirányítás területén tevékenykedtek (n=15), jellemzően úgy határozták meg a sportdiplomáciát, mint a *sport nemzetközi jellegéből adódó kapcsolattartási, szervezési, képviseleti és felügyeleti tevékenységek összességét*. Ez a

koncepció a nemzetközi szakirodalomban bemutatott *diplomacy in sport* kategóriának felel meg. Úgy ítélték meg, hogy a magyar sportérdekek minél hatékonyabb nemzetközi érvényesítése, avagy a nemzetközi sportszövetségekben folytatott hatásos szakmai és „anyagi” érdekképviselés a sportdiplomáciai tevékenység legfontosabb célja. A magyar kormányzat célkitűzéseivel párhuzamosan, az érdekképviselési tevékenység körébe sorolható egy-egy nemzetközi sportesemény rendezési jogának elnyeréséért folytatott lobbitevékenység és tárgyalások sorozata. Az említett interjúalanyok meglátásai alapján, a pályázati folyamat során sportdiplomáciai tevékenységnek számít a pályázó fél érdekeinek hatásos képviselése, a nemzetközi döntéshozókkal való együttműködésre való törekvés, illetve más szereplők kölcsönös támogatása. Egyéb „sportcentrikus” megfogalmazások értelmében a sportdiplomácia nem más, mint a sportbeli nemzetközi kapcsolatok menedzselése, avagy a civil sportirányítás autonóm területén folytatott nemzetközi kapcsolatok koordinálása:

„A sportdiplomácia arra szolgál, hogy kiterjessze, megerősítse és valahogy működtesse a sport a nemzetközi jellegét. Nincs szükség sportdiplomáciára addig, ameddig egy sportot csak Magyarországon üznek (...) Amikor olyan sportágakról van szó, amelyeket sok országban üznek, szükség van olyan testületekre, amely ezt az egészet organizálja, szervezi, felügyeli.” (17. interjúalany, A1)

Azok az interjúalanyok, akik a közigazgatásban szereztek számottevő munkatapasztalatot vagy ezen a területen töltöttek be valamilyen tisztséget (n=5), jellemzően úgy vélekedtek, hogy a sportdiplomácia az *államok, nemzetek vagy kormányzatok közötti sportkapcsolatok vagy sport alapú kapcsolatok kiépítésére, fejlesztésére és megszakítására szolgál*. Ebben az olvasatban a sport a *kormányzati szakdiplomácia* eszközeként jelenik meg, amelyet a kormányok nemzetközi kapcsolataik kiépítésére, a meglévők szorosabbra fűzésére, illetve a nemzetek közötti kölcsönös megértés, békés párbeszéd előmozdítására is alkalmaznak. A nemzetközi szakirodalomban ez a *diplomacy through sport* kategóriával azonosítható. Az interjúalanyok szerint a sport a klasszikus államközi diplomácia folytatásának és az állami érdekek érvényesítésének egyik vonzó eszköze lehet, a nyilvános vagy puha

diplomácia részeként pedig képes vonzó képet kialakítani egy adott területről vagy kultúráról.

„A sportdiplomácia feladata nem más, mint két ország közötti sportkapcsolatok kialakítása, fenntartása és fejlesztése, hogy az más érdekeit ne sértse. A sport alapú együttműködés mentén más puha kapcsolatok kezdeményezése.” (8. interjúalany, C2)

Bár a fent említett definíciós különbségekből egyértelműen kirajzolódnak az interjúalanyok személyes, szakmai tapasztalatai, a két domináns megközelítés közötti átmenetre is adódtak példák. Az egyik, közigazgatási tapasztalatokkal is rendelkező, a beszélgetés felvétele idején a civil sportirányításban dolgozó interjúalany meglátásában a sportdiplomácia definíció szerint inkább kormányzati eszköz, ugyanakkor nem kizárólagos állami feladat, mivel megvalósításában részt vesznek a nem-kormányzati sportszervezetek, a sportszféra üzleti és nonprofit szereplői is. Ez a kormányzati és civil sportirányítási elemeket is ötvöző megközelítés áll legközelebb a szakirodalmi áttekintésben bemutatott többszereplős, hálózati sportdiplomácia definíciójához (Murray, 2018) és a jelen disszertációban is alkalmazott sportdiplomácia fogalom meghatározáshoz.

4.4.2. A sportdiplomácia kategóriáinak meghatározása

A sportdiplomácia fogalmi meghatározásának egyik releváns aspektusa a jelenség kategorizációja, lehetséges típusainak és megközelítéseinek azonosítása. Ennek érdekében a félig strukturált interjúk során arról kérdeztem az interjúalanyokat, hogy meglátásuk szerint lehet-e sportdiplomáciát különféle típusokra, kategóriákra osztani. A válaszok ebben a tekintetben is megoszlóak voltak, több lehetséges kategorizációt vázoltak fel a megkérdezett magyar sportvezetők és közigazgatási szakemberek. Az első kérdés során bemutatott eredményekkel összhangban, több szakértő úgy vélekedett, hogy a kategorizáció lehetséges kiindulópontja a sportdiplomácia kormányzati és nem-kormányzati megközelítése:

„Kormányzati megközelítés arról szól, hogy kihasználjuk azt, amit a diplomácia tud adni a sportnak. A másik kategória arról szól, hogy

bármelyik ország sportdiplomátája saját országa érdekében eredményeket tudjon elérni.” (10. interjúalany, C2)

A kormányzati és civil megközelítések különválasztása a sportirányítás kettős jellegét is demonstrálja. A sport globális szerveződése alapvetően civil jellegű; a sportmozgalom szereplői választják ki a saját vezetőit és autonóm módon állapítják meg a sportot felügyelő szabályrendszert. A nemzetközi sportesemények lebonyolítása ugyanakkor elképzelhetetlen a kormányzati szféra hatósági jogköreinek megkerülésével, így a civil és kormányzati sportirányítás ezen a ponton (is) kölcsönösen egymásra utalt. A sportirányítás kormányzati és civil szintjei, illetve ezek együttműködése a sportdiplomácia területén is megjelennek. A két terület közötti átmenet szemléltetésével az egyik interjúalany (A1) három szintet említve próbálta bemutatni a sportdiplomácia komplex jellegét:

- (1) *kormányzati szintű sportdiplomácia*: a sportdiplomácia kormányzati intézményesülése, a sport, mint kormányok és országok közötti kapcsolatépítés eszköze;
- (2) *vegyes sportdiplomácia*: amikor egy sportszervezet a kormány vagy helyi önkormányzat támogatásával pályázik egy nemzetközi sportesemény rendezési jogának elnyerésére;
- (3) *mini sportdiplomáciai vagy sportpolitikai munka*: a szakági sportszövetségek, vagy más sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenysége, autonóm nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, menedzselése.

Egy másik interjúalany (A2) megfogalmazásában *területenként, korszakonként és politikai rendszerenként a sportdiplomácia sokféle kategorizációja lehetséges*. Kiemelte, hogy vannak olyan politikai rendszerek, ahol nem különül el egymástól a kormányzati és civil sportirányítás és kifejezetten központi politikai érdek, hogy minél több nemzetközi sportszövetségben kerüljenek döntéshozói, választott képviselői pozícióba az adott nemzet sportvezetői. A szakember a sportmozgalom politikai irányításának példájára elsősorban a kommunista, szocialista államberendezkedést említette, de általánosságban véve bármilyen autoriter rendszer képes a civil sportmozgalom autonómiáját csökkenteni a központi politikai célkitűzések elérése

érdekében. Megfogalmazása szerint „(...) van, ahol a sportvezetés politikától független, de vannak olyan országok, ahol ez teljesen politikailag vezérelt.” (18. interjúalany, A2).

Egyes szakértők a kormányzati és nem-kormányzati kategóriákra úgy utaltak, mint a sportdiplomácia *politikai és szakmai* megközelítéseire, amellet érvelve, hogy az igazi szakmai munka a sportszövetségekben és nem az államigazgatás berkeiben folyik. Egy másik interjúalany (A1) pedig úgy kategorizálta a sportdiplomáciai feladatok ellátását, hogy az lehet *önkéntes alapú, illetve „megélhetési”*, tehát a sportdiplomácia tevékenység megvalósulhat társadalmi és fizetett munkában is, noha ő ez utóbbi tekintetében kifejezetten a sporttal foglalkozó politikusokra célzott és nem a nemzetközi sportszövetségekkel szerződéses munkaviszonyban álló szakemberekre.

4.4.3. A sportdiplomácia eszközszerkezete

A sportdiplomácia hazai értelmezésének minél pontosabb feltárásához elengedhetetlen volt feltérképezni a sportdiplomáciai tevékenység eszközeit. A félig strukturált interjúk eredményei alapján, a sportdiplomácia eszközszerkezete változatos és szerteágazó lehet, amelyben egyaránt szerepet játszhatnak kommunikációs, adminisztratív és szabályozási eszközök. Annak ellenére, hogy egy interjúalany (B2) úgy gondolta, hogy a sportdiplomáciának lehetnek bizonyos nem legális eszközei is, mint a zsarolás vagy a nyomásgyakorlás, a megkérdezett szakértők többsége fontosnak tartotta a nemzetközi kapcsolatok, a diplomácia írott és íratlan szabályainak betartását:

„A sportdiplomácia bármilyen legális eszközt használhat (...) az adott szereplőtől és szituációtól függ, hogy ezekből mit választunk: szabályozunk, szerződünk, programokat generálunk, követeket küldünk, tárgyalásokat folytatunk. Alapvetően kapcsolatokat építünk a döntéshozókkal, vagy döntéshozóhoz közeli emberekkel és pozíciókat próbálunk elfoglalni.” (9. interjúalany, DC2)

Az interjúalanyok válaszai alapján a sportdiplomácia lehetséges eszközei az alábbi fő csoportokra oszthatók:

- (1) *Kommunikációs eszközök*: kapcsolatteremtés és kapcsolattartás, személyes tárgyalások, lobbizás, vita, tájékoztatás;

- (2) *Adminisztratív, szabályozási, jogi eszközök*: egy adott sportág nemzetközi szabályrendszerének megalkotása és módosítása, a szervezet alapszabályának és működési szabályzatának létrehozása, vagy nemzetközi szerződések és együttműködési megállapodások megkötése;
- (3) *Anyagi, pénzügyi eszközök*: állami és önkormányzati támogatások, garanciavállalás, szponzoráció és egyéb pénzbeli juttatások;
- (4) *Egyéb*: sportvezetők nemzetközi sportszövetségekben való megválasztása vagy kinevezése, illetve nemzetközi versenyek rendezési jogának elnyerése (megjegyzendő, hogy ezek a sportdiplomáciai tevékenység célja is lehetnek egyben).

4.4.4. A sportdiplomata személye és a sportdiplomata tulajdonságai, jellemzői

A megkérdezett sportvezetők által adott interjúk egyik visszatérő eleme, hogy a sportdiplomata személyének meghatározásakor többen *definíciós nehézségekbe* ütköztek. Láthatólag, a sportdiplomácia fogalom-meghatározásánál szerepet játszó szakmai háttér és személyes tapasztalatok a sportdiplomata személyének leírása esetében is befolyásolták az interjúalanyok válaszait. Ugyanakkor, az interjúk tapasztalatai alapján konszenzus mutatkozott abban a tekintetben, hogy *a sportdiplomata esetében a sportmúlt nem kritérium, de mindenképp előny*, illetve, hogy *a végzettségnél fontosabb a gyakorlat*.

„Nem kell, hogy olimpiai bajnok legyen valaki, aki aztán sportdiplomáciával foglalkozik. Nyilván előny, ha van sportmúltja, és még nagyobb előny, ha szereti a mozgást meg sportot.” (9. interjúalany, DC2)

A sportdiplomata szerepének és tulajdonságainak meghatározása meglehetősen tág kört ölelt fel. Voltak olyan interjúalanyok, akik úgy gondolták, hogy sportdiplomatának lehet hívni bárkit, aki egy sportszervezetben nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozik. A megkérdezett civil sportirányításban dolgozó szakértők jelentős részének véleménye szerint sportdiplomata csak az lehet, aki *választott tisztségviselő* vagy *szerződéses munkaviszonnyal rendelkezik egy nemzetközi sportszervezetben*:

„A nemzetközi tisztség kell ahhoz, hogy valaki sportdiplomata lehessen. Ez kétféleképp történhet: választott tisztségviselőként, vagy valamilyen feladat vagy munka ellátásával szerződéses jogviszonyban.” (14. interjúalany, D1)

Ami a kormányzati sportdiplomáciát illeti, a magyar diplomáciai testületekben és kormányközi vagy szupranacionális szervezetekben sporttal foglalkozó szakdiplomáták és képviselők az interjúalanyok túlnyomó többsége szerint besorolhatóak a sportdiplomata kategóriába. Ennek ellenére beszédes, hogy a közigazgatási háttérrel rendelkező interjúalanyok elsősorban nem a külügyi intézményrendszerben tevékenykedő szakdiplomátákkal azonosították a sportdiplomátákat, hanem sokkal inkább a nemzetközi sportszövetségek tisztségviselőivel. Az interjúk tapasztalatai alapján tehát elmondható, hogy a sportdiplomata kifejezés sokkal inkább kötődik a civil, nem-kormányzati sportirányítás nemzetközi szintjéhez, mintsem a kormányzati szféra szakdiplomáciai tevékenységéhez.

Ami az ideális sportdiplomátát jellemző tulajdonságokat és képességeket illeti, rendkívül széles skálán mozogtak a válaszok. Egy közigazgatási háttérrel rendelkező interjúalany (C2) megfogalmazásában, a sportdiplomátáknak rendelkezniük kell a klasszikus értelemben vett diplomáták tulajdonságaival, erényeivel. Egy másik interjúalany megfogalmazásában:

„A sportdiplomátákról sugárzik a szakértelem, mindenki tiszteletben tartja őket és még egy adott vészhelyzetben, vagy egy különleges helyzetben is megtalálják a megfelelő megoldásokat.” (17. interjúalany, A1)

Az interjúalanyok által gyakran kiemelt sportdiplomata képességek és tulajdonságok a következők voltak:

1. Jó kommunikációs képesség, különös tekintettel a magas szintű nyelvtudásra;
2. Jó kapcsolatteremtő és kapcsolattartó képesség, együttműködés;
3. Szakértelem, mind az adott sportágra, mind általánosságban a sportra vonatkozóan;
4. Általános tájékozottság és intelligencia;
5. Jó érdekérvényesítő képesség;

6. Nyitottság és alkalmazkodóképesség;
7. Empátia;
8. Kulturált megjelenés és viselkedés;
9. „Diplomáciai érzék”;
10. Értékek képviselése.

4.4.5. Sportdiplomácia a magyar gyakorlatban, irányítás és szereplők

A félig strukturált interjúk másodlagos célja a magyar sportdiplomácia gyakorlatának feltárása volt. Ennek érdekében az interjúk második felében a magyar sportdiplomácia céljairól, szereplőiről, kormányzati és civil irányításáról és a lehetséges fejlesztési irányokról kérdeztem a sportvezetőket. A korábbi tapasztalatokhoz hasonlóan a civil és kormányzati sportirányítás területén dolgozó szakemberek sokszor eltérő válaszokat fogalmaztak meg. A civil sportirányítási háttérrel rendelkező interjúalanyok döntő többsége úgy vélekedett, hogy a sport autonómiájának tiszteletben tartása mellett, leginkább az adott sportszervezet vagy sportági szakszövetség feladata a sportdiplomácia fejlesztése. Az egyik megszólított sportvezető (D1) szerint az állami, kormányzati hatáskör a sport nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, a sportdiplomácia területén korlátozott, így olyan kormányzati intézmények, mint a KKM önmagában nem járhat el, csak kiegészítő, támogató szerepet kaphat. A magyar sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenysége tekintetében több pozitív példa is kiemelésre került, de az interjúalanyok egy része úgy vélte, hogy sok szakszövetségnek nincsenek megfelelő nemzetközi ambíciói:

„Az adott szervezet felelős a sportdiplomácia fejlesztéséért. (...) Azon sportszervezetek, akinek nincsen nemzetközi ambíciójuk, nem lehet nagyon rajtuk segíteni.” (7. interjúalany, D1)

Az interjúalanyok többször hivatkoztak a MOB-ra és a NVESZ-re, mint a magyar sportdiplomácia fő szereplőire. Az előbbi tekintetében a megkérdezettek egy része úgy vélekedett, hogy a jelenlegi sportirányítási rendszerben nem rendelkezik megfelelő erővel és hatáskörökkel, hogy igazán meghatározó aktorrá váljon. A MOB által felállított Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottság munkáját leginkább a testületben szerepet játszó interjúalanyok ismerték, az eredmények tekintetében azonban

ők sem számoltak be áttörésről. A nem olimpiai sportágakért felelős köztestület, az NVESZ tekintetében több interjúalany méltatta a szervezet által kezdeményezett sportdiplomáciai díj létrehozását. A kormányzati intézmények tekintetében, leginkább a Sportért Felelős Államtitkárság (EMMI), a Sportdiplomáciai Főosztály (KKM) és a Budapest Fejlesztési Központ (az interjúk felvétele alatt Kiemelt Kormányzati Beruházások Központja) kerültek megemlítésre. A hálózati sportdiplomácia megközelítését alkalmazó szakértő a magyar sportdiplomácia jogszabályi kereteinek kialakítását a KKM feladatának ítélte meg, emellett - meglátása szerint - a sportköztestületek, sportági szakszövetségek és egyéb sportszervezetek saját ambícióik alapján csatlakozhatnak be a sportdiplomácia fejlesztési folyamatába:

Két különböző megközelítés van. Nyilván van ennek egy jogszabályi alapja, ami a sportdiplomáciát a KKM feladatává teszi. Létre is jött egy ezzel foglalkozó főosztály (...) ilyen értelemben a KKM miniszter felelős a sportdiplomácia alakításáért és fejlesztéséért. És ezen túl meg azt gondolom, hogy minden szervezet, akinek ambíciója van megteheti, hogy képességeihez, kapacitásaihoz mérten megpróbál bekapcsolódni a sportdiplomácia dimenziójába” (9. interjúalany, DC2).

A résztvevők kritikai megjegyzéseket is tettek a sportdiplomácia hazai gyakorlatára vonatkozóan. Az interjúalanyok egy része úgy vélekedett, hogy a sportdiplomácia területén jelenleg nem megfelelő a civil és kormányzati szereplők közötti feladatmegosztás és kapcsolattartás. Egyes vélemények szerint mind a civil, mind a kormányzati sportirányítás tekintetében el vannak aprózódva a feladatok, nincs egység abban, hogy kinek mi a szerepe, ki mit csinál. Az egyik szakértő (C2) megfogalmazásában „mindenki kicsit félti a saját területét, nem megfelelő az intézmények közötti kommunikáció.” Többen megemlítették, hogy a sportdiplomácia irányítása és fejlesztése tekintetében nincs egységes stratégia, avagy túl „képlékeny” a kialakult sportirányítási rendszer nemzetközi oldala. Az interjúalanyok megfogalmazásában:

„Túl képlékeny még a magyar sportdiplomácia és sportirányítás struktúrája (...) Kiforratlan a struktúra, de fontos fejlődés indult el.” (18. interjúalany, A2)

„Mind egyéni eredmény és nem pedig egy összehangolt stratégia eredménye. Nincs egység abban, hogy ki mit csinál, nem látni zászlóvivőket.” (12. interjúalany, B2)

Összességében elmondható, hogy a kritikus hangok az egységes stratégia, és a koordináció hiányát tartották a jelenlegi sportirányítási rendszer gyenge pontjának. Többen kiemelték, hogy jelenleg nincs olyan széles érdekegyeztető fórum, ahol a magyar sportmozgalom fő szereplői közösen segíthetnék a kormányzati sportdiplomáciai célkitűzések megvalósítását.

4.4.6. Az elmúlt évtized kiemelkedő sportdiplomáciai sikerei, eredményei

A magyar sajtóban előszeretettel számolnak be kiemelkedő sportdiplomáciai sikerekről, ugyanakkor nem egyértelmű, hogy mi számít igazán fontos eredménynek ezen a területen. A megkérdezett sportvezetők is eltérően vélekedtek az elmúlt évtized sportdiplomáciai sikereiről. A legnagyobbnak és legfontosabbnak tekintett, hazai rendezésű nemzetközi sportesemények sportdiplomáciai megítélése tekintetében sem alakult ki konszenzus. Az interjúeredmények alapján két nagyobb csoportba lehet sorolni a 2010 és 2020 közötti sportdiplomáciai sikernek vélt eseményeit:

(1) Nagyszabású nemzetközi sportesemények sikeres megpályázása és megrendezése

Az utóbbi tíz év hazai rendezésű, nagyszabású nemzetközi sporteseményei közül a legtöbb interjúalany a *2017-es FINA vizes világbajnokságot* emelte ki. Ugyanakkor, abban a tekintetben, hogy ennek a világesemény rendezési jogának elnyerése mennyire volt kiemelkedő siker, meglehetősen megoszlottak a vélemények. Egyes interjúalanyok szerint a „vizes vb” megrendezése nem tekinthető kiemelkedő sportdiplomáciai sikernek, mivel az gyakorlatilag a mexikói világbajnokság visszamondása miatt, a magyar állam garanciavállalásával, az eredeti időponthoz képest korábban került megrendezésre Budapesten. Más megkérdezett sportvezetők szerint a vizes világbajnokság Magyarországra csábítása egy hosszú és sikeres lobbifolyamat eredménye volt. A FINA vizes világbajnokság mellett legtöbbször az IAAF atlétikai világbajnokság sikeres megpályázása került megemlítésre. A civil sportirányítás területén aktív interjúalanyok előszeretettel említették a saját sportágukban megrendezett hazai világversenyeket, mint a 2018-as birkózó- vagy a 2019-es vívó-

világbajnokságot. Mivel az elmúlt évtizedben a kormányzat garanciavállalása miatt számos nemzetközi sportesemény került megrendezésre Magyarországon, az interjúalanyok egy része fontosnak tartotta kiemelni, hogy nem minden pályázat esetében beszélhetünk sportdiplomáciai sikerről:

„Ha éles versenyben a mi értékeink közvetítésével, felmutatásával és az érdekeink hatékony érvényesítésével elhozunk egy nagy sporteseményt, akkor az lehet sportdiplomáciai siker. (...) Ha meghatározott pozíciókat tudunk komoly szervezetekben betölteni, akkor az is ilyen. De sok olyan siker van, ami nem is siker.” (9. interjúalany, DC2)

A nagyszabású nemzetközi sporteseményekhez kapcsolódóan, több válaszadó úgy hivatkozott a 2024-es olimpiai pályázat visszavonására, mint *sportdiplomáciai kudarcra*. A pályázat megítéléséről viszont megoszlottak a vélemények. Amíg egyes sportvezetők úgy gondolták, hogy Budapest (és a MOB, illetve a pályázatot támogató magyar kormány) az olimpiai játékok jelenlegi gazdasági, pénzügyi, infrastrukturális elvárásaihoz mérten túl nagy feladatra kandidálta magát, addig mások megbocsáthatatlan bűnnek titulálták a pályázatba való „politikai jellegű” beavatkozást, a kandidálás idő előtti visszavonását.

(2) Magyar sportvezetők nemzetközi sportszervezetek döntéshozó testületeibe való megválasztása, illetve befolyásos pozíciókra való kinevezése

Az interjúalanyok többsége sportdiplomáciai sikernek értékelte a magyar sportvezetők megválasztását a nemzetközi sportszervezetek döntéshozó, irányító testületeibe, illetve az olyan szerződéses pozíciókba történő kinevezését, mint egy nemzetközi sportszövetség főtitkári tisztsége. Ebben a tekintetben legtöbbször Schmitt Pál és Dr. Aján Tamás munkája került kiemelésre (megjegyzendő, hogy a legtöbb interjú Aján Tamás 2020. áprilisi lemondása előtt került felvételre). Több interjúalany említette Gyárfás Tamás és Csányi Sándor nemzetközi eredményeit is. Alkalmanként említésre kerültek a nemzetközi sportszervezetek sportolói bizottságainak aktív magyar tagjai is, mint Gyurta Dániel (NOB) vagy Baji Balázs (EOB) is.

4.4.7. Magyarország sportdiplomáciai ereje és a magyar sportdiplomataák teljesítménye

Annak ellenére, hogy sportszakmai körökben sincs konszenzus a magyar sportdiplomácia eredményei kapcsán, a sajtó hajlamos a magyar sportdiplomácia teljesítményét, vélt vagy valós sikereit hangzatos jelzőkkel minősíteni. Magyarország, pontosabban a magyar kormány, a magyar sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenységét illetően is megoszlottak az interjúalanyok véleményei. Több civil sportirányítás területén tevékenykedő interjúalany jelezte, hogy a „*Magyarország sportdiplomáciai szempontból erős-e?*” interjúkérdés túl általánosító, és meglátásuk szerint a nemzetközi teljesítmény tekintetében nagy különbségek mutatkozhatnak egyes sportágak és szakszövetségek között. Visszatérő érv volt, hogy az ország sportdiplomáciai erejét csak hasonló méretű, lakosságszámú és gazdasági teljesítményű államokkal érdemes összevetni. A válaszadók negyede szerint azonban a magyar sport sikerességéhez mérten, a sportdiplomáciai érdekérvényesítő erőnk korlátozott:

„Régen erősek voltunk, de most a magyar sport erősebb, mint a diplomáciája.” (4. interjúalany, A1)

A megkérdezettek közül többen kiemelték, hogy a magyar sporteredményekhez mérten a választott nemzetközi sportvezető pozíciókban lévő magyarok száma csekély, és egyes sikeres sportágakban a magyar érdekérvényesítés kifejezetten gyenge. Egy közigazgatásban dolgozó vezető beosztású interjúalany megfogalmazásában „*a magyar sportdiplomácia erősen közepes, majdnem gyenge*”. Egy európai sportszövetségben választott vezetői tisztségviselői pozíciót betöltő szakember úgy ítélte meg, hogy a magyar sportdiplomácia „*még születőben van*” és számottevő hiány mutatkozik a nemzetközi szövetségekben befolyásos tisztséget betöltő magyarokból. Egy hazai sportszervezetet irányító interjúalany (D1) szerint a nemzetközi választott tisztségviselők alacsony száma egyfajta „*kulturális deficitre, nyelvi izoláltságra*” vezethető vissza. Meglátása szerint hazánkban kevesen beszélnek magas szinten idegen nyelveket, és a magyar sportvezetők - néhány kivételt leszámítva - nehezen tudnak érvényesülni a nemzetközi szinten.

Két interjúalany meglátása szerint az utóbbi években megindult egy felzárkózási folyamat és a magyar sportdiplomataák súlya megnőtt a nemzetközi szervezetekben. A kérdésre válaszolók mintegy harmada pedig úgy gondolta, hogy Magyarország méretéhez, népességéhez és gazdasági erejéhez viszonyítva meglehetősen erős szerepet tölt be a sportdiplomácia területén. A két oldal eltérő véleményét egy vezető tisztségben lévő, civil sportirányításban dolgozó interjúalany a következőképp egyeztette össze:

„Magyarország sportdiplomáciai súlya az ország méretéhez és általános politikai befolyásához képest nagyon erős. Az ország olimpiai hagyományaihoz és sikerességéhez képest azonban gyenge.” (7. interjúalany, D1)

4.4.8. A KKM Sportdiplomáciai Főosztály szerepének megítélése

A megkérdezett sportvezetők közel felének nem volt megfelelő információja a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának tevékenységéről, vagy nem kívánt erről nyilatkozni. Azok az interjúalanyok, akik korábban kapcsolatba kerültek a főosztállyal, eltérő véleményt fogalmaztak meg annak gyakorlati hasznosságáról. Hat interjúalany kifejezetten pozitívnak tartotta és támogatta a főosztály létrehozatalát, feladatkörét és célkitűzéseit. Fontosnak tartották, hogy a Külgazdasági és Külügyminisztérium megfelelően támogassa a sportszövetségeket, amelyek így hatékonyabban tudják érdekeiket képviselni külföldön és megfelelő információkat, kapcsolatokat szerezhetnek a magyar külképviseleti rendszer támogatásán keresztül. Kiemelték, hogy a diplomáciai „know-how” elérésére a magyar sportszervezeteknek nagy szükségük van, ennek segítségével könnyebben tudják érdekeiket a nemzetközi porondon érvényesíteni. A KKM és a sportszövetségek szorosabb együttműködésének köszönhetően lehetőséget láttak a sport témájú, bilaterális és multilaterális diplomáciai szándéknyilatkozatok és megállapodások valós tartalommal való feltöltésére is. A KKM hazai tevékenységét és nemzetközi gyakorlatát jól ismerő szakértő, „*nagyszerű szemléletváltásnak*” nevezte az intézmény utóbbi években folytatott sportdiplomáciai jellegű erőfeszítéseit. Meglátása szerint, a sport diplomáciai szerepének felértékelődése tetten érhető egyes nemzetközi sportversenyek hazai pályázatának diplomáciai úton való támogatásában, illetve olyan

szimbolikus gesztusokban, mint a külgazdasági és külügyminiszter által nemzetközi találkozókra adományozott Puskás mezekben és más sport tematikájú ajándékokban.

„Nem beleszólni akarnak a sportba, hanem segítséget kívánnak nyújtani. Egy diplomáciai platformot, infrastrukturális támogatást adnak a KKM-en keresztül.” (12. interjúalany, B2)

A félig strukturált interjúk során a Sportdiplomáciai Főosztályt képviselő interjúalany részéről is megfogalmazódott, hogy a szervezeti egység kifejezetten támogató és szolgáltató jelleggel igyekszik diplomáciai szakértelmet nyújtani a hazai sportszervezeteknek. A megszólaltatott szakember szerint olyan hazai sportszövetségekkel, mint a kézilabda vagy kajak-kenu szövetség, kifejezetten építő jellegű együttműködést alakított ki a Főosztály. Úgy vélekedett, hogy a szervezeti egység rövid fennállása alatti időben már számottevő eredményt ért el, ami leginkább a Főosztály által menedzselte kétszáz sportdiplomáciai tematikájú projektben mutatkozott meg. A megkérdezett sportvezetők közül ketten nem osztották a Sportdiplomáciai Főosztályról fentebb bemutatott pozitív véleményt. Az egyik közigazgatásban is jártas szakember (BC2) megfogalmazása szerint, a Főosztály útkeresésben van és a potenciális szerepükhöz mérten és feladataik ellátásához jelenleg *„súlytalanok”*.

4.4.9. A magyar sportdiplomácia fejlesztésének lehetséges irányai

A disszertáció egyik kiemelt aspektusa, hogy a szakpolitikai dokumentumelemzés, a másodlagos adatelemzés és a magyar sportvezetőkkel és közigazgatási szakemberekkel készített félig strukturált interjúk eredményei alapján olyan előremutató javaslatokat fogalmazzon meg, amelyek hozzájárulhatnak a magyar sportdiplomácia gyakorlati fejlesztéséhez. Ennek érdekében az interjúk utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy az interjúalany javaslatokat és lehetséges fejlesztési irányokat fogalmazzon meg a sportdiplomácia civil és kormányzati tevékenységével kapcsolatban. Bizonyos egyedi meglátásokat leszámítva, az interjúalanyok két fő lehetséges irányt vázoltak fel a magyar sportdiplomácia fejlesztésére.

A megkérdezett szakértők közel harmada úgy gondolta, hogy szükség van egy *átfogó sportdiplomáciai stratégia* kidolgozására. Egy ilyen szakpolitikai dokumentum

megalapozhatja a sport külkapcsolatokban való alkalmazásának hosszú távú fejlesztési kereteit. Az egyik interjúalany kezdő lépésnek azt javasolta, hogy a magyar kormány ültesse egy asztalhoz a nemzetközi sportszövetségek vezetésében szerepet vállaló magyar sportdiplomátákat, és hozzon létre egy *sportdiplomáciai egyeztető fórumot*. Hasonló meglátások szerint, egy ilyen egyeztető fórum kezdeményezését és koordinálását a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának kellene ellátni. Egy másik megkérdezett szakértő egy hét éves *munkaterv* kidolgozását tartotta megfelelő kezdő lépésnek. A sportdiplomáciai stratégiához kapcsolódóan három interjúalany emelte ki a nemzetközi szövetségek és egyéb sportszervezetek Magyarországra csábításának fontosságát, így ebben a vonatkozásban többször pozitív kontextusban került említésre a Marius Vizer vezette Nemzetközi Judo Szövetség Budapestre költözése.

A második fontos fejlesztési irány *a jövő magyar sportdiplomatainak kinevelése*, amely egyrészt történhet az egyetemi szintű sportdiplomáciai képzés további fejlesztésével, illetve a tehetséges fiatalok egyéb úton történő, gyakorlat-orientált felkészítésével, mentorálásával.

„Tudatosan, megfelelő stratégia mentén fel kellene építeni fiatal, tehetséges szakembereket, akiket irányítottan és elkötelezett munkával segíteni kell, hogy pozícióba kerüljenek.” (14. interjúalany, D1)

Az egyetemi szintű sportdiplomáciai képzés hazai megjelenését az interjúalanyok többsége pozitívumnak tartotta, ugyanakkor hárman is fontosnak tartották, hogy egycsatornás képzési rendszer alakuljon ki, hiszen az interjúk felvétele során a képzés több felsőoktatási intézményben is párhuzamosan folyt. Egy a közigazgatásban dolgozó interjúalany (C2) szerint, a terület hazai oktatása egyéni érdekek mentén aprózódott szét, míg egy másik megkérdezett szakértő szerint a sportdiplomácia manapság divatszó lett. Egyes vélemények szerint a *hazai oktatás nem elég gyakorlatorientált*, illetve szükség lenne angol vagy más idegen nyelvű kurzusokra, mivel más európai országokhoz képest nem állunk jól ezen a téren. A megkérdezettek közül sokan úgy gondolták, hogy a jövő sportdiplomatainak kinevelése csak a jelenlegi sportvezetők közreműködésével lehetséges. A mindenkori sportvezetők felelőssége, hogy biztosítsák saját utánpótlásukat, és a tehetséges fiatalok útját egyengessék. Az egyik, európai sportszövetségben választott tisztségviselői pozíciót betöltő interjúalany (A1)

meglehetősen kritikusan vélekedett a sportvezetők megfelelő utánpótlásának kérdéséről. Meglátása szerint „*az önzőség a legnagyobb hibája a magyar sportdiplomáciának*”.

5. Eredmények értelmezése

A disszertáció elsődleges célja, hogy a sport és nemzetközi kapcsolatok elméleti keretrendszerében pontosabb fogalmi kereteket alakítson ki, segítse a sportdiplomácia eszköz- és célrendszerének meghatározását, jó nemzetközi kormányzati gyakorlatokat mutasson be és ezen keresztül segítse a magyar sportdiplomácia gyakorlati fejlesztését és oktatását. A disszertáció első lépéseként kísérletet tettem a sport és nemzetközi kapcsolatok elméleti keretrendszerének tisztázására és átfogó nemzetközi szakirodalmi áttekintést végeztem. Négy jó gyakorlatnak vélt külföldi kormányzati sportdiplomáciai szakpolitika bemutatásával igyekeztem megfelelő kontextust teremteni a hazai gyakorlat elemzésének. Kvalitatív és kvantitatív módszertani elemekre épülő kutatáson keresztül tettem kísérletet a sportdiplomácia hazai értelmezésének és 2010 és 2020 közötti gyakorlatának feltárására, amire a hazai szakirodalomban nem találtam példát.

5.1. A sportdiplomácia értelmezése Magyarországon

A nemzetközi szakirodalom alapvetően két fő megközelítést azonosít a sportdiplomácia fogalmának értelmezése tekintetében. A sportdiplomácia klasszikus megközelítése, az úgynevezett sporton keresztüli diplomácia „*diplomacy through sport*”, amely a kormányzat külpolitikai-diplomáciai céljai elérésének egyik eszközeként azonosítja a sportot, így a sporteseményeket, a sportolókat és a sportszervezeteket is. A diplomácia a sportban „*diplomacy within sport*” kifejezés a nemzetközi sport specializált képviseleti, érdekérvényesítési, szabályalkotási és kooperációs tevékenységeit fogja össze, máshogy fogalmazva a nem-kormányzati, autonóm civil sport mozgalom nemzetközi szervezését, szabályrendszerének kialakítását, illetve a kormányzati és üzleti szektorokkal való együttműködését jelenti. A két fő megközelítés kiegészítéseként Jackson (2013) utal a diplomácia a sportért „*diplomacy for sport*” kategóriára is, amely elsősorban a sport nemzetközi fejlesztését, vagy a sporton keresztüli társadalmi fejlesztést célzó, szupranacionális vagy kormányközi intézményekben (ENSZ, UNESCO, Európa Tanács) megvalósuló kormányzati tevékenység. Ezen megközelítéseken kívül, Murray (2018) vezette be a *hálózati sportdiplomácia* fogalmát, amely egyfajta válasz a rohamos ütemű globalizáció, a nemzetközi kapcsolatok szereplőinek megsokszorozódása, illetve a

digitalizáció és új típusú kommunikációs csatornák elterjedése következtében kialakuló többszereplős és hálózati diplomáciai gyakorlatra. A hazai tudományos igényű szakirodalom elsősorban kormányzati, szakdiplomáciai eszközként definiálja a sportdiplomáciát, ilyen értelemben a sporton keresztüli diplomácia megközelítését alkalmazza. Aján és Némethné Móra (2006), Hédi (2012), Marton és szerzőtársai (2015) értelmezésében a sportdiplomácia elsődleges feladata, hogy a sport keretein belül, a sport eszközrendszerének felhasználásával segítse az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását.

A magyarországi sportdiplomácia fogalom-értelmezés vizsgálatához, elsősorban kvalitatív módszertani eszközöket alkalmaztam: félig strukturált interjúkat és kvantitatív elemeket is tartalmazó online tartalomelemzést. A félig strukturált interjúk tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a fogalom hazai értelmezése is tükrözi a sportirányítás kormányzati és civil jellegéből fakadó kettősséget (Murray és Pigman 2014). Az interjúalanyok fogalom-értelmezését erősen befolyásolta a civil vagy kormányzati sportirányítás területén szerzett személyes tapasztalatuk, illetve sportolói múltjuk is. Amíg a civil sportirányítás területén aktív interjúalanyok elsősorban nem-kormányzati tevékenységként jellemezték a sportdiplomáciát (diplomácia a sportban), addig a közigazgatási tapasztalattal rendelkező szakemberek értelmezésében a sport a kormányzat egyik nyilvános diplomáciai eszközeként, a szakdiplomáciai tevékenység ágaként jelent meg (sporton keresztüli diplomácia). Emellett, az interjúk eredményei azt támasztották alá, hogy a *sportdiplomata* megnevezés elsődlegesen a nemzetközi sportszervezetek választott tisztségviselőire vagy szerződéses munkaviszonnyal rendelkező alkalmazottaira vonatkozik, mintsem a kormány szakdiplomataira vagy szakpolitikusaira.

Ami az online tartalomelemzés eredményeit illeti, a sportdiplomácia elsősorban a sport civil szerveződéséhez kapcsolódó nemzetközi kapcsolatépítési és érdekérvényesítési tevékenység (diplomácia a sportban megközelítés), amelynek fő célkitűzése a magyar sportérdekek előmozdítása és képviselete. A vizsgálati tartomány részét képező cikkek elemzése alapján megállapítható, hogy a magyar online sajtó sportdiplomácia fogalom-értelmezése erősen sikerorientált, elit- és versenysport centrikus, fókuszában a nemzetközi sportesemények rendezési jogának elnyerése és a

magyar sportvezetők nemzetközi sportszövetségekbe történő beválasztása áll. Ebben a kontextusban a *sportdiplomáciai siker* az online sajtó egyik leginkább alkalmazott szófordulata, de a *sportdiplomáciai erőhöz* kapcsolódó kifejezések is gyakran jelentek meg a vizsgálati tartományban. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a sportdiplomácia hazai online média-felfogása jellemzően a nemzetközi kapcsolatok realista iskolájának filozófiáját tükrözi, mivel a tevékenységet leginkább az érdekek érvényesítésével, az állandó küzdelemmel, illetve az erőhöz, hatalomhoz, illetve a politikához kapcsolódó kifejezésekkel kapcsolják össze. Ilyen értelemben nem meglepő, hogy a nem-kormányzati tevékenységként felfogott sportdiplomáciával kapcsolatos online cikkekben megjelennek a magyar kormányzat és politikai élet képviselői is. Ennek egy másik lehetséges magyarázata, hogy a magyar sport a rendszerváltás óta „túlpolitizáltsággal” küzd (Földesiné 2007, Földesi 2009), és különösen 2010 után a civil és politikai sportirányítás között számos összefonódás alakult ki (Pető 2020). A mandelai értelemben vett idealisztikus sportfilozófia, amely szerint a sport a nemzetek közötti békés párbeszéd, megértés és az ifjúság nevelésének eszköze – és ami Murray (2018) szerint a nem-kormányzati sportdiplomácia mozgatórugója – csak minimális mértékben jelenik meg a magyar online sajtó retorikájában.

A sportdiplomácia felfogása körüli anomáliákat jól reprezentálja, hogy az online sajtóban is bőven akad példa a fogalom félreértelmezésére, illetve nem megfelelő kontextusban való alkalmazására. A sportdiplomácia kutatási területének elismert szakértői, Murray, Pigman és Rofe értelmezésében a sportdiplomáciai tevékenység szükségszerűen nemzetközi jellegű. A tartomelemzés eredményei szerint a *sportdiplomácia* kifejezést többször alkalmazták a hazai sportirányítással kapcsolatos döntéshozatali folyamatok leírására, például a hazai sportszervezetek döntéshozó testületeibe való kiválasztásra vagy kinevezésre. A kifejezés használata egyre elterjedtebb a sajtóban, ugyanakkor véleményem szerint az újságíróknak is fontos különbséget tenni a hazai és nemzetközi sportirányítás, illetve sportpolitika (vagy sport szakpolitika) és sportdiplomácia szintjei között. Meglátásom szerint, a nemzetközi szakirodalom eredményeinek hazai kontextusba való ültetése, a sportdiplomácia fogalmi kereteinek pontosítása, a sportdiplomáciai tevékenység céljainak és eszköztárának jobb definiálása hozzájárulhat a jelenség hazai szakszerű értelmezésének és hétköznapi-tudományos használatának javításához. Rofe (2016) megfogalmazásában

a sportdiplomácia többszereplős és többszintes jellegének elismerése, illetve a politika és diplomácia megfelelő elválasztása segíthet a fogalom elméleti kereteinek jobb megismerésében.

5.2. A sportdiplomácia gyakorlata Magyarországon

Allison (1993) szerint az államok politikai berendezkedéstől és kormányzati ideológiától függetlenül előszeretettel alkalmazzák a sportot politikai céljaik elérésére. Nincs ez másképp a huszonegyedik században sem, amikor pluralista demokráciák, autoriter rezsimek és a kettő közötti átmenetet képző „hibrid rendszerek” is népszerű, nagy közönséget elérő és relatív olcsó külpolitikai-diplomáciai erőforrásként tekintenek a sportra (Houlihan 1994). A huszonegyedik század átalakuló diplomáciai keretrendszerében, a Joseph Nye által definiált puha erő (1990) szerepe felértékelődött és a kultúra, és ezen belül a sport is egyre fontosabb szerepet kap a nemzeti kormányok nyilvános diplomáciai stratégiájában. A világ vezető sportnagyhatalmi, mint az Egyesült Államok, Franciaország, Japán vagy Ausztrália egyaránt felfedezték a sportban rejlő nyilvános diplomáciai lehetőségeket, így nyilvános sportdiplomáciai stratégiákat és közigazgatási egységeket, tanácsadó pozíciókat hoztak létre. A disszertációban bemutatott kormányzati példák azonban csak egy szűk keresztmetszetet mutatják a sportdiplomácia rohamosan fejlődő nemzetközi gyakorlatának. A doktori értekezés kapcsán megvalósított kutatásaim és a jelen disszertáció egyik fő célja, hogy olyan posztoszocialista államok sportdiplomáciai célkitűzéseit és stratégiáját mutassa be, mint Magyarország, ezáltal is hozzájárulva a hazai gyakorlat nemzetközi kontextusban való értelmezéséhez (Garamvölgyi és mtsai 2019, Garamvölgyi és mtsai 2021).

Grix és Brannagan (2016) szerint a nagyszabású sportesemények megrendezése egyedülálló lehetőséget nyújtanak a nemzetállamok számára, hogy kultúrájukat, nemzeti értékeiket és érdemeiket bemutassák a világ sportszerető közönségének. Magyarországon a sport nemzetstratégiai területté való kiemelésével (Sárközy 2013), a nemzetközi sportesemények évről-évre egyre fontosabb szerepet kaptak a kormányzat sportpolitikai és nyilvános diplomáciai eszköztárában is. A szakpolitikai dokumentumelemzés eredményei szerint is a 2010 és 2020 közötti magyar kormányok sportdiplomácia elképzeléseinek egyik legfőbb célkitűzése minél több nemzetközi

sportesemény rendezési jogának elnyerése, amiért az állam az utóbbi években szinte korlátlan garanciákat vállalt. Nauright (2013) meglátásával összhangban a kormányzat is úgy véli, hogy a nagyszabású sportesemények sikeres megrendezése segíthet az ország külső megítélésének javításában, hozzájárulhat az országimázs építéséhez, illetve gazdasági-turisztikai előnyöket is eredményezhet. Az állam bőkezű pénzügyi támogatásnak köszönhetően, Magyarország 109 nemzetközi sporteseményt látott vendégül 2012 és 2016 között (Máté és András 2016). 2017-től kezdve évente több mint száz esemény megrendezéséhez járult hozzá a Sportért Felelős Államtitkárság (Stocker 2018), ami az ország méretéhez, lakosságszámához és gazdasági erejéhez mérten egyedülálló Európában és a világban. A végső cél, a budapesti olimpia megrendezéséhez vezető út azonban számos politikai kockázatot és potenciális társadalmi ellenállást rejt a jelenlegi kormányzat számára, amit mi sem demonstrál jobban, mint a Budapest 2024 pályázat visszavonása, és annak körülményei. Mindenesetre a nemzetközi sportesemények magyarországi megrendezését és megpályázását a Covid-19 világjárvány sem tudta visszafogni, a kormányzat továbbra is elkötelezetten támogatja a kiemelt sport- és sportdiplomáciai események hazai megrendezését, sőt ezek koordinációjára külön kormánybiztosi pozíciót hozott létre.

A kutatás egyúttal kísérletet tett a magyar sportdiplomácia civil és kormányzati irányításának (2010–2020) leírására is. A Külgazdasági és Külügyminisztérium Sportdiplomáciai Főosztályának 2018-as létrehozásával hazánk a régióban egyedülálló módon ismerte el a sport külkapcsolatokban és diplomáciában betöltött szerepét, az ország ebben a tekintetben úttörő lett Közép- és Kelet-Európában. A KKM előszeretettel nevez ki ex-sportolókat diplomáciai tisztségekre, Franciaországhoz és Japánhoz hasonlóan pedig egy reprezentatív sportdiplomáciai főtanácsadói pozíciót is létrehozott. Szintén francia mintára, a KKM támogatja a magyar sportvállalkozások külföldi piacszerzését és a külképviselleteken keresztül nyit ajtókat olyan magyar innovációknak, mint a teqball. A KKM mellett, az EMMI Sportért Felelős Államtitkársága és Nemzetközi Államtitkársága, illetve a kormánybiztos irányítása alatt álló Budapest Fejlesztési Központ és Nemzeti Sport Ügynökség lát el a kiemelt nemzetközi sporteseményekhez és sportdiplomáciához kapcsolódó feladatokat. A civil sportirányítás tekintetében a sport köztestületek és országos szakszövetségek látnak el nemzetközi kapcsolattartási munkát (diplomácia a sportban megközelítés).

Nemzetközi összehasonlításban megállapítható, hogy a magyar kormányzat sportdiplomáciai célkitűzéseiben csak korlátozottan jelenik meg a sporton keresztüli társadalmi befogadás koncepciója. Míg a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok sporton keresztüli nevelése, felzárkóztatása és ösztönzése rendszerszinten megjelenik az amerikai, ausztrál, francia és japán sportdiplomáciai célkitűzésekben, Magyarországon ilyen jellegű kezdeményezéseket többnyire csak a civil társadalom szervezetei valósítanak meg (Bardocz-Bencsik és mtsai 2018), és ilyen jellegű programokat csak eseti jelleggel támogat a KKM Sportdiplomáciai Főosztálya és az EMMI Sportért Felelős Államtitkársága. Olyan hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, mint a fogyatékosokkal élők, az etnikai kisebbséghez tartozó vagy szegregált településeken élő fiatalok nem célcsoportjai az állami sportdiplomáciai programoknak és kezdeményezéseknek. A sport szociális, esélyteremtő aspektusa mellett, az amatőr sport és szabadidősport is kevés szerephez jut a kormányzat sportdiplomáciai tevékenységében, mondhatni a „civil sportdiplomáciai” kezdeményezések (Garamvölgyi és mtsai 2022) megvalósítására jelenleg nincs nyíltan elérhető állami pályázati forrás. Ilyen értelemben a magyar kormányzati sportdiplomáciát uraló megközelítés erősen sikerorientált, elit- és versenysport centrikus, fókuszában a sporton keresztüli társadalmi bevonás és nemzetközi fejlesztés helyett a nemzetközi sportesemények rendezési jogának elnyerése áll.

5.3. A magyar sportdiplomácia teljesítményének értékelése

Grix és Lee (2013) olvasatában a nagyszabású sportesemények lehetőséget teremtenek a nemzetállamoknak, hogy politikai hatalmukat, gazdasági erejüket és kultúrájukat demonstrálják más államok vezetői és lakosai számára. A politikához hasonlóan a sportban is globális verseny alakult ki, és egyre több ország számára vált fontossá és lehetségessé a nemzetközi sporteseményeken való részvétel mellett a győzelem is. Dóczi (2011, 102. o.) szerint a globalizáció gazdasági hatása olyan erős tradíciókkal, ám gyenge gazdasági potenciállal és szűk társadalmi bázissal rendelkező országok, mint Magyarország nemzetközi sportban elfoglalt státuszának visszaesését eredményezheti. Egyes államok nemzetközi sportpolitikai befolyásának mérésére a Dán Olimpiai és Sport Bizottság által kifejlesztett Sportpolitikai Erőindex objektív értékelési lehetőséget kínál. A kutatás egyik fontos aspektusa volt, hogy a magyar sportdiplomataák

globális és európai sportirányításban betöltött szerepének bemutatására ilyen objektív index segítségével tegyék kísérletet. A 2013 és 2019 közötti időszakra vonatkozó eredmények tekintetében Magyarország mérsékelten veszített a nemzetközi sportszövetségekben elfoglalt pozícióiból, de az ország gazdasági erejéhez és lakosságszámához mérten, különösen az olimpiai sportágak tekintetében foglalt el előkelő helyet a nemzetközi sportpolitikai rangsorban. A romló tendencia azonban 2020-as évben is folytatódott, hiszen a Nemzetközi Súlyemelő Szövetséget 2020 áprilisig irányító Aján Tamás távozása jelentős pont- és presztízs-veszteséget eredményezett Magyarországnak. 2021-ben az eltiltott Gyárfás Tamás után Fürjes Balázst választották meg a FINA végrehajtó bizottságába, ugyanakkor Szabó Bencét nem sikerült magyar delegálttal helyettesíteni a Nemzetközi Vívó Szövetség legfontosabb döntéshozói testületében. Schmitt Pál 2022-ben tölti be nyolcvanadik életévét, mely a NOB tagság felső korhatára.

A választott magyar sportvezetők nemzetközi befolyásának mérséklődése beleilleszkedik abba a globális trendbe, amely szerint egyre több fejlődő ország sportvezetője képes elnyerni választott döntéshozói pozíciókat a nemzetközi sportirányításban, így a korábbi nyugati hegemónia megdőlni látszik. A Sportpolitikai Erőindex adatai alapján e tendencia alól kivételt jelent az Egyesült Államok és Franciaország, ahol tudatos sportdiplomáciai építkezéssel sikerült tovább erősíteni a nemzetközi sportirányításban betöltött pozíciókat. A globális hatalmi átrendeződés ellenére, az európai szövetségekben sikerült erősíteni a magyar sport képviselőket a vizsgált időszakban. A magyar reprezentáció mérsékelt javulása összhangban áll azzal a tendenciával, amely szerint a kevésbé meghatározó európai sportszervezetek irányításában egyre több kelet-európai, poszt-szocialista országból származó sportvezető vállal szerepet. Az eredmények alapján továbbá megállapítható, hogy fejlődési potenciál elsősorban a nem olimpiai sportágakban elfoglalt pozíciók erősítésében, illetve általánosan a magyar női sportvezetők számának és befolyásának növelésében azonosítható.

Amennyiben nem objektív mutatók, hanem a 2010 és 2020 közötti online sajtómegjelenések tükrében értékeljük a magyar sportdiplomácia teljesítményét, akkor érzékelhető, hogy a nemzetközi és magyar médiát is általánosan jellemző politikai

megosztottság és polarizáció a sportdiplomáciai témájú cikkek tekintetében is megmutatkozik. Miközben a magyar sportdiplomácia sikeressége és erőssége szinte megkérdőjelezhetetlen az online sajtó kormánybarát olvasatában, a sportdiplomáciai sikerekkel kapcsolatos szkeptikusabb meglátások elsősorban a kormánykritikus online portálokon voltak fellelhetőek. A nemzetközi szakirodalomhoz hasonlóan (Jackson 2013, Kim és mtsai 2014, Grix és Brannagan 2016, Pamment 2019) a magyar online sajtó is előszeretettel kapcsolja össze a sportdiplomáciát az ország- és városimázs erősítésével, illetve az országmárkázással. Egy-egy nemzetközi sportesemény rendezési jogának megpályázásakor és az esemény megrendezése során a kormánypárti média előszeretettel hivatkozik a vélt vagy valós sportgazdasági és sportdiplomáciai előnyökre. A vizsgált időszakban az *országimázs erősítése* és *sportdiplomácia fejlesztése* a kormányzat nemzetközi sporteseményekkel összefüggő pénzügyi támogatásának és garanciavállalásának fő legitimációs érvei lettek.

A magyar sportvezetőkkel és közigazgatási szakemberekkel készített félig strukturált interjúk eredményei szintén azt mutatják, hogy nincs konszenzus a 2010 és 2020 közötti időszak sportdiplomáciai teljesítményét illetően. A szakértők eltérő véleményeket fogalmaztak meg a Magyarországon megrendezett nagyszabású sportesemények sikerességével és sportdiplomáciai hasznával kapcsolatban. A megkérdezettek egy része úgy gondolta, hogy a magyar sport erősebb, mint a diplomáciája, tehát a nemzet kimagasló sporteredményeihez képest Magyarország korlátozott érdekérvényesítő erővel rendelkezik a nemzetközi sportirányításban. Amíg egyesek ezt az ország nyelvi-kulturális izoláltságával magyarázták, mások a magyar sportirányítás széttöredezett rendszerében keresték az okokat. Visszatérő érv volt az egységes kormányzati stratégia hiánya, és a felelősségi körök szétdarabolódása is (EMMI, KKM, Miniszterelnökség és ezek háttérintézményei a kormányzati szinten, illetve MOB, MPB, NVESZ és NDHSZ a társadalmi szinten). Az egyik interjúalany megfogalmazásában „nem látni zászlóvivőket” a magyar kormányzati és civil sportdiplomácia irányításában és fejlesztésében. A hiányosságok ellenére, többen úgy gondolták, hogy az utóbbi években fontos fejlődés indult el, amelynek az egyik kézzelfogható eredménye a KKM Sportdiplomáciai Főosztályának 2018-as létrehozása volt.

Az objektív indexet és szubjektív véleményeket is figyelembe véve megállapítható, hogy Magyarország lakosságszámához és gazdasági lehetőségeihez mérten relatív erős pozíciókat foglal el az európai és nemzetközi sportirányításban, amely egyrészt a nemzet sportos örökségével is magyarázható. Ugyanakkor a rendszerváltás óta, de különösen az utóbbi évtizedben egyre erősödnek azok a globális trendek, amelyek negatívan befolyásolhatják az ország elit sporteredményeit (Dóczi 2011) és sportdiplomáciai érdekérvényesítő képességét a nemzetközi sportirányításban. Ezen a területen egyelőre nincs eredménye a kormányzati intézkedéseknek, a nemzetközi sportirányításban bejárattott és tapasztalt magyar sportvezetőknek látszólag nincs megfelelő utánpótlása. Az online sajtó általánosságban pozitív percepciója ellenére, a magyar sportdiplomataik súlya fokozatosan csökkent a nemzetközi sportszövetségekben és ezt a tendenciát a kormányzat erőfeszítései sem tudták rövid távon ellensúlyozni. Mindezek ellenére, az utóbbi évtizedben (2010–2020) a hazánkban megrendezett nemzetközi felnőtt- és utánpótlás-sportesemények számát figyelembe véve, és ezt a lakosságszámra vetítve, Magyarország jó eséllyel világelső. Többek között a kormányzat olimpiai aspirációjának köszönhetően, Budapest komoly előrelépést tett a globális sportvárosok rangsorában, és pályázati úton nyerte el az Európa Sportfővárosa 2019 címet. A nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekbe történő konzekvens kormányzati befektetés objektíven mérhető előnyei – mint a magyar sportdiplomataik nemzetközi jelenlétének és befolyásának növekedése – azonban csak hosszabb távon jelentkezhetnek. A számos hazai rendezésű sportesemény hozzájárulhat egy olyan tapasztalt, nyelveket beszélő, nyitott és agilis fiatal sportvezetői generáció kineveléséhez, akik képesek egy rendkívül kompetitív nemzetközi környezetben is érvényesülni, és a magyar sport, így Magyarország érdekeit megfelelően képviselni. A jövő sportdiplomatainak egyetemi szintű képzéséhez jelen disszertáció elméleti és gyakorlati szempontból is hozzáadott értéket kíván nyújtani.

6. Következtetések

6.1. Kutatási kérdések megválaszolása

A kutatás célkitűzéseinek megfelelően két kérdéskört határoztam meg: az első kérdéskör a sportdiplomácia fogalmának hazai értelmezésére, amíg a második annak gyakorlatára vonatkozik. Az első kérdéskörben feltett kérdések megválaszolására tett kísérlet érdekében a tartalomelemzés és félig strukturált interjúk, amíg a második kérdéscsoport megválaszolására a szakpolitikai dokumentumelemzés, a másodlagos adatelemzés és a félig strukturált interjúk eredményeit használom fel.

A magyar online nyilvánosság és sportvezetők körében a sportdiplomácia nem-kormányzati megközelítése (diplomácia a sportban) dominál. A meghatározónak látszó hazai értelmezés szerint a sportdiplomácia a civil sportirányítás autonóm nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, és a magyar érdekek érvényesítése a nemzetközi sportszervezetekben. A sportdiplomácia, mint érdekérvényesítő-képviselési tevékenység szükségszerűen sikerorientált, elit- és versenysport centrikus, a hazai sporteredmények előmozdítását és nemzetközi sportesemények rendezési jogának elnyerését célozza meg. A sport népek, nemzetek és emberek közötti kapcsolatteremtő és kapcsolatépítő szerepe csak mérsékelten jelenik meg. A sportdiplomáciai képviselési-érdekérvényesítő tevékenység elsősorban a nemzetközi sportirányításban valósulhat meg, szereplői elsősorban a nemzetközi sportszervezetek és választott sportdiplomaták, akik nem feltétlenül sikeres ex-sportolók, de a sportban szerzett tapasztalatuk nagy előnyt jelent. A sportdiplomácia széles eszköztára számos módszert tartalmazhat, de leginkább kommunikációs, jogi-szabályozó és pénzügyi eszközökre épül. Az uralkodó felfogás szerint a kormányzati szerepvállalás ezen a területen korlátozott, elsősorban kiegészítő, támogató hatáskörökre terjed ki. Az interjúk tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a fogalom definíciója és értelmezése nagyban függ a megkérdezett szakértő személyes tapasztalatától. A civil sportirányításban dolgozó szakértők, az online médiában kurrens felfogásához hasonlóan értelmezik a fogalmat. A közigazgatási háttérrel rendelkező szakértők, a hazai szakirodalom felfogásának megfelelően elsősorban kormányzati eszközként tekintenek a sportdiplomáciára.

A második kérdéskör tekintetében az eredmények alapján kijelenthető, hogy a magyar kormányzati sportdiplomácia (2010–2020) célrendszere elitsport centrikus és sikerorientált, irányításáért pedig több minisztérium és háttérintézmény felelős. A disszertációban bemutatott jó nemzetközi gyakorlatokkal (Egyesült Államok, Franciaország, Japán és Ausztrália) összehasonlítva elmondható, hogy számos párhuzam fedezhető fel, különösen Franciaország tekintetében. A nagyszabású sportesemények rendezési jogának elnyerése, illetve a sportvezetők nemzetközi sportirányításban elfoglalt pozíciójának erősítése, mindkét ország tekintetében hangsúlyos cél. A sportdiplomácia közigazgatási beágyazottsága területén, Magyarország komoly lépéseket tett a Sportdiplomáciai Főosztály 2018-as létrehozásával. Mindezek ellenére, a disszertáció megírásának idején, nyilvánosan elérhető stratégiával a kormány nem rendelkezett, a sporton keresztüli társadalmi fejlesztés pedig nem jelent meg a sportdiplomácia célrendszerében. A nemzetközi sportszövetségekbe választott magyar sportvezetők erőindexe tekintetében 2013 és 2019 között lassú csökkenés volt tapasztalható. Ebben az időszakban a magyar sportdiplomáták csak az európai sportszövetségekben tudták erősíteni a pozícióikat, mindkét változás összeegyeztethető az általános trendekkel. A hazánkban megrendezett sportesemények nagy száma egyelőre nem befolyásolta a magyar sportvezetők nemzetközi szerepvállalását, a jelenlegi sportvezetői generáció kiöregedése pedig a negatív tendenciát erősíti.

6.2. Hipotézisek ellenőrzése

Az első hipotézis (H1), amely szerint a magyar kormányzati sportdiplomácia erősen sikerorientált, elit- és versenysport centrikus tevékenység, fő eszköze a nemzetközi sportesemények hazai megrendezése, beigazolódott. A kormányzat (2010–2020) sportdiplomáciai tevékenységének elsődleges célja a nemzetközi sportversenyek rendezési jogának elnyerése, a magyar sportvezetők beválasztása a nemzetközi sportirányítás szervezeteibe és ezen keresztül a magyar érdekek hathatós érvényesítése. Ebben az értelemben a sportdiplomácia hazai felfogása a nemzetközi kapcsolatok realista iskoláját tükrözi, egy kompetitív nemzetközi rendszerben az elitsport sikerek maximalizálására és a nemzeti érdekérvényesítés erősítésére törekszik.

A második hipotézis (H2), amely szerint a magyar online sajtó és sportvezetés olvasatában a sportdiplomácia a nem-kormányzati sportszervezetek nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, ápolása, csak részben igazolódott be. Noha az online tartalomelemzés és a félig-strukturált interjúk eredményei a sportdiplomácia nem-kormányzati értelmezésének túlsúlyát támasztják alá, egyben rámutatnak a magyar sport átpolitizáltságára és kormányzati befolyására is. A közigazgatási háttérrel rendelkező interjúalanyok kormányzati feladatként fogták fel a sportdiplomáciát. A kutatás eredményei szerint a sportdiplomácia hálózati felfogása nem elterjedt hazánkban.

A harmadik hipotézis (H3), amely szerint a magyar online nyilvánosság és a sportvezetők értelmezésben nem jelenik meg a sporton keresztüli társadalmi fejlesztés, mint a sportdiplomáciai tevékenység lehetséges területe, illetve eszköze, beigazolódott. A szakpolitikai dokumentumelemzés, az online tartalomelemzés és a félig strukturált interjúk tanulságai alapján elmondható, hogy a sportdiplomácia magyarországi értelmezés és gyakorlata nem tekinti céljának a sporton keresztüli társadalmi befogadást és esélyteremtést.

6.3. A sportdiplomácia magyarországi fejlesztésére vonatkozó javaslatok

Murray (2012) szerint a sportdiplomácia elméleti és gyakorlati fejlődésének alapvető feltétele a sport idealisztikus felfogása és realitása közötti ellentmondás elfogadása. A sport külpolitikai, diplomáciai célokra történő alkalmazása érdekében fontos a sport fair play-re épülő szellemiségébe vetett hit, ugyanakkor fel kell ismerni, hogy a sport önmagában nem képes megváltoztatni az emberek, nemzetek és népek kapcsolatát. Annak érdekében, hogy a sport hasznos eszköze legyen a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésének, fel kell ismerni annak komplex, sokszor ellentmondásokkal terhelt természetét. Másrészt, elengedhetetlen a sportdiplomácia elhelyezése a többszereplős, hálózati diplomácia keretrendszerében, illetve a jelenség fogalmi eszköztárának pontos meghatározása. A nem-kormányzati sportszervezetek, NGO-k, üzleti partnerek fontos szereplői lettek ennek az új típusú hálózati jellegű sportdiplomáciának, amíg a kormányok külügyminisztériumai manapság sokszor a közvetítő szerepet töltik be. Black és Peacock (2013), Pamment (2016) és Murray (2018) meglátása szerint napjaink

diplomáciai környezete ideális kereteket teremt a sport és diplomácia interakciójához és a sportdiplomácia gyakorlatának fejlődéséhez. Hazánkban és külföldön egyaránt a sportdiplomácia tudományos igényű megközelítése lehet az alapja a terület elméleti és gyakorlati fejlesztésének.

6.3.1. A sport társadalmi fejlesztésben játszott szerepének kihasználása

A disszertációm egyik kitűzött célja, hogy hazánkban is jobban megismerjük a sportdiplomácia nemzetközi kormányzati jó gyakorlatait, amelyek hozzájárulhatnak a mindenkori magyar kormányzat releváns szakpolitikájának fejlesztéséhez. Meglátásom szerint a nyilvános diplomácia területén élenjáró országok, mint Franciaország, az Egyesült Államok, Japán vagy Ausztrália kormányzati stratégiájának bizonyos elemei könnyen importálhatók a magyar gyakorlatba. A kutatásom eredményei rávilágítanak arra, hogy az erősen sikerorientált és elitsport centrikus hazai sportdiplomácia a nemzetközi sportesemények rendezési jogának elnyerése mellett, mérsékelt szerepet tulajdonít a sportemberek és nemzetek közötti kölcsönös megértés előmozdításának, a sport társadalmi kohéziós és integrációs funkciójának kibontakoztatásának. A sporttal a fejlesztésért és békéért koncepciója a vizsgált jó gyakorlatok integráns része, hazánkban azonban leginkább egy meg nem értett fogalomnak és „hiánycikknek” minősül (Bardocz-Bencsik 2020). A sporton keresztüli esélyteremtési, nevelési kezdeményezések és a sport-alapú nemzetközi ifjúsági mobilitási programok kormányzati támogatása hozzájárulhat a nyilvános diplomáciai célok eléréséhez és a nemzetközi sportesemények megrendezéséhez képest kevésbé forrásigényes tevékenység. Olyan korlátozott gazdasági erőforrásokkal rendelkező országok, mint Kolumbia is jelentőséget tulajdonítanak a sport-alapú ifjúsági cseréknek, amelyek hozzájárulnak az országról kialakult nemzetközi kép javításához (Garamvölgyi 2018). Meglátásom szerint, a magyar döntéshozók még nem ismerték fel a sport társadalmi befogadásban és integrációban betöltött szerepét, így hiányoznak azok a kezdeményezések, amelyek hátrányos helyzetű társadalmi csoportok sporton keresztüli esélyteremtését és nemzetközi tanulási-célú mobilitását segítenék. Továbbá, az alulról szerveződő sportban, szabadidősportban rejlő diplomáciai lehetőségek is kiaknázatlanok (Garamvölgyi és mtsai 2022).

6.3.2. A jövő magyar sportdiplomatáinak képzése

A másodlagos adatelemzés eredményei szerint, a választott magyar sportdiplomaták jelenléte és befolyása a nemzetközi sportszövetségek irányító, döntéshozó testületeiben lassú ütemben csökkent 2013 és 2019 között. Az Aján Tamás, Kamuti Jenő és Schmitt Pál nevével fémjelzett magyar sportdiplomata generáció kiöregedésével tovább gyengülhet hazánk érdekérvényesítő képessége a nemzetközi sportirányításban. A kormányzat elkötelezettsége és támogatása ellenére, az elmúlt négy évben kevés magyar sportvezetőt választottak be a globális sportszövetségek döntéshozó és végrehajtó testületeibe (többek között ilyen Csányi Sándor FIFA és UEFA alelnöki pozíciója, Király István WAKO kick-box világszövetségi alelnöki pozíciója). Egyelőre nem tudni, a hazánkban megrendezett számos sportesemény hozzájárul-e a magyar sportvezetők nemzetközi szerepvállalásának erősödéséhez. Mindenesetre úgy gondolom, hogy gyorsan változó világunk kompetitív nemzetközi környezetében nyelveket beszélő, felkészült és ambiciózus fiatal sportdiplomatákra lesz szüksége Magyarországnak.

Hazánkban a sportdiplomácia egyetemi szintű oktatása már a 2010-es évek derekán elindult, ami egybeesett a sportdiplomácia területe iránti tudományos érdeklődés megélénkülésével (Murray, Rofe és Pigman kutatócsoportja). 2021-ben a Külgazdasági és Külügyminisztérium által támogatott Magyar Diplomáciai Akadémia versenysportolóknak szóló Sportdiplomáciai Ösztöndíjat hirdetett. Ugyanakkor meglátásom szerint, a hazai egyetemi szintű képzések csak mérsékelten alkalmazzák az utóbbi évtized nemzetközi tudományos eredményeit, a sportdiplomácia elméleti oktatásának módszertana még nem kiforrott. A nemzetközi szakirodalom megismerésével, a sport nemzetközi kapcsolatok elméleti keretrendszerébe való elhelyezésével, a disszertációban bemutatott alapvető fogalmak és kategorizáció tudatosításával a sportdiplomácia oktatásának tartalma kurrensebbé tehető. Az elméleti alapok fejlesztése mellett úgy gondolom, a sportdiplomácia egyetemi oktatásának – a nemzetközi jellegéből kifolyólag – elsősorban angolul vagy franciául kellene megvalósulnia. A gyakorlatorientált képzés feltétele a szakkifejezések angol nyelven történő elsajátítása, a diplomáciai szaknyelv alkalmazása. Az idegen nyelvű képzés megvalósítása mellett elengedhetetlen a nemzetközi sportprotokoll ismerete.

Meggyőződésem, hogy a jövő sportdiplomata nemzedékének nevelése során megfelelő figyelmet kell fordítani a női sportvezetők támogatására. Szabó Földesi és Gál (2019) szerint a sportvezetést gyakran még mindig nemhez kötött foglalkozásnak tekintik Magyarországon, a női sportvezetők száma európai összehasonlításban alacsony. Ez az egyenlőtlenség a sportdiplomácia területén is érvényesül, a másodlagos adatelemzés eredményei alapján a nemzetközi és európai szövetségekben választott pozíciót betöltő magyar női tisztségviselők száma súlyosan alulreprezentált a férfiakéhoz képest. Hazánk különösen az észak-európai, skandináv országokhoz képest teljesít rosszul. A nemzetközi sportban egyre erősödő női egyenjogúsági erőfeszítések hatására egyre fontosabb lesz a női sportvezetők szerepvállalása, hazánk elsősorban ezen a területen tud javítani a nemzetközi sportszervezetekben történő érdekérvényesítés területén. A Magyar Olimpiai Bizottság égisze alatt létrejött *Nők a Sportban* bizottság egy fontos lépése lehet a női sportvezetők hazai és nemzetközi szerepvállalásának folyamatában. Úgy gondolom, hogy a női sportdiplomatak érvényesülésének előmozdítása a 2020-as évek egyik kiemelt sportpolitikai és sportdiplomáciai feladata kell, hogy legyen.

6.3.3. Nyilvános sportdiplomáciai stratégia

Az elmúlt évek kormányzati erőfeszítéseinek egyik eredménye a sportdiplomácia területének intézményesülése a külügyi intézményrendszerben. A Sportdiplomáciai Főosztály 2018-as létrehozásával Magyarország nem csak a közép és kelet európai régióban, hanem globális összehasonlításban is fontos lépéseket tett a sport nyilvános diplomáciában való alkalmazásának érdekében. A Főosztály célkitűzése, hogy a diplomáciai intézményrendszer segítségével támogassa a magyar sportérdekek nemzetközi érvényesülését, segítse a magyar sportszervezetek nemzetköziesítési elképzeléseit, illetve, hogy a külügyi intézményrendszeren belül erősítse a sport diplomáciában betöltött szerepét. A disszertáció elkészítésének időpontjában kevés nyilvános információ volt elérhető a szervezeti egység működéséről és eredményeiről, ami egyrészt betudható a Főosztály rövid fennállásának és a nemzetközi projekteket nagyban befolyásoló koronavírus 2020-as megjelenésének is.

Ugyanakkor megállapítható, hogy az intézményesülés folyamata megelőzte a stratégiaalkotást. A disszertáció elkészítésének idején sem a Külgazdasági és Külügyminisztérium, sem a sport területét felügyelő Emberi Erőforrások Minisztériuma nem rendelkezett olyan nyilvános sportdiplomáciai stratégiával, amely meghatározta volna az ország e téren vállalt kormányzati célkitűzéseit, irányelveit, illetve programját. Amíg a disszertációban bemutatott jó gyakorlatokat irányító államok rendelkeznek angol nyelven is elérhető nyilvános szakpolitikai dokumentumokkal és tágabb közönséget célzó információs kiadványokkal, addig Magyarország esetében magyar nyelvű információ sem érhető el. Az interjúk általános tapasztalatai alapján és meglátásom szerint is megfontolandó, egy széles körű egyeztetésen és megfelelő adatgyűjtésen alapuló nyilvános kormányzati sportdiplomáciai stratégia megalkotása és az ehhez kapcsolódó felelősségi körök tisztázása. A jelenlegi sportirányítási rendszerben a sportdiplomáciai feladatokat három minisztérium és több háttérintézmény látja el, úgy gondolom, célszerű lenne egy erős, koordinációs hatáskörökkel rendelkező kormányzati intézmény felállítása.

A sportdiplomáciai témájú objektív adatgyűjtés és információszerzés tekintetében fontosnak tartom a Sportpolitikai Erőindex módszertanának javítását és a magyar sportdiplomáták által elfoglalt pozíciók folyamatos nyomon követését. A kutatásomban bemutatott erőindex adatbázisát célszerű lenne bővíteni az európai és nemzetközi sportszövetségek főtitkári, titkári vagy ügyvezetői tisztségeinek felmérésével, egyes sportágak tekintetében pedig a professzionális ligák fő döntéshozó testületi tagságának elemzésével. Emellett, kísérletet lehetne tenni a nemzetközi és európai sportszövetségek sportolói, játékvezetői, jogi, orvosi és egyéb bizottságaiban, illetve központi irodáiban szerepet vállaló magyar sportszakemberek rendszerezésére. Az ilyen jellegű adatbázis-fejlesztés nemcsak a kompetens kormányzati intézmények számára biztosítana megfelelő információt, hanem lehetőséget teremthetne a hazai szakemberek egyeztető fórumának létrehozására és a felhalmozott tudás, tapasztalatok megosztására.

A nyilvánosan elérhető sportdiplomáciai stratégiai hiánya mellett elmondható, hogy a Sportdiplomáciai Főosztály létezéséről is csak szórványos hírekből szerezhet információt a nagyközönség. Amennyiben a KKM célkitűzése, hogy a sport eszközrendszerével széles nemzetközi közönség előtt népszerűsítse Magyarországot,

akkor meglátásom szerint szükséges egy olyan angol nyelven is elérhető online platform létrehozása, amely bemutatja a kormányzat sportdiplomáciai stratégiájának sarokköveit, célkitűzéseit és szereplőit, így megfelelő információt nyújt magyar és külföldi látogatók számára egyaránt. A nyilvános diplomácia célja ugyanis pont a széles körű nyilvánosság megszólítása, informálása és egy kedvezőbb kép kialakítása könnyen elérhető kommunikációs platformokon keresztül. Mindezek alapján úgy gondolom, hogy a stratégiai gondolkodás erősítése és a nyilvánosság bevonása lehet a magyar kormányzati sportdiplomácia fejlesztésének két alapköve.

6.4. Záró gondolatok

A huszonegyedik századi rohamos ütemben globalizálódó világban a nemzetközi kapcsolatok és így a diplomácia keretrendszere is átalakul. A többszereplős, nyilvános diplomácia relevanciájának erősödésével és eszköztárának kiszélesedésével párhuzamosan, egyre nagyobb szerepet kapnak azok az univerzálisan népszerű tevékenységek, mint a művészetek és a sport. Az utóbbi évtizedben egyre több kormány ismerte fel a sportban rejlő diplomáciai lehetőségeket és hozott létre sportdiplomáciai stratégiákat, finanszírozási mechanizmusokat és intézményeket. Magyarországon a sport nemzetstratégiai ágazattá emelésével a kormányzat is egyre nagyobb szerepet tulajdonít a sport imázsépítő és kapcsolatteremtő funkciójának. Az elmúlt évtized (2010–2020) magyar kormányai kiemelt fontosságúnak ítélték meg a nemzetközi sportesemények Magyarországra csábítását és ezáltal hazánk nemzetközi ismertségének és megítélésének javítását. A kormányzati támogatás mellett egyre több magyar sportszövetség valósítja meg nemzetközi ambícióit, a nemzetközi kapcsolatok szerepe is felértékelődött a sportban. A gyakorlat fejlődése azonban csak lassan vonja maga után a sportdiplomácia elméleti kérdéseinek tisztázását és fogalomrendszerének pontosítását.

Disszertációm elsődleges célja a 2010 és 2020 közötti magyar kormányzati sportdiplomácia nemzetközi kontextusban történő vizsgálata – kísérlet a hazai sportdiplomácia erejének objektív szempontok alapján történő értékelésére. Az értekezés másodlagos célja a sportdiplomácia hazai értelmezésének feltérképezése és bemutatása, egyúttal kísérlet a pontosabb fogalmi keretek kialakítására. Úgy gondolom, hogy munkám a hazai sport társadalomtudományok és nemzetközi kapcsolatok

metszetében képviselhet hozzáadott értéket. Disszertációm fontos célja volt, hogy szilárd elméleti alapokon nyugvó fogalmi keretrendszer meghonosításával hozzájáruljak a sportdiplomácia egyetemi szintű oktatásának fejlesztéséhez. Bízom benne, hogy kutatásom eredményei hozzájárulhatnak a sportdiplomácia tudományos igényű megközelítésének népszerűsítéséhez, az elméleti alapok fejlesztéséhez és a jó nemzetközi gyakorlatok ismeretének szélesítéséhez, mindezzel erősítve egy gyorsan fejlődő interdiszciplináris terület hazai tudásbázisát. Remélem, hogy az értekezésben megfogalmazott szakpolitikai javaslatok eljutnak a kormányzati és civil sportirányítás döntéshozóihoz.

7. Összefoglalás

A nemzetközi kapcsolatok keretrendszerének huszonegyedik századi átalakulása, olyan népszerű társadalmi alrendszerek, mint a kultúra és ezen belül a sport nyilvános diplomáciában való alkalmazásának elterjedését eredményezi. Doktori értekezésem a sport külpolitikában és diplomáciában betöltött szerepét elsősorban a nemzetközi kapcsolatok és politológia tudományterületeinek szemszögéből vizsgálja. Disszertációm kitűzött célja, hogy hozzájáruljon a sport és nemzetközi kapcsolatok elméleti keretrendszerének megfelelő értelmezéséhez, és ezáltal segítse a sportdiplomácia hazai oktatásának és gyakorlatának fejlődését, a jó nemzetközi szakpolitikai gyakorlatok átvételét és alkalmazását. Az értekezéshez kapcsolódó kutatásom többoldalú megközelítést alkalmaz. Célkitűzései egyrészt a sportdiplomácia hazai értelmezésének feltérképezése és bemutatása, másrészt a 2010 és 2020 közötti magyar kormányok sportdiplomáciai gyakorlatának komparatív vizsgálata. A kutatási kérdések megválaszolása és a hipotézisek igazolása vagy elvetése érdekében egyaránt használtam kvalitatív és kvantitatív módszereket. A kutatás eredményei rámutatnak, hogy a sportdiplomácia fogalmának hazai értelmezése elsődlegesen a nem-kormányzati sportirányításhoz kapcsolható, amely célja a sport autonóm nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése, és a magyar érdekek érvényesítése a nemzetközi sportszervezetekben. Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a hazai kormányzati sportdiplomácia célrendszere elitsport centrikus és sikerorientált, fókuszában a nemzetközi sportesemények rendezési jogának elnyerése áll. Az instrumentalista felfogású magyar kormányzati szakpolitika nem tekinti sportdiplomáciai eszköznek a lakossági és szabadidősportot, a sporton keresztüli társadalmi fejlesztés pedig marginális szerepet kap a kormányzati célrendszerben. Ennek megfelelően a sportdiplomácia hazai elmélete és gyakorlata a nemzetközi kapcsolatok realista iskolájához kapcsolható, fő feladata a magyar érdekek sporton keresztüli, illetve sportbeli érvényesítése egy kompetitív nemzetközi rendszerben. A kutatás eredményei ennek ellenére azt támasztják alá, hogy a magyar sportdiplomata befolyása egyre csökkent a nemzetközi sportszervezetekben 2013 és 2019 között. Ennek ellensúlyozására a doktori értekezésem javaslatai között a jövő sportdiplomata generációjának nevelése és egy nyilvános sportdiplomáciai stratégia kialakítása kiemelt szerepet kap.

8. Summary

The twenty-first century transformation of the international relations' framework results in the utilization of popular social subsystems such as culture and, within this, sport in public diplomacy. My doctoral dissertation examines the role of sport in foreign policy and diplomacy, primarily from the perspective of international relations and political science. The aim of my dissertation is to contribute to the appropriate interpretation of the theoretical framework of sports and international relations, and thus to support the development of Hungarian education and practice in sports diplomacy, and the adoption and application of good practices from international policy. My research related to the dissertation takes a multilateral approach. Its objectives are, on the one hand, to map and present the Hungarian interpretation of sports diplomacy, and, on the other hand, to make a comparative study of the sports diplomacy policy of the Hungarian governments between 2010 and 2020. I used both qualitative and quantitative methods to answer the research questions and to confirm or reject the hypotheses. The results show that the domestic interpretation of the concept of sports diplomacy can be primarily related to non-governmental sports management, which aims to develop autonomous international relations in sports and to enforce Hungarian interests in international sports organizations. Based on the results, it can be stated that the Hungarian governmental sports diplomacy is elite sports-centric and success-oriented, and it focuses on bidding to host international sports events. The instrumentalist Hungarian government policy does not consider public and leisure sports (sport for all) as a means of sports diplomacy, while social development through sports (or sport for development) plays a marginal role in the government's target system. Accordingly, the domestic theory and practice of sports diplomacy can be linked to the realistic school of international relations, its main task is to enforce Hungarian interests through and within sport in a competitive international framework. Nevertheless, the results support that the influence of Hungarian sports diplomats in international sports organizations has decreased between 2013 and 2019. Against this backdrop, the education of the future generation of sports diplomats and the development of a public sports diplomacy strategy are given a prominent role in the recommendations of my doctoral dissertation.

9. Irodalomjegyzék

Abel JR. (2012) Japan's Sporting Diplomacy: The 1964 Tokyo Olympiad. *The International History Review*, 34: 203–220.

Allison L. *The Changing Politics of Sport*. Manchester University Press, Manchester, 1993.

Allison L, Tomlinson A. *Understanding International Sport Organisations: Principles, Power and Possibilities* (1st ed.). Routledge, New York, 2017.

Alvarez A. (2017) Sports Diplomacy in the Age of Trump. Letöltés: 2021.01.20. https://www.vice.com/en_us/article/mbj4bv/sports-diplomacy-in-the-age-of-trump

Amick S. (2019) NBA's massive growth in China 'beyond what anybody could have anticipated' in USA Today. Letöltés: 2021.01.20. <https://eu.usatoday.com/story/sports/nba/2017/10/04/nba-massive-growth-china-beyond-what-anybody-could-have-anticipated/732025001/>

Anholt S. *Competitive Identity – The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2007.

Assemblée Nationale (2016) Rapport D'information Déposé Par La Commission Des Affaires Étrangères en conclusion des travaux d'une mission d'information constituée le 4 mars 2015, sur la diplomatie sportive de la France et son impact économique. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i3810.asp>

Australian Government (2012) *Australia in the Asian Century White Paper*. Canberra, ACT Commonwealth of Australia. Letöltés: 2021.01.20. https://www.defence.gov.au/whitepaper/2013/docs/australia_in_the_asian_century_white_paper.pdf

Australian Government (2018) *Sports Diplomacy 2030*. Letöltés: 2021.01.20. <https://dfat.gov.au/people-to-people/sport/Pages/sports-diplomacy-2030.aspx>

Australian Institute of Sport (2020) *Ausplay National Data Tables*. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.clearinghouseforsport.gov.au/research/ausplay>

Australian Trade Commission (2015) Annual Report 2014-2015. Letöltés 2020.09.16. <https://www.austrade.gov.au/austrade-2015/part-02-report-performance/programme-11-promotion-australias-export-and-other-international-economic.html>

Bába I, Sáringer J. Diplomáciai Lexikon - A nemzetközi kapcsolatok kézikönyve. Éghajlat kiadó, Budapest, 2018. Letöltés: 2021.01.12. http://real.mtak.hu/80560/1/diplomaciai_lexikon.pdf

Balázs Zs. (2019). Arányaiban a magyar állam költi a legtöbbet a sportra az EU-ban. Letöltés: 2021.01.20. <https://qubit.hu/2019/09/23/aranyaiban-a-magyar-allam-kolti-a-legtobbet-sportra-az-eu-ban>

Baon.hu (2019. március 29.) Tovább népszerűsíti programját a Magyar Ergométer Szövetség. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.baon.hu/elestilus/2019/03/tovabb-nepszerusiti-programjat-a-magyar-ergometer-szovetseg>

Bardocz-Bencsik M, Garamvölgyi B, Dóczi T. (2018) Sporttal a békéért és a fejlődésért - Az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepe. Civil Szemle, 15: 47-65.

Bardocz-Bencsik M. Sport for development and peace – investigating the field. Doktori Értekezés. Testnevelési Egyetem, Budapest, 2020.

Behir.hu (2017. október 3.) Sikeresen szerepeltek a Békés megyeiek a kick-box Európa-bajnokságon. Letöltés: 2022.01.20. <https://behir.hu/sikeresen-szerepeltek-a-bekes-megyeiek-a-kick-box-europa-bajnoksagon>

Bernardi K. (2013) Installation officielle du Comité Français du Sport International (CFSI). Letöltés: 2020.09.16. <https://sportetsociete.org/2013/04/05/installation-officielle-du-comite-francais-du-sport-international-cfsi/>

Bernardi K. (2014) La diplomatie au service des ambitions sportives de la France. Letöltés: 2020.09.16. <https://sportetsociete.org/2014/01/17/la-diplomatie-au-service-des-ambitions-sportives-de-la-france/>

Bernardi K. (2016) Nominations stratégiques au Ministère des Sports et au Quai d'Orsay. Letöltés: 2020.09.16. <https://sportetsociete.org/2016/01/30/nominations-strategiques-au-ministere-des-sports-et-au-quai-dorsay/>

Black D, Peacock B. Sport and Diplomacy. In: Cooper A, Heine J, Thakur R (szerk.), The Oxford Handbook of Modern Diplomacy. Oxford University Press, Oxford, 2013: 708-722.

Blikk.hu (2019. március 26.) Most elárulta így lett képviselő a magyar birkózó bajnok. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.blikk.hu/sport/egyeni/deak-bardos-mihaly-birkozo-onkormanyzati-kepviselo-lett/vw5jq4l>

Blikk.hu (2019. augusztus 6.) Botrányos kettős mérce egyszerűen semmibe veszi a magyar futballt az UEFA. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.blikk.hu/sport/magyar-foci/botranynos-kettos-merce-egyszeruen-semmibe-veszi-a-magyar-futballt-az-uefa/p5789vp>

Borsonline.hu (2017. szeptember 22.) Le kell venni a bokszot az olimpiáról” – kialakt junior bunyós. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.borsonline.hu/sport/2017/09/le-kell-venni-a-bokszot-az-olimpiarol-kiakadt-junior-bunyos-valogatottunk-edzoje>

Budd A, Levermore R. Sport and International Relations: An Emerging Relationship. Routledge, London, 2004.

Bureau of Educational and Cultural Affairs (2013) Study of ECA’s SportsUnited Programs (december 2013). Washington, DC. U.S. Department of State. Letöltés: 2021.01.20. https://eca.state.gov/files/bureau/studyofsportsunited_report.pdf

Bureau of Educational and Cultural Affairs (2021a) Programs and Initiatives. Washington, DC. U.S. Department of State. Letöltés: 2021.01.20. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy>

Bureau of Educational and Cultural Affairs (2021b) About the U.S. Department of State’s Initiatives to Empower Women through Sports. Washington, DC. U.S. Department of State. Letöltés: 2021.01.20. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy/global-sports-mentoring-program>

Campelli M. (2020) Paris 2024 launches sport for sustainability programme with French development agency. Letöltés: 2021.01.20.

<https://sustainabilityreport.com/2020/02/06/paris-2024-launches-sport-for-sustainability-programme-with-french-development-agency/>

Cha V. (2002) The World Cup and Sports Diplomacy. Comparative Connections. Letöltés: 2020.09.15. <http://cc.pacforum.org/2002/07/world-cup-sports-diplomacy/>

Chehabi HE. (2001) Sport diplomacy between the United States and Iran. *Diplomacy & Statecraft*, 12: 89–106.

Constantinous CM, Kerr P, Sharp P. (szerk.), *The SAGE Handbook of Diplomacy*. SAGE Publications, London, 2016.

Cooper A. *Celebrity Diplomacy*. Paradigm Publishers. Boulder, 2008.

Cooper A, Heine J, Thakur R. (szerk.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford University Press, Oxford, 2013.

Cull NJ. (2008) Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616: 31-54.

Cull NJ. (2010) Public diplomacy: seven lessons for its future from its past. In *Engagement: Public Diplomacy in a Globalised World*. Place Branding and Public Diplomacy, 6: 11-17.

Cunningham E. (2020) Sporting prominence rising on the banks of the Danube. Letöltés: 2021.01.20.
<https://www.sportcal.com/Insight/Features/129404?&f=i%3a2%2fEvents%7c%2ci%3a2%2fEvents%7c>

Demokrata.hu (2016. július 1.) Erős emberek: Fürjes Balázs. Letöltés: 2022.01.20.
<https://demokrata.hu/magyarorszag/eros-emberek-furjes-balazs-89946/>

Demokrata.hu (2018. október 19.) Sport és Országimázs. Letöltés: 2021.01.20.
<https://demokrata.hu/sport/sport-es-orszagimazs-109093/>

Demokrata.hu (2019. november 16.) Sportdiplomácia és országépítés. Letöltés: 2022.01.20.
<https://demokrata.hu/magyarorszag/sportdiplomacia-es-orszagepites-178584/>

Demokrata.hu (2020. február 13.) A legjobbakat díjazták. Letöltés: 2021.01.20.
<https://demokrata.hu/sport/a-legjobbakat-dijaztak-205658/>

Dóczy T. Rendszerváltás, Globalizáció és Nemzeti Identitás a Sportban a XXI. Század Kezdetén Magyarországon. Ph.D értekezés, Semmelweis Egyetem, Budapest, 2011.

Eurosport.hosszabbitas.hu (2019. december 20.) Miénk az olimpiai selejtező, első vizsgáját ötösre teljesítette a kézilabdás sportdiplomácia. Letöltés: 2022.01.20.
https://www.eurosport.hu/kezilabda/mienk-az-olimpiai-selejtezo-elso-vizsgajat-otosre-teljesitette-a-kezilabdas-sportdiplomacia_sto8232762/story.shtml

Eyen JB. (2015) Soft Power Played on the Hardwood: United States Diplomacy through Basketball. Pitzer Senior Theses. 86. Letöltés: 2021.11.20.
https://scholarship.claremont.edu/pitzer_theses/86

Fan Y. (2010) Branding the nation: Towards a better understanding. Place Branding and Public Diplomacy, 6: 97-103.

Faulkner O. Culture Connect and the U.S. Department of State: A Gateway to the Future of Sport Diplomacy. In: Esherick C, Baker RE, Jackson SJ, Sam M (szerk.), Case Studies in Sport Diplomacy. Fit Publishing, Morgantown, 2017: 39-50.

Fekő Á. (2020. október 22.) Egyre több sportoló van a külügy körül, és egyre titokzatosabb, mit csinálnak. Letöltés: 2021.01.20.
https://hvg.hu/itthon/20201022_sportolok_kulugyminiszterium_szijjarto_peter

Fiteq.org (2020. június 7.) Interview with Gergely Murányi, Head of Diplomatic Relations of FITEQ. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.fiteq.org/news/79>

Fiteq.org (2020. december 12.) FITEQ General Assembly votes for headquarters to return to home of teqball. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.fiteq.org/news/160>

Földesiné Sz. Gy. A magyar sport változási tendenciái a poszt-államszocializmusban. In: Bognár J (szerk.), V. Országos Sporttudományi Kongresszus, válogatott tanulmányok. MSTT, Budapest, 2007: 20-23.

Földesi SG. (2009) Post-transformational Trends in Hungarian Sport (1995-2004). *Physical Culture and Sport – Studies and Research*, 46: 137-146.

G7.hu (2019. július 22.) Akár 42 milliárdból is kijöhetne az újabb vizes vb de nem fog. Letöltés: 2022.01.20. <https://g7.hu/kozelet/20190722/akar-42-milliardbol-is-kijohetne-az-ujabb-vizes-vb-de-nem-fog/>

Garamvölgyi B. Sport: a tool for reaching EU external policy goals? In: Gál A, Kosiewicz J, Sterbenz T (szerk.), *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice*. AWF-ISSSS, Warsaw, 2016: 217-231.

Garamvölgyi B. Sportdiplomácia Kolumbiában. In: Tóth B (szerk.), *Tudományos eredmények a nagyvilágból: Válogatás a Campus Mundi ösztöndíjasok tanulmányaiból*. Tempus Közalapítvány, Budapest, 2018: 13–17.

Garamvölgyi B, Bardocz-Bencsik M, Dóczy T. (2022) Mapping the Role of Grassroots Sport in Public Diplomacy. *Sport In Society*, 25: 889-907.

Garamvölgyi B, Begovic M, Dóczy T. (2021) Sport Diplomacy in Hybrid Regimes: The Cases of Hungary and Montenegro. *Journal of Global Sport Management*, 1-18. DOI: 10.1080/24704067.2021.2008804

Garamvölgyi B, Deregán G, Dóczy T. (2018) Sportdiplomáciai intézményrendszerek francia és magyar megközelítésben. *Civil Szemle*, 15: 69-84.

Garamvölgyi B, Dóczy T. (2021) Sport as a tool for public Diplomacy in Hungary. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 90: 39-49.

Géring Zs. (2014) Tartalomelemzés: a virtuális és a valós világ határán egy vállalati honlap-elemzés bemutatása. Letöltés: 2021.01.20. <http://www.kulturaeskozosseg.hu/pdf/2014/1/03.pdf>

Goldberg J. (2000) Sporting Diplomacy: Boosting the Size of the Diplomatic Corps. *The Washington Quarterly*, 23: 63-70.

Griffin N. *Ping-Pong Diplomacy: The Secret History Behind the Game That Changed the World*. Scribner, New York, 2014.

Grix J, Houlihan B. (2014) Sports mega-events as part of a nation's soft power strategy: The cases of Germany (2006) and the UK (2012). *British Journal of Politics and International Relations*, 16: 572-596.

Grix J, Brannagan PM. (2016) Of Mechanisms and Myths: Conceptualizing States "Soft Power" Strategies through Sports Mega-Events. *Diplomacy and Statecraft*, 27: 251-272.

Grix J, Lee D. (2013) Soft Power, Sports Mega Events and Emerging States: The Lure of the Politics of Attraction. *Global Society*, 27: 521-536.

Guthrie-Shimizu S. (2013) Japan's sports diplomacy in the early post-Second World War years. *International Area Studies Review*, 16: 325–335.

Halász-Szabó M. (2018. szeptember 28.) Orban Opens Football Academy in Vojvodina. *Hungarytoday.hu*. Letöltés: 2021.01.20. <https://hungarytoday.hu/orban-opens-football-academy-vojvodina/>

Hang.hu (2019. március 2.) VIP-páholyok tao és politikai kinevezettek avagy gondolatok a sportfinanszírozásról. Letöltés: 2022.01.20. https://hang.hu/hajra_magyarország/vip-paholyok-tao-es-politikai-kinevezettek-avagy-gondolatok-a-sportfinanszirozasarol-104992

Hansen AC. *USIA, Public Diplomacy in the Computer Age*. Praeger Publishers Division, New York, 1984.

Hédi Cs. (2012) Sportdiplomáciai eredmények a magyar egyetemi-főiskolai sportban 1987-2011. *Mozgásbiológiai Konferencia, SE TSK, Budapest*, 41–42.

Heere B, Kim C, Yoshida M, Nakamura H, Ogura T, Chung KS, Lim SY. (2012). The impact of World Cup 2002 on the bilateral relationship between South Korea and Japan. *Journal of Sport Management*, 26: 127-142.

Hirado.hu (2019. május 1.) Jelentős gazdasági hasznot termelnek a sportesemények Magyarországon. Letöltés: 2022.01.20. <https://hirado.hu/cikk/2019/05/01/jelentos-gazdasagi-hasznot-termelnek-a-sportesemenyek-magyarorszagon>

Hocking B, Melissen J, Riordan S, Sharp P. (2012 október) Futures of Diplomacy: Integrative Diplomacy in the 21st century. Letöltés: 2021.02.24.
https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20121030_research_melissen.pdf

Houlihan B. Sports and International Politics. Harvest, New York, 1994.

Huntington SP. (1973) Transnational Organizations in World Politics. World Politics, 25: 334–368.

Jackson SJ. (2013) The Contested Terrain of Sport and Diplomacy in a Globalizing World. International Area Studies Review, 16: 275-285.

Japan Foundation (2021) ASIAN ELEVEN: Football Exchange Project of The Japan Foundation Asia Center. Letöltés: 2021.02.15.
https://jfac.jp/en/culture/projects/asia_football/

Kanizsaujsag.hu (2010. december 6.) Nagykanizsa ad otthont a felnőtt ökölvívó országos bajnokságnak. Letöltés: 2022.01.20.
<http://archivum.kanizsaujsag.hu/hirek/5721/nagykanizsa-ad-otthont-a-felnott-okolvivo-oroszagos-bajnoksagnak>

Kendelényi-Gulyás E. A magyar élsport versenyképessége és az állami finanszírozás hatékonyságának kapcsolata. Doktori értekezés. Testnevelési Egyetem, Budapest, 2018.

Kemma.hu (2011. október 23.) Bódi Dezső az MKSZ elnökségében. Letöltés: 2022.01.20. http://www.kemsport.hu/index.php?page=news_2334

Khâ Rédigé N. (2019) La triple championne du monde de karaté Laurence Fischer devient ambassadeur pour le Sport. Letöltés: 2020.09.16.
https://www.podcastjournal.net/La-triple-championne-du-monde-de-karate-Laurence-Fischer-devient-ambassadeur-pour-le-Sport_a26617.html

Kim J, Kang JH, Kim YK. (2014) Impact of Mega Sport Events on Destination Image and Country Image. Sport Marketing Quarterly, Special Issue: Marketing Sport Event Tourism, 23: 161-175.

Kormany.hu (2013. szeptember 17.) Kulturális, sport és egészségügyi megállapodások Vietnammal, Vietnami porcelánkiállítás Budapesten. Letöltés: 2021.01.20. <https://2010-2014.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/parlament-allamtitkarsag/hirek/megallapodasok-vietnammal>

Kormany.hu (2017. január 25.) Sportügyi megállapodást írt alá Szabó Tünde Kubában. Letöltés: 2021.01.20. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/sportugyi-megallapodast-irt-ala-szabo-tunde-kubaban>

Kormany.hu (2017. február 7.) Több megállapodás született már a magyar-iráni vegyes bizottság első ülésén. Letöltés: 2021.01.20. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/tobb-megallapodas-szuletett-mar-a-magyar-irani-vegyes-bizottsag-első-ulesen>

Kormany.hu (2017. augusztus 1.) French Minister in Hungary again after seven years. Letöltés: 2021.01.20. <https://2015-2019.kormany.hu/en/ministry-of-human-resources/news/french-minister-in-hungary-again-after-seven-years>

Kormany.hu (2018. június 11.) 17/2018. (VI. 11.) hivatkozási számú KKM utasítás. Letöltés: 2021.01.20. https://2015-2019.kormany.hu/download/e/2a/61000/SZMSZ_20180622.pdf

Kormany.hu (2019. május. 3.) Jól Debütált a Nemzeti Sport Ügynökség. Letöltés: 2021.01.20. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/jol-debutalt-a-nemzeti-sportugynokseg>

Kormany.hu (2019. október 2.) Már kétszáz sportdiplomáciai projektet menedzsel a külügyi tárca. Letöltés: 2021.01.20. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/tajekoztatases-magyarorszag-nemzetkozi-megjeleneseert-felelos-allamtitkar/hirek/mar-ketszaz-sportdiplomaciai-projektet-menedzsel-a-kulugyi-tarca>

Lakner G. (2020. május 16.) Vizilabda: Mindig érdekelt a külpolitika – Gór-Nagy Miklós a New York-i megbízatásáról. Letöltés: 2021.01.20.

<https://www.nemzetisport.hu/vizilabda/vizilabda-mindig-erdekelt-a-kulpolitika-gor-nagy-miklos-a-new-york-i-megbizatasarol-2762631>

LeCrom C, Ferry M. The United States Government's Role in Sport Diplomacy. In: Esherrick C, Baker RE, Jackson SJ, Sam M (szerk.), Case Studies in Sport Diplomacy. Fit Publishing, Morgantown, 2017:19-38.

Lin CY, Lee PC, Nai HF. (2008) Theorizing the role of sports in state-politics. International Journal of Sport and Exercise Science, 1: 23–32.

Lowe B, Kanin DB, Strenk A. (szerk.), Sport and International Relations. Stipes Publishing Company, Champaign, Illinois, 1978.

Magyar Atlétikai Szövetség (2017. október 20.) Dr. Baji Balázs az alelnöke az Európai Olimpiai Bizottság Sportolói Bizottságának! Letöltés: 2021.01.20. <https://atletika.hu/hu/hirek/2017/dr-baji-balazs-az-alelnoke-az-europai-olimpiai-bizottsag-sportoloi-bizottsaganak>

Magyar Exportfejlesztési Ügynökség (2020) SportTech Hungary Program. Letöltés: 2021.01.20. <https://hepa.hu/sporttech-hungary>

Magyar Judo Szövetség (2019. augusztus 25.) Budapestre költözik a nemzetközi judo szövetség. Letöltés: 2021.01.20. <http://judo.hu/budapestre-koltozik-nemzetkozi-judo-szovetseg>

Magyar Olimpiai Bizottság (2012. szeptember 26.) Kolbenheyer Zsuzsannát beválasztották a nemzetközi hokiszövetség vezetőségébe. Letöltés: 2021.01.20.

<http://olimpia.hu/magyar-no-is-palyazik-a-nemzetkozi-hokiszovetseg-vezetosegebe>

Magyar Olimpiai Bizottság (2014. május 5.) Megtartotta alakuló ülését a MOB Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága. Letöltés: 2021.01.20. <http://olimpia.hu/megtartotta-alakulo-uleset-a-mob-nemzetkozi-kapcsolatok-es-sportdiplomaciai-bizottsaga>

Magyar Olimpiai Bizottság (2016. augusztus 18.) Gyurta Dánielt beválasztották a NOB sportolói bizottságába. Letöltés: 2021.01.20. <http://olimpia.hu/gyurta-danielt-bevalasztottak-a-nob-sportoloi-bizottsagaba>

Magyar Olimpiai Bizottság (2017. május 12.) A MOB-tag Csisztu Zsuzsát beválasztották a Nemzetközi Sportújságíró Szövetség vezetőségébe. Letöltés: 2021.01.20. <http://olimpia.hu/csisztu-zsuzsat-bevalasztottak-a-nemzetkozi-sportujsgiro-szovetseg-vezetosegebe>

Magyar Olimpiai Bizottság (2019. november 4.) A nemzetközi kapcsolatok feltérképezéséről is tárgyalt a MOB sportdiplomáciai bizottsága. Letöltés: 2021.01.20. <http://olimpia.hu/a-nemzetkozi-kapcsolatok-felterkepezeserol-is-targyalt-a-mob-sportdiplomaciai-bizottsaga>

Magyar Úszó Szövetség (2020. november 8.) Dr. Szabó Tünde a LEN új alelnöke. Letöltés: 2021.01.20. <https://musz.hu/dr-szabo-tunde-a-len-uj-alelnoke/>

Manzenreiter W. (2008) Football diplomacy, post-colonialism and Japan's quest for normal state status. *Sport in Society*, 11: 414–428.

Marks J. (1999) Wrestling diplomacy scores in Iran. *Peace Review*, 11: 547–549.

Marro J. (2018) United States Sport Diplomacy under 3 Presidents. The University of Edinburgh. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.blogs.hss.ed.ac.uk/sport-matters/2018/03/26/united-states-sport-diplomacy-3-presidents/>

Marton G, Hideg G, Prisztóka Gy. Sportdiplomácia. Egyetemi tankönyv. Pécsi Egyetem, Pécs, 2015.

Máté T, András K. (2016) Nemzetközi sportrendezvények Magyarországon. Londontól – Rióig. Előadás a Fiatal Sporttudósok IV. Országos Konferenciáján (2016. december 3). Letöltés: 2021.01.20. http://mstt.hu/wp-content/uploads/MateTunde_Nemzetkozi_sportrend.pdf

Melissen J. *The New Public Diplomacy - Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan, New York, 2005.

Ministère chargé des Sports (2013) Rôle du CFSI. Letöltés: 2021.01.20.
<https://www.sports.gouv.fr/grands-evenements/strategie-nationale/Comite-francais-du-sport-international/Role-du-CFSI>

Ministère chargé des Sports (2016) Paris 2024, la force d'un rêve. Letöltés: 2021.01.20.
<http://www.sports.gouv.fr/accueil-du-site/a-la-une/article/Presentation-de-la-candidature-Paris-2024-a-la-Philharmonie-de-Paris>

Ministère des Affaires étrangères et du Développement international (2016) Les grands axes de la diplomatie sportive. Letöltés: 2021.01.20.
https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/vaccessible_diplo_sportive_2016_fr_cle881191.pdf

Ministry of Foreign Affairs of Japan (2009) Ceremony to Commission Mr. Sadaharu Oh as “Baseball Ambassador” Letöltés: 2020.09.15.
https://www.mofa.go.jp/announce/announce/2009/2/1188655_1128.html

Ministry of Foreign Affairs of Japan (2015a) Panel of Experts on Strengthening Sport Diplomacy. Letöltés: 2020.09.15.
https://www.mofa.go.jp/p_pd/ep/page22e_000432.html

Ministry of Foreign Affairs of Japan (2015b) Submission of the Final Report to the State Minister for Foreign Affairs by the Panel of Experts on Strengthening Sport Diplomacy. Letöltés: 2020.09.15.
https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_000639.html

Ministry of Foreign Affairs of Japan (2015c) Appointment of Ambassador in Charge of Sport Diplomacy. Letöltés: 2020.09.15.
https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_000765.html

Miniszterelnok.hu (2017. július 21.) Orbán Viktor a Kossuth Rádió „180 perc” című műsorában. Letöltés: 2021.01.20. <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-a-kossuth-radio-180-perc-cimu-musoraban-14/>

Miniszterelnok.hu (2018. november 16.) Prime Minister Viktor Orbán’s speech at the inauguration of the MOL Football Academy. Letöltés: 2021.01.20.

<https://miniszterelnok.hu/prime-minister-viktor-orbans-speech-at-the-inauguration-of-the-mol-football-academy/>

Mladenovics A. (2020) Sportdiplomácia a külügyi igazgatásban és szerepe az országimázs-építésben (Szakdolgozat) Budapest: Testnevelési Egyetem

Molnar G, Whigham S. (2021) Radical right populist politics in Hungary: Reinventing the Magyars through sport. *International Review for The Sociology of Sport*, 56: 133-148.

Morgenthau HJ. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. A. A. Knopf, New York, 1948.

Murray S. (2012) The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 23: 576–92.

Murray S. (2013) Sports Diplomacy. *Hague Journal of Diplomacy*, 8: 191–95.

Murray S. (2017) Sports Diplomacy in the Australian Context: Theory into Strategy. *Politics & Policy*, 45: 841–861.

Murray S. *Sports Diplomacy: Origins, Theory and Practice*. Routledge, New York, 2018.

Murray S, Pigman GA. (2014) Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*, 17: 1098–1118.

Nauright J. (2013) Selling nations to the world through sports: Mega events and nation branding as global diplomacy. *Public Diplomacy Magazine*, Winter: 22-27.

Nemzeti Diák-, Hallgatói- és Szabadidősport Szövetség (2020. január 22.) Civil Sportdiplomáciai Ajánlások – segítség a civil sportdiplomáciához a „Grassroots Sport Diplomacy” projektnek köszönhetően. Letöltés: 2021.01.20.
<https://ndhsz.hu/2020/01/22/civil-sportdiplomaciai-ajanlasok-segitseg-a-civil-sportdiplomaciahoz-a-grassroots-sport-diplomacy-projektnek-koszonhetoen/>

Nemzeti Sport Online (2016. augusztus 26.) Birkózás „Felvetődik a kérdés miért ilyen a sportdiplomáciánk”. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.nemzetisport.hu/rio-2016/birkozas-felvetodik-a-kerdes-miert-ilyen-a-sportdiplomaciank-2522515>

Nemzeti Sport Online (2017. március 31.) Sportpolitika: Szöllősi György a magyar futball nagykövete lett. Letöltés: 2021.01.20.

https://www.nemzetisport.hu/magyar_valogatott/sportpolitika-szollosi-gyorgy-a-magyar-futball-nagykovete-lett-2560711

Nemzeti Sport Online (2018. január 13.) A benzinkúton merített ihlettől a Kubala utcáig – interjú Kovács Barnabással. Letöltés: 2022.01.20.

https://www.nemzetisport.hu/spanyol_labdarugas/a-benzinkuton-merített-ihlettol-a-kubala-utcaig-interju-kovacs-barnabással-2612821

Nemzeti Sport Online (2019. január 29.) Gyurta Dániel miniszteri főtanácsadó lett. Letöltés: 2021.01.20. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/sportdiplomacia-gyurta-daniel-miniszteri-fotanacsado-lett-2681247

Nemzeti Sport Online (2019. április 26.) Spanyolország: Taróczy Balázs barcelonai főkonzul lesz. Letöltés: 2021.01.20. <https://www.nemzetisport.hu/tenisz/spanyolorszag-taroczy-balazs-barcelonai-fokonzul-lesz-2696843>

Nemzeti Sport Online (2019. augusztus 12.) Az első fecske – Malonyai Péter jegyzete. Letöltés: 2022.01.20. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/az-első-fecske-malonyai-peter-jegyzete-2716195

Nemzeti Sport Online (2020. június 18.) Válogatott A keret összeállítása a szokásosnál is nehezebb lesz – Rossi. Letöltés: 2022.01.20. https://www.nemzetisport.hu/magyar_valogatott/valogatott-a-keret-osszeallitasa-a-szokasosnal-is-nehezebb-lesz-rossi-2768039

Nemzeti Versenysport Szövetség (2019. január 23.) Sportdiplomáciai díjat adományozott az NVESZ. Letöltés: 2021.01.20. <http://www.nvesz.hu/sportdiplomaciai-dijat-adomanyozott-az-nvesz/>

Nol.hu (2014. december 13.) Stadionfrász. Letöltés: 2022.01.20. <http://nol.hu/velemeney/stadionfrasz-1504201>

Nye JS. (2004) The Decline of America's Soft Power. Foreign Affairs, 83: 16-20.

Nye JS. (1990) Soft Power. Foreign Policy, 80: 153-171.

Olimpia.hu (2018. február 28.) Alakuló ülést tartott a MOB Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága. Letöltés: 2022.01.20. <http://olimpia.hu/alakulo-ulest-tartott-a-mob-nemzetkozi-kapcsolatok-es-sportdiplomaciai-bizottsaga>

Onyestyák N. A sport és politika kapcsolata Magyarországon az 1980-as években a nyári olimpiai játékok tükrében. Doktori értekezés. Semmelweis Egyetem, Budapest, 2010.

Origo.hu (2012. március 20.) Lepontoztak mintha fejre estem volna – hetekre bezárkózott a legszebb magyar sportolónő. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/20120312-vass-dora-ritmikus-gimnasztikazo-edzesen-jartunk.html>

Origo.hu (2016. április 11.) Megvan Kiss László úszókapitány utódja. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/egyeni/20160411-a-lemondott-kiss-laszlo-helyett-hargitay-andras-lett-az-uszok-uj-szovetsegi-kapitanya.html>

Origo.hu (2017. május 11.) Ezt szeretné elérni 2020-ig a kormány. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/itthon/20170511-szazadveg-gazdasagkutato-sportpolitika.html>

Origo.hu (2017. augusztus 3.) Kijelölték a párizsi vb-re utazó magyar birkózókat. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/egyeni/20170803-kijeloltek-a-parizsi-vb-re-utazo-magyar-birkozokat-sokat-varnak-a-tizenhat-fobol-allo-csapattol.html>

Origo.hu (2017. augusztus 23.) 32 ország 124 sportolója nevezett a Finndingi vb-re. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/egyeni/20170823-finndingi-vilagbajnoksag-balatonfured.html>

Origo.hu (2019. július 22.) Diplomáciában és a pályán is csúcson a sportnagyhatalom Magyarország. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/egyeni/20190722-magyarorszag-sport-sportsikerek-orban-viktor-thomas-bach-vizes-vb-vivo-vb-labdarugas-fradi.html>

Origo.hu (2019. október 2.) Már kétszáz sportdiplomáciai projektet menedzsel a külügyi tárca. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.origo.hu/sport/egyeni/20191002->

[testnevelési-egyetem-sport-es-innovacio-konferencia-menczer-tamas-szabo-tunde-mocsai-lajos.html](#)

Oroszi B, Sipos Z. (2018. december 11.) Megszereztük, feldolgoztuk és nyilvánosságra hoztuk a határon túli fociakadémiák támogatásáról szóló szerződéseket. Letöltés: 2021.01.20. <https://atlatszo.hu/2018/12/11/megszereztuk-feldolgoztuk-es-nyilvanossagra-hoztuk-a-hataron-tuli-fociakademiak-tamogatasarol-szolo-szerzodeseket/>

Pálinkó É. (2010) Fiatal kutatók életútja és szakmai identitása = The career and professional identity of young researchers. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem. Letöltés: 2021.01.20. <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/451/>

Pamment J. (2016) Rethinking Diplomatic and Development Outcomes through Sport: Toward a Participatory Paradigm of Multi-Stakeholder Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 27: 231-250.

Pamment J. (2019) Special issue on sports diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*, 15: 145-146.

Papp-Váry Á. Az Országmárkázás Szerepe és Hatásai: Országimázs a Kibővült Európai Unióban. Doktori értekezés. Nyugat-magyarországi Egyetem. Sopron, 2007.

Parker O. (1996) An investigation for the Australian Passion for Sport in Australian Studies. Letöltés: 2021.01.20. <http://people.hws.edu/mitchell/oz/papers/ParkerOz.html>

Pető P. Lesgól - Az Orbán-rendszer sportpolitikája. Noran Libro Kft, Budapest, 2020.

Postlethwaite V, Grix J. (2016) Beyond the Acronyms: Sport Diplomacy and the Classification of the International Olympic Committee. *Diplomacy and Statecraft*, 27: 295-313.

Prime Minister of Japan and his Cabinet (2013) Presentation by Prime Minister Shinzo Abe at the 125th Session of the International Olympic Committee (IOC). Letöltés: 2021.02.15.

https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/07ioc_presentation_e.html

Rangado.24.hu (2019. május 5.) Az UEFA nagytóval figyeli Magyarországot még azt is ellenőrzi milyenek a fűszálak. Letöltés: 2022.01.20.

https://rangado.24.hu/nemzetkozi_foci/2019/05/05/az-uefa-nagyitoval-figyeli-magyarorszagot-meg-azt-is-ellenorzi-milyenek-a-fuszalak/

Redeker R. (2008) Sport as an opiate of international relations: The myth and illusion of sport as a tool of foreign diplomacy. *Sport in Society*, 11: 494-500.

Rofe JS. (2014) It is a squad game: Manchester United as a diplomatic non-state actor in international affairs, *Sport in Society*, 17: 1136-1154.

Rofe JS. (2016) Sport and Diplomacy: A Global Diplomacy Framework. *Diplomacy and Statecraft*, 27: 212-230.

Rofe JS. (2018) 'And the Gold Medal Goes to': Sport Diplomacy in Action at the Winter Olympics. London: RUSI Newsbrief Vol. 38 No.1. <https://www.soas.ac.uk/cisd/news/file127868.pdf>

Sántha K. (2017) Számítógéppel támogatott kvalitatív adatelemzés a hazai neveléstudományi PhD-képzésben. *Képzés és Gyakorlat*, 15: 159-174.

Sarkanyhajos.hu (2019. augusztus 1.) A sportdiplomácia is csúcsra járt az Európa-bajnokság idején. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.sarkanyhajos.hu/hir/a-sportdiplomacia-is-csucsra-jart-az-europa-bajnoksag-idejen/2019-08-01>

Sárközy T. (2013) A sport mint nemzetstratégiai ágazat - Előnyök és hátrányok, hosszú távú kilátások. *Polgári Szemle*, 13: 143-159.

Sevin E. *Public Diplomacy and the Implementation of Foreign Policy in the US, Sweden and Turkey*. Palgrave Macmillan, Cham, 2017.

Simon-Nagy L. *Nyilvános Diplomácia*. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2012.

Sipos-Onyestyák N. *Sport, politika és olimpia: A magyar sport lehetőségei és kihívásai az 1980-as években*. GlobeEdit, Budapest, 2016.

Sonline.hu (2016. június 15.) A végére maradt a csattanó Báki Alex junior Európa-bajnok. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.sonline.hu/sport-somogy/2016/06/a-vegere-maradt-a-csattano-baki-alex-junior-europa-bajnok>

Sportegyesületek Országos Szövetsége (2017. december 4.) Virág Lajos MOB Bizottság élén. Letöltés: 2021.01.20. <http://sosz.hu/2017/12/04/virag-lajos-mob-bizottsag-elen/>

Stewart BM, Nicholson A, Smith HW. Australian Sport: Better By Design? The evaluation of Australian Sport Policy. Routledge, London, 2004.

Stocker M. (2018) A hazai rendezésű nemzetközi sportesemények hatásai. Előadás a Nyerges Mihály emlékkonferencián (2018. január 23). Letöltés: 2021.01.20. http://mstt.hu/wp-content/uploads/2018/02/Stocker_Nyerges-emlekkonferencia_MSTT_20180123.pdf

Stork F. (2014) A fejlődő magyar kulturális diplomácia irányvonalai és intézményi háttere. Letöltés: 2021.01.20. http://www.grotius.hu/doc/pub/BVSUWQ/storkf_kultdiplo.pdf

Szabó Földesi Gy, Gál A. (2019) Szakmai identitás versus nemi identitás: Empirikus vizsgálat felső szintű magyar sportvezetők és sportmenedzserek körében. Testnevelés, sport, tudomány, 4: 32-38.

Szalay P. (1984) A nemzetközi kapcsolatok elméletének kutatásáról és oktatásáról. Egyetemi Szemle, 6: 119-137.

Szörényi A. (2010) A társadalmi diplomácia (public diplomacy) újraértelmezése a 21. században. Külügyi Szemle, 9: 137-157.

Taylor T. Sport and international relations: a case of mutual neglect. In: Allison L (szerk.), The politics of sport. Manchester University Press, Manchester, 1986: 27-48.

Ubaidulloev Z. (2018) Sport for Peace: A New Era of International Cooperation and Peace through Sport. Asia-Pacific Review. 25: 104-126.

Ujszo.com (2019. augusztus 22.) Coe egyik világsúcsára sem számított. Letöltés: 2022.01.20. <http://uj szo.com/sport/coe-egyik-vilagcsucsara-sem-szamitott>

Utanpoltassport.hu (2012. november 12.) Tíz tánc két pár. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.utanpoltassport.hu/2012/11/12/tiz-tanc-ket-par/>

Zaol.hu (2013. február 28.) Rákos Róbert a hazai motocross szakág élén. Letöltés: 2022.01.20. <https://www.zaol.hu/sport/2013/02/rakos-robert-a-hazai-motocross-szakag-elen-1>

W. R. Turner J. (2010) 1970s Baseball Diplomacy between Cuba and the United States. *Nine: A Journal of Baseball History and Culture*, 19: 67–84.

24.hu (2019.02.13.) Balogh Sándor: Javaslom Hosszú Katinkának a szinkronúszást. Letöltés: 2022.01.20. <https://24.hu/sport/2019/02/13/balogh-sandor-javaslom-hosszu-katinkanak-a-szinkronuszast/>

444.hu (2019.07.01.) Mindegy mi az csak rendezhessük meg. Letöltés: 2022.01.20. <https://444.hu/2019/07/01/mindegy-mi-az-csak-rendezhessuk-meg>

888.hu (2019.10.18.) Hosszú évek tudatos sportdiplomáciai építkezését rombolná le a Karácsony-féle “stadionstop”. Letöltés: 2022.01.20. <https://888.hu/kinyilott-a-pityang/hosszu-evek-tudatos-sportdiplomaciai-epitkezeset-rombolna-le-a-karacsony-fele-stadionstop-4209844/>

10. Szerző publikációs jegyzéke

A disszertáció témájához kapcsolódó közlemények:

Garamvölgyi B, Begovic M, Dóczy T. (2021) Sport Diplomacy in Hybrid Regimes: The Cases of Hungary and Montenegro. *Journal of Global Sport Management*, 1-18. DOI: 10.1080/24704067.2021.2008804

Garamvölgyi B, Dóczy T. (2021) Sport as a tool for public Diplomacy in Hungary. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 90: 39-49.

Garamvölgyi B, Bardocz-Bencsik M, Dóczy T. (2022) Mapping the Role of Grassroots Sport in Public Diplomacy. *Sport In Society*, 25: 889-907.

Garamvölgyi B, Deregán G, Dóczy T. (2018) Sportdiplomáciai intézményrendszerek francia és magyar megközelítésben. *Civil Szemle*, 15: 69-84.

Garamvölgyi B. Sportdiplomácia Kolumbiában. In: Tóth B (szerk.), *Tudományos eredmények a nagyvilágból: Válogatás a Campus Mundi ösztöndíjasok tanulmányaiból*. Budapest, Tempus Közalapítvány, Budapest, 2018: 13-17.

Garamvölgyi B. Sport: a tool for reaching EU external policy goals? In: Gál A, Kosiewicz J, Sterbenz T (szerk.), *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice*. Josef Pilsudski University of Physical Education, Warsaw, 2016: 217-231.

A disszertáció témájához nem kapcsolódó közlemények:

Bardocz-Bencsik M, Garamvölgyi B, Dóczy T. (2018) Sporttal a békéért és a fejlődésért - Az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepe. *Civil Szemle*, 15: 47-65.

Garamvölgyi B. (2019) ISSA 2019 Sportszociológiai Világkongresszus: World Congress of Sociology of Sport 2019 (ISSA). *Testnevelés, Sport, Tudomány - Physical Education, Sport, Science*, 4: 76-77.

Petridis L, Garamvölgyi B, Csere G, Tóth PL. (2019) Kitekintés a sporttudományok világába: Window to the world of sport sciences. *Testnevelés, Sport, Tudomány - Physical Education, Sport, Science*, 4: 115-118.

11. Köszönetnyilvánítás

Gyermekkoromban édesanyám két fontos dologra tanított meg. Az egyik a sport szeretete, a másik pedig a tanulás és önképzés fontossága. A sport és a tudomány tisztelete nélkül nem írhatnám ezeket a sorokat most. Nehéz családi helyzetből származó fiatalként a sport tanított meg a szorgalomra és a kitartásra, a tanulás pedig lehetőséget adott a világ megismerésére. Ezért elsősorban édesanyámnak szeretném megköszönni, hogy elindított ezen az úton és szerény lehetőségei ellenére a megfelelő eszközöket adta a kezembe.

Egy hosszadalmas utazásban az ember sokszor eltévedhet, de témavezetőm, Dr. Dóczy Tamás sohasem hagyott letérni az útról. Az ő iránymutatása és bátorítása nélkül nem jöhetett volna létre ez a disszertáció, ezért különösen hálás vagyok neki a rengeteg befektetett munkáért. Másrészt, köszönettel tartozom Dr. Földesiné Szabó Gyöngyi Professor Emeritának, hogy mindig felügyelte előrehaladásom és tanácsaival támogatott. Bár Dr. Bardocz-Bencsik Mariann teljes nevét sem szoktam még meg, talán az ő példája ösztönzött legjobban doktori tanulmányaim utolsó éveiben. Mariann, köszönöm, hogy ezt az emlékezetes utazást megoszthattam veled!

A doktori iskola első éveiben ismertem meg Fodor Anettet és Vágány Barnabást, majd később Juhász Erikát, akikkel 2017-ben megalapítottuk a Budapesti Egyesület a Nemzetközi Sportért civil szervezetet (Budapest Association for International Sports). Noha az egyesület nélkül valószínűleg évekkel hamarabb fejeztem volna be a jelen disszertációt, mégis úgy gondolom, hogy egy fontos kezdeményezést indítottunk el, ami Magyarországon egyedülálló módon épít a sport és testmozgás nemzeteket, kultúrákat és egyéneket összekapcsoló erejére. Köszönöm Anettnek, Barnabásnak és Erikának, hogy az egyesület építése mellett mindig számíthattam rájuk és a gyakorlatban is alkalmazhattuk a sport nemzetközi közösségépítő erejét.

Végül, de nem utolsó sorban, Számadó Dórának szeretnék köszönetet mondani. Türelme és odaadó támogatása nélkül minden bizonyára elveszttem volna a munka, az egyesületi teendők és a tudományos publikációk elkészítésének háromszögében. Remélem évekkel később is boldogan gondolunk vissza erre az élményekkel teli periódusra.

12. Függelék

12.1. A szakpolitikai elemzésbe bevont dokumentumok listája

1. 2004. évi I. törvény a sportról
2. 16/2018. (VII. 26.) EMMI utasítás az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szervezeti és Működési Szabályzatáról
3. Az emberi erőforrások minisztere 18/2020. (X. 21.) EMMI utasítása az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 16/2018. (VII. 26.) EMMI utasítás módosításáról
4. A külgazdasági és külügyminiszter 17/2018. (VI. 11.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról
5. A külgazdasági és külügyminiszter 4/2019 (III. 13.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról
6. A 2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról
7. 1393/2020. (VII. 13.) Korm. határozat a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól
8. 565/2020. (XII. 8.) Korm. rendelet a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekről és az azokhoz kapcsolódó költségvetési támogatásokról
9. T/6351. számú törvényjavaslat az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények módosításáról (Előadó: Varga Mihály, 2019. június)
10. A Magyar Sport Múltja és Jelene – Eredmények, Számok, Személyiségek, Események (KKM Sportdiplomáciai háttéranyag). Letöltés: 2021.01.22.
<https://becs.mfa.gov.hu/news/a-magyar-sport-multja-es-jelene-eredmenyek-szamok-szemelyisegek-esemenyek>

12.2. A félig strukturált interjúk kérdései

1. Kérem röviden mutassa be szakmai életútját és kötődését a sportdiplomácia területéhez.
2. Meglátása szerint, hogyan lehet definiálni a sportdiplomáciát? Mi a sportdiplomácia tevékenység célja és feladata?
3. Meglátása szerint mik lehetnek a sportdiplomáciai eszközei?
4. Meglátása szerint, kit hívhatunk sportdiplomátának vagy kiből lehet sportdiplomata?
5. Meglátása szerint lehet-e kategorizálni a sportdiplomáciát? Vannak-e típusai, megközelítései a sportdiplomáciának?
6. Ön szerint, mely intézmények felelősek Magyarországon a sportdiplomácia fejlesztéséért?
7. Meglátása szerint melyek voltak az elmúlt évtizedek kiemelkedő magyar sportdiplomáciai sikerei és kudarcai?
8. Sportdiplomáciai szempontból Magyarország erősnek számít-e? Ha igen miért, ha nem miért?
9. Hogyan látja az EMMI, a KKM és a Miniszterelnökség sportdiplomáciai szerepét?
10. Hogyan látja egyes magyar nem-kormányzati sportszervezetek sportdiplomáciai tevékenységét?
11. Hogyan lehetne fejleszteni a magyar sportdiplomáciát?

12.3. A kutatás etikai engedélye

MAGYAR TESTNEVELÉSI
ÉS SPORTTUDOMÁNYI
EGYETEM

Kutatásetikai Bizottság
Elnök: Dr. habil. Szélid Zsolt, egyetemi docens
123 Budapest, Alkotás u. 42-46.
kebgtf.hu

ETIKAI ÁLLÁSFOGLALÁS

Garamvölgyi Bence, a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Sporttudományok Doktori Iskolájának hallgatója (témavezető: Dr. Dóczi Tamás) fokozatszerzésének utolsó fázisához ért és a szükséges dokumentumokat benyújtotta a Doktori Iskolának. A dokumentáció átvizsgálását követően a Doktori Iskola a hallgatótól hiánypótlásként kérte a Kutatás Etikai Engedély benyújtását. Mivel a kutatás kezdetekor a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem jogelődjénél nem működött kutatásetikai bizottság, a hallgató és témavezetője kutatásetikai elbírálást kezdeményezett Bizottságunknál, melyre vonatkozó kérelmét 2022. 06.29. -én, a megfelelő dokumentáció kíséretében benyújtotta.

A beadott kérelmet és annak tartalmát a Kutatásetikai Bizottság etikai szempontból megvizsgálta és a következő megállapításokat teszi:

- a kutatás sportdiplomácia/nemzetközi tanulmányok területén vizsgálódik
- vizsgálatai fókuszában nagykorú és speciális besorolással nem rendelkező vizsgálati alanyok vannak, vagyis a kutatás etikai szempontból figyelmet érdemlő célcsoportokat nem vizsgál
- a vizsgálat módszereiként társadalom tudományi kutatásokban elfogadottként értelmezhető dokumentumelemzés és interjú módszereket választott, melyek kutatás etikai szempontból nem jelentenek kritikus kockázatot
- a kutatás eredményeit rangos nemzetközi peer-review folyóiratokban, továbbá hazai folyóiratokban publikálta magyar és angol nyelven, mely tudományos cikkek lektorálási folyamatai során etikai probléma nem merült fel.
- a kérelem benyújtását és annak tartalmát a benyújtó témavezetője, Dr. Dóczi Tamás és a doktori iskola programjának vezetője, Prof. Dr. Földesiné Szabó Gyöngyi, professzor emerita, támogatták.

A fentiek alapján a Kutatásetikai Bizottság a beadott dokumentumok külön eljárásban elbírált véleményezését követően, a következő kutatásetikai állásfoglalást adja ki:

A Kutatásetikai Bizottság, Garamvölgyi Bence, jelölt doktori kutatómunkáját etikai szempontból elfogadhatónak tartja, mely vélemény alapján a kutatásra vonatkozóan támogató döntést fogalmaz meg külön engedélyszám hibocsátásával.

KEB külön engedélyszám: TE-KEB/No14/2022

Indoklás:

1. A doktorandusz a témavezető felügyelete alatt kutatásait a hatályos etikai szabályok betartásával végezte.
2. Kutatásetikai kérdések, problémák a nemzetközi publikációs procedúra során nem merültek fel.
3. A kutatás megkezdésének idejében az egyetemi kutatás etikai eljárás hiánya nem tette lehetővé előzetes kutatásetikai engedély benyújtását, annak utólagos kérelme csakis külön eljárásban valósulhat meg, hiszen utólagos elbírálásra és engedély kiadásra nincs lehetőség. A Kutatásetikai Bizottság azonban a jelölt vizsgálatait kutatásetikai szempontból elfogadhatónak tartja, azok a jelenleg is hatályos etikai szabályok betartásával kerültek lebonyolításra, mely vélemény alapján külön engedélyszám kiadása mellett döntött.

Budapest, 2022. 07. 12.

A kutatásetikai Bizottság nevében és képviselőként:

Dr. med. habil Szélid Zsolt
a KEB elnöke

ISO 9001 minőségirányítási
rendszer szerinti tanúsítás